ПРАЦЯ і НАГОРОДА

збірник Зосима Дончука

diasporiana.org.ua

ПРАЦЯ І НАГОРОДА

ЗОСИМА ДОНЧУКА

710989

Видавництво- *ВЛАСНА ХАТА*

* *

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ *1973*

ZOSYM. DONCHUK

LABOUR AND REWARD

Обкладинка мистця Оксани Хоменко-Войтюк

PUBLISHED BY THE AUTHOR

PHILADELPHIA. PA. 1973

Дорогі Читачі!

Цим скромним Ювілейним збірником мені хочеться відзначити 70-ти ліття свого чоловіка Зосима Дончука що припадає 30-го квітня /н.с./ 1973 року.

Цим збірником так само я хочу подякувати всім тим численним читачам що постійно підтримували письменника матеріяльно, купуючи книжки і морально, присилаючи вдячні листи, які ми і вмістили в цьому збірнику частково.

Цей збірник "Праця і Нагорода" висилається всім сталим читачам безкоштовно.

Чому безкоштовно?

З вдячности!

Ці дорогі нам читачі купуючи протягом 20-ти років наші книжки дали нам змогу видати 14-ть томів, біля 5-ти тисяч сторінок. А серед цих жертвенних читачів - добродіїв сьогодні вже чимало пенсіонерів, яким не легко відривати від пенсії доляра на книжку. Нам же хочеться, аби на полиці кожного нашого читача лежав поруч з усіма творами З. Дончука і цей збірник.

Однак, всім тим нашим читачам, які мають змогу і відгукнуться на Ювілей письменника посильними добровільними датками на видавничий фонд ми будемо безмежно дякувати.

Лариса Дончук

Лариса Дончук.

ПЕРЕДМОВА

Під голубим небом України, на мальовничих її просторах визрівають не лише пшеничні поля, овочевий достаток, запахуші садові плоди, там від віків визрівають таланти в різноманітних галузях. Починаючи від фолкльорного мистецтва й до складних наукових відкрить, Україна завжди була, так би мовити, авангардною частиною світу, хоч її непрохана опікунка, "старша сестриця" Росія перехоплювала досягнення молодшої й подавала їх за свої.

Якщо ми простудіюємо історичний розвиток України від горезвісного Переяславського договору й до наших днів, то на кожному кроці знайдемо оту підміну українського російським, навмисне затушкування наших успіхів, загрібання до спільного "котьолка" наших, навіть чисто -національних, здобутків.

Та все ж таки, і в умовах другорядности, чи бездержавности, талановиті українські паростки пробивали земну кору, а часом і каміння, буяли пишним цвітом, викликаючи захоплення сусідів.

Так звана, велика жовтнева революція в корені підрізала те буяння. Не стало й відносної "куцої" свободи, закріпилося надовго колоніяльне становище нашої батьківщини.

Справа стояла так : або підспівуй режимові, або конай. Отож, почали підспівувати. Провідні мужі науки, культури, мистецтва, щоб вижити, взялися на всі лади хвалити новий режим, плазувати перед сильними світу цього. І чи можна їх за це ганити? Адже, коли йдеться про фізичне існування, про вибір : життя, або смерть, небагато знайдеться таких, що віддадуть перевагу останньому.

Згадаймо хоч би римовані теревені велетня української поезії, П.Г. Тичини :

Нехай Європа кумкає,
У нас одна лиш думка є,
Одним - одна турбація,
Традицій підрізація -
Колективізація.

А чи не бачив Тичина, як проводилася ота колективізація. А якщо не бачив, то чи не чув про розпачливий спротив, про повстання, про мільйони загиблих через примусову колективізацію?

Повторюємо : деякі таланти пішли по лінії найменшого опору, в основному, нещиро, "страха ради юдейська", а так звана, мовчазна більшість розплилася по різних советських установах, набрала в рота води й вичікувала...

Це вичікування зрештою принесло плоди. Розпочалася друга світова війна, німецька окупація, советський режим захитався. І ось тоді з лона мовчазної більшости почали з"являтися "внутрішні еміґранти", ті, що не могли примиритися з облудними гаслами компартії, що свою людську гідність ставили вище від усього.

Пам"ятаю вірш одного молодого поета, колишнього комсомольця :

Сталін мерзенний, катюга проклятий,
Згинув назавжди, назавжди, навік...

На жаль, Сталін під час окупації не згинув, а дожив аж до 1953 року, привласнивши собі незаслужене звання маршала і генераліссимуса.

Коли ж мільйонова маса українців ринула слідом за нім-

цями з України, виявилося, хто голосує ногами... Вияви-лося, що вся ота однодушність народа була блефом. Ті-кали з новітньої тюрми народів робітники, селяни й інте-ліґенція, віддавали перевагу непевному майбутньому,на-віть смерті в дорозі, аби не лишатися під сонцем сталін-ської конституції.Великий ісход був яскравим доказом то-го, що український народ не міг сприйняти облудних кли-чів комунізму, чужих народові, практично нездійсненних.

Всупереч режимній пропаґанді, люди відчували нещирість, брехню, окозамилювання. Пізніші викриття режимно-го підложжя підтвердили оту підсвідому нехіть до совет-ської влади. В 1959 році вийшла за кордоном книга кавка-зця Абдурахмана Авторханова, колишнього абсольвента Інституту червоної професури, під назвою "Технологія влади". В тій книзі, як у дзеркалі, показано гонитву Ста-ліна за абсолютною владою, його безмежний цинізм,і роль усієї компартії в гнобленні народів СССР, в доведенні тих народів до стану безсловесної худоби.

Так ось, вибравшись із неволі, перейшовши, як кажуть, "огні, і води, і мідні труби", наші втікачі почали орієнту-ватися в Новому світі.Внутрішні еміґранти скинули с в і й черепаший панцир, дістали змогу висловити власну думку.

Одним із таких, колишніх мовчазних, а тепер розкутих з мовчання, талантів став повістяр і романіст Зосим Дончук.

Народжений 17 -го квітня / 30-го н.с./ 1903 р. на Уман-щині,середню освіту здобувши в Уманській гімназії,він шу-кав свого місця під сонцем, і поза власним бажанням, як людина з повною середньою освітою, фізично здорова й ви-спортована,потрапив до військової," ОВШ ім.ВЦИК"школи в Москві, яку й закінчив з успіхом в 1929 році. Та не дове-лось Дончукові бути червоним командиром. Завдяки доно-сові якогось сільського прокомуністичного холуя, як при-належний до заможної верстви селянства, був позбавлений прав червоного командира,власне, викинутий за борт жит-тя, а згодом потрапив в тюрму.Тричі Дончукові довелось

зазнати тюремних мук і нічних допитів, і тричі доля рятувала його. Отож,довелось "змінювати віхи",себто,влаштовуватись, де тільки було можна.

З. Дончук працював економістом по труду в Тресті Укрпромплодоовоч в Вінниці, а коли трест переїхав до Києва, не знайшовши в столиці квартири, пішов працювати економістом пляновиком на заводі цієїж системи. Про письменство навіть не думав, бо ж письменник, чи, за совєтським означенням, "інженер людських душ", якоюсь мірою мусів поділяти комуністичну ідеологію, а цього Дончук у собі знайти не міг. Так би, очевидно, й пройшло його життя в підрахункові цифр кошторисів, коли б не війна та не тимчасово відчинені двері у вільний світ.

На еміґрації З. Дончук став фабричним робітником, і тут зануртувало в ньому все пережите, попросилося на папір...

Перші літературні спроби З. Дончука ще не визначалися майстерністю, в них мало перевагу накопичення різних страхіть, без аналізу їх, без того об"єктивного показу,що характеризує справжнє мистецтво. Збірочки оповідань "Чорні дні" і "Через річку" - це несміливі кроки в літературу, так би мовити, прелюдія до ширшого, вже справді мистецького виступу.

Увагу критики привернула повість Дончука під назвою "Гнат Кіндратович". В цій повісті автор змалював підсовєтського пристосованця, людину без будьяких принципів, що мала лише одну мету : збагачення. Цей тип аж надто розповсюджений в СССР, хоч про нього режимна преса пише, як про "окремі випадки" й "боляк на здоровому совєтському тілі". Тим часом це зовсім не виняток, а тип, породжений системою, яка замінила "продать" словом "дають", бо ж найвищим благом совєтського обивателя було дістати /купити/ в крамниці зайвий кілограм хліба, чи півкілограма цукру.

"Гнати Кіндратовичі" – це новітні глитаї, не в тому розумінні, що його вигадала советська влада, пришивши

цей термін трудолюбному заможному селянству, а в розумінні, безпринципних еґоїстів, "рвачів", для яких на першому пляні стоїть особистий добробут, якою завгодно ціною, хоч і зовсім не моральною.

В дальшому З. Дончук покаже Гната Кіндратовича "в усій його красі" в таких повістях, як "Море по коліна" та "Ясновидець Гері".

Другим солідним твором З. Дончука була "Прірва". Тут, як на долоні, бачимо траґедію пересічної совєтської людини, переслідуваної, змушеної вживати різних хитрощів, аби вижити, заробити на шматок хліба для своєї родини. Врешті героєві "Прірви", Тарасові не пощастило сховатися від "всевидячого ока" НКВД, і він потрапляє за ґрати. Тоді починається мученицька епопея його дружини, що лишилася без засобів існування, маючи під своєю опікою малих дітей, терзаючись подвійно і за долю чоловіка й за долю отих безпомічних невинних істот. Під тиском голоду, ця дружина йде до дентиста й просить зняти в неї золоті коронки з зубів, аби за них щось купити в " Торгсині ". Перебільшення? Згущення фарб? Аніскільки! Так було в країні збудованого соціялізму, так було тоді, коли сталінський трубадур В. Лебедєв-Кумач писав:

Я другой такой страны не знаю,
Где так вольно дышет человек.

З кожним новим романом З. Дончук набуває все більшої майстерности. Тут ми не маємо змоги розглядати кожну річ окремо, бо це забрало б багато сторінок, може, й цілу брошуру. Нашим завданням є ознайомити читача загально з тим творчим доробком, який має ЮВІЛЯТ до свого семидесятиріччя.

Зупинимося на трьох останніх романах письменника.

"Утрачений ранок" – це часи Української Державности, відродження національного життя після вікового підкорення займанцям, після упослідження, яке зазнав наш український народ.

Яскравими штрихами змальовує автор цей короткий світлий період.

"ХАЙ ЖИВЕ САМОСТІЙНА УКРАЇНА"!!!
З такими гаслами вийшли українці Києва в березні 1917 року.
ЦЕ БУЛА ВОЛЯ НАРОДУ

Все наче ожило й оновилося. На вулицях радісні, усмішливі лиця, просторий древній храм святої Софії не може вмістити всіх молящих, Український Дух вітає над відродженою Державою. Та щастя було недовгим. З півночі посунули полчища нових займанців, уже не царських, а комуністичних завойовників. Вони збаламутили облудними кличами й обіцянками українську людність, і та людність відмовилася від дальшої збройної боротьби, сама собі надягла ярмо на шию. Це був справді, УТРАЧЕНИЙ РАНОК, а за ним прийшов похмурий день комуністичної дійсности, коли й царська неволя почала здаватися незрівняно кращою.

Роман "У пошуках щастя" змальовує великий ісход українського населення зі своїх теренів, утечу від больше -

виків, що чверть віку знущалися над народом, абсолютно не рахуючись із його вимогами та бажаннями, будучи скоріше безоглядними тюремниками й катами, аніж керівниками життєвого процесу.

В дальшому розвиткові подій, коли втікачі, після таборових і репатріяційних поневірянь, опинились на вільній американській землі, автор порушує цікаву, актуальну й сьогодні проблему розкладу нашої молоді. розуміється, не всієї. Більш стійкий елемент узявся за навчання, за виборення кращої долі, а частина захиталася, пішла в бік неробства, в бік гонитви за легким життям з його насолодами і... небезпекою. Представниця цієї частини, шіснадцятилітня Оля, покинула школу, покинула батьків, зв"язалася з таким же шукачем пригод, а після його загибелі, як кажуть, "пішла по руках", народила дитину, відмовилась від неї, властиво, продала за 200 долярів, а врешті повернулася додому, довго вагалася, що з собою робити, і лише смерть матері підказала їй правильну дорогу: вона повинна скинути намул із своєї душі, повинна стати людиною. Закінчення, з точки зору автора, оправдане, але ж не можна не погодитись з рецензією пані А. Животько, яка писала, приблизно, так:

Горбатого не випростаєш, а зламаного не склеїш. Тяжко припустити, щоб морально зіпсута людина обернулася в праведника. Назад нема вороття.

То ж і Дончук, очевидно, згрішив проти загальнолюдської логіки, наділивши свою героїню отакою "гепіендівською" метаморфозою. Зрештою, це питання дискусійне.

Останній за рахунком роман нашого автора, під назвою "Куди веде казка", розповідає про кінець першої світової війни, еміґрацію офіцерів російської армії, розвал царської імперії. Головна постать роману " Данило фон-Передерій ", як він сам себе назвав, бажаючи уподібнитись до аристократа /бо ж це було в чужій країні – Фінляндії/, через примху своєї дружини-фінки, повернувся на батьківщину, і тут відбувається переродження героя... Він з бідної родини,

батько був сільським шевцем.Свій унтер-офіцерський і випадковий офіцерський чин Данило, розуміється,приховав, і для нього відкрилась дорога до влади. Почав він з голови сільського Комнезаму, потім став головою Комнезаму районного. А далі вступив до партії, очолював організацію "войовничих безвірників" і зрештою влаштувався в апараті НКВД.На прикладі Данила Передерія,повною мірою виправдилося наше прислів"я: не так пани, як паненята. Безоглядно жорстоким, безсердечним був Данило для своїх односельчан. він не пошкодував навіть рідного батька,запроторивши його в тюрму за переховування куркульського майна. Ретельно виконуючи всі драконівські доручення совєтської влади, не забував Данило й про себе, скрізь старався урвати ласий шматок. Розгледівши, що собою являє Данило, його покинула жінка, і тоді він одружується з дочкою другого секретаря Обкому партії – Рахиллю. Цей шлюб мав цілком "комерційне" підгрунтя, аби зробити кар"єру, піднятися на якийсь щабель вище.

Можуть закинути авторові надмірну утріровку персонажу, але надмірности тут нема. Пригадаймо, як то свої ж "землячки" викидали з хат нещасних "куркулів", забирали останню хлібину, навіть виливали в помийницю зварений борщ.

Немає меж людському паскудству, особливо тоді, коли начальство на це нацьковує, так би мовити,'благословляє".

Роман "Куди веде казка" – страшний, абсолютно правдивий документ нашої проклятої доби, хоч наступні покоління навряд, чи сприймуть його, як дійсність.

З. Дончук має тринадцять виданих книжок.Це неабиякий доробок, та ще за умов щоденної фабричної праці, за безвідрадних умов еміґраційного життя, де письменство люди, за небагатьма винятками, вважають за особисту розвагу, де так тяжко розповсюджувати літературну продукцію.

П"ять років тому, наш ювілят досягнув пенсійного віку й ще більше активізувався на ниві письменства.Він дає ко-

жного року новий твір, що пробуджує національну свідомість читача, змушує його переживати давноминуле, викликає безліч різних емоцій. Недаремно в цьому ювілейному виданні так багато добрих відгуків, поздоровлень, побажань, подяк.

Ми цінуємо мистецьку вигадку, а ще більше цінуємо правдомовність, бо, на жаль, не може її бути там, звідки ми втекли, де досі панує казенна ідеологія, від якої не мають права відійти письменники, якщо не хочуть потрапити в "крамольні", з усіма страшними наслідками цього окреслення.

Настане колись час, що романи З. Дончука прийдуть на зміну режимній літературі, і ті романи читатиме вся Україна з подивом і подякою авторові.

Ми ж зі свого боку побажаємо Дончукові такого ж довгого віку як його страдниця – мати /проживши 99 років/ та ще багатьох нових книг, що прагнуть до вдосконалення людської психіки, навчають, виховують та кличуть до добра і правди.

Анатоль Галан

П О Д Я К А

Високоповажаному письменникові
Зосимові Дончуку

За твір, що в дар мені дали,
Виношу Вам сердечну дяку.
Щоб Ви більш матері жили,
І лихо Вас минало всяке.

Коли б веснянее тепло
Гріло серця людей Вкраїни,
Наше б життя сонцем цвіло
В краю гостинної чужини.

Виходили б частіш книжки
І в чужині на рідній мові,
Які б прослали доріжки
До волі в Києві і Львові.

За Вашу щедрість зоряну –
Прихильности добру ознаку,
Не роз про Вас я спом"яну
І вдруге Вам виношу дяку !

27 жовтня 1971 року.

Ваш Лев Пилипенко.

Фінікс, Арізона

ЯКБИ НЕ БУЛО З. ДОНЧУКА...

(Замість переджови до "Праці і Нагороди" – в 70-ти річчя письменника)

Коли звичайній людині сповнюється 70 років життя, вона оглядається назад, згадує всі етапи того життя, дечим радіє, з приводу іншого пережитого сумує, що було так, а не інакше. Людина підсумовує плюси і мінуси, успіхи і невдачі. І в тому процесі підсумків і аналізи така звичайна людина майже завжди сама, або в колі своїх найближчих родичів, друзів і приятелів.

Натомість, коли семидесятирічного віку досягає письменник та ще такий, що до тієї "круглої" суми прожитих років устиг написати і видати кільканадцять художніх творів поважного розміру і глибокого змісту, тоді він не сам і не лише в колі своїх рідних і близьких оглядається назад і підсумовує світла і тіні свого життя і своєї діяльности – з ним або й навіть без нього роблять це його читачі, розпорошені по всьому світі, які здебільшого не були навіть особисто знайомі з письменником. До голосу-думки цих останніх ювілят прислуховується, може, найуважніше вже хоч би тому, що вони, ті голоси-думки, мабуть, найоб"єктивніші, найщиріші, позбавлені впливу будь-яких чинників в оцінці праці письменника – чи то прихильних самому письменникові, чи й негативних, дружніх чи ворожих. А тому, що ювілейна збірка в 70-річчя Зосима Дончука називається "Праця і Нагорода", це, отже, праця письменника очима його читача й оцінка – нагорода тієї праці читачами. А їх у Дончука – тисячі. І мені буде дуже приємно, якщо ці мої рядки одного з багатьох його читачів знайдуть місце в цій ювілейній збірці підсумків і оцінок праці письменника.

Дивлячися на 3 збірки оповідань, 3 сатиричні повісти і 7 романів Дончука, які разом дають понад 4.000 сторінок художньої творчости, ще раз переглядаючи вже рані-

ше прочитані уривки з окремих творів, оглядаючи технічно–мистецьку форму видань і все інше, мені хочеться не стільки оцінити працю чи нагородити письменника за неї такими чи іншими словами, як знайти відповідь на питання: "А що, якби всіх тих творів не було?... А що, якби людина з талантом письменника не написала б тих книжок, не видала б їх власним коштом? А що, якби не було взагалі Дончука?.. Що було б? Адже світ від того не завалився б!.."

І мені здається, що я знайшов багато відповідей на те одне питання: якби не було Дончука? Тож спробую поділитися своїми думками–враженнями з читачами.

Писати про таких, як Дончук, – трудна справа. Як у всьому світі прийнято, пишучи про творчість письменника, слід написати і дещо про нього самого. Але Зосим Дончук не належить до тих, що бажають наголосу на своє ім"я, особу.

Мені здається, що якби я чи будь–хто, аналізуючи чи розхвалюючи його будь–який твір у пресі, забув назвати по імені автора того твору, Дончук був би останньою людиною, яка б пригадала мені таку помилку або вимагала б спеціяльного спростування–виправлення в газеті. І як же це не так, як у деяких інших авторів! За помилкове перекручення прізвища, за пропуск титулу чи іншу дрібницю деякі наші автори готові розп"яти рецензента. А Дончук очікує лише одного: щирої, відвертої, об"єктивної оцінки того чи іншого його твору. У відповідь на мої прохання подати мені до цієї статті побільше даних про себе він пише, що все те, на його думку, не має великого значення – пишіть про твори, а не про нього. Він, як та Леся, про яку пишуть, що вона вважала, що нема ніякої потреби для зрозуміння творчости літератора знати дещо з його життя. Кажуть, що й твори Шекспіра не втратили своєї вартости з тієї причини, що про нього самого також усього не знають. І хоч повністю я не погоджуюся ані з Лесею, ані з Дончуком у цьому питанні, все ж така настанова свідчить про не абияку скромність Зосима

Дончука. Тож уже й знаходимо одну відповідь на поставлене спочатку питання: якби не було Дончука, ми не мали б прикладу скромности українського письменника на чужині в такій мірі, як вона в нього існує.

Правда, ту скромність письменника–ювілята якісь дивні сили намагалися використати, щоб промовчати, затушувати, зіґнорувати не тільки саме ім"я письменника, а й його багату творчість. Прикладів токого, м"яко кажучи, дивного поступування я міг би навести дуже багато. Особливо грішні в цьому пресові органи. Розпо – літиковані–розпартійщені, вони /звичайно, не всі, але таких досить багато / відкидали і відкидають всі рецензії, прислані їм до друку навіть відомими нашими літературними критиками, на твори Дончука. В редакції однієї газети й досі лежить рецензія на твір З. Дончука "В пошуках щастя", в іншій газеті лежить "під сукном" і аля–валуєвським наказом "І бачив я...", ще в іншій така ж доля рецензії відомого літературознавця – відгук на "Утраче-ний ранок"... Одні не друкують рецензії, бо в рецензованому творі Дончука зачеплено якогось контроверсійного політичного діяча минулого, якого редактор безмірно любить. Інші іґнорують писання найкращих наших критиків на твори Дончука, бо автор не належить до їхньої партії. А ще інші просто бояться навіть рецензію про книжку дати, в якій автор не побоявся сказати правду в вічі "сильним світу цього". Отже, маємо ще одну відповідь на поставлене питання в цій статті: якби не було Дончука, ми не мали б незаперечних доводів про те, що в нас, серед так званої політичної еміґрації, існує така ж цензура, як і під совєтами, лише під іншою фарбою і формою. І ще одна відповідь: якби не було Дончука, ми й справді б могли повірити, що, як часто пишуть і говорять, у нас на еміґрації нема літературних критиків. Ні, вони є, їх навіть досить – їм тільки закривають роти часто навіть малограмотні, зате "дуже" партійно освічені редактори.

Та не з тих Зосим Дончук, що здаються на поталу де-

ржимордам від літературної критики на еміґрації та новітнім політрукам. Також не вся українська преса дивиться через загумінкові окуляри обмеженості і літературної сліпоти на творчість Дончука. А найменше самі читачі. Найкращим свідченням цього можуть служити матеріяли, зібрані в цій ювілейній книзі. А це ж лише мала частина того, що можна б зібрати на три–чотирі такі збірники. І це знову відповідає на наше питання: якби не було Дончука, не було б таких гарячих відгуків на його твори не тільки через пресу, а й листовних, бо автори тих листів свідомі існування нагінки на Дончука збоку тих, в чиїх руках деякі органи нашої преси.

Що ж змушує нелюбів творчости Дончука промовчувати його працю на літературному полі?

На мою думку, найперше, відвага письменника в художній формі ставити до розв"язування найболючіші проблеми нашого життя–буття, на які деякі наші партійники – кожний по–своєму – мають свої "незамінимі" рецепти. А тому, що ті рецепти ті партійники міняють, як циган кожух, залежно від того, який політичний вітер віє навколо них сьогодні або яка з того їм особисто вигода, а Дончук стоїть непорушно на стальних засадах Правди і Справедливости, він їм не вигідний. Але чи можна очікувати чи вимагати від Дончука чогось іншого, коли письменник сам був тричі за совєтськими ґратами та лише завдяки Божій волі врятувався від загибелі? Чи можна від такого автора сподіватися будь–якого угодництва з ворогом України? А те ж угодництво під різними вивісками і в різних формах буяє серед багатьох українських так зв. політичних і навіть національних середовищ.

Дончук у своїх творах дав непофальшовану картину дійсности в Україні в кількох її історичних етапах існування і боротьби за волю і самостійність, від давніх до найновіших. Автор знає по імені справжніх ворогів України і в своїх творах їх називає – відважно і правдиво.

Пережив Дончук і гітлерівський терор і був одним із

перших у місті Звенигородка призначений на розстріл та відвезений до Таращі, де була німецька м"ясорубка. І тут Боже Проведіння врятувало майбутнього письменника, щоб він все те пережив і залишився живим свідком тих подій, що потім стали матеріялом його повістей і романів.

Таке подвійне катування письменника під різними займанцями і визначило стиль його писань. Тільки той, хто й близько не бував від тих подій або той, хто все те схвалює в своїй душі, може промовчувати творчість цього письменника.

Але не тільки історичною правдивістю цінні твори Зосима Дончука – також мистецькою вартістю. Не місце тут, так би мовити, в передмові такого збірника зупинятися мені на оцінці кожного твору з мистецького боку, але хай свідчать про те численні рецензії, що є в цьому збірнику. Звичайно, Дончук далекий від карколомної "модернізації" та "моди" в сучасній літературі деяких новітніх "футуристів". Його сюжетна будова творів традиційна і легко сприймається всіма читачами – від малого до старого. Він також уміє заінтриґувати читача і не змушує його перелистувати по кілька сторінок підряд, оминаючи "нецікаве". Дончук цікавий не тільки в малюванні образів і подій, а й у своїх авторських міркуваннях. З цими останніми можна, може, й не погоджуватися іноді, але не можна заперечити, що прочитане в Дончуковім творі залишається в пам"яті в повному комплекті подій і образів. А якщо це так – Дончук належить до добрих письменників, які живуть і житимуть довго в українській літературі. Навіть з усіма більшими чи меншими недотягненнями і мистецькими мінусами.

Але найголовніше в Дончуковій творчості для нас, українців, на мою думку, його патріотизм і національно–виховавчі мотиви в його творах.

Ми всі ніби патріоти, бо почуваємо себе українцями, бажаємо волі і самостійности Україні, і не народилася люди-

на на цьому світі, яка б могла точно окреслити, хто з нас патріот або ні, або присудити кожному з нас "паш порт" патріота. Патріотизм бо – це найперше почуття людини до свого народу, до своєї країни, і нікому Бог не дав права судити і міряти патріотизм кожного з нас якоюсь точною міркою. Але Зосим Дончук не просто патріот – він дійовий патріот, і в цьому різниця між ним і багатьма іншими письменниками на еміграції, яким не можна закинути браку патріотизму, але як мало в них дійового патріотизму! Маю на увазі ту форму патріотизму, при якій автор передає патріотичні свої почування іншим, наснажує своїх читачів патріотизмом супроти українського народу та його поневоленої батьківщини. А що живемо в епосі, коли не можна любити свого народу й батьківщини без того, щоб не ненавидіти ворогів того народу й його батьківщини, Дончукова творчість позбавлена м"якости супроти ворогів, порушені проблеми не залишає висіти в повітрі – сказавши "а", письменник говорить "б", не оглядаючися назад, чи це комусь подобається, чи ні або чи це "модно" тепер, чи ні. Здавалося б, якраз за це мусіли б "сильні світу цього українського на еміґрації" й цінити його, але якраз через те вони й промовчують Дончука. Натомість, читачі за це його й люблять. Таким чином, ми бачимо прірву поміж нечисленними політиканами-партійниками на еміґрації і численною масою читачів Дончукових творів. А якби не було Дончука, виглядало б так, ніби такої прірви нема, і ми жили б в ілюзії, ніби то маса схвалює лише політикансько-партійські публікації, а інших у нас і нема.

Письменникові Дончукові сповнюється сім десятків років! Його мистецька діяльність, отже, здебільшого припадає на другу половину прожитого віку, бо в першій половині тієї семидесятки Дончук поневірявся під різними воро жими займанцями і не до писання було тоді. І все ж у багатьох своїх повістях він уміє в художній формі змалювати події так, що вони не тільки цікаві також для нашої молоді, про яку ми ніби так турбуємося, щоб вона " не пропала" та знала історію батьківщини своїх батьків, а й за -

хоплюючі, виховавчі. Не місце тут наводити приклади з самих його творів – про це, напевно, читач знайде в самій ювілейній книзі "Праця і Нагорода", але варто підкреслити майстерність Дончука збагнути психологію молодої людини і переплести особисте тієї молодої людини з національним, громадським, ба навіть політичним так, що молодий читач чи молода читачка наснажується шляхетністю позитивних героїв повістей Дончука і гребують малодушністю і низькістю негативних. Вони – молоді читачі – хочуть бути такими й самі, якими їх хоче бачити автор у своїй патріотичній уяві. Це й є ще один великий плюс Дончукової творчости, її велике значення для нас і нашого майбутнього.

Нарешті, хочу підкреслити ще одну особливість самого Дончука як письменника й як людини – трудолюбивість. Вона – подиву гідна. Слід пам"ятати, що всі ті тринадцять томів праць письменника написані поза заробітковою працею, доїзд до якої забирав авторові півтори години в одну сторону й півтори в другу. Отже, 11–12 годин денно письменник не міг взяти в руки пера, не кажучи вже про необхідність фізичного відпочинку та сну для людини поза поїздками та фізичною працею. До того ж, доля нагородила Дончука уважною і трудолюбивою супутницею життя в Америці аж тоді, коли письменникові було близько до шостого десятка літ, а перед тим ... не треба великої уяви, щоб зрозуміти, яку силу волі й який письменницький талант т р е б а мати, щоб створити цілий ряд добрих художніх творів, та якого почуття відповідальности перед історією і Богом, щоб виконати своє призначення справді політичного еміґранта–письменника поневоленого народу! Якби не було Дончука, не було б ще одного свідоцтва української невмирущости – духової, національної – і фізичної витривалости.

До речі, згадана супутниця нашого письменника, починаючи від 1961–го року, пані Лариса Тимофіївна багато спричинилася до успіху його творчости: це вона в хвилини смутности піддавала йому моральних сил і фізичної витри-

валости, це вона ночами переписувала готові до друку аркуші автора. У великій мірі це завдяки їй виходить у світ і ця підсумовуюча працю Дончука в його 70-річчя збірка як нагорода вдячних читачів і прихильників творчости письменника.

Хай же вільно буде мені згадати при цьому й св.пам'яти батьків письменника, які впоїли в душу сина те,чим дихає вся його творчість протягом усього його життя: батько автора Іван, який помер ще в 1927 році, та мати Євдокія, яка померла в 1959 році, проживши 99 років.

Дай же, Боже, прожити не менше й нашому ювілятові та створити ще побільше томів повістей і романів — на злість смертельну ворогам і на радість і прискорення визволення українського народу!

Проф.Д-р Іван Овечко

ЗОСИМОВІ ДОНЧУКОВІ

ЩИРО, ПО-БРАТНЬОМУ

відзначаємо ПИСЬМЕННИКА

Зосимові Івановичу Дончукові
в День ім"янин – 30. 4. 1972-го року.

О, Зосиме! В сюжетних лабіринтах
Ти не розгубишся, як в тумані літак.
Зупинками років:
Секунда...
Кварта...
Квінта...
Прямуєш до мети і знаєш, в чім мета.

Куди не глянь, у шафах, на полицях
Шерегами стоять твої живі книжки,
І питимуть із них, як в спеку із криниці,
Повістяра хвилюючі думки.

Мине доба, минуть події й люди,
Химера гіппі, наркоманства муть,
А книга житиме, і в ній шукати будуть
Життя земного справедливу суть.

І лишиться прийдешнім поколінням
Дороговказ після колишніх мук,
І лишиться незнищеним, нетлінним
Ім"я борця за кращий світ – Дончук.

Анатоль Галан

* * * * * * * * * * *

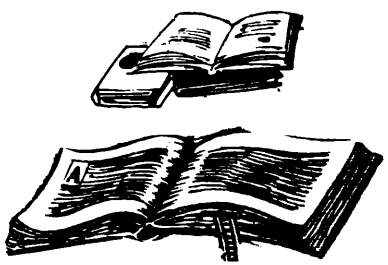

ПОЛЕГКІСТЬ

Письменникові – повістяреві Зосимові Дончукові в сімдесятиріччя.

Було це майже не до думань –
Перемахнути океан
І залишить тривожну Умань,
І чебрецем пропахлий лан.

Але зоставити, як муку,
У серці спогади живі,
І біль, і сльози, і розлуку,
Мов ранні роси у траві...

Ні, не згасити спраглу тугу,
Що пропікає, як вогонь.
Не викинути злу наругу,
Як камінь із терпких долонь.

Вони тіснилися гурмою –
Думки, і розпач, і відчай
І не давали супокою,
Нагадуючи рідний край.

Приходили Грицько й Данило, */
Оксана снилася й Тарас,
І серце у знемозі нило,
Душа ридала раз-у-раз...

**/ Тут і далі – імена героїв романів та повістей Зосима Дончука.*

М. Щ.

Не міг забутись... Катерина
Бентежила. Полум"янів
Богдан... О, нене – Україно,
Моя ти муко і мій спів!

І він їм дав життя у книгах,
Неначе викресав їм знов
У сірих життєвих хурдигах
І їхню силу, і любов!..

І стало легше, як від чарів,
Що звіюють душевний щем...
Так, мабуть, легшає і хмарі,
Коли спаде рясним дощем...

2 квітня 1972 *Микола Щербак*

В 70–ту річницю письменникові
Зосимові Дончукові

Хвала і честь від трударів землі
Вам, Зосиме, за слово огнелике,
Відвагою Ви засвітить змогли
Ту власну скіпочку у врем"я дике.

За те Вам шана, що в труді своїм
Безкорисливим для свого народу,
Вас не злякав ані негоди грім,
Ані стихії невгамовні води.

Хай рідна Муза Вас оберіга,
Даруючи в роках надхнення спрагле,
Коли по степу котиться юга,
Мару перед очима звівши нагло.

Вам дяка від народу навіки
За Ваші книги щирістю правдиві,
Бо в них діди, батьки і юнаки
Знаходять для сердець своїх поживу.

Прийміть уклін сердешний від усіх,
А Час в гортанні сторінок відважних,
Жорстокої доби відчує сміх,
І слово правди у століттях зважить.

Нью–Йорк. Юрій Буряківець

Високоповажні Панство Лариса Донна Чук і гідальґо Зосиме Дон Чук!

Оце вже так, що й дочитав Вашу преславну нову книгу. Книгу нашого преславного Бальзака. Звичайно, вдячний за такий дарунок, але може колись подякую чимсь своїм, як допоможе в цьому Бог.

Що ж іще сказати? Звичайно, Вам відома моя неґація росіянізмів, як і правописних помилок, а їх і тих і тих у книжці вистачає. А поза тим усе гаразд. Талант повістяра й романіста очевидний. Прийде час, і нас не стане, і тоді одразу всі так і заговорять, одне-з-наперед одного будуть тужити: " ой-ой-ой! Якого ж то ми самородка втратили ! І як ми так проґавили, не оцінили його за життя".

Так буде.

Ну, що ж у Вас там тепер на черзі? Чи вирішили заслужено передихнути? Бажаю успіхів.

З пошаною до Вас

А. Орел.

Високоповажний Колеґо !

Хоч Ваш 70-ти річний ювілей ще далеко, але в зв"язку з тим, що Ваша достойна дружина готує та збирає відповідні матеріяли до "ЗБІРНИКА", посвяченого Вашому заслуженому ювілею, посилаю при цьому віршик до дня Вашого 70-ти річчя.

Якщо цей віршик заслуговує місця в " ЗБІРНИКОВІ ", то ласкаво прошу помістити його в ньому для увіковічнення заслуженої пам"яти про Вас та Вашу цінну творчість.

З теплим та дружнім привітом до Вас та Вашої дружини,

Ваш Лев Пилипенко.

До 70-ти річного ЮВІЛЕЮ письменника
Зосима Дончука

Словом б"єтесь за обрії сині,
Щоб існищить тьму ночі і гніт,
І сьогодні в гостинній чужині
Сімдесят відзначаєте літ.

Пройшли шлях еміґранта зі сходу
В вільнолюбні краї чужини.
Словом правди за щастя народу
Стали в бій проти зла сатани.

В творах Ваших могутняя сила.
Ви тримаєтесь мужньо в бою,
Щоб піднести на соняшних крилах
Україну з неволі свою.

Хай сія Ваша слава орлина,
Як те сонце, що вийшло з-за хмар.
Не забуде про Вас Батьківщина
За смертельний москвину удар.

Вам бажаю щасливої долі
І від серця шлю теплий привіт:
Жить в здоров"ї, не знаючи болів,
І творити багато ще літ!

Хай цвіте про Вас слава світами,
Щоб повите зірками ім"я,
Не згасало, як сонце, віками,
Й для Вкраїни крізь ночі сія!

Лев Пилипенко.

17-го (30) квітня 1973

ВШ. З. Дончукові до 70-ліття!

ОРЕЛ І СИНИЦЯ

Над лиманом щось іскриться,
Линуть хмари, мов перлові...
І Орлицею Синиця
Улвилася Орлові...

І він кликав за собою
В сині далі ту Синицю:
– Годі плакать під вербою!
Розклюєм небесну крицю!

Стань на ноги, виправ груди,
Всім вітрам розкрилюй душу!
Переборемо повсюди
Океани й сиву сушу!

Та Синиця – не Орлиця,
Королівною не буде...
І дрібна маленька птиця
Впала велетню на груди:

Не клич, милий, в дикі далі!
В далях тих – моя могила...
І Синиця у печалі
Опустила ніжні крила.

... Це Орлам усім наука.
Хоч Синиця й діє чари,
В високості з нею мука...
Тож, Орли, летіть за хмари!

Там на місяці і звіздах
Кров заграє в ваших жилах...
Та звивайте свої гнізда
Ген на скелях і могилах;

В Рідній Краї – ваша слава,
Там тепла й добра доволі...
Нехай рід ваш і держава
Процвітають на роздолі!!

1971 - 72, США
Іван Манило-Дніпряк

НА ПАСІЦІ

Дадан. Дуплянка. На берёзі білій
Іконка праведних Зосими і Саватія.
Над вуликами – кельями день цілий
Кружляє працьовита братія.

Несуть у келії ченці крилаті
Мед золотий і віск на жовті свічі...
Привіт мій вам, працьовники завзяті,
Уклін мій вам, невтомні будівничі!

Невпинно цілий день працює братія,
А вечером стихають в кельях шуми руху.
Іконка праведних Зосими і Саватія
Вартує манастир від злого духу.

Олекса Слісаренко

ЖОВТІ КВІТИ

Ларисі і Зосимові
ДОНЧУКОВІ

Починає сад сивіти –
В листі жовта сивина,
Розквітають жовті квіти,
Повні меду і вина.

Не дивуюсь, не питаю,
Тільки де вже не піду,
Жовті квіти скрізь стрічаю –
І в житті, як у саду.

Скрипки плач... Осінні теми...
Ніжні спогади на дні...
Тихо жовті хризантеми
На пелюстках лічать дні.

День погожий – жовте свято,
Гостра свіжість вечорів,
Попереду небагато
Золотих лишилось днів...

І тому спішу любити
Неба синю каламуть
Й жовті квіти, наші квіти,
Що останніми цвітуть.

Мріють жовті хризантеми,
З ними, друже, я і ти.
Полюбилися на те ми,
Щоб до снігу до цвісти.

Ганна Черінь 8–31–61

Утрачений ранок

1969

роман

ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ДОРІБОК ЗОСИМА ДОНЧУКА

Зосим Дончук

Свою літературну творчість Зосим Дончук розпочав щойно вирвавшись із московсько–большевицької неволі, фактично з днем приїзду до Америки, тобто в 1949 році. Від цього часу, оскільки не лічити обережних спроб у ДП таборах Німеччини, його праці з"являються на сторінках вільної преси як в Америці, так і в Канаді. У 1952 році виходить у світ перша збірка

Пиши ж, пиши, мій любий Друже,
Хоч ця діяльність і тяжка.
Не бійся каменя й калюжі,
Бо хай би й вилаяли дуже, —
Нема другого Дончука!

Анатоль Галан

його оповідань – "Чорні дні", в 1953–ому – "Через річку", вслід за ними – роман "Прірва", яким автор ніби хотів віддячитись московським окупантам за всі кривди, які під їхньою окупацією переніс український нарід. Появу "Прірви" літературні критики зустріли найкращими оцінками. Блаж. Митрополит Іларіон в журналі "Віра і Наука" напр. писав:

"Це одна з наших кращих книжок за останні роки, найправдивіший опис совєтського пекла в теперішній Україні. Опис правдивий, сильний. Спокійно читати цієї книжки не можна. Жаль, що така видатна книжка не перекладена на чужі мови, нехай би чужинці бодай з роману зрозуміли правдиву істоту комуністичного "раю".

Визначний критик Дмитро Бучинський /Мадрид/, — в "Українській Думці" /3.III.1960/ про цей роман писав:

"Роман безперечної історичної вартости..Хочеться сказати і підкреслити, що "Прірва" чи не найкращий літературний твір нашого часу, що так реально, а рівночасно з материнською ніжністю доторкається наших болючих ран"...

У 1957–му році вийшла у світ перша частина сатиричної трилогії – "Гнат Кіндратович", а потім і наступні – "Море по коліна" і "Ясновидець Гері". Ця велика трилогія порушеними проблемами та обсягом подій є єдиною не тільки на еміґрації, але і в українській літературі взагалі. Не дивно, що й на неї звернули увагу критики і літературознавці. Журнал "Біблос" /4.1958/ назвав цей твір однією з найкращих наших повістей, що з"явилися в останніх тринадцяти роках, зазначаючи, що написана вона талановито, незвичайно урівноважено та об"єктивно.

Відомий літературознавець І.Костецький в журналі "Сучасність" /12.1962/ пише, що "прозова епопея Зосима Дончука про Гната Кіндратовича твір з кожного погляду оригінальний і в нас рідко подибний..." "Море по коліна" написано краще ніж "Тигролови" Багряного: ситуаційно гостріше і композиційно окресленіше". Відомий ук-

раїнський письменник Анатоль Галан у "Нових Днях" / XI. 1965 / зазначає, що "типи ж Гната Кіндратовича й інших, створені З. Дончуком, будуть у нашій літературі такими ж довго вічними, як і невмирущі "Мертві душі" М. Гоголя".

У 1964–ому році вийшов роман – "Будинок 1313", у 1967–ому, присвячений совєтській дійсності, роман "І бачив я", у 1968–ому – збірка оповідань "Десята", у 1969–ому – роман "Утрачений ранок". Пишучи про "І бачив я", д–р А. Вусик у "Канадійському Фармері" / 30. 7. 1969 / зазначає, що "З. Дончук як письменник увійшов уже давно і надовго залишиться в історії української літератури". "Десята," що містить у собі 20 оповідань, "побудованих на тлі здорового українського патріотизму і ненависти до ворога"/"К. Ф.", 15. 6. 1968 /, – дає читачеві "не лише естетичну насолоду з огляду на цікаві сюжети, але й можливість ще раз вдихнути в свої груди українського повітря". "Утрачений ранок", у якому мова про ранок відродження нашої батьківщини, розпочато подіями напередодні І–ої світової війни і Українською Національною Революцією і закінчено прогрою збройної визвольної боротьби. Це вже одинадцята книжка невтомної мозольної праці і духової самопосвяти Зосима Дончука.

Письменницький дорібок Зосима Дончука великий і подивугідний: 11 книжок, понад 3,200 сторінок друку. Тим більше, що, – як пише "К.Ф." /15.6.1968 /, – "Дончукова творчість протягом усього його життя – це не мистецтво для мистецтва, а боротьба мистця проти зла і несправедливостей у світі". Бажаючи З. Дончукові дальших успіхів, а разом із тим і витривалости в його літературній творчості, маємо надію, що листоноша принесе нам ще не одну його книжку – в золотом тисненій обкладинці та з золотими думками, болем душі і серця та сміхом крізь сльози у змісті. Тим більш, що і сам З. Дончук у передмові до "Десятої", скінчивши 65 років життя, обдаровує нас також цією надією і пише:

" У цей великий день я радію, що щасливо ще міцний і здоровий завершую свій трудящий вік і цілком передаю себе в обійми літературної музи"... – "Я не можу приобіцяти читачам дальших нових томів своєї творчости, однак хочу запевнити, що в боргу не залишуся"...

/ "ДОРОГОВКАЗ", Січ. – Бер. 1970 / **І. Липовецький**

ХХХХХХХХХХХХХ

Вп. Пане З. Дончук!

Книжка чудова. Попередні Ваші видання я маю.

З правдивою до Вас пошаною
сот. Армії У.Н.Р. Антін Сегеда.

Шановний Пане Дончук!

Висилаю Вам 5 дол. за книжку "Утрачений ранок". Це дуже гарно написана книжка, особливо приємно прочитати і нагадати собі наш побут, наші звичаї, наше дороге село. Прошу і надалі описувати читачам те що є так дороге та рідне.

З пошаною до Вас Г. Дмитревич.

Вельмишановний Друже Зосиме та Ваша дружина!

Щиросердечно вдячний Вам за Ваші невмирущі твори, та бажаю Вам ще довгих літ і здоров"я для добра українського народу. Засилаю чек на суму 12 дол.: п"ять долярів за "Утрачений ранок", і ще бажаю щоб вислали: 1. Чорні дні – 1.50, 2. Через річку – 1.50. Я був на відпочинку в Міямі і там читали Ваші твори "Будинок 1313". Прошу цю книжку вислати на адресу Олени, яку подаю.

З правдивою пошаною улюблений читач Вашої
літератури Іван Тимошенко.

В Шановний Авторе!

"Утрачений Ранок" дуже а дуже сподобався мені!

З правдивою до Вас пошаною,
о. Юрій Гулей

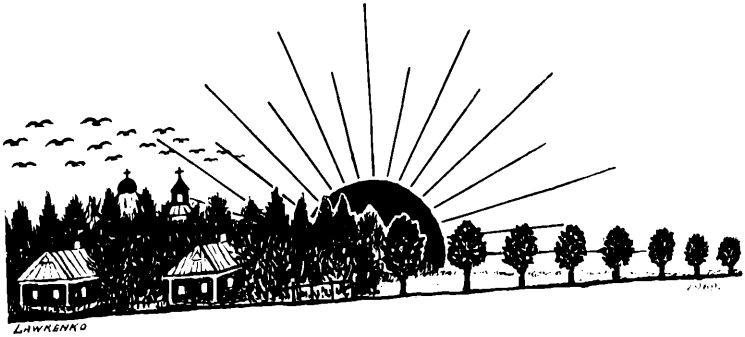

ЗОСИМ ДОНЧУК: "УТРАЧЕНИЙ РАНОК"

На ПЕРШІЙ сторінці цього нового роману Зосима Дончука стоїть мотто: "*Хата, в якій немає книжок, подібна до тіла, позбавленого душі*". Ці слова Ціцерона чи не найактуальніші й сьогодні, також для нас, українців. А якраз тому, що Дончук протягом усього свого трудолюбивого життя, працюючи фізично для власного утримання тіла, написав це вже 11-ту книжку для душі і розуму українців у всьому світі, радо рекомендуємо кожному познайомитися з великим письменницьким дорібком нашого письменника, а зокрема з "Утраченим ранком". Бо мова в цьому творі не про звичайний ранок, а про ранок відродження нашої батьківщини, про ранок, що його ми втратили. І дуже в відповідному місці красується вірш О. Олеся в цій книжці на цю тему – золотого ранку відродження України.

Роман на 520 сторінок видано видавництвом "Власна Хата", що, мабуть, у нашій дійсності треба вважати за видавництво власними грішми автора. Понура дійсність, але одночасно і дійсність, що свідчить про ідеалізм і посвяту наших письменників на чужині. Михайло Лавренко виготовив дуже гарну мистецьку обкладинку, що символізує справжній ранок...

І хоч тема твору, так би мовити, політична, письменник, особливо в першій половині книжки, захоплює читача соціяльно-побутовими, любовними сценами настільки, що оте "політичне" не нав"язується автором, а приходить са-

мо по собі читачеві. Читач із зацікавленням читає про найзвичайнісінькі події на молодому шляху життя хлопців і дівчат в українському селі, а при певних моментах відбігає від самого змісту твору і починає... думати: чому ж так сталося? Хто, власне, в тому винен? На наших очах ми бачимо, як деякі молоді українці стають справжніми українцями, а деякі не вартими того імени. Дончук показав процес усвідомлення національного на фоні сумної дійсности. І все про що пише автор, ніби нам і знане, але він пише так, що читаєш із захопленням. Автор зраджує надзвичайну обізнаність із українським селом, психологією наших селян, господарськими проблемами. Читаючи твір, мимоволі думаєш, що руки цього письменника мусять бути мозолисті, бо пише він, не з письменницького кабінету дивлячись на світ, а з його середини, того світу селянського, українського.

Нема сенсу переповідати зміст твору – його треба, варто прочитати.

Щождо критичних завваг чи неґативів нового твору Дончука, то, мабуть, слід дещо сказати пор другу половину книжки: у той час, коли перша половина роману уявляє собою цінний у всіх відношеннях художній твір, друга його частина схожа більше на публіцистичний твір, якщо в першій частині автор непомітно для читача наводить його на певні думки і висновки, даючи йому, читачеві, художні описи подій, в яких читач знаходить посередньо й художньо висловлені думки автора, то в другій частині автор подає більше безпосередньо свої думки й переконання, не чекаючи, доки читач сам до них дійде. Чи це неґатив – трудно сказати, але це свідчить про більшу дбайливість автора під час праці над першою частиною роману, ніж над другою. А втім, дуже можливо, що в наш час завеликої любови до контроверсій щодо певних періодів української визвольної боротьби саме такий спосіб потрібний був авторові, щоб показати не тільки сам факт утрати нашого "золотого ранку", а й причини, як їх бачить автор.

Мова твору назагал добра, хоч не бракує деяких помилок. Особливо щодо розділових знаків, ком. Зате книжка багата на щиру, соковиту мову українського села і міста, читаючи твір відчуваєш подув того українського ранку – в обох сенсах цього слова – з–перед 70 50 років, що його ми так немудро втратили...

/ "К. Ф". 1.19. 1970 / Ів. Овечко.

Вельмишановний П. Дончук!

Одержала від Вас роман "Утрачений ранок". Щиросердечно Вам вдячна, що не оминули мою родину. Дуже і дуже гарне все, а зміст захоплюючий до болю серця. Читаючи Ваші книжки, бачиш перед собою Любу Україну, її красу природню, той чесний працьовитий люд, його побожність, його прагнення до вільного і спокійного життя, його жадоба до освіти для своїх дітей. Взагалі я не маю слів, щоб висловити Вам вдячність за написані Вами книжки, які я прочитала, перечитала і читають їх інші. Вам побажаю, щоб Господь нагородив Вас кріпким здоров"ям, спокійним життям – на довгі, довгі літа.

Щоб Ви ще багато написали таких цінних книг для наших дітей та внуків розкиданих по чужих світах.

Тепер моє щире прохання до Вас. Вишліть на мою адресу такі книжки: "І бачив я", "Десята", "Утрачений ранок" / другий примірник / та "Прірву".

Гроші вишлю разом. Ще раз сердечно Вам дякую. Написати свої враження на папері тяжко. Можна лише живим словом вилити людині.

Будьте здорові, Ви і Ваша родина Богом бережені і людьми шановані за Ваші труди.

З правдивою пошаною до Вас: П. Вітоль.

Лондон, Канада.

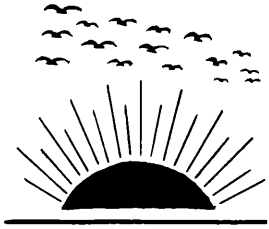

Утрачений Ранок

Таємниці непокараного злочину

НЕДАВНО вийшла друком незрівняно цінна книжка,– новий твір ЗОСИМА ДОНЧУКА під назвою "Утрачений Ранок", історичний роман, в–во "Власна Хата". Філядельфія 1969.

Автор роману давно відомий в українській літературі на еміґрації як продуктивний, відважний і оригінальний повістяр–реаліст. З нагоди його 65–річчя А.Галан привітав ювілянта чудовим задушевним віршем, давши високу оцінку Дончуковій музі, ані трохи не перебільшену :

...Пиши ж, пиши, мій любий Друже,
Хоч ця діяльність і тяжка.
Не бійся камня і калюжі,
Бо хай би й вилаяли дуже,
Нема другого Дончука!

Нема що сумніватись у щирості й правдивості цього лаконічного скромного речення : "Нема другого Дончука". Бо ніхто краще, більше, ширше й глибше та звичайніше не змалював ПЕКЕЛЬНУ ДОБУ большевицько–комуністичного панування в поневоленій Україні, добу розп"яття України і конання українського народу на хресті, особливо трудолюбивого поневоленого доброго українського селянства в часи примусової колективізації і штучно зробленого голоду. Він один, як велетень, панує духом і словом над руїною українського села, над загубленою і поніміченою душею свого народу, над ПРІРВОЮ, що її приготовила імперіялістична комуністична шайка злочинців, для нашого й інших народів.

Картини – реальні за змістом і формою і природньо

завершені всіма властивостями живих людей і натур, дій і явищ.

" Утрачений Ранок " – це сума послідовних злочинних політичних та кримінальних подій на життєвому шляху народів СССР і людства. Початок цих подій у романі відноситься на час перед першою світовою війною. Активні дії кривавою смугою, то ширшою, то вужчою проходять через усі воєнні роки : від 1914 і аж до 1921 року, до поразки Визвольних Змагань українського народу. Тож роман "Утрачений Ранок " в реальному житті творить початок ПРІРВИ, початок Пекельного Царства на землі, що йому ім"я СССР.

До речі, " Прірва " в літературному дорібкові Зосима Дончука – це назва роману, що продовжує " Утрачений Ранок ".

У книзі " Утрачений Ранок " зустрічаємо багато історичних осіб і творців, і учасників лютневої революції 1917 року та жовтневої контрреволюції. Тому то " Утрачений Ранок – це твір про вкрадене щастя трудового люду тюрми народів, це таємниці непокараного злочину.

Не оминув автор і подій Відродження Української Автокефальної Православної Церкви, подій, якими" в огні окрадені збудились " творити у " своїй хаті – свою правду. В мистецькій літературі досі такого дива не було, до подій Відродження УАПЦеркви письменники не наближались, оминали героїчну і славну сторінку державного ставання України, подію ЕПОХАЛЬНОГО значення взагалі. Таке зневажливе ставлення інтеліґентного прошарка нашого народу чи не розраховане було, щоб знову " приспати "простих людей, що збудились . . . Тепер їх тут на еміґрації кожен іновірець може вербувати до своєї " церкви ", до чужих духовних центрів і до чужих державних інтересів.

Іще " Утрачений Ранок " – це правда про кривду, тут є і фраґмент не пофальшованої біографії большевицького божища – Леніна. Біографія, публікації якої домагались в 1917 році солдати, але її не було й не буде надрукованої в царстві рабів комунізму. Історичний матеріял таємних дій

до змісту книги взятий із документальних даних, що його автор твору ретельно зібрав та докладно опрацював.

" Утрачений Ранок ", певна річ, по праву здобуде признання у читачів, як найкращий твір цього автора, автор натомість здобуде признання хороброго воїна цивільної відваги.

Ранок, як пора дня в колі однієї доби, являється не тільки початком ясного дня, але й кінцем темної ночі. Утратити ранок, це значить сидіти знову в темряві смертній, це значить – утратити День.

Непроглядна полярна Ніч смертельним холодом і темряваю окутує світ.

Прокинтеся, хто ще спить ! Вставайте, обманені гнані й голодні, треба жити !

Читайте " Утрачений Ранок ", думайте і навчайтесь любити День, навчайтесь знайти і ЗДОБУТИ втрачений РАНОК України. Зустріньте найогидніший 100–річний ювілей з дня народження ошуканця бідних і покривджених неправдою – Леніна придбанням роману " Утрачений Ранок " і вивченням подій. Ніч бо полярна хоч і довга, але проминальна. Здобути ж утрачений РАНОК – життєва конечність українського народу.

/ "Н.Б." 3.31.1970 / П. Сагайдачний.

В Шановний Пане З. Дончук !

Пересилаю при цьому моні ордер на суму 5 дол. за книжку "Утрачений Ранок", за яку сердечно дякуємо разом із дружиною. З захопленням прочитали її. Читаючи –переносишся думкою на Рідну Матір – сторозтерзану Україну, нагадуються і садки вишневі, білі хати, ставки, левади, всі звичаї наших дідів, прадідів, про які віками дбали, але червона Москва все знищила, а наш нарід Український загнала в колгоспну панщину, про це все говорить вище згадана книжка. А авторові цієї книжки велика подяка й пошана.

Нехай Всевишній Господь кріпить Ваші сили на довгі роки.

З Християнським привітом : Яків Сохацький.

16 лютого 1970 року

Високоповажний Пане Довчук!

Вашу книжку "Десята" надіслано Вам поштою, також просимо Вас не присилати інших своїх книжок зокрема "Утрачений ранок". Я не хочу принижувати Вашої авторської гідности, а цілком по любські раджу Вам більш відповідально ставитись до завдань літератури. Читайте більше, вчіться у дійсних майстрів слова, добре знайте про що збираєтесь писати. Не підробляйтесь під дешевий смак простолюддя. Завдання літератури підносити рівень людини, а не "дешевим балаганним словом" принижувати. Треба бути завжди "чесним з собою". Ваше проповідування юдофобства, якто Ви показуєте у випадку проти Рози Яковни Винниченко компромітує лише Вас, бо Ви пишите явну неправду / "Утрачений ранок" ст. 276 / прочитайте про це статтю М. Добрянського у журналі "Український самостійник" ч. 148, ст. 24. Ви безперечно маєте вроджений талант до писання, але очевидно до цього фаху поставились неповажно. Треба вчитись, вчитись, вчитись і вчитись, зокрема у Володимира Винниченка, якого Ви пробуете знеславити. Допоможіть фонду збереження і видання деяких творів Винниченка це Вам зробить куди більшу честь, ніж спроба знеславлення.

Вибачте за "повчання", але повірте що я бажаю Вам найкращих, справжніх успіхів.

Рочестер. *З пошаною до Вас, І. Д–ко*

Високоповажний Пане І. Д–ко!

Дякую за признання мого вродженого талану до писання, що ж до змісту моїх творів то дозволю собі внести деякі пояснення. Ви мені закинули стільки гріхів що йне знаю

з чого починати. Я, справді, пишу не тільки від розуму а й від серця і пишу, передусім, для свого простого, поневоленого народу, для "простолюддя", як Ви зневажливо сказали, бо тільки цьому простолюддю мусимо завдячувати, що ще існує українська мова і ми маємо підстави називати себе нацією. Вам же добре відомо як наші пани–інтеліґенти в гонитві за славою, за маєтками, зраджували не тільки віру православну а й національну гордість. І ще пишу я тільки правду, святу правду, хоч Ви й закидаєте мені неправду. Бо писати правду для свого "простолюддя" вважаю не ганьбою а честю, за що й отримую сотні вдячних листів. Ви дуже помиляєтесь, вбачаючи в моїй чесній творчості підроблення під дешевий смак простолюддя. Навпаки, я своїми творами викриваю фальш, допомагаю людям пізнати правду, а поруч із тим дошкульніше вдарити по наших ворогах, по яничарах, по пристосуванцях.

Вам же добре відомо, що в своєму творі "Утрачений Ранок" я не торкався літературних успіхів В. Винниченка а тільки згадав його як політичного невдаху, комуністичного поплентача, якому нація довірила вивести Україну на самостійницькі чисті води свободи, а він завів державу в радянську неволю. Ось на що я показував. Він же сам признався в своєму творі "Відродження Нації" т. 3,на ст.134 що: "... Я ще в Фастові поставив перед Директорією питання про приняття радянської влади на Україні...". А на стор. 478 ще ясніше: – "Винниченко відповів їм, що може взяти участь тільки в гім уряді, який стоїть на грунті чистої радянської влади..."

Сьогодні маєте, шановні еміґраційні товариші, на Україні чисту радянську владу з усіма жахливими наслідками для нашого поневоленого народу.

Я гречно дякую Вам за пораду вчитися, вчитися і ще вчитися. Розумію, що вчитися ціле життя треба кожному, не тільки мені. Але вчитися від Винниченка, чадити між людьми його комуністичним дурманом я відмовляюся. Досить того що маємо на еміґрації і так забагато наївних

сліпців, що повірили московському окупантові і славословлять існування радянської влади. От тим сліпцям слід би було вчитися, але не у Винниченка, а в Шевченка, Франка, Д. Донцова чи хоч би у В. Липинського, щоб знали як любити Україну. Засліплені літературним городчиком Винниченка, ці сліпці не добачили його політично-партійних джунґлів. Літературу ми маємо чудову, багатющу, не одна самостійна держава в світі нам заздрити може, а от, бодай убогої, Самостійної Держави не маємо. Пройде ще пів століття і може так статися що всю цю художню, красну літературу доведеться вигорнути на смітник, бо на Україні зникне українська мова завдяки "чистій" окупаційній радянській владі. Заохочуйте ліпше, Пане І.Д., людей на боротьбу за самостійну Україну а не накидайте Винниченкового дурману, бо в Самостійній Державі література, велика література прийде сама. Ми вже не раз пробували чарівною піснею і прекрасним гопаком здобувати Україну, і все марно.

Памфлет В. Винниченка – "Слово за тобою, Сталіне", на який ви так запопадливо збираєте фонди, щоб вибілити Винниченків злочин, мав би політичну вартість тоді, коли б був написаний в час революційного зриву в 1917–19 роках. На жаль, Винниченко його написав щойно після невдалої поїздки в Москву, коли йому плюнули в обличчя і відмовили права будувати "чисту" радянську Україну.

Що торкається Розалії Винниченко, закинувши мені неправду, то так як посилаєте мене прочитати статтю М. Добрянського в журналі "Український Самостійник", такою ж дорогою прошу Вас заглянути в журнал "Біблос", листопад 1958 і переконатись що я писав правду, бо там написано таке ствердження: "...жінка Винниченка Роза зривала з прапора синьо-жовті відзнаки та кидала під ноги..." Після цього коментарі зайві.

Тільки випадково В. Винниченко не потранив у соратники яничара М. Ю. Скрипника, що будував чисту радянську владу на Україні "Вогнем і Мечем", виконуючи в 1921 році обов"язки комісара Внутрішніх Справ УССР – ЧеКа, і

нищив наших українських патріотів – петлюрівців у підвалах ЧеКа. А в 1933 році, збагнувши свою помилку, пустив собі кулю в лоб.

Ви уболіваєте за білими ризами Винниченка, щоб боронь Боже хтось не знеславив, в той же час забуваєте, що на судовому процесі в Парижі Винниченко зголосився бути свідком катові Шварцбардові, поруч із секретарем ком. партії Франції Торезом проти оборонців сл.п. Гол. От. Симона Петлюри, якого замордував Шварцбард. Цим своїм ганебним вчинком Винниченко не тільки сам себе знеславив, а й скривдив цілу Україну. Виходить, Ви і Ваші однодумці більше уболіваєте за зрадником Винниченком, як за долею і честю української нації.

Завдяки зраді Винниченкові пощастило пережити під капіталістичною стріхою у Франції С. Петлюру і дожити до 6–го березня 1951 року.

Ви пропонуєте мені продумати добре про що писати. Запевняю Вас, що я добре знаю про що пишу. Розпочинаючи свій твір аж до останнього рядка думаю тільки про добро української поневоленої нації. І ще думаю, як би мені сильніше, дошкульніше вдарити по нашому ворогові окупантові, та по ворожих підсвистувачах.

З пошаною до Вас,

Ваш З. Дончук

П.С. На Ваше щастя еміґрація кишить "політиками" які обстоюють що: "*Краса мистецтва примушує забувати за політику*". Ось ще одна причина, чому ми не маємо Самостійної України!

Високодостойний Пане!

Посилаю Вам 5 дол. за книжку "Утрачений ранок".

Дякую сердечно за пам"ять. За Вашу чудову працю хай Милосердний обдарує Вас і Вашу Дружину всім тим, чого Ви собі бажаєте!

З глибокою пошаною

Свящ. Василь Серафимович

Високошановний і Славний Пане Зосиме!

Дуже Вам дякую за Ваші дорогі дари — "Утрачений Ранок" і "Прірву". Прошу ласкаво вибачити, що так пізно обізвався. Я не бачу читати, не розбираю букв. Пишу оце на-помацки. По довгих стараннях мені вдалося знайти чоловіка, що прочитав Ваші романи і коротко оповів мені про те, що прочитав. Це Д-р І. Д-к, гуцул, етимолог і неабиякий знавець літератури. У кількох точках передаю його враження з прочитаного:

1. Прочитав романи одним духом.

2. Автор захоплює читача відразу і приковує його до книжки. Читач безнастанно хоче знати, що буде далі.

3. Стиль досконалий.

4. Багата і свіжа мова. Автор подає слова, що досі мало або й зовсім не вживались в літературних творах. У мову впроваджує місцеві слова і звороти, подає новотвори, себто збагачує мову, що є одним із перших обов"язків кожного письменника.

5. Романи "Утрачений ранок" і "Прірва" будуть мати значення історичних документів. Дають мистецький образ місця і доби.

На жаль, п. Д-к не виступає з літературними рецензіями і з цього боку невідомий.

На цьому кінчаю свій тяжко написаний лист.

Залишаюся з великою пошаною і подякою

до Вас, С. Р-к.

Високоповажному авторові твору "Утрачений Ранок"

П. З. Дончукові.

Пишаюсь, що в нашій еміґрантській літературі ми маємо подібний твір. Щасливий, що мав можливість його прочитати й продумати.

З правдивою пошаною, інж. П. Бузань

В. Ш. і дорогий Пане Дончук!

Пересилаю належність за чудову книжку "Утрачений ранок" – 5 дол. Маємо ще одне Ваше майже документальне свідчення доби, вбране в легку й цікаву белетристичну форму. Робите велику справу. Залишаєте прийдешнім поколінням вірну, несфальшовану картину тої доби, яку залито "там" мільйонами тиражів брехливої макулатури, писаної на замовлення наших ворогів. Колись, коли вже нас не стане, вповні оціниться праця таких, як Ви. Люди будуть дякувати і подивлятимуть ті неймовірні зусилля, яких вживали наші письменники ідеалісти емігранти, видаючи свої твори. Певний, що колись із ліхтарем будуть вишукувати ті прецінні книжки, що їх народжують наші бідні письменники в муках скромними тиражами по 500–1000 примірників та видають своїм власним коштом – горбом при байдужому споглядании тих, яким очі заплило товщем від усяких достатків.

Пишіть і бажаю Вам дальших успіхів.
Читач, прихильник і вболівальщик – В. Гарбер

Вельмишановний Пане Дончук!

Прочитав "Утрачений Ранок" і душа сповнюється невимовним чаром, Богом даного людині життя і разом з тим... кров застигає в жилах. Спазма здавлює в горлі й сльози сповнюють очі. Мимоволі, Ваша талановита письменницька, поетично–творча майстерність, до глибини душі зворушує все єство, сповнюючись невимовним болем спогаду про жах пережитого в невимовно жахливій дійсності, під безбожно–сатанинською, совітською, комуністичною владою.

З великою подякою за Ваш дуже цінний твір, при цім пересилаю за нього належність.

Зостаюся в молитвах за Вас, з великою пошаною і з братньою любов'ю до Вас

о. Микола Г–кий

ВШановний Пане Дончук !

Отримав Вашу, патріотичну і цінну, книжку – " Утрачений Ранок " і дуже дякую. Ця Ваша праця мусіла б мати місце в кожному укр. патріотичному домі, а особливо треба передати її нашій молоді, щоб довідалась про всі наші визвольні змагання в так доступний та цікавій формі. Мені вона дуже приемна ще і тим, що пригадала мою молодість і те часте перебування в "СОФІЕВЦІ", а разом наші визвольні змагання в 1917– 1920рр. як: Звенігородку та Шполу, Христинівку, Умань –полк. Дерещука, Отамана Данченка і.т.д. " БУЛО КОЛИСЬ В УКРАЇНІ"...

Радо хотів би Вам допомогти, але страшно переобтяжений будовою нової Церкви, залі і школи...але, дякувати Богові маю добрих парафіян і якось тягнемо..., а хочу довести будову до кінця, щоб передати нашому поколінню, щоб воно не забуло свого походження.

Прошу вислати мені 10 книжок " УТРАЧЕНИЙ РАНОК" а я постараюсь розіпхати їх, бо знаєте самі, як тяжко сьогодні "впхати" комусь книжку.

Остаюсь з любов"ю во Христі Ваш,

о.М. Л–кий

Вп. Пане Дончук !

З приємністю читаю Ваші твори – прошу не забувати на будуче.

Залучую 5 дол. за "Утрачений ранок" і 20 дол. на видавничий фонд.

З пошаною

О. Надяк

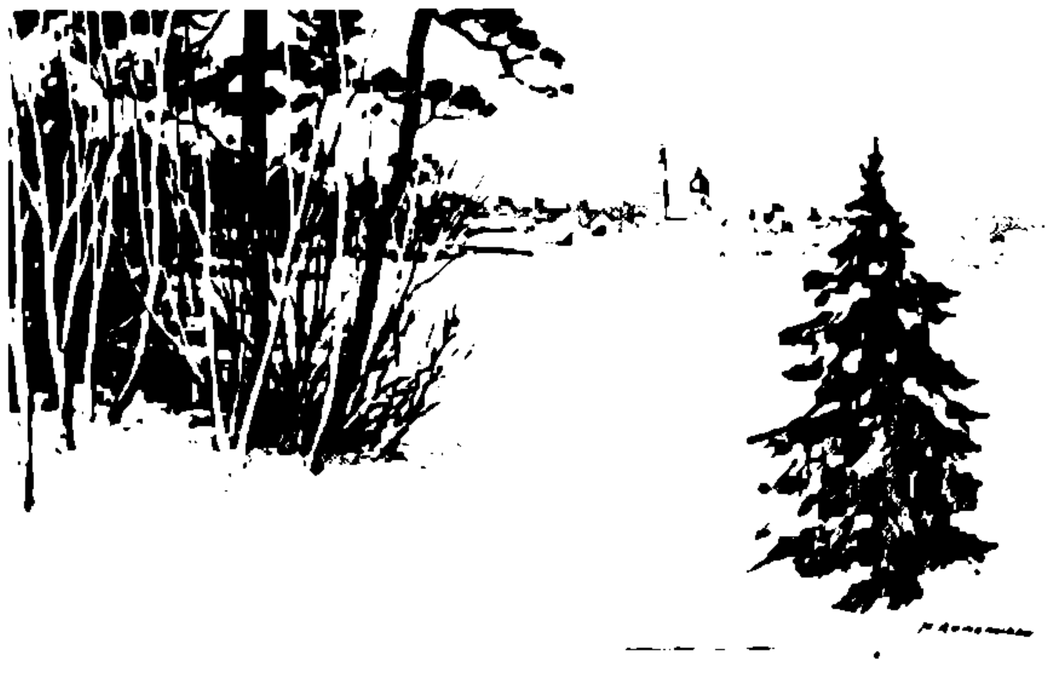

Високоповажний Пане З. Дончук !

Отримавши Вашу книжку " Утрачений ранок",прочитав її з зацікавленням. Думав що особисто зустрінуся з Вами в м. Філядельфії,бо ж там передбачався відбутися наш Надзвичайний Собор.Рецензії писати не маю можливости бо ж працюю фізично на фабриці і обслуговую парафію.

Пройшов час – все призабулося,а тому читаючи Ваш твір знову пригадалися чарівні місцевости рідної України.

Пересилаю 10 дол. з тим щоб 5 дол. за "Утрачений Ранок", та 5 дол. за його продовження " Прірва".

Прошу прийміть від мене мої найкращі привітання.

З любов"ю у Христі до Вас.

Прот. Ф. К – ко.

В/Шановний п. Дончук !

Прочитала роман " Утрачений Ранок" і все пережите встало перед очима.Доля Тараса–це моя і моєї родини. Я особисто Вам вдячна за цю тематику,бо другі письменники пишуть про життя парторгів і партійців, коли ми маємо стільки трагедій.

Прошу відкласти для мене дві книжки " Утрачений Ранок" і " Прірва" і я вишлю належність отримавши вістку що книжки є.

На все добре ! З пошаною Ол.Плахотна.

Вп. П. Дончук !

Книжку від Вас " Утрачений Ранок" одержав. Дякую ! Книжки Ваші дуже цікаві, багаті змістом, кожний розділ має свою душу і лишає свій сенс.Кожна Ваша книжка по мистецькому оформлена. Пересилаю 5 дол.

З пошаною до Вас,

Йосиф Богданик.

Вельмишановний Пане Дончук !

Дякую Вам за книжку,яку оце лише сьогодні закінчив бо читання її викликало дуже тяжкі спогади. Мені тепер 74 роки і я все пережив.Ніхто у нашій еміґрантській літературі тих подій не малює так правдиво, як Ви. Шкодую,що не можу більше замовити,бо наближається кінець року,а з ним і різні передплати та внески, а на пенсію дуже не розженешся. Ваші книжки сміливо можна рекомендувати для читання нашій молоді. Я б радив Вам один примірник надіслати нашій У.Н.Р., може вона перестане надсилати телеграми Ізраелеві. Посилаю 5 дол.

З пошаною Василь Панасенко.

Шановний Пане З. Дончук !

Книжку Вашої вмілої майстерности пера, "Утрачений Ранок" я одержав і зараз купив банковий переказ, щоб заплатити Вам за цей чудесний твір. Почавши читати, я рішився зачекати з висилкою, аж доки не прочитав до кінця.

Роман "Утрачений Ранок" читається легко. Ви дали дуже вмілий перехід з одних дійових осіб до других. Так що читач переживає разом з дійовими особами, а подруге це яскравий образ нашої трагічної історії в даній окрузі. Цей твір варто використати на екрані. Щоб знати що дальше сталося з Тарасом, прошу прислати мені роман "Прірва" Вашої майстерности.

Дай Боже Вам сили більше писати !

З пошаною до Вас

Микола Іваницький

Вельми Шановний Пане З. Дончук !

Книжка "Утрачений Ранок" така цікава що читаєш і відірватись не можеш. Пишіть більше таких романів, може порозумнішає наш народ, зрозуміє що "В єдності сила".

Щасти Вам Боже у Вашій Великій праці.

З пошаною до Вас, М. Королишин.

В.П. П. Дончук!

Ваш роман "Утрачений ранок" читаю з захопленням.

Всі персони з родини Запорожців є точна копія нашої родини включно з ознаками персональних властивостей.

Ласкаво прошу переслати мені усі Ваші твори по одній книжці і виставити рахунок.

З пошаною, П. Могилин

Шановний П. Дончук!

При цьому надсилаємо чек на суму 5 дол. за книжку "Утрачений ранок", цікавий і змістовний роман. Головне що в ньому висвітлена вся свята правда яку ми з Вами старші люди, на собі пережили. Для молодого покоління це дуже цінний матеріял.

Бажаємо Вам довгих спокійних років прожить у доброму здоров"ї.

З пошаною, Галина і Микола Пащенко.

Вельмишановний Пане З. Дончук!

Сердечно вдячний Вам за надісланий мені роман "Утрачений ранок". Книга правдива, цікава, читається з великим інтересом. Дочитав я до того місця, коли поляки після Варшавського договору прийшли з "допомогою" на Україну.

Ще раз Вам сердечно вдячний й бажаю міцного здоров"я, довгих років плідної праці для збагачення літературної скарбниці Українського народу. Щасти Вам Боже!

Щиро Ваш, Вік. Андрее.

Шановний П. Письменнику!

Отримав я від Вас книжку роман "Утрачений Ранок". Мені ця книжка сподобалась бо я знайшов себе в цій книзі.

Шкода що Олекса не помстився на капітанові.

З пошаною, Г. Котелевець.

Вп. Пане З. Дончук !

Щиро дякую за присланну книжку "Утрачений Ранок ". Дійсно треба було самому те все пережити щоб описати . Бажаю Вам кріпкого здоров"я щоб могли ще не одну гарну річ описати із життя в царстві сатани,котре колись буде свідком із минулого страшного перебутого Українсь - кого народу.

З пошаною І. Винник.

Вельми– Шановний Пане З. Дончук !

Я випадково дістав і прочитав Вашу книжку "Будинок 1313" і дуже хочу мати всі Ваші твори.

Дуже Вас прошу,напишіть мені які Ви маєте книжки, а також і ціну. Я негайно вишлю Вам грошовий переказ чеком на виплату всіх книжок.

З пошаною до Вас Микола Орлов.

Високоповажний Пане !

Книжку "Утрачений Ранок"одержав,дякую !

Належність 5 дол. долучую моні ордером.

Книжка мені д. подобалася.У мистецькій формі подає - те історію Визвольних Змагань,вірно і критично. Ваша заслуга,що подаєте образ села на Уманщині,котра еще з усіх Центральних Земель України,була в той час найбільш національно свідомою.Про ці околиці,еще не маємо ні споминів, ані ніхто не обробив їх, у красному письменстві.

Постарайтеся її по більше розреклямувати у почитнійших журналах як *"Визвольний Шлях"* в Лондоні і"Шлях Перемоги' в Мюнхені.

Чи післали Ви до рецензії до журналу "Український Історик", шо виходить вДенвері. Згадка там причиниться до більшого зацікавлення Вашим романом.

Остаю з пошаною

Р. Коцик.

Вельмишановний Зосиме Івановичу !

Всі Ваші твори мені подобались.Ви,мабуть,одинокий письменник,що представив в творі " Утрачений Ранок " дійсну ролю жидів в наших визвольних змаганнях.Ваш твір може бути використаний як історичне джерело до історії жидівсько– українських відносин.

Але є там і недоліки: ген. Тарнавський є для нас національним героєм так само як і Петлюра.

Коли б "Утрачений Ранок" мав появитися другим накладом,добре було би одно речення відносно згарячої квестії випустити.

Остаю з глибокою до Вас пошаною Р. Лесик.

Дорогий Маєстро !

Щойно закінчив читати "Утрачений Ранок". Написаний у національно–патріотичному дусі на тлі недавніх наших історичних подій. Багато гіркої правди що не "воріженьки", а ми самі винуваті за те що маємо !("Якби ми вчились так як треба то і мудрість була би своя")

Бажаю Вам здоров"я і енергії до написання ще кількох.

Остаюся з пошаною О. Макогін.

Вельмишановний Пане Дончук !

Дякую дуже за Вашу нову працю–книжку "Утрачений Ранок",яку перед кількома днями отримав і за милу присвяту.

Мушу Вам щиро сказати, що я заздрощу Вам наполегливості у складанні і випуску Ваших книжок.Вам відомо, що я не письменник,але на старости років мемуарист, але.... випустив всього три книжки, а четверта нібито списана та ще багато виправляти треба і один Бог знає,коли зможу закінчити.

Ваші речі цікаві і цікаві своїм змістом.Думаю що розходяться між людей.

Ще раз дякую і широ вітаю. З правдивою пошаною

Кость Паньківський.

Шановний Пане Дончук !

Прочитав "Утрачений Ранок" і буду просити Вас надіс - лати мені слідуючі Ваші книжки:

Повісті, Гнат Кіндратович, Море по коліна, та романи– Прірва, Перша любов, І бачив я..., Утрачений Ранок. Всі книжки бажаю мати в твердій оправі. Останні дві замовляю не для себе. Як що б деяких книжок Ви не мали, то порадьте де можна їх дістати

З пошаною до Вас – А. Опанащук.

Дорогий Авторе !

Дякую за миле духове "дозвілля" яке справило мені читання Ваших творів "Утрачений Ранок" та " Прірва". Книжки написані цікаво, особливо для мене, що Україну "за Збручем" знає тільки з книжок.

Вдячний буду, якщо "обдаруєте" мене ще й Вашими сатиричними творами. Надія на збільшення пенсії вже якби запевнена то й буде чим заплатити.

Остаю з правдивою до Вас пошаною

Василь Шот.

Шановний Авторе !

Кінчаю читати книжку "Утрачений Ранок", хочу серде - чно подякувати Вам за таку чудову й цікаву книжку.

Хай же Бог дає Вам здоров"я й надалі писати такі чу - дові книжки.

Прошу вислати мені наступні книжки:

1. " І бачив я...", 2. " Будинок 1313", в тв. опр.

В прилозі Чек на 9 дол.

Ще раз щиро Дякую !

Клаудія Коваленко.

Шановний Пане Дончук !

Вашу книжку "Утрачений Ранок", я перечитав і маю враження, що Ви десь з якоїсь плянети впали на землю і в дешевеньких письмаків пошились. Згори хочу Вам відповісти, що Ви також належите до тих темних сил, які нищили нашу націю і Державу. Бо щось подібне писати, то може писати тільки мало культурна і цивілізована людина. Маю стоси паперів і книжок написано об"єктивно про уряд Гетьмана Павла Скоропадського, і навіть В. Черчіль натискав на уряд британський, щоб визнати Уряд Гетьмана Скоропадського де юре. Шукайте Ви мудра соломонська голово мемуари Черчіля 5 томів де він називає нашого Петлюру опришком. Це його слова, а не мої.

/ Далі йде десять сторінок бруду на Уряд У.Н.Р. /

Книжку Вашу викинув на "ГАРБІДЖ", на смітник, а за тих 5 лол. купіть собі горівки, випийте і співайте:– Душу й тіло ми положем.

Д-р М. Кухаришин .

Шановний Пане Дончук !

Висилаю 5 дол. за "Утрачений Ранок" який прочитав з великим захопленням. Хоч і був я малим, 10 років, але добре пам"ятаю як при допомозі німців гетьманці викачували зброю, як внас, в с. Білазирі біля Черкас, в трьох церквах дзвонили дзвони і як забрали 300 чоловік заложників, в т.ч. мого батька рідного і хресного батька М. Савченка. І як оті прокляті Гетьмана слуги в чорних бараницях бігали кіньми по дворах і зганяли на сходку людей. І ті ж, в чорних бараницях, пороли шомполами людей, – дзвони в трьох церквах гули, а люди стогнали і несли зброю. Страшно було дивитися. Попередили, як що не здасте всієї зброї, то всі 300 заложників розстріляють. Потім німці привезли керосін і зброю запалили а заложників випустили. А тих що розбирали панську економію та ділили землю ще більше сікли шомполами.

З пошаною до Вас Павло Тупицький

В.Ш. Добр. З. Дончук !

Одержав Ваш роман "Утрачений Ранок" і поспішаю переслати належність за книжку.

На сторінці 194–й в романі показано як гайдали, тобто як пороли ім. Гетьмана – гетьманці нашого брата.

У нашому селі дядьки поділили одного поміщика земельку у якого було десь трохи більш як 600 десятин Приїхала така сама братія, ї зібрали сходку, і всіх тих хто, ділив, міряв скільки сажнів на душу, орав гони, а разом 8 чоловік, о, жах! І я все це бачив І це не тільки в нас, а й околишні села. На другу ніч уся волость організовано пішла в красну армію добровольцями. От хто допомагав Троцьким і його соотечественикам захопити владу, які господарюють і сьогодні.

З пошаною С. Сокольский

Високоповажний П. Дончук, дорогий земляче !

Дістала від Вас Ваші цінні книжки і висилаю 15 дол.

Читаю їх і плачу, бо може для кого то роман, для мене – дійсність. Я Ваша правдива землячка. Босими ногами зміряла кожну стежечку в Софіївці. В Умань наїхало по вінні багато росіян. Приїхала я дуже розчарована й огірчена. Моя доня питає чому ми в Канаді розмовляємо по українському а на Україні вони не уміють. В Умані багато змін. Як жаль що з Вами ми не знайомі. Будете в Канаді, то щиросердечно запрошую до себе в гості.

Пишіть, бажаю багато успіхів у Вашій праці.

Ваша землячка Валентина Олійник.

Добрий день, Пане Дончук !

Ваші книжки " Утрачений Ранок" і " Прірва", це праця Ваша варта світової нагороди ! Я особисто маю душевне задоволення читаючи Ваші твори.

Не забувайте про мене з новими творами.

З належною пошаною до Вас, Ф. Гаращенко

Дорогий наш письменнику,
Вельмишановний Пане Дончук !

Від душі і чистого серця ми, наша родина, зі зворушен - ням ґратулюємо Вас з великими осягами, що Ви їх здобули випускаючи в світ великий роман " Утрачений Ранок ". Осяги і великий поступ Ви здобули в словниковій скарбниці Вашого романа,який мусить стати підручником для шкіл і учбових закладів.

Учителі й професори мов оцінять мовні багатства Вашого романа всебічно: І з боку стилістики, і синтакси, і словника справді нашої літературної мови з багатющим забарвленням і кольоритом бездонних надр народної мови.І місце цього романа на полицях учбових закладів, як зразок нашої літерат. мови на рівні з іншими класиками в мовному аспекті,як Шевченко, Франко,Л.Українка,Коцюбинський Тичина. Ваш роман безконечно – цінний піднятими в ньому соціяльними проблемами,одвічно–хвилюючими наш чесний працюючий люд поневоленої України. Ви не пішли стежкою тих, що воліють творити"мистецтво для мистецтва", залишаючи знедолений свій нарід на знищення одвічного нашого північного бастарда – москаля.

Хай то буде уділ тих сибаритів,для яких Доля укр. народа – то пустий звук.

Вам укр. нарід навіки буде вдячний,що Ви в своїх тво - рах підносите соціяльні проблеми, показуєте в художніх образах його життя:прагнення, віру до кращого, надію на свої сили,щоб гартувати громадою обух на ворога.

Отож, Ви пішли тернистою стежкою для добра укр.народу, будити зі сну сплячих, що лежать колодами при битих дорогах сучасного жорстокого політичного світу.

Ви вибрали гасло "Поетом можеш ти не бить, но гражданіном бить обязан", що служіння своєму народу це перший святий обов"язок для поета,письменника, мистця-громадянина..

Але Ви ще вище вгору підноситесь у своєму романі.

чисте мистецтво в своєму творі Ви не затьмарили, а досконало пов"язали його із соціяльними проблемами в органічно–правдиві зворушливі художні образи.

Оцінку художніх образів на полотнах, в скульптурі,архітектурі, співах, музиці, літературі ... безпомилково допомагає мені робити ніяка там академична кваліфікація,а моя інтуїція.

Оця інтуїція, внутрішнє чуття, викликає в лидини правдиве мистецтво глибокі емоції, зворушення, екстаз і навіть сльози.

Я це часто переживав на собі в художніх галереях, на концертах,на виставах,на вечерах художнього читання тощо.

Родіон Берьозов часом в " Нов.Рус. Слові " зворушує своїм художнім оповіданням.

А оце у Вашому творі " Утрачений Ранок " багато сцен, багато художніх описів, багато правдивих художніх образів, особливо там, де мова йде про долю молоді, про вінчання, про долю нашого народа і тернистий шлях нашого державного будівництва – Ваш твір так зворушує, що видавлює сльозу. Виходить, на мою скромну думку, що Ви неабияк ростите до ранґу правдивого майстра слова, що з ласки Божої Вам предначертано " глаголом жечь серця ", нести в світ художні твори де досконало поєднані зміст і форма, де художні образи своєю правдою, любов"ю до свого народу кличуть до Горніх Висот Світла, Волі, Правди і Щастя, по якому тужить людина, як за втраченим Раєм.

З пошаною, Павло Чухрій.

Вельмишановний Пане Зосиме!

Сердечно дякую за " Утрачений Ранок ". Коли я його дістав, то не прочитав, а просто проковтнув і велика шкода, що нема коло мене " Прірви "!

Ще раз щиро дякую за книжку.

Ваш Микола Чеботарів.

Дорогий Пане Дончук !

Щиро дякую Вам за Ваш чудовий роман "Утрачений Ранок ". Прочитав я його одним душком. Чекаю на Вашу "Прірву ". Присилайте.

Ваша тематика цікаво та легко передає та правдиво відсвіжує наші історичні події.

Характерів, яких Ви вивели на сцену, краще не можна було схопити.

Сумно лише, що на протязі століть ми не потрафили научитися нічого на своїх власних блудах. Сварки, роздори та ігноренція до науки ще нині покутує між нами. Багато нашої молоді стоїть осторонь університетів, де за ціку одного авта(!) можна скінчити чотири роки науки./маю на думці стейтові університети/

В залученні грошевий переказ на 5 дол.

Бажаю успіхів в Вашій дальшій Праці і остаю з
глибокою пошаною до Вас,
Ваш читач Д–р П. Грицеляк.

Високошановний Пане Дончук !

Щойно закінчила читати Ваш роман "Утрачений Ранок" і під свіжим враженням хочу написати Вам, що цей твір, то ціла епопея й перебіг не тільки історії України, але й на загальному тлі розповідь про нашу добу, починаючи описом укр. села й тортурами пізніших подій. Прекрасна, соковита чиста, добірна мова, вдало побудований сюжет і маса фактичних даних, роблять цей твір цінним вкладом і становлять не тільки художню, але й пізнавальну цінність.

Ось тільки на сторінці 137 Ви називаєте Свердлова Нахамкісом. Це не вірно. Нахамкіс – це Стеклов. / помилка складача/

Бажаю дальших успіхів творчих і матеріяльних.

З правдивою пошаною
Євгенія Дубів.

***

Дорогі Приятелі !

Що я Вам скажу,питаєте ? А скажу таке, що й світ не чув такого.То, що я безмежно вдячний Вам за таку прекрасну книжку, то це ще, можна сказати, звичайна річ.А от хто ж Ви такі після цього всього? Таж Ви велетні,гіганти! А Пані Лариса!? Чи чуваний на світі ще хоч один такий талант у поліграфії? Геній, сущий геній Високоповажна Лариса. Хай замовкнуть,заніміють,замруть усякі ямняки з їхньою вмілістю. Одне слово,геніяльно і нічого більше не скажеш. Книжка – чудо мистецтва поліграфії. Отаке то... Та такого ще світ не бачив. Та Вас на виставку,на дошку пошани, на першу премію... Це не далеке від правди. Кажу про це неспроста. Поліграфія – теж висота.

.....

А тепер ще раз дякую за чудову книжку й з тим здоровлю й вітаю

А. Орел.

Дорогі Наші Читачі !

Сотні вдячних листів отриманих від Вас як моральну нагороду за кожну видану і надіслану Вам книжку, живили письменника і надавали снаги для дальшої творчости.

За це Вам усім велика сердечна подяка.

На цьому місці вибачаємось що не всі Ваші дорогі листи будуть вміщені в цьому збірнику. Для цього треба було б злагодити кілька томів на що бракує засобів.

Приймітъ від нас найщирішу подяку й з правдивою пошаною до Вас

Лариса Дончук.

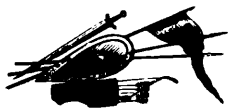

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Зосима Дончука

ПРІРВА

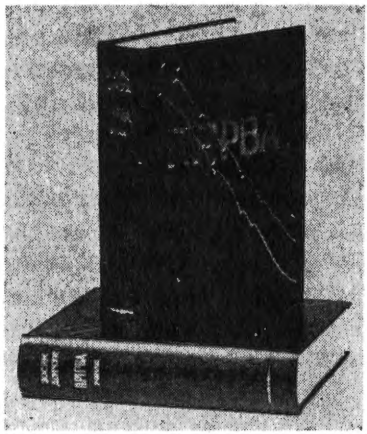

Це найновіше видання Видавництва Миколи Денисюка. Роман має 560 сторін друку, в твердій оправі в імітацію шкіри, з позолоченням, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської.

● Зосим Дончук: Прірва. Роман. Чікаго, 1959 рік, 560 стор. Видано 1500 прим. Видавництво Миколи Денисюка.

Роман цей розповідає про життя в Україні під Совєтами. Назва "Прірва": між селом і містом, між владою й народом, між українцем і москалем... А правдивіше було б назвати "Пекло"...

Це одна з наших кращих книжок за останні роки, найправдивіший опис совєтського пекла в теперішній Україні...

Опис правдивий, сильний. Спокійно читати цієї книжки не можна...

Жаль, що така видатна книжка не перекладена на чужі мови, — нехай би чужинці бодай з роману зрозуміли правдиву істоту комуністичного "раю".

Мова чиста, літературна, проста, ясна!

"Віра й Культура" ч. 9 1963

Високодостойний
Пане Дончук !

Ви були ласкаві й прислали мені свій прехороший твір " Прірва ". Я перечитав його з неослабленою увагою,– це видатний роман нашого часу, в якому Ви подали найсильніший опис тяжкого й преступного голоду в Україні, навмисне вчиненого окупантами України.

Сердечно дякую Вам і за книгу, і за те, що не забули й про мене.

Про " Прірву " буде коротка рецензія в ч. 9–му "Віри й Культури".

З глибокою до Вас пошаною

Митрополит І л а р і о н,
Ваш постійний богомолець.

Вельмишановний Пане,
Дорогий мій Земляче й Брате !

Щире спасибі Вам, що не забули про мене заточенця і післали свою " Прірву " з присвятою для мене. Це велика радість для мене, коли маю нашу книжку, якої тут не роздобути, а щоб купити її – не маю, Брате, грошей, бо сам бідую.

Книгу прочитав, як кажуть одним духом. Рецензію напишу і сподіваюся, що вона буде друкована на сторінках " Української Думки" в Лондоні. Вибираю " Думку..."тому, що вона має читачів, читачі люблять мої рецензії, вибачте, що признаюся, але про це свідчать мені їх листи, а крім цього зараз питають у нашій книгарні в Лондоні за книжкою. Книгарня є у зв"язку з видавцем п. М. Денисюком, тож, мої сподівання – книжка повинна дійти до читача.

Книгу я щойно прочитав. Засвіжі і засильні враження, щоб писати рецензію. Люблю все передумати, щоб трошки " влежалося ". Але мушу Вам сказати, що " Прірва" таки чудесна річ. Не поскупив Вам Господь таланту і Ви цей великий дар використали, що краще використати не можна.

Я думаю, що нема вже куди. Ми маємо багато на цю тему написано, але я мушу сказати, що " Прірва " перевищила все. Роман, що є дзеркалом дійсности !

Використаю книгу також для нашої передачі в Еспансъкому Національному Радіо.

Вітаю сердечно Вас з появою незрівняної "Прірви " й прошу Господа , щоб благословив Вашу достойну і величну працю, а рівночасно прошу Вас не забувати також і про мене. Поручаючись Вашій ласкавій пам"яті і святим молитвам – залишаюсь до Вас з моєю глибокою пошаною

Ваш довжник у братній любові

Д–р Дм. Бучинський.

Дорогий Пане Дончук !

Пересилаю грошевий переказ на суму 5 дол. за В а ш у цінну " Прірву ". Прочитав її з захопленням.

Пробачте за спізнення.

Бажаю успіхів в дальшій Вашій праці і остаю з належною пошаною

Д–р П. Грицеляк.

Високоповажний Пане Дончук !

Я з захопленням перечитала Ваш твір " Прірву " і хотілося б дізнатися далі про життя Ваших героїв, яких Ви так мистецъки змалювали в своїому романі.

Дуже рада, що моє оформлення Вашого роману Вам подобалося і мені дуже приємно було прочитати вислов Вашої думки про мою працю !

Залишаюся з глибокою пошаною до Вас і з очікуванням нового твору!

Ваша О. Мошинська

Роман беззаперечної історичної вартости

В НАШОМУ літературному дорібкові, за останніх 15 років на чужині, є багато цінних і цікавих творів. Багато більше, ніж ми самі думаємо й більше, ніж дали наші письменники на Батьківщині. Ясне, що тут не можна применшувати мірки кількости, а якости. Цей наш еміґрантський дорібок оцінять справедливо щойно ті, що прийдуть по нас, але ті, що переживуть усе московське насильство, що перейдуть усі його прірви й донесуть "до самого, самого краю", як сказав Шевченко, свої непорочні християнські й патріотичні душі, що на наших очах згоряють на героїчних жертовниках Бога й України.

Ясне, що до оцінки твору можна й треба підходити під різними аспектами. Коли в нас цього не робиться, то не тому, щоб не було кому таку справедливу оцінку зробити, а тому, що за 15 років життя на чужині ми не спромоглися таку оцінку робити навіть на сторінках нашої щоденної преси. Є в нас певний гурток, що читає рецензійні примірники і робить на сторінках преси різнородні бібліографічні нотатки, рецензії, але на справедливу літературну критику – ми таки вбогі. Майже ніколи не появляються в нас голоси читачів про книжку, а це означає, що ми або не маємо читачів, або не вміють висловити своєї думки? Так, чи інакше – свідчило б, що ми не маємо виробленого читача. Це наше одно з великих лих.

Перед нами книжка–роман, яку, не дивлячись, сказати б на драстичну тему, яку, може, багато з нас хотіли б вимазати з своєї пам'яті, кожен читач прочитає з приємністю. *Це роман беззаперечної історичної вартости пера Зосима Дончука "ПРІРВА"*. Книга появилась у В–ві Миколи Денисюка, Шікаґо 1959. Оправлена в чорне полотно, що добре імітує шкіру, зі золотими тисками на хребті і чоловій сторінці обкладинки, мистецького оформлення Оксани Мошинської. На шостій сторінці портретик автора. Друкова-

еліти, але його можна було так злагіднити, без потреби злагіднювати сам злочин, щоб книжку можна було поручити невинній молоді. Це ніяке "пуританство", як у нас звичайно бороняться, а тяжкий гріх розпусти проти шостої Божої Заповіді, проти християнської моралі і, коли хтось хоче знати, то також проти нашої національної звичаєвості. Досить цієї дурної еротики насаджує в душі нашої молоді Москва, досить розсівають її серед нас деякі західні "носії культури". Чи ми також самі маємо бути цими злими сівачами?

Моттом до свого романа "Прірва" Зосим Дончук поклав слова Шевченка:

"... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово..."

Треба бути щирим і сказати, що краще "возвеличити" мільйонів наших мучеників так за Христа, як за Україну – здається – не можна. Треба, радіючи сердечно поздоровити автора з появою "Прірви", поґратулювати видавцеві, а читачам побажати культурно перевести час над книгою, яка має всі прикмети не тільки культурної розривки і то "на вершинах"! але також змушує нас глибоко призадуматись над нашим всенароднім минулим, насталюючи наші, трохи ожебрачені душі, наснажуючи їх тією Вірою і Надією, що її автор вкладає ув уста страдальниці Оксани: "Вороги забрали арештували. Усе, тату, забрали вороги: і майно, і хутір, і спокій, і життя, забрали волю і мову, забрали батька від дітей і мого чоловіка. Усе забрали. Ще залишилися Віра і Надія..."

Д. Б./учинський/

"У.Д.", Лондон, ч.9. 3.3.1960.

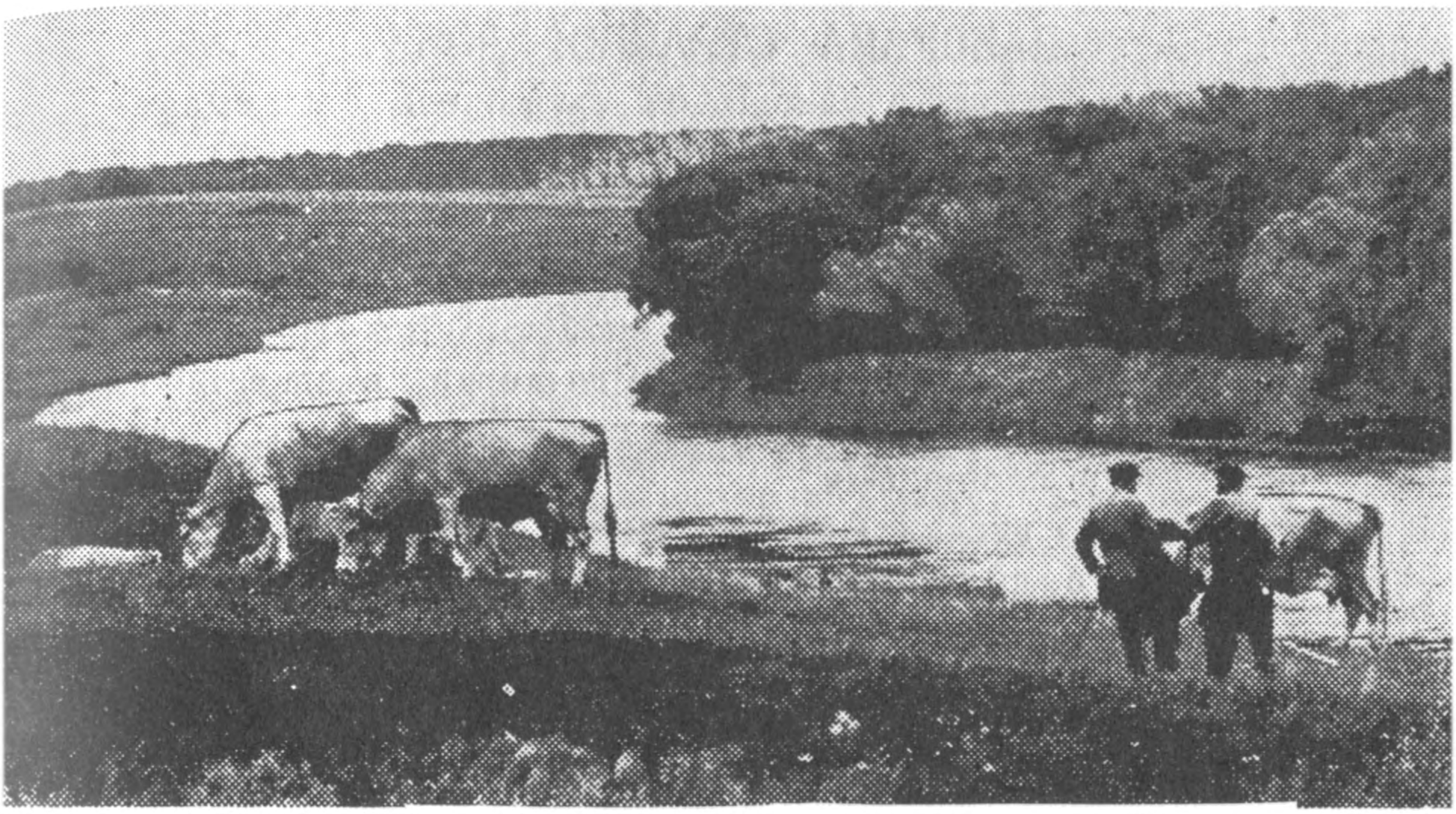

Було колись в Україні...

Управа колгоспу відсвяткувала річницю перевиконання пляна житлобудівництва.

ПАНОРАМА СТРАШНОЇ ДОБИ

ДОБА сталінської колективізації та кривавого розгулу комуністичного терору відображена в численних творах нашої еміґрантської літератури. Основним завданням цих творів є залишити майбутнім поколінням українських людей правдиву розповідь жертв і очевидців тих страшних злочинів, учинених на нашій батьківщині Сталіном та його посіпаками.

Ці твори писалися під іще зовсім свіжим враженням пережитого, до того ще й буквально на другий день після ґрандіозної світової бійні. Тому марно було б чекати від них якихось літературних вартостей. Не до них було тоді авторам.

Переважна більшість цих книг це більш–менш " олітературені " спогади, хроніки, серії нарисів, написані поквапом, здебільшого людьми, невправними в літературній техніці. У них немає поглибленої аналізи епохи та її людських характерів, немає в них і історіософічних узагальнень та висновків.

Але попри всі їхні недоліки, ці твори надзвичайно потрібні й цінні. Чим більше їх буде – при чому для читачів найрізноманітніших освітніх рівнів – тим краще. Тематика, якій присвячені вони, ще далеко не вичерпана.

Лише згодом автори цих книг почали дбати про їхню літературну форму, про мовостиль, сюжет, композицію. " Прірва " належить до тих творів, що їх автори хочуть бути не лише фотографами, але й літераторами. Проте,– добіль матеріялу ще занадто тяжить над цими письменниками.

У " Прірві ", власне, немає нічого ще не сказаного іншими письменниками. Персонажі й ситуації, виведені в цьому творі, добре відомі нам із власного досвіду і з інших книг.

Герой твору З. Дончука Тарас Запорожець зазнає таких злигоднів що їх зазнали й мільйони інших совєтських

"громадян". Довга рука людоїдського режиму настирливо раз–у–раз сягає по нього. Намагаючись уникнути її, Тарас покидає рідне село, щоб загубитися в масі міської робітничої людности.

З рішучістю, породженою розпачем, він бореться за право жити для себе й для своєї родини. Але режим не хоче дати йому права жити. Не зважаючи на всі зусилля Тараса врятуватися, енкаведистська м"ясорубка кінець— кінцем таки втягує його в свою ненажерливу пащу, і він, наче в прірві зникає в страшному лябіринті сталінських катівень.

Чи загинув він у череві комуністичного молоха, чи йому пощастило вирватися на "волю", яка так мало різнилася від "соціялістичних" концтаборів, – у творі не сказано, але це й не істотне. Ми знаємо, що в сталінських концтаборах заживо згнили мільйони громадян "країни будованого соціялізму".

Фабула "Прірви" магла б стати основою роману з багатими історіософічними й психологічними обертонами та підтекстом. Проте З. Дончука цікавили не обертони й підтекст, а передусім обвинувальний акт проти диктатури насильників і вбивць.

Хоч у центрі твору стоїть Тарас Запорожець, проте ні в ньому, ні в членах його родини, ні в інших персонажах по суті немає нічого індивідуального – не зважаючи на принагідні спроби автора дати їм і особисті вдачі. Усі дійові особи повісти являють собою узагальнені й схематичні людські типи. Доля кожного з них – це доля мільйонів інших українських людей. Автора цікавлять не стільки індивіди, скільки людські маси, не стільки психологія, стільки події.

У деяких епізодах "Прірви" її основний персонаж взагалі не фігурує. Чимало епізодів – розділів твору носять такі загальні назви, як "Конвеєр не зупиняється", "Позика", "Страдницький радгосп", "Загальні збори", "М"ясазаготівля", "Преміюванн" тощо.

Отже "Прірва" не являє собою роману в сучасному

розумінні цього терміну. Це швидше політична повість, широка панорама зловісних часів, серія епізодів, більша чи менша кількість яких не має композиційного значення. Одначе, З. Дончук, хоч він іще й не володіє таємницями сучасної стилістики, проте вміє розповідати, при чому розповідати цікаво й примушувати читача боліти долею людей, виведених ним у своєму творі.

Безперечно, літературна техніка З. Дончука лишає бажати багато кращого. Сентиментально-народницька манера, якої він навчився від наших старих письменників і далі якої він не пішов, сьогодні видається застарілою вже й не задовольняє "софістикованого" читача, звиклого до вишуканіших літературних форм. У "Прірві", зокрема, забагато побутових деталів та взагалі неістотних подробиць, які лише розріджують загальну атмосферу твору та послаблюють його тональність.

Мовостиль "Прірви" назагал безпретенсійний, і лише зрідка в ній можна натрапити на такі учуднені образи, як, наприклад, "коньюнктура на його небосхилі викристалізувалась", "вимріяна ідилія зустрічі з дружиною" тощо.

Оцінюючи "Прірву" загалом, треба, одначе, відзначити, що, не зважаючи на недоліки літературної технікиїї автора, його твір у майбутньому, у визволеній від комунізму Україні знайде для себе уважних читачів, яким він дохідливою й простою мовою розповість багато дечого, що конче треба буде знати нашим нащадкам про моторошну добу в історії.

"Слово", ч. 1 – 1962. В. С/варог/.

Прірва

Зосим Дончук: ПРІРВА. Роман. Мовний редактор Олексій Сацюк. Тверда оправа в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мошинської. Видавництво Миколи Денисюка, Чікаго, 1959, 8⁰ 18.5 x 13.5, ст. 560. Тираж 1.500

МИ МАЄМО не так уже багато творів з минулого життя підсовєтської України. Воно, мовляв,"оклепане", макабричне, і пора переключитися на якісь менш тяжкі, загально–людські теми. А проте, саме совєтська дійсність містить у собі надзвичайно глибокий психологічний матеріял. В жодній країні світу не знайдете таких яскравих типів, такого сумбурного накопичення зла і добра водночас, одчайдушних вчинків, пристрасних почуттів,словом, отої хитро сплетеної будови, яку, за браком реальности, створює фантазія письменника.

Підсовєтський сюжет фантазії майже не потребує. Те, що в нормальних умовинах здавалось би неймовірним, там цілком на місці. Вигаданий большевиками "соціялістичний реалізм" у природі не існує. Є реалізм життєвий, є мистецька правда, тісно пов"язана з минулим, чи сучасними подіями, і вона є єдиною запорукою популярности літературного твору.

Зосим Дончук, в основному, письменник побутовий.Він літописець з невибагливим, але прозорим стилем, із сумлінним додержанням усіх правил послідовного розгортання дії.

Отже, про " Прірву ". Це – історія однієї родини, що тим часом може бути типовою для сотень тисяч підсовєтських родин. Коротко сюжет виглядає так : Здібний юнак, Тарас Запорожець, мав нещастя "неправильно народитись" /від батьків–куркулів/, і цей " гріх " зіпсував йому все життя. Тарас закінчив військову школу, виявив себе, як не-

пересічний старшина. Та Червона Армія, мовляв, не може терпіти в своїх лавах куркульських нащадків, і двері військової кар"єри для Тараса зачинились. Тоді він з молодою дружиною оселився на хуторі, вирішивши заробляти собі хліб власною працею на землі. Однак, і цього Тарасові не дозволили, замкнули в тюрму, хутір зруйнували, вбили дитину ще в череві матері. По виході з тюрми Тарас мусів тікати з рідного села. Він скрізь добре працював, але в СССР це не дає ґарантії спокійного життя. "Дамоклів меч" там висить над кожною головою, а особливо над тою, що має якусь соціяльну, чи політичну пляму. Тарас переїздив з місця на місце, підробляв документи, лявірував серед наїжених небезпек, та врешті "засипався", відмовившись бути сексотом. І Тарас зник назавжди, не по своїй волі лишивши безпомічну дружину і двох маленьких дітей.

Звичайно, в такому протокольному перелікові історія читача не вразить. Чи ж мало було в Україні невдах–Тарасів, без вини винних, переслідуваних і ліквідованих. Та З. Дончук розгорнув дію широко, дав аналізу всієї совєтської системи, деталізував малопомітні явища, і ось перед читачем на повний зріст стає потворна дійсність большевицького панування.

Тепер уже мало лишилося людей, які вірять на слово червоній пропаґанді. Світ порозумнішав. Навіть учорашні комуністи відвернули своє обличчя від новітних "рятівників" людства. І однак, загроза їхньої фізичної й духової аґресії не минула. Їржа добирається до заліза своїм непомітним шляхом. Треба бути весь час на сторожі, треба кричати з кожного даху про небезпеку модної в цю пору теорії "співіснування". Письменник–антикомуніст має відіграти ролю тарана, що робить пробоїни в гарному зовнішньому фасаді й показує апокаліптичне пекло /прірву/ за ним.

Є в З. Дончука досить яскравих картин із життя на селі. Ось як розповідає стара Тарасова мати про голод. "Зима прийшла люта, палива не було. Люди, голодні й холодні,

бачили, що прийшла загибель, попалили тини, порубали садки, порозбирали хліви, залишилися безверхі хати. Немає ніде ані деревця, ані огорожі. На вулицях поросли такі бур"яни, що страх із хати виходити. Злодіїв розвелось, як на ярмарку. У нас, хоч нічого не було, але й за відро картоплі під столом боялися, двері наніч на коромисло прив"язували. Кожен тільки й думав про харчі. Нечутно тепер у селі співів, немає навіть півня, щоб розбудив ранком. Собак та котів давно люди поїли. А оті черепашки, що на дні річки, геть визбирали. Лободу, що ранком ледве вистрикне із землі, діти зараз же рученятами позривають".

А ось опис "товкучки": "Товкучка, мов озеро під час зливи, виповнене по береги, переливалась різнобарвною масою нужденних людей із чорними обличчями, втраченим блиском очей, невиразного кольору лахміттям замість одежі. Продавали останній хатній скарб, довго притримуваний на "чорну годину" у скрині. І ця "чорна година" прийшла. Інколи поміж цією зголоднілою масою селян—жебраків десь-недесь вирине горда постать жінки в капелюшку. Це дружина пролетарського вельможі, отримавши в закритому розподільнику достатню норму харчів, ходить і придивляється, чи не виміняє за кусень сала селянської широкої спідниці з старорежимної вовни, щоб перешити її на сукню. Також розглядається вона й за гаптованою скатеркою на стіл".

Тепер розглянемо твір з боку його мистецької й технічної досконалости. Він витриманий у спокійно—розповідному тоні. Нема в ньому поетичних образів, складних ситуацій. Це скоріше повість, не роман, бо назва "роман" зобов"язує до ще ширшого розмаху.

Дончукова "Прірва" охоплює, порівнюючи, короткий період – від кінця 20–х і до кінця 30–х років. Щоправда, той період був найчорніший в історії совєтської України, "пора єжовщини" дала кількамільйоновий балянс арештів і заслань, їй варто присвячувати увагу і в майбутньому. Однак, "Прірва", крім центральних постатей Тараса і Оксани, дає

не дуже багато персонажів, які довго зберігаються в пам"яті.

Блідо й непереконливо показані слідчі ГПУ–НКВД. Серед них надибуємо навіть "приятеля", який питає Тараса: "А хочеться додому, до молодої дружини?" Цей слідчий наче співчуває в"язневі, насправді ж, ми і з теорії і з практики знаємо, що такі почуття, як жалощі, в колі тої людоподібної погані не існували.

Є ситуації цілком штучні. Наприклад, Оксана продає свою косу закоханому в неї дентистові й дентист ту косу власноручно обрізує. Для чого ж вона йому? Пора лицарських сантиментів давно минула. Тепер не бережуть на спогад ані рукавичок, ані хусточок, ані кіс. Закоханий дентист міг просто дати Оксані грошей, залишивши їй косу, з якою вона була значно привабливішою. Тут же й ще одна недоречність. Згаданий дентист перед тим, на просьбу Оксани, здіймає в неї золоті коронки з зубів. От так таки, не сказавши слова, взяв та й зняв. Дуже це сумнівно. Дентист–лікар, він, принаймі мусів поцікавитись, для чого хоче Оксана оголити свої нездорові зуби, що конче потребували коронок, чи запропонувати їй, замість золотих, звичайні, сталеві.

Проте, так звані "блошки" є в кожному творі і не в них справа. Головне полягає в тому, яке враження справляє твір, як цілість, чи він може йти під знаком плюса, а чи мінуса. Отже, "Прірва" безперечний плюс у нашій українській еміґраційній літературі. Вона є синтезою переживань багатьох сучасників, вона виконує почесний обов"язок розвінчання пропаґандивного міту про "щасливу державу трудящих". Як добре, що по цей бік залізної заслони знайшлись письменники, незагнуздані партійною вуздечкою, які можуть сказати слово правди, в противагу фантастичним аґіткам совєтської літератури. З певністю можна твердити, що совєтські письменники нам заздрять. Заздрять кожній книжці, яка появляється без партійної цензури, в повній згоді з совістю автора.

Побажаємо ж сумлінному "правдописцеві" З. Дончукові дальших успіхів на літературному полі й подякуємо видавцеві, М. Денисюкові, за гарне технічне оформлення.

ОВИД ч.3 (122), 1962 **А. Галан**

Так виглядали в 1933 р. селяни в Україні

... а це їхні діти.

ПРІРВА

Зосим ДОНЧУК – "Прірва", роман, В–во М.Денисюка, Чікаго, США, 1959 р. ст.560. Обкладинка О. Мошинської, мовний редактор – Олексій Сацюк.

ДНІЄЮ з рис мистецького таланту є його невпинний зріст. І це в певній мірі стосується до творчого доробку Зосима Дончука. Починаючи оповіданнями, що з"явилися свого часу в двох збірках – "Чорні дні" /1952 р./ та "Через річку" /1953 р./ автор вже в сатиричній повісті про пригоди еміґрантського лихваря й пройдисвіта "Гнат Кіндратович" /1957 р./ а останньо романом "Прірва" доказав, що йому цілком під силу ширше ніж оповідання літературне полотно.

Вже тематика першої книжки була творчою реакцією письменника на жахливу дійсність українського народу під московсько–більшовицькою окупацією та під чоботом гітлерівських "надлюдей" в роки другої світової війни. Безперечно обізнаний з тією дійсністю, автор всеж таки опрацював її скорше з доброю спостережливістю репортера, ніж з вичуттям письменника. Це була, правда, проба пера. В пізніших творах автор поступово переборює сухість і газетність деяких оповідань, наполегливо удосконалює стиль – певний покажчик його творчого характеру.

У передмові до збірки оповідань "Через річку" автор каже: "Я вважаю за потрібне, в силу моїх спроможностей, до цієї збірки підібрати оповідання з відрадними темами". Дійсно, читач побачив, що автор здатний відчувати життя і світ у світлих, радісних тонах. Але пережита разом із своїм народом дійсність чорних днів важкою брилою тяжіла над творчим сумлінням письменника. В тих чорних днях зродилась ідея нового твору Зосима Дончука – "Прірва".

Грабунок українського села комуністами, масовий голод, колективізація, висилки, пашпортизація /страшне з нашого минулого слово, майже забуте на еміґрації і молодому поколінню зовсім невідоме/ – ось те тло, та прірва,

в безвихідність якої большевицька система кинула маси українського селянства. Та сама жахлива дійсність оточує робітника й інтеліґента так званої епохи побудови соціялізму. В цій советській прірві письменник змальовує долю Тараса Запорожця(головного персонажу в романі)– типового гнаного і битого системою втікача з пограбованого загарбником села,пристосованця з необхідности, а не з вдачі чи користолюбства. " Тарас дуже радів цим хутором– далеко від людей, від людського ока, громадських турбот і політичних подій. Заховався і думав, що світ про нього забув. Виявилось, що про нього не забули..." Це – на початку. Хіба не типове явище пореволюційного затишшя тих,що ховалися по своїх хуторах,рожевомрійної довірливости короткої доби НЕП-у? Правдоподібно й трагічно закінчується життєвий шлях Тараса, але читач відчуває, як у безвихідді прірви перероджується Тарас Запорожець, чи вірніше,як в тій добі, в тій прірві, народжується нова людина, для якої вже немає схованки від світу,яка той світ перетриває і переможе:–"Усе, тату,забрали вороги; майно,і хутір,і спокій,і життя,забрали волю і мову, забрали батька від дітей... Усе забрали.Ще залишилася Віра і Надія..." Безумовно до циніків і спустошених душ не промовлятимуть ці слова. Їх просто спишуть на рахунок наївности чи безпорадности автора. Але саме оця Віра й Надія нашого народу в його власне українське світле майбутнє є тим корінням, яким він черпає живодайні соки.

Побутові сцени в романі, живі постаті персонажів твору, правдиво передана атмосфера тих років у селах і промислових провінційних містечках Правобережжя, свіжа мова– це позитиви нового твору Зосима Дончука. Його недолі ками є надто часті повторювання порівнянь, не нові, вже знані в українській еміграційній літературі описи в"язничного життя. А саме головне – поквапливість і поверховість трактування певних психологічних моментів, що зовсім неспівмірне з жанром твору – романом.Треба також позбутися трафаретности в описах природи.

Попри всі недоліки, ми все таки вважаємо що твір "Прірва " є відрадним явищем у книжковій продукції минулого 1959 року. Хоч вік і не виходить за межі особистого досягнення в творчості письменника, себто не є однією з тих небагатьох віх, що ними вряди-годи позначується шлях української літератури на еміграції, він написаний щиро і безпретенсійно, не імітованим, але властивим авторові стилем. І тому – цей твір почитний. І також повчальний. Не забуваймо, що ми вже живемо в 1960 році 42 роки минуло після Української Національної Революції, що так нефортунно закінчилась для нашого народу, чверть століття минає від подій і часу, віддзеркалених у романі " Прірва ". Саме тому в українській літературі твір Зосима Дончука є цінним відображенням тих часів, коли руйнувалось українське село, коли московськими експериментами четвертувалось не лише тіло, але й душа українського народу.

Про ту добу в українській підсоветській літературі маємо хіба витримані в дусі генеральної лінії партії такі твори, як "Бур"ян" А. Головка, "Аванпости" І. Кириленка та інші.

" М. У." квітень 1960 Володимир Білик

Московська політика в Україні
штучного голоду в 1933 році

Вп. п. З. Дончук
Дорогий Пане Маестро!

З подякою потверджую одержання Вашого ласкавого листа та окремої посилки з Вашим новим твором романом " Прірва ", з написанням якого Вас найсердечніше вітаю і за цей Ваш вдатний мистецький твір Вам ґратулюю. Посилку я одержав ще 3 липня, а другого дня, себто 4-го з великим зацікавленням прочитав був 230 сторінок рукопису, а 5-го з великим вдоволенням закінчив читати.

В загальному хочу Вам сказати, що Ваш твір вибивається на одне з перших місць з нашої підсоветської тематики, який схоплює широкий діяпазон підсоветського життя в Україні. Дуже важливими моментами Вашого твору є те, що зясовувані в ньому ситуації в загальному психологічно виправдані й викликують в читача довір"я.

Я в принципі погоджуюсь видати Ваш твір і тому залишаю його в себе. Я можу включити його до моєї видавничої програми й зроблю це із справжньою приємністю.

Поручаю Вашій ласкавій увазі "Овид", про що ми говорили.

З правдивою до Вас пошаною

Чікаґо, М. Денисюк

Вивозят з села померлих з голоду

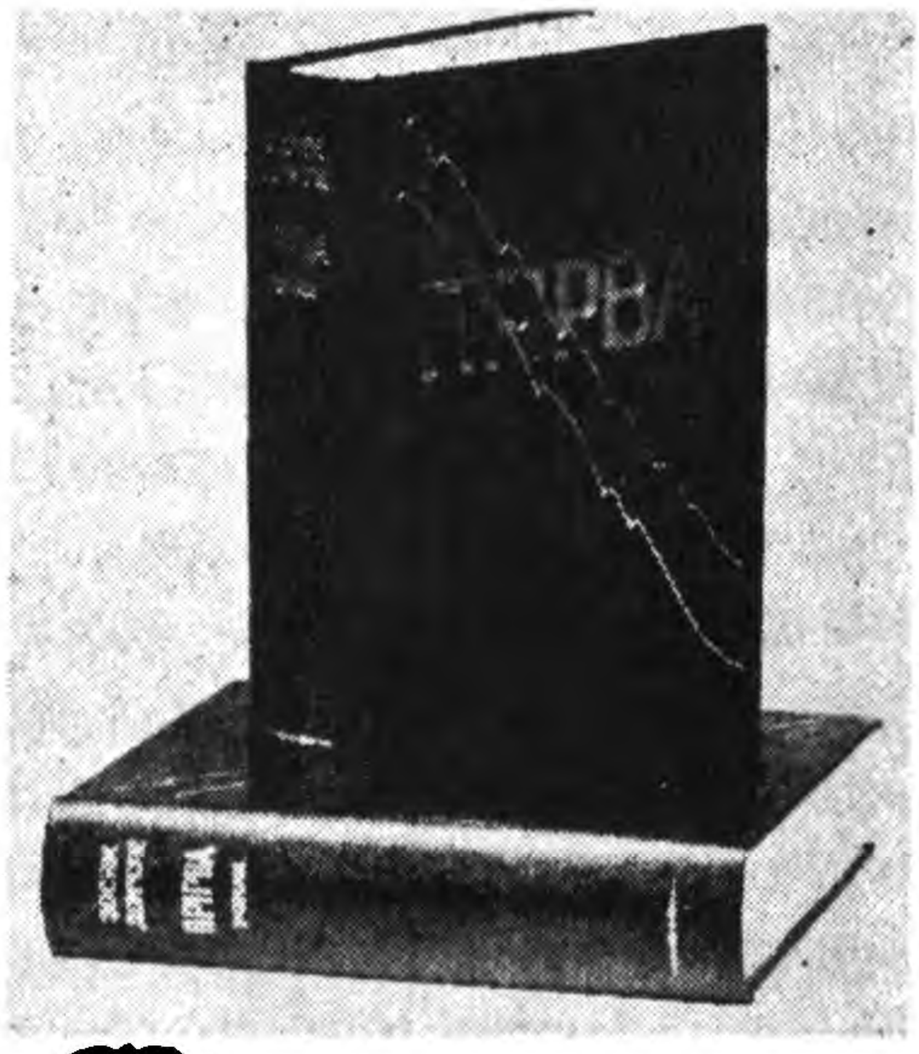

ПРІРВА

Зосим Дончук, "Прірва", роман. В-во М. Денисюка. Мовний ред. Олексій Сацюк. Чікаго, 1959, ст. 560

ВІР починається радісним щасливим життям молодого подружжя Тараса Запорожця;

– А галь, а галь!.. Щоб вас нечиста сила розвіяла, кляті ворони! Ось зараз Тарас сипне по вас шротом з рушниці.- Молода жінка розмахувала хворостиною і кричала на гайворання.

...Тарасику! Іди подивись, які вони смішні, ті курчата... Такі малюсінькі, а вже порсаються в листі... всі рябенькі, несущі будуть.

Тарас посміхнувся до Оксани і розплутав з русявих кіс темнозелений листочок.

До цього життєрадісного і затишного хутора з листатими садками,зеленими городами та вибіленою хатою, під залізним зеленим дахом,докотилась советська влада.

Тараса заарештовують, бо він син куркуля. Оксана, Тарасова дружина, переїжджає до своїх батьків, під час переїзду наскакують на підводу комсомольці. Вони воза з майном забрали, а вагітну Оксану побили і залишили її серед дороги.

В Оксани від удару в живіт почалися завчасні роди. Оксана родить неживого сина.

В селі лютує жорстокий терор.Дорогами, хуторами, селами, чорною хмарою, котився наказ Кремля; " Знищити ку-

ркуля, як клясу". А проголошені урядом і партією гасла: "Диктатура пролетаріяту" і "Влада на місцях" зовсім розгнуздують селянський актив. Озброєний комнезам і комсомольці з вовчою жадобою накидаються на трудящих заможних селян. Після арештів і розкуркулювання почали з села вивозити родини арештованих і розкуркулених. Над матерями і дочками комнезам і комсомольці по звірячому знущаються. У місті тюрма переповнена арештованими. По камерах жахлива антисанітарія й терор урків. З тюрми щотижня відходять, у заґратованих вагонах, етапи на Соловки, на Колиму, до Сибіру.

Тарас перебуває у напруженій атмосфері етапів і допитів. Але Тарасова доля обминула етапу. Після допитів його випускають на волю.

Дім, дружина, плач і радість. По кількох днях Тарас бере торбину і йде з дому. Знайшов працю в Києві. Заробляє непогано, але працює під чужим прізвищем, отже перебуває постійно в напруженому стані. А Оксана пише, що дома хуртовина пройшла – настав спокій. Тарас звільняється і їде додому. В селі городами він крадькома пробирається до хати. Якщо неспокій, перебуде декілька днів і знову помандрує. Та на другий день його заарештовують як підпалювача колгоспів. Секретар комсомолу і голова комнезаму везуть його до міста. Не маючи доказів на підпалювача колгоспів, слідчий відпускає Тараса під розписку, щоб він приніс йому довідку де працював. Але як принести слідчому довідку, коли вона написана на чуже прізвище. Тарас поспішно готується і тікає з села. На станції купує квитка до Вінниці. Там живе його приятелька з гімназії, а її чоловік працює інженером на "Плодосушарці". Можливо, він йому допоможе знайти роботу. Інженерові Чигрину нічого не приховуючи Тарас оповідає свою біографію. Або прийме, або ні.

– Приходьте завтра на завод. Щось будете робити по ремонту.

Ночуючи на станції, Тарас зустрічає свого приятеля

Василя. Він теж перебуває на тих самих правах що й Тарас. Вони до схову здають Василеву скриньку і йдуть на "Плодосушарку". На працю їх прийняли.

Сумлінно працюючи і маючи природну здібність, Тарас скоро виділяється поміж заводськими робітниками. Адміністрація висуває його обліковцем, а потім табельником.

На заводі Тарас зустрічає гарненьку дівчину Іру і в неї закохується. На ґрунті цього роману, коли несподівано приїхала Тарасова дружина, виникає маленька драма. Але ця неприємність умотивовується і скоро проходить. А Іра, щоб не бути на очах у Тараса із заводу звільняється. Дружина залишається у Тараса. Спочатку жили разом з Василевою родиною, а потім Тарас знайшов на глухій околиці стареньку хату.

Дні почали текти нормальним, спокійним, навіть радісним життям. Оксана обдаровує Тараса дочкою. Було тяжко з їжею. Але хто зараз із чесних українців в Україні не голодує.

Але якщо в окремих родинах були тимчасові випадки відносного спокою, то в цілому Україна переживала найтяжчі й найжорстокіші часи своєї історії.

Тарас під час цього страшного лихоліття перебуває в радгоспі, що належав заводові. У радгоспі і по дорогах він бачить сотні трупів, сотні напівмертвих, з пухлими, почорнілими обличчями, людсько- подібних голодних істот.

В ці тяжкі роки зміст свого життя Тарас вкладає в працю. Робітники Тараса шанують, а інженерно-технічний персонал цінить, навіть сам директор Запорожця кличе Тарасом Івановичем.

За цей період часу на заводі багато змінилося: головбуха заарештували, інженера Чигрина перевели до Тресту, Тарас, після закінчення пляново-нормувальних курсів, працює пляновиком, Тарасового приятеля Василя, наказом перевели у службовці і тепер він працює обліковцем.

Здавалося б, що Тарасове життя після бур, блискавиць, і злив потече спокійним плином. Але цього не сталося. Іра

зустрічає Тараса /вона працює друкаркою у прокурора / і говорить, щоб він негайно виїжджав з міста,бо його агент НКВД на гачок узяв.

Тараса, за допомогою інженера Чигрина, переводять до Кам"янець – Подільського Плодозаводу. По дорозі Тарас зустрічає в Новій Ушиці знайомого головного інженера Боханця. Боханець пропонує йому в Новій Ушиці працю на плодозаводі. Щоб замести цілком сліди Тарас згоджується.

У Ново–Ушицькому плодозаводі після декількаразових змін директорів і головбухів життя унормувалося. Тарас входив у колію безпечного життя теж. При допомозі пива мав багато знайомих. Навіть з директором заводу ходив до пивної "прохолодитись", як казав директор, п"ючи з Тарасом пиво. Директор заводу знайомить Тараса з начальником міліції, з головою Райвиконкому, з начальником паспортного відділу та з іншими тузами влади. Тарас радіє. Аж тепер він буде мати повний спокій і безпеку.

Але спокій був недовгий. Секретар заводу підносить Тарасові наказ про звільнення його за шкідницьке складання промфінпляну.

Шкідництво! Значить процес і тюрма.

По кількох днях Тараса заарештовують. Але через приятелів і знайомих, що були родинно пов"язані із слідчим,його слідчий звільняє. Але звільняє з умовою, що Тарас зобов"язується бути донощиком, що середи до слідчого з"являтися з доносом.

Тарас не залишається в Новій Ушиці, а їде до Вінниці. Отож слідчий з листом скеровує Тараса до уповноваженого НКВД у Вінниці. "На цю адресу звернетесь і там отримаєте вказівки."

У Вінниці Тарас зустрічає Василя і від нього довідується, що його приятель Боханець працює у Вознесенську. Бажаючи уникнути НКВД, Тарас їде у Вознесенськ і, за допомогою Боханця, улаштовується аж там на працю.

Нові люди і нова праця. Тарас спочатку хвилюється і чекає виклику в НКВД. Але час ішов, а його не викликали

і тривога поступово зникла.

Тарас знову наполегливо і сумлінно працює. За проект будови артезіянської криниці, що затвердив Наркомат, отримує дві тисячі. Але знайомства уникає. Лише заприятелював з інженером Жаровим. Часто Тарас з дружиною гостить у Жарова, а інженер Жаров з дружиною у нього. Але Тарас тепер усю увагу зосереджує на родині. Надія вже величенька — ходить до школи, а меншенька Віра бавиться з цяцьками. Тарас їх любить до безмежности.

Тарасові дні знову входять у нормальне, спокійне життя. Але совєтська влада нікому і ніколи провин не прощає. А провини полягали в тому, що людина народилась українцем, розмавляла матірною мовою і любила свою Батьківщину.

Тараса знову заарештовують. На нього зробив донос інженер Жаров, що він мазепинець. Тарас попадає на список найнебезпечніших ворогів СССР.

Де Тарас знаходився, Оксана не могла допитатися. Оксана була і в місцевих органах НКВД, і їздила до Миколаєва, до прокурора, їздила і до Києва в прокуратуру. Але відповідь була одна: Запорожця відправлено. Не знаємо.

Оксана змучена, заплакана готується до батька. Немає їй пристановища тут, ніхто її теплим словом не обігріє, ніхто поради не дасть.

Оксану батьки зустрічають з радістю.

— Онучки мої дорогі! ... — Бабуся брала на руки то Надю то Вірочку.

— А що ж там Тарас робить?

— Немає вже нашого Тараса!.. — і залилася Оксана слізьми.

— Як немає? А де ж він дівся?

— Вороги забрали! Усе, тату, забрали вороги: майно, і хутір, і спокій, і життя, забрали волю й мову, забрали батька від дітей і мого чоловіка.

— Забрали! Знов забрали! — тихо говорив батько і безпорадно опустив сиву голову.

– Боже мій! Дітки мої дорогі! Ідіть, ідіть до хати, до батьківської хати, до вашої хати! – Він узяв Оксану і дітей за руки та й повів у хату.

З. Дончук письменник зворушливий. Він належить до тих письменників, що мають чуле серце, спостережливе око і гостре перо, – гумор.

Роман "Прірва" це книга приречених на смерть. Якщо в читача, читаючи твір "Гнат Кіндратович", від сміху аж сльози з"являються на очах / за гумор і зміст цього твору З. Дончука можна назвати Гоголем /, то в романі "Прірва" герой позитивний. Читач разом з героєм переживає, разом з героєм радіє і разом з героєм плаче. Але роман "Прірва" не позбавлений і гумору. Наводжу декілька уривків, де З. Дончук вкладає гумор.

– Я з гарячим надхненням приймаю заклик уряду підписатися на двотижневий заробіток. Але що тих мизерних два тижні. Прошу записати до протоколу, що я особисто підписуюсь на двомісячну платню.

– Молодець! Оце я розумію! – з захопленням підтримав голова.

– Але це ще не все, – продовжував Харитон.

– Прошу, прошу!

– Я викликаю підписатися на два місяці наш актив.

Харитон зробив павзу. Запанувала тиша.

– Викликаю голову нашого завкому, потім секретаря комсомолу і секретаря партосередку. І тут прошу записати це до протоколу.

Збори зашуміли, загули. Чулися легенькі хихотіння.

Голова завкому розгубився. Він не сподівався такого підступу.

Далі робітники ухвалюють зборами підписку – піднімають догори руку.

– А ви бабуню, чому не піднімаєте руки? –раптом звернувся голова до жінки, що сиділа на лавці і позіхала.

– Це ти до мене?

– Так, до вас! Питаюся, чи хочете підписатися на позику?

– Не чую ! Не чую ! Говори голосніше сину.

– Я питаюся, чи позичите державі гроші ?

– Що ти, сину ? Смієшся ? Та хіба в мене є гроші ? Коли б я мала хоч карбованець за душею, то не мучилася б тут щоденно. Стара баба буде державі гроші позичати ...

По залі пробіг стриманий сміх.

– А чи можу я відібрати позичені гроші назад, якщо мені буде дуже скрутно ?

– Очевидно ! .. Але за 20 років.

– Боже ж мій ! Та я ж сину, вже не доживу.

Наводжу ще одні збори. Секретар комсомолу бомбить робітників заводу : Чий це завод ?На кого ми працюємо.Ганьба і злочинність. Цьому треба покласти край! Минулого тижня із–за злочинного недбальства варщиці в казані пригорів джем. Сто кілограм продукції доведеться зарахувати в брак. Сьогодні на бочці з сульфітованими яблуками лопнув обруч. Я вас питаюся, що це таке ? Чи це тут діє прихована рука клясового ворога ? Чи тут ... і так далі.

– Хто хоче слова ?

– Федя хоче запитати ? – гукнув голосно Федя./Федя– старий каналізатор. У нього, як казали, "не всі вдома"/.

– Я собі, товариші, надумав так : Коли товариш каже, що джем безнадійно збракувався, то я, товариші, хочу цей джем купити для себе. Чи можу я купити його для мами на своєму заводі ?

– Ні, Федю ! Цей джем приділений робітникам тяжкої промисловости і відправляють його за наказом уряду.

– Я знаю, що все відправляється із заводу за нарядами з Москви. Але хіба не сором нам буде такою поганню, забракованим джемом, годувати робітників Уралу. А ми то вже поїли б і зіпсоване.

– Про це, Федю, треба запитати директора.

– Казали, завод наш, то чому питатися директора ?

... – Завод наш, не жиром оброслого буржуя. Я думаю, що в нас знайдуться чесні робітники, які оголосять себе ударниками і підуть на штурм прориву !

Уже другим питанням секретар мучив робітників.

Федя завзято заляпотів долонями.

– Хто хоче слова?

– Я!..

– Почекай, Федю. Може хтось інший.

Але інших не було.

– Ну, кажи, Федю, тільки не говори бузини.

– Я оголошую себе ударником! – промовив і сів.

В залі вибухнув сміх.

– Хвоста кобилі буде на два ґудзи в"язати, – сміялися опалювачі.

– Прошу не ображати! Запишіть мене негайно в ударники! – вимагав Федя.

Після зборів покликали Федю в контору.

– Хто тебе намовив такі запитання ставити на зборах?

– Чесне пролетарське слово, я сам додумався.

– Ти, Федю, гляди, перед тим, як щось питати, подумай! І взагалі радимо тобі тримати язик за зубами, бо... – і парторг показав чотири пальці навхрест складені.

А чи це не їдкий гумор: Сімонуїла Рибака заплутала аритметика. Головний бухгалтер випадково наткнувся в касовій книжці на маленьку неточність, – бракувало три тисячі.

У зв"язку з постановою уряду й партії про знищення куркуля, як класу, кожний трудяник села з цієї кляси, наче вовк переслідуваний псами, тікав і тікав од приреченої смерти. Як результат у репресованого з"являвся нервово-хворий стан: Страх і постійне напруження. Наводжу момент, коли Тарас Запорожець одержував пашпорт.

Він відчув, що ноги знов тремтять. Тарас у нервовому напруженні стримано кашлянув, щоб виявити свою присутність.

– В чім справа?

– Прийшов по пашпорт.

– Прізвище?

– Запорожець Тарас.

Службовець знову перебирав якісь папери. Потім, як буйвол, поволі підвівся і зник за дверима. Двері раптом відчинилися. Твердим кроком вийшов інший озброєний гепеушник, підійшов до Тараса, зупинився біля нього і виразно поклав руку на кобур револьвера. Тарас ні живий, ні мертвий.

Фраґмент "Весілля" ще раз переконує читача, що Кремль пляново знищував чесних, свідомих українців і зокрема інтеліґенцію, бо Тарас Запорожець є представником інтелектуалістів.

А тепер зупинимося коротко на недоліках. "Каламутним поглядом подивилася вслід підводі, цікавлячись, чи Антін утік" /ст. 27/. Чи може Оксана цікавитися підводою, коли від удару в живіт вона лежить на землі й від болю ойкає? Навіть сам автор стверджує Оксанини болі, бо речення починається: "Каламутним поглядом"... "Антін злякано подивився на неї, обернувся і в одну мить зник у ліс". /на тій же стор. 27/. При таких обставинах не злякано дивляться; і в Антона мимоволі повинно вирватись: Оксано, що з тобою? Або: Оксано, що вони тобі зробили?" Не твердим кроком перевантажені харчами та одягом виходили засуджені. Данило гірко посміхнувся. – Прощай, Тарасе! – сказав, глибоко зітхнув і, бадьоро піднявши голову, твердо пішов" /ст. 49/. З тюрми на етап бадьоро і твердим кроком не йдуть, тим паче Данило, що був фізично й морально вимотаний слідчим. "Блідий скісок місяця, що соромливо виглядав звечора, тепер заховався" /ст.51/. Краще було б коли б З. Дончук викинув слово "соромливо" і написав: Блідий скісок місяця, що виглядав з вечора, тепер заховався. "В освітлених вікнах сільради ворушились тіні" /на тій же ст. 51/. Як може ворушитися тінь? Ворушаться черви, може ворушитися в темряві сидячи людина. Краще було б написати: ходили тіні, пересувалися тіні. "Панувала велика духота /на тій же ст.51/. Духота не панує. Ліпше було б написати: нависла духота, була духота, тяжіла духота. "Кажеш, знайшла жениха? – Юля засором-

лено глянула на нього і... Йй–Богу мама присилували "... /ст. 64 /. Теж недоречно З. Дончук втиснув слово " засоромлено ".

Непогано З. Дончук описав прощання Теклі з оселею, коли її вивозили до Сибіру. Але кінцівкою все зіпсував. " Підвода рушила. Комсомольці зачинили за нею ворота. Текля величаво і спокійно пішла за возом " /ст. 69/. Хвилину тому Текля з дітьми ридала, била поклони до ікон, цілувала клямку, промовляла до кожної хатньої речі, всі люди плакали, мов за покійником, і раптом " величаво " і " спокійно " пішла за возом. Бувають герої, що з піднятим чолом і усмішкою на устах ідуть, але не Текля. " В оточенні варти пішли серединою. До самого ГПУ бігла Оксана пішоходом спотикаючись – намагалась випередити колону й усміхнутися до Тараса " /ст. 72 /. Оксані в той момент було не до сміху. " З кухонних дверей кучерявились пахощі смачних страв." /ст. 323/. Теж не вдале слово " кучерявились", краще було б написати пливли пахощі, доносилися пахощі. " Перший сніжок соромливо притрусив пожовкле листя " /ст.374/. Як може сніжок " соромливо"листя притрушувати? Слово "соромливо" можна було б зовсім викинути, або вжити відповідне слово.

Більше цих ляпсусів не виписую. Є і порівняння невдалі: " ...тільки полохливі очі блищали з–під хустки, як у зляканого мишеняти ". /ст.122/ Треба писати за правописом словника Голоскевича /1929р/ слово " зідхнути ", а не " зітхнути".

Попри вищезгадані мінуси твір читається з інтересом, легко та з переживанням.

Австралія, "В.Д." ч, 37–38.1960

Ів. Стоцький

ГНАТ КІНДРАТОВИЧ

Зосим Дончук. Повість. В-во "Перемога", Філядельфія – Буенос – Айрес. Обкладинка та 8-м ілюстрацій мистця Бориса Крюкова. Стор. 200. 1957 р.

ПОВІСТЬ ПРО СОВЄТСЬКУ П"ЯВКУ, УКРАЇНСЬКОГО ЕМІҐРАНТА...

ВНАС, в менше, або більше вдалій літературній формі та вислові, дещо написано про життя нещасної підсоветської людини; деякі сторінки нашої політичної вимушеної еміґрації також знайшли вислів у різних літературних творах: повість, драма, пародія. По довгих роках злиденних московсько–комуністичного невільника й безбарвного втікача, по кількалітніх скитаннях по таборах УНРРА та ІРО, ми вже таки відотхнули, в наших душах і уяві починають затиратися картини минулого, повні тривоги й жаху. Дехто з нас не любить, щоб навіть їх пригадувати йому сьогодні, якби боявся сам себе, якби соромився свого минулого, що так щасливо проминуло. На нашу думку – ця наша забудьковатість – це не є позитивне явище, бо забувати своє лихо й жорстоке минуле, це рівнозначне з Шевченковим "бо хто матір забуває – того Бог карає", про нього ми тим більше повинні тямити, що не всі ми позбулися то-

го лиха всенароднього, і той наш біль минулий повинен, бодай час–до–часу запекти нас та пригадати нам нашу єдність з тими, що залишились по той бік пропасти.

Симпатичну пригадку, в гарній повістевій формі, з великою дозою гумору й сатири, зробив нам останньо наш письменник Зосим Дончук у своєму новому творі "Гнат Кіндратович". Книга появилась у В–ві "Перемога" Філядельфія – Буенос Айрес в 1957 році. Книга на доброму папері, з гарною обкладинкою і багатьма ілюстраціями в тексті роботи артиста–маляра Бориса Крюкова. Сторін 197 та 3 неп. великої вісімки, наклад – тираж книги 1500 примірників, з друкарні "Чампіон" в Буенос Айрес.

"Гнат Кіндратович" Бобров – це типовий спекулянт з–під московсько–комуністичної дійсности, але спекулянт, сказати б – "крупний", "міжнародний", бо його обороти обраховуються вже на сотні тисяч, бо він спільник директора й бухгалтера заводу; він зазублений у своїй роботі з міліцією, НКВД, прокурором і всякою другою урядовою голотою, що жирує на народньому організмі, який томиться в довгих чергах, щоб купити метер якогось "ситцю". По тих чергах–хвостах можна було орієнтуватися, як далеко ще до цього, щоб догнати капіталістичний світ, і завершити будову соціялізму. На провінції соціялізм остаточно "переміг", там черг немає. Черги на провінції ліквідовано дуже просто, большевицькими методами: не дати товарів! Тому Гнат Кіндратович воліє доганяти капіталізм, ніж мати завершений соціялізм..."

"Гнат Кіндратович" – визволяє з усіх можливих товарів Західню Україну осінню 1939 року, воював проти "напасливої Фінляндії, одержав відстрочку в 1941році, добре улаштувався в часі німецької окупації. Шлях "політичного емігранта" Гната Кіндратовича веде через Західню Україну, Варшаву, Краків, Словаччину, Австрію аж до Авґсбурзьких Сомме–Касерне. Але совєтська п"явка не залишилась самітною на тому довгому шляху, бо натрапляє на маґістра Проньку, таку саму рафіновану п"явку зі Західньої Украї-

ни і разом з ним ділить долю і недолю по маґазинах скитальських таборів, обкрадаючи безсумлінно бідних людей.

Можливо, що в повісті пізнає себе не один Гнат Кіндратович і не один маґістр Пронька. Можливо, що хтось і обуриться на Зосима Дончука, що він своїм твором поставив їм нерукотворного пам"ятника, що було б несправедливе /обурення/, бо Гнат Кіндратович і Пронька були серед нас, ми самі їх розмножували, сприяли злочинним елементам, прикриваючи їх, так часто, нездоровим потріотизмом, чи радше патріотизмом власного черева й власних егоїзмів.

Сьогодні, коли в нашій свідомості вже затерлися картини людського нещастя можна ставити питання: чи треба їх пригадувати, чи треба роз"ятрювати ті старі рани, чи треба воскрешати Кіндратовичів і Проньків? Відповідь може бути тільки одна і ясна. Коли вони були між нами, то про них не можна забувати. Не забувати тому, щоб подібні випадки вже не повторялись на нашому життєвому шляху, щоб бачили ми своє минуле таким, як воно було, щоб вистерігалися його в сучасності й майбутності. Коли Гнат Кіндратович дратуватиме нас сьогодні, то це знак, що ми ще не цілком вилікувалися з гнійних ран, що ми не прийшли ще до духової рівноваги.

Вважаємо, що повість Зосима Дончука "Гнат Кіндратович" одна з найкращих повістей, що появилися в нас в останніх тринадцяти роках, написана талановито, незвичайно зрівноважено й об"єктивно. Можна сподіватися, що наші читацькі круги, поза малими винятками, а винятки бувають всюди, приймуть її спокійно й радо, бо твір цього вартий.

Гнат Кіндратович мав випакувані валізки чужою кривдою, але вона йому не вийшла на здоров"я. І тут треба підкреслити великий досвід автора, досконале підстереження життєвої правди: чужою кривдою не доробишся. Саме спокій і рівновагу, гумористично-сатиричний тон розповіді з дуже гарною розв"язкою: "Його валізки помаленьку споро-

жнювались, бо золото та доляри переходили до правників. Він з жахом спостерігав, що скоро не буде чого давати, а справа так і не покращала ..."

Поручаючи нашим читачам "Гната Кіндратовича" Зосима Дончука, запевняємо, що це повість, яку кожен прочитає радо. Хай нас Господь збереже, щоб в Кіндратовичеві чи Пронці шукали ми самі себе, але повість дає нам цілі ґалерії живих істот серед яких ми напевно віднайдемо і себе; не одна тяжка ситуація пригадає нам наші власні митарства, які нам треба було перейти, які сьогодні залишились для нас спогадом, а які, з такою ясністю, природністю відтворив в дуже мистецький спосіб Зосим Дончук.

" БІВЛОС", ч.5 1958 Мадрід, у січні 1958 Р.Б.

Табір в Авґсбурзі, Сомме Касарне. Богослужба по борцях поляглих за волю України.

Місце осідку Гната Кіндратовича

ПОВІСТЬ ПРО "ЕКСПЕДИТОРА"

Зосим Дончук. Сатирична повість. В-во "Перемога". Філядельфія – Буенос – Айрес. Обкладинка й 8-м ілюстрацій мистця Бориса Крюкова. Стор. 200. 1957 р.

СВОГО ЧАСУ я вже писав про інертність нашої еміґраційної критики. Вона роками тупцяється навколо звичних імен старших письменників, дарма що ті письменники давно вже сказали своє і хоч, може, ще час від часу й обзиваються, але нічого нового супроти попередніх здобутків не дають. Тоді я мав на увазі, головним чином, поезію /Є. Маланюк, Т. Осьмачка / і на доказ дальшого її руху вперед поставив був "першим у чкрзі" одного з молодших поетів – Ігоря Качуровського /ст. " Перший у черзі" в недільному виданні "Свободи"/. Тепер те саме хочу сказати й про нашу прозу. Старші наші прозаїки, очевидячки, мають свої заслуги, /напр. Улас Самчук/ але не треба спускати з ока й тих молодших, що продовжують наш літературний процес на еміґрації, таких, як І. Лобода, Ф. Одрач, той же Ігор Качуровський як прозаїк,та інші. З–між цих "інших" насамперед треба згадати Зосима Дончука, що його перші дві збірки – "Чорні дні" та " Через річку" були незаслужено замовчані. Тепер вийшла у виданні в–ва "Перемога" третя його книжка – "Гнат Кіндратович".

Сам автор ніяк не визначив жанру цього свого твору, але його можна назвати повістю.

Тематично ця повість охоплює передвоєнні роки на Україні, другу світову війну і період примусової репатріяції радянських громадян та початки розселення української еміґрації. Увесь цей матеріял, сказати б, нанизано на історію життя Гната Кіндратовича Боброва, спочатку експедитора одного плодообробного підприємства на Ук-

раїні. Всі інші дійові особи повісти або епізодичні /різні "радслужбовці" Марія, Грицько/, або другорядні щодо їхньої ролі в сюжеті /Маргарита, жінка Гната Кіндратовича, маґістр Пронька/. Тим то побудову цієї повісти можна порівнювати з побудовою таких творів, як "Мертві душі" М. Гоголя та "Пригоди бравого вояка Швейка", що їх зміст – пригоди переважно одного героя.

Характером своїм ця Дончукова повість – сатира, скерована на критичне викриття хиб передусім большевицької дійсности, потім – "української" таборової, викриття таких неґативних, хижацьких типів, як Гнат Кіндратович, маґістр Пронька й інші. У мистецькому розумінні особливо вдався авторові образ Гната Кіндратовича. Гнат Кіндратович Бобров /чи Бобровенко, як він став зватися в українському таборі/ – це новий у нашому письменстві тип, тип промітного хижака, що скрізь і всюди уміє увірвати собі шматочок або й добрий шмат, залежно від обставин. Тип цей можливий у всяких умовах, але найдогідніший ґрунт він знайшов собі в бюрократичних відносинах більшовицької дійсности. І в Дончука "діяльність" Гната Кіндратовича почалася з того, що він "урятував" директора своєї фабрики, який з метою "заробити", на продукції нижчого ґатунку поставив ціну вищого. Коли в Слов"янському, куди цю продукцію вислано, це шахрайство викрили, директор кинувся до свого експедитора:

– Гнате Кіндратовичу! Єдина надія на вас. Визволяйте з скрутного становища, ви в таких справах мистець" ... "Це, голубчику, – пояснив далі директор, – шістдесят чотири тисячі карбованців збитків на варенні та сороктисяч на соках" ... І він дав Гнатові Кіндратовичу тисячу карбованців "під звіт", щоб той поїхав і врятував ці гроші.

Уже на залізниці, щоб купити квитка, Гнат Кіндратович, бувши мистцем соціялістичного "блату", мусів був дати хабаря. У поїзді він познайомився з "комерційним директором" Вінницького м"ясокомбінату, і той, випивши, під веселу руч оповів ось таке:

"Заготівники обдурюють колгоспників, зменшуючи ступінь віджившлености при закупівлі худоби; відгодівельні пункти перед здачею худоби підсипають їй до отави соли, а потім дають вдосталь води. Напоєна худоба дає приріст на вазі, і вони, злодії, на цьому наживаються більше, ніж я... А що вже комбінат, то це справжній винахід комбінації. Ви розумієте,що один збільшений відсоток вологости в ковбасі проти "ОСТА" дає приріст прибутків на тисячі карбованців. І ми на цьому заробляємо" (ст. 9)

З цим "директором" Гнат Кіндратович склав відповідну "умову".

– Пийте, товаришу, не жалійте! – припрошує директор Гната Кіндратовича. – Пам"ятайте, що живемо раз , а не два, і треба влаштовувати житуху на всі сто. От ви кажете, що у вас є вино,мармеляда,варення,квашені огірочки, капусточка.І чому б нам не зробити інтересу? Ви людина розумна,здібна і, як я помітив, бувала. Я вам ковбаски, а ви мені – пікульчиків у слоїках... Га? Ах,яка ж прекрасна закусочка! Або оті цукати,грушки в цукровій пудрі, сушені в апараті. Вам же не треба повторювати, що живемо в СССР, а це значить; "Свой Своего Снабжай Регулярно".(ст.10)

У Слов"янському, в готелі,щоб не "ждати", Гнат Кіндратович підкупив службовця, бо знав,що коли кажуть'треба ждати", це означає "треба ж дати".У лабораторії,що виявила шахрайство, Гнат Кіндратович дав хабаря лаборантові, і той "переглянув" свої висновки. І так далі,факт за фактом нанизує автор з цієї "блатної" дійсности. Ці факти, з одного боку свідчать про те, як більшовицька бюрократія жирує на бідуванні народу, а з другого – про спритність "експедитора", що "рятуючи" свою адміністрацію, і собі здобуває відповідні "користі". І він дуже гнучкий,цей тип,уміє вигідно влаштуватись у всяких умовах. Бувши мобілізований,він і в армії влаштувався "каптенармусом". "Визволяючи"західніх українців, він немало заробив на купівлі "капіталістичного" краму за радянські карбованці.Навіть за німецької окупації він не спасував – влаштувався керівником мо-

лочарні.Правда,тут трапилась йому прикра пригода; "одного разу есесівець набив по морді. Прийшов п"яний, назвав Гната Кіндратовича свинею і вдарив"...(ст.73). Але він таки витримав і прийшов до висновку;" А все таки й при німцях можна жити". " він навіть почав соромитися своєї мови – цвенькав по-німецькому". І незабаром став одержувати підвищення – його настановлено шефом району... Коли ж німці почали відступати, він своєчасно виїхав на Захід, викрутився під час репатріяції, трохи був не попався в біль - шовицьку шпигунську "мережу", що зробили були спробу його "завербувати", але й з цієї халепи вискочив. І нарешті отаборився в Авґсбурзькому таборі для "депістів".Тут зблизився з таким же західно-українським типом – маґістром Пронькою, і вже почав "діяти" на спілку з ним... Мерзенні "діла" показує автор на цих сторінках свого твору,"діла", вихоплені,як це нам відомо, з живої дійсности (напр., причина смерти генерала Вс. Петрова, крадіжка шоколядийін).

Взагалі Дончук, за всіма даними,узяв матеріял із живого життя, як про це свідчать назви установ, українських міст тощо.Але це не проста реєстрація фактів (бо тоді б це не був літературний твір), а відповідні "образні" узагальнення. Цей матеріял він подає як типовий, по-мистецькому яскравий. І тому його повість читається з цікавістю.

Дуже яскраві картини репатріяції висунули дуже оригінальний образ Марії,але,на жаль,у повісті він епізодичний. Навпаки, її коханий Грицько вийшов непереконливий,"ідеальний", як це здебільшого й буває, коли письменник хоче негативним явищам протиставити позитивні.

Чимало в повісті й недоробок, до них, наприклад, треба віднести образ жінки Гната Кіндратовича – вона фігурує як ім"я тільки, без відповідного " тіла ".

У мові багато росіянізмів, таких, що їх легко можна замінити українськими словами,є взагалі невдалі вислови,як от "глухе рокотання(?) пригнічених трудящих".

Але в цілому ця повість – цінне надбання нашої сатиричної літератури. Автор, як це й личить справжньому пись-

менникові, має мужність сказати навіть " колючу прав - ду " в вічі.
Нові Дні – березень 1958

В. Чапленко

ГУМОРИСТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Зосим Дончук не гуморист .Але у нього багато їдкої сатири. І тим своїм різким сатиричним ножиком він розкраяв і пока - зав нам свойого героя – новітнього спекулянта–пройдисвіта . Дончук зовсім не старався знайти для цієї операції вибагли - вого скальпеля, він зовсім не старався про вибагливість за - собів, якими він переводив свою операцію. Він знав героя і мав для нього багато їді, щоб викресати у собі стільки впер - тости, щоб написати книжку. Гнат Кіндратович – хоч це і не Пантаґруель і не Швейк – постать гідна сатири і вартує доб - рого сатирика.

Л. до П. червень 1958 (ОТ)

Похорон генерала Вс. Петрова в 1948 р.
Авгсбурґ, Сомме Касарне

БЮЛЕТЕНЬ УВУ

Зосим Дончук. "Гнат Кіндратович". Філадельфія – Буенос–Айрес, стор. 197, 1957.

Автор у своїй повісті поставив собі незвичайно велике завдання – описати довгий відтинок часу дуже переладований бурхливими й трагічними подіями. У повісті маємо УССР за мирного часу, фінляндську війну, "визволення" Західньої України Москвою, совєтсько–німецьку війну, окупацію України німцями, втечу з України перед новою совєтською навалою, табори в Західній Європі, та виїзд за океан на еміґрацію.

Щоби докладно зупинитися на всіх згаданих подіях, потрібно мати значно більшу книжку, як "Гнат Кіндратович". Тому повість часто нагадує зариси олівцем, побіжно і з поспіхом зроблене оповідання з ущербом для художньої правди. Це немов конспект, написаний для пам"яти для пізнішої більш детальної обробки.

Автор якби вмисне поспішав, щоби записати бачене і пережите, не вдаючись у художні деталі. Існує також можливість – що такий спосіб взагалі властивий авторові.

У центрі повісті знаходиться цілком совєтська людина, цинік, той, кого в СССР називають "рвач", істота без моральної основи. Вона хоче жити, нахабно розштовхуючи людей ліктями, і справді, живе. Але її життя, таким як його показав З. Дончук – цілковита біологія, боротьба за те, шоби існувати. Головна діюча особа ніколи не ставить собі питання нащо вона живе, чи існує, нащо обманює, краде. Очевидно Гнат Кіндратович тип цілковито неґативний. Але тому, що ота неґативність суцільна, без проривів, без вагань – вона не переконує. Тип вийшов незвичайно схематичний.

Зміст життю людини надає боротьба між добром і злом,

незалежно від того, який первень перемагає. Коли ж такої боротьби немає, а в книжці її не показано, то оповідання виглядає на публіцистичну схему з бажанням довести просту істину – ось що робить із людини совєтська система.

Можливо, що в совєтській дійсності, яку автор знає добре, неґативні типи переважають. Але існують там і гарні та чесні люди. Життєва правда вимагає показати тих і других. Інакше літературний твір тратить своє найбільш дорогоцінне зерно – конфліктність і стає безконфліктним. Читати двісті сторінок про негідника, який ніде не зустрічає спротиву – не викликає великого ентузіязму.

У совєтських умовах вину за те, що людина погана та позбавлена елементарних позитивних прикмет –можна звалити на систему. Але З. Дончук показує нам табори ДіПі в Німеччині також у цілковито безнадійному світлі, хоч тут на систему вже нарікати трудно.

Увага З. Дончука зупинилася на крайньо неґативних явищах у таборах – на позбавленні помешкання управою табору заслуженого генерала УНР, на крадіжці харчових продуктів з кухні та маґазину, на пиятиці і т.д.

Очевидно це все було. Але описавши т і л ь к и такі явища, автор навіть приблизно не дав правильної картини таборів і їх життя. А це була дуже цікава сторінка українського життя на чужині. Крім злодіїв у кухнях та маґазинах, ми мали в таборах низку шкіл від дитячого садка аж до університету, мали Академію Наук, мистецькі студії, архіви, театр і, навіть, оперу. Ми мали низку фахових шкіл, курси українознавства, курси чужих мов і т.д. Коли ж ми мали такі позитивні осягнення, то, очевидно, були й хороші люди, що їх творили.

Життя складається з неґативних і позитивних елементів. Між ними відбувається вічна боротьба. Так само є і в літературному творі.

БЮЛЕТЕНЬ УНДС Березень 1958

Михайло Кучер.

(Ще про „Гната Кіндратовича" З. Дончука).

"Гнат Кіндратович". Оповідання З. Дончука. Ст.197. Ілюстр. 8.Обкладинка й ілюстрації мистця Б. Крюкова.

Наша критика скупо відгукнулася на появу цієї, нап - равду цікавої книжки.Вона варта того, щоб про неї писати, але таке писання,як я прочитав у Бюлетені УНДС мене дуже здивувало. Я перед тим прочитав також цю книжку і від того дістав враження цілком протилежне тому, яке дістав п. М. Кучер. Я був тією повістю так захоплений, що навіть зразу ж написав на неї рецензію до "СВОБОДИ", чого ще ніколи не робив."Свобода", що правда, тієї рецензії не надрукувала, (не тільки Вашої не надрукувала) з чого б виходило,що їй вона (а може й я) не подобалась.

Мені здається, що критика п. Кучера є недоречна;адже З. Дончук витяг нам на денне світло сторінку життя,за яке ще ні один письменник не брався. Де ви знайдете щось поді-

бного? Вже хоч би за це одне ми мусіли би бути вдячні З. Дончуку. Він може не мати гоголівського хисту чи способу вислову, але й великий Гоголь у своїх знаменитих повістях переважно виставляв одного типу людей. У кожній його повісті домінував якийсь один, певно окреслений характер: чи то був "негатив", чи то був "позитив". Чому ж тоді п. Кучер такі вимоги ставить до З. Дончука, коли якраз З. Дончук і не затримався на одних "негативах".

Деякі читачі це оповідання зараховують до сатири, а героя її – Гната Кіндратовича – українським Швейком. Інші шукають подібности до Гоголя. Я б сказав, що ні те, ні друге. Це цілком самородний твір з незалежницькою тематикою. Герой цього твору – продукт підсовєтської заплутаної бюрократії. Без кінця і з неабияким успіхом він обробляє найтрудніші "махінації" і завжди зі справи виходить чистим.

Тяжко передати в коротких словах перебіг дії. Для того треба самому прочитати цю повість. Герой народився і талан свій розвинув у сприяючих умовах совєтської дійсности. Доля кидала ним усюди: був на фронті в фінляндську війну, воював і проти німців, під якими пережив їхню окупацію і з ними ж помандрував до зах. Европи. В таборах ДП розвинув свої здібности до вершка. Автор довіз свого героя до Канади. Викинувши його на беріг, ані словом не натякнув, що він зробить з ним далі /друга частина повісті має вийти пізніше/.

Книжка написана легкою мовою і жваво, а події так вплітаються одна в одну, нові авантюри зарисовуються так інтриґуючо, що читач не може відірватися від книжки. Зацікавленню сюжетом помагає та обставина, що автор свого героя провіз шляхами і в обставинах, в яких кожному скитальцеві повіністю або ж частинно доводилось переїздити чи побувати самому. По всій книжці розкидані кожному з нас знайомі персонажі, лише під підібраними прізвищами. Автор витяг на денне світло всіх майстрів брудних справ і поставив їх без прикриття перед очима

громади на осуд.

Автор не кінчає своєї повісті лише з неґативами. Ми не чуємо його гіркого сміху, а навпаки. Крізь хмари гидоти, підступу та крутійства, мов сонячний промінь в безпросвітній темряві, під кінець оповідання виринули нові постаті. Це – Марія та Грицько, продукт вже чисто совєтського виховання. Це виховання не було в силі заглушити в них чеснот, які вони успадкували від своїх прадідів. Переконавшись на власній шкурі в облудности, фальші, брехні і підступі " народньої влади " " найдемократичнішої демократії ", вони втікають з большевицького раю і тут, на тлі таборового розпаношення, засяяли цілістю і прямотою своїх правдивих козацьких характерів. Куди їх виведе автор у майбутньому – не знати. Але вже тепер видно, що це не такі характери, що безслідно згинуть. Можна вбачати в них нову генерацію, яка стане до боротьби з нашим ворогом вже не в замщових рукавичках, а з засуканими рукавами... Зрештою, не забігатимемо наперед, а почекаємо слова від самого автора.

БЮЛЕТЕНЬ, УНДС. Вересень 1958

Д. Лимаренко.

Любий приятелю, Зосиме!

Вашу книгу " Гнат Кіндратович " одержав, дуже дякую! Її зараз же прочитав і від щирого серця сміявся. Я Вам колись писав, що у Вас є своєрідне спостереження і висліе думок. Ви добре фотографуєте і непогано висловлюєте думку. Ви є письменник – від Бога.

Ще раз пишу, що сміявся від щирого серця і читав з насолодою. Книга видана дбайливо; дуже гарний папір, друкарських помилок немає, мова полтавська, є дуже вдалі місця, характеристика персонажу добра.

Тисну, Вам друже, руку і бажаю ще більших успіхів.

І. Стоцький

Портрет, а не фотографія

Зосим Дончук; Гнат Кіндратович. Видавництво "Перемога" Філадельфія – Буенос-Айрес, 1957 р., стор. 197.

Різні бувають на світі люди, і різні про них пишуться книжки. Стрінеш, буває, людину, поговориш із нею – і не можеш із дива стямитись; невже такі люди можуть на світі жити? Так ніби з іншої плянети. А бувають інші люди; стрінешся з людиною, познайомишся – і ламаєш собі голову; Де я вже чув цей голос? Де я бачив цей "картопляний" ніс? Де вже я чув, та ще й не раз, подібні міркування, ще й висловлені майже такими виразами?

Так само і в літературі. Розкриємо, наприклад, книжку Домонтовича "Доктор Серафікус" і попробуємо собі переглянути архів своєї пам"яті; чи зустрівся нам в живих хоч один подібний чоловік, хочби й серед професорів, які чомусь вважаються найбільшими диваками. Ні, не знайти. Ця людина – або лябораторний гомункулюс, експериментальний витвір автора, або людина, яка винятково рідко стрічається і в реальність якої важко повірити. Візьмемо новелю Гуменної "Мана", до речі, надзвичайно сильний, винятково ліричний твір неліричної авторки – і познайомимось із Юлією Отавою. Типова це людина чи не-типова? Тут погляди можуть розійтися; для одних вона – типова, мрійлива старша дівчина, яку часто, в кожному бюрі, можна зустріти; для інших – вона нереальна, як і її мрії, абсолютно відірвана від життя і нецікава своїми вигаданими переживаннями. Авторка цих рядків може б приєдналась до другої точки зору, якби не доводилося тут таки, в Америці, зустріти двох жінок, які самі заявили, що

портрет Юлії Отави міг би бути написаний з неї. Отже Юлія Отава образ цілком імовірний, правдоподібний, життьовий, хоч і не зовсім типовий.

Типами в літературі вважаються такі герої, що уособлюють головні, найбільш яскраві, важливі, колоритні риси певної групи суспільства, в данім випадку суспільства українського.

Поняття літературного типа в дуже великій мірі залежить від національних рис, які даний герой репрезентує. Часом авторові пощастить створити тип світового маштабу, як, наприклад, Шекспірівський Фальстаф, Бальзаківський Горіо чи Гоголівський Хлестаков. Але в більшости, літературні типи даної нації, хоч і зрозумілі чужому читачеві, притаманні саме своїй літературі і втрачають сіль і перець у перекладах. Саме з цієї причини національний геній Шевченка не піднявся до рівня Шекспіра, бо Шевченко – письменник на 100 відсотків національний, і типи його національні, а не світові. Тільки в Україні були Катерини, Варнаки, Відьми. Український читач плаче над Шевченковими рядками, а чужоземець розуміє слова, а почуття, кров"ю написаного в тих словах, не розуміє.

Поняття національного типа настільке специфічне, що літературний тип одного народу часто сприймається читачами іншого народу не як тип, а як виняток, або навіть виродок. Яскравим прикладом такого типа є герої Достоєвського, типові й улюблені для росіян і незрозуміло–відворотні виродки для українського читача. Серед росіян на кожному перехресті можна знайти десяток Мармелядових, Раскольнікових, Карамазових, в той час, як у нас їх із свічкою не знайдете. І слава Богу, що в нас їх нема ні в житті, ні в літературі!

Не обов"язково всі герої твору можуть бути типами. Микола Гоголь побудував свою комедію "Ревізор" на самих типах, тому для вистави треба підбирати дуже добрих, першорядних акторів. Але автор може створити і дуже цікавий твір навколо одного типа, а інші дієві особи викону-

ють ролю, так би мовити, "суппортінґ акторс". На них автор не звертає великої уваги, часом навіть не описує їх зовнішности, а як що й описує, то так, що на початку твору можуть бути сині, а в кінці твору – карі очі в тієї ж самої людини.

Не впадаючи у вищезгадану крайність, автор Дончук пішов цим шляхом. Твір його, відверто названий іменем головного – і єдиного – героя, має собі за мету висвітлити один український тип – і своєї мети дуже успішно досяг. Інші персонажі твору – періодичні, короткотривалі, вони в творі, так би сказати, з неба падають і, виконавши свою ролю, невідомо, куди зникають. Це відноситься до таких осіб, як директор заводу овочевих консервів, політрук військової частини, якась вдовичка Юлія у Ленінграді, два керівники совєтських підприємств, з якими Гнат Кіндратович, ледве познайомившись, одразу ж нав"язує пляновий обмін краденими продуктами, і багато багато інших. Автор робить слабеньку спробу виростити кілька інших персонажів у творі, що сягали б хоч по плече головному героєві. Постійно при Гнатові знаходиться його дружина Маргарита, і в кількох випадках навіть виявляє несподівані вибухи енергії, що вирятовує Гната Кіндратовича із здавалось би, безнадійного становища. Але поза цими епізодами, – Маргарита – це тільки безформна неясна тінь свого чоловіка, і в творі нема ні опису її, ні занять, ані походження. Не доріс до вимірів Гната Кіндратовича і його галицький співробітник, "маґістер" Пронька. Цей образ введений автором у твір з очевидним наміром "соборної" рівноваги, але поруч із Гнатом Кіндратовичем він цілковито не пасує. Комерційні комбінації Проньки не такі майстерні, захоплюючі спритністю крутійства і вдало переведені, як Гнатові; про самого Проньку ми нічого не знаємо. З книжки відомо, що Пронька – молода чубата людина, побіжно згадано, що у нього десь тут же в таборі є жінка, але скрізь він з"являється один, і жодних його романтичних чи особистих справ не змальовано в той час як одружений, і

до певної міри вірний своїй Маргариті Гнат знаходить час і настрій для романтичних пригод.

Найбільш цікавими, після Гната Кіндратовича, в творі є пара молодих українців зі Східної України, і якби Зосим Дончук присвятив їм більше уваги і місця в творі, вони б може затемнили і самого Гната. Жертви совєтської системи, вони навіть побувши у вільному світі /коли можна назвати вільним світом німецькі остівські табори/, все ж вірили у можливість покращання совєтської системи, аж поки переконалися у тім на власній шкурі, на цей раз переконалися на віки. Марія ледве втекла з транспорту "поворотців", а Грицько попав не на Україну, а на Сибір. Національно- свідомим українцем Грицько не став, і шлях йому до цього ще довгий-довгий... У таборі Грицько трохи працював, трохи допомагав "великим рибам" технічно проводити їхні операції, а найбільше любив у дружніх балачках /невідомо, якою мовою/ здобувати сиґаретів у американців – валюту на ті часи малощо не рівну золотові... Проте, ця малосвідома пара має багато більше людяности і сердечности, ніж великорозумний Гнат Кіндратович та його співробітник, – "маґістер" Пронька. Грицько гостро виступає на захист старого безпомічного замітальника табору вимагаючи для нього теплої одежі. А коли одного разу, за давньою звичкою "совєтського человєка", Грицько потяг скриньку шоколяди, яку він випадково знайшов по дорозі додому у схованці, куди ту шоколяду перед тим приховав Гнат Кіндратович, в дома Марія поставилась до цього так:

– Грицю! В тебе шоколяда? – і цмокнула його в чоло. – Можна їсти? – запитала, розгортаючи.

– Скільки хочеш! – і Грицько добув з кишені ще кілька плиток.

– Ну, тепер Грицю, і весілля можна зробити. Ти знаєш, що німці за одну плитку шоколяди дають відро яблук. Купимо хату, шматок землі і будемо господарювати.

– Ще й на коні вистане. Кіньми можна непогано зароб-

ляти, – продовжував мріяти вголос Грицько.

Обоє веселі сиділи, обнявшись, і жували шоколяду. Марія вкусить сама і дає Грицькові, щоб кусав. Він вкусить шматочок і сміється. Оповідав, як він знайшов шоколяду, і як переховав її в іншому місці.

– А знаєш Грицю, у нашого сусіда дитина заслабла, без молока, таке худе, як тріска. Все плаче, та й плаче, – "моня, мамо". Мама все думала, що одержить шоколяду і виміняє за молоко...

Грицько споважнів, перестав сміятися. Поклав на столик недогризену шоколяду.

– Десять скриньок для нас забагато. Може половину повернемо, – тихо сказав до Марії.

– Я вже не хочу, наїлася. Навіщо нам шоколяда, щоб люди проклинали? Давай, Грицю, повернемо всю..."

В простих словах, як щиро змальована шляхетність простих людей!

Але дуже мало з цієї шоколяди осталось таборовим діткам; як не крути, Гната Кіндратовича вона не обминула...

Хто ж такий цей Гнат Кіндратович, національно – таборовий герой, віртуоз шахрайства і спекуляції, змальований у творі Дончука так соковито, що деякі критики зважились образити автора, висловивши свою думку про автобіографічність героя. Звичка ототожнювати автора з його творами глибоко сидить у психіці не тільки читача, але й критика. Не один раз уже мені самій зауважували, що я мала б бути чорнявою жінкою з пронизливими очима і демонічним темпераментом, бо це ніби впливає з характеру моїх віршів. Один із читачів навіть уявив мене чоловіком, що заховався під жіночий псевдонім. Аргумент – бо кілька поезій я написала від імені чоловіка...Добре, що хоч не уявляють мене читачі на базі моїх віршів для дітей якимось нечемним хлопчаком!

Смішно навіть говорити про те, чи Гнат Кіндратович має якісь родинні зв"язки з автором книжки, крім зв"язків літературних, які роблять кожного автора батьком сво-

їх героїв. Він тих героїв породив, він їх може піднести на височину, або скинути в прірву. Закид про автобіографічність книжки має ще й другу сторону – це оцінка високої майстерности автора; так тонко, вірно і точно відтворено людську вдачу, що тільки самого себе можна так знати. Або треба мати немалий талант, здатність відчувати переживання і думки інших, здатність бодай тимчасово втілюватися в свого героя.

Книжка Дончука побудована за порядком сюжету,а не фабули, дія іде в безперервному часовому порядку, майже ніколи не повертаючись назад /крім спогадів Марії про своє дитинство/, і майже ніколи не сходить зі сцени Гнат Кіндратович, – отже, для драми чи кінасценарію довелося б багато чого переробити або вставити. Заувага про драматизацію твору зроблена тут не випадково; "Гнат Кіндратович" – одна з дуже небагатьох написаних на еміґрації українських книжок, що має динамічний рух у стилі атомового століття,а не тягнеться і досі на чумацьких волах. Це авантурницький роман із яскраво історичним тлом, масово правдивих деталів, змінами місця дії /українське провінційне місто – фінляндський фронт –" звільнена " Галичина – Німеччина до і після капітуляції — транспорти поворотців – діпівські табори – коробель до Америки— і майже стереотипне кіно–зацікавлення – в діяграмі Гнат Кіндратович виходить на канадійський берег ... " Зідхнув повними легенями... Перед Гнатом Кіндратовичем знову розгорталися широкі можливості "./

Гнат Кіндратович Бобров – українець, що може колись і був Бобренком чи Бобром. Але підчас військових крутежів легше було дописати те українське "енко" не стираючи московського закінчення "ов", – і коли він став Бобровенком. Ще бувши Бобровим, Гнат почав свою кар"єру з експедиторства; треба було їздити в різні міста і там забраковані товари пропихати, як першоякісні.Це робилося за допомогою хабарів, з яких більша частина ішла в Гнатову кишеню. У висліді цих махінацій голодувало україн-

ське населення і розкошували директори різних маслоторгів та укрпромспілок.

Гнат Кіндратович крутився як в"юн. Де б його не занесло, він інстинктом відчував наживу, мав до того справжній талант, навіть надхнення. Коли він був у процесі набування добра, його душа "ходором ходила. З радощів захлинався і пакував". Прийшла війна, Гната забрали на фронт, і хабарами не можна було одкупитись, але він не пропав; почалось з пляшки горілки, а кінчилось призначенням до господарської частини у війську, де прибутки були казкові.

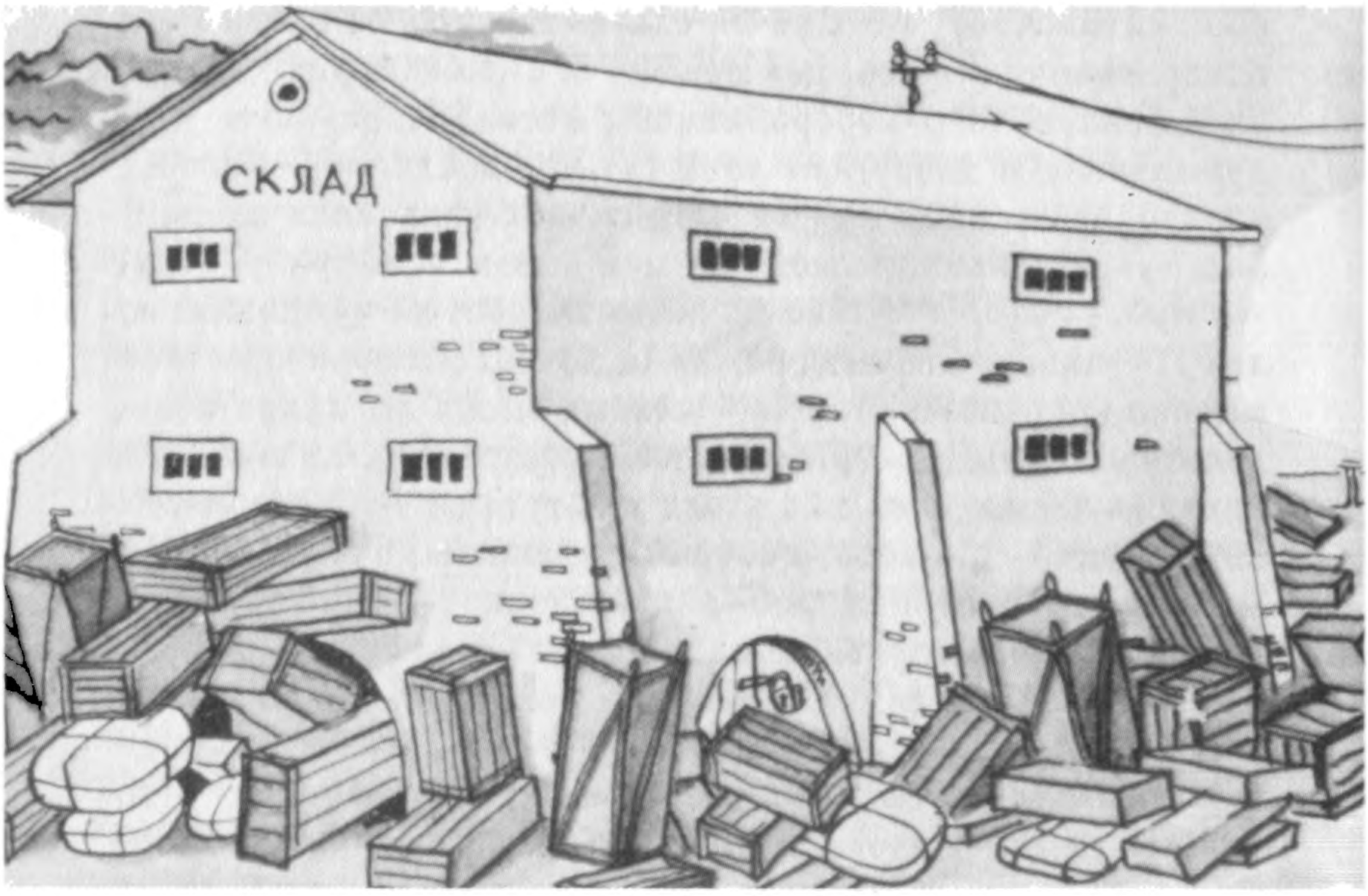

Визволення Західної України

А тут увійшли в Польщу і спорожнили за малоцінні гроші всі полиці, ще й совєтськими облігаціями платили за крам. При німцях Гнатові теж було непогано;працював на маслозаводі, а крім того ще мав побічний фах –постачав дівчат для німецьких офіцерів. Добре Гнатові було і в

гостинній Словаччині, де населення хоч і чекало на совєтів, вбачаючи в них визволителів від остогидних німців, але не кривдило і українських біженців та простодушно вірило в різні байки, за допомогою яких Гнат Кіндратович і тут помпував золото в свої кишені.

Але вже ніде так добре не було Гнатові, як у діпівських таборах, де він записався у всі п"ять наявних на той час політичних партій і, спираючись на таборову владу, крав майно на весь розмах. Тут він дійшов і до злочину: убив старенького хворого генерала Петрова. Звичайно, його не судили, бо вбив він не рукою, а ділом; йому потрібна була кімната, і він вибрав ту, в якій досі мешкав генерал. Генерал був змушений негайно вибиратися, почав переносити на горище своє майно, а що в той час був тяжко хворий, то підірвався і помер. Може б і не помер, як би вчасно попав до лікаря, але керівництво табору – той же Бобровенко і його друг "маґістер" Пронька не дали підводи до лікарні...

Отакий то "національний герой". В шахрайстві він справжній мистець, його махінації складні й цікаві, як шахова гра. Обробляючи одну складну справу, він вже проєктував другу, а по дорозі, де б це не було, в поїзді чи на Чорноморській пляжі, він робить додаткові ґешефти. Розум і сприт неабиякий, але не приносить вони користи нашому народу. Жадоба накопичення для накопичення, навіть без можливости і потреби все те використати, спожити затемнює все людське і раціональне в особі Бобровенка. Цікаво які ж то нові широкі можливості розгорнулися йому в Канаді? Чи не попав він до якої з керівних українських організацій, чи може і до канадійських?...

Твір Дончука, подібно до більшости творів Гоголя, написаний у сатиричному пляні. Тому тут нема героїв позитивних, і зайвим було б вимагати від автора дати в творі справедливий балянс; адже ж не тільки з Бобровенків складався наш таборовий провід, адже ж не могло йому все так минати без кари, адже ж були у нас дійсно справедливі ке-

рівники, яких ми і тут, В Америці, поважаємо і ще й досі називаємо "паном комендантом"... Не вдалось свого часу Гоголеві збалянсувати негативних героїв позитивними, не вдалось це й іншим великим сатирикам, бо така вже природа сатири. Сатира вимагає однопляновости, з перебільшенням, типізацією негативних деталів, створених спеціяльних обставин, сприятливих для висвітлення негативних героїв і некорисних для введення позитивних дієвих осіб. Не можуть вони вжитися разом у сатиричнім творі, тому і не шукайте, читачу, у творі Дончука людей приємних, добрих і щирих. Їм місце у іншім творі, а не тут.

Ще кілька слів про "жучки"... Щоб на них полювати /а полювати є на що!/, довелось книжку проглянути вдруге, а то втретє, бо вона така цікава змістом, що одразу непомітно величезної кількости стилістичних і мовних помилок.

Проте, коли пригадати слова одного автора тутешніх бестселерів, що "література, слава Богу, нічого спільного з мовою не має", то всю вину можна скласти на редактора. Справді, кожне порядне видавництво повинно мати доброго, відповідального мовного і літературного редактора, який би також не лінувався дивитися в словники, як би щось забув, чи не знав, та й зробив так, щоб не боліли очі читача, а надто критика (а тепер що не читач, то й критик), від мовних помилок.

Коли навіть припустити, що героям дозволяється говорити з помилками, такою мовою, як мама навчила, то авторові не дозволяється, цебто, теж дозволяється, але тоді треба РЕДАКТОРА! Отож діялоги обминаємо, нехай собі герої говорять своєю говіркою, але трохи зауваг до писаного від автора.

"Швейні машини", "брелок", "бутулуватий", "владуімущих" (прошу не посилатись на російське "властьімущих"), "письма" (в значенні "листи"), "галстук" "відстрочка", "русло", "безпощадно", "оброк", "виручка", "збруя", "упряж", "пряжка", "залишитися", "ще одну ніч", " підозра кохання ",

"неприхована паніка" (хіба паніка може бути прихованою?), "піти за харчами",(це значить,харчі пішли,а людина за ними вслід), "швидко розчарувався в своїх запевненнях","пограниччя", "маринарка",(в значенні морської фльоти(,руль, "фотографія" (в значенні"зовнішність",,"портрет", і т. д.

Автор не вживає родового відмінка з закінченням на"у" а тільки на "а" навіть у випадках іменників, що показують кількість і вимагають закінчення "у". Часом у творі порушується правило, що займенник стосується тільки до того іменника,після якого безпосередньо стоїть, а не до того,що його має на думці автор. Тому і трапляються такі конструкції,як;.. " Перший у світі хмародер – десятиповерховий будинок, роботи будівничого Авґсбурґа(треба Авґсбурґу –Г.Ч.) інж. Голя, що й тепер являється найбільшим будинком Авґсбурґа". Виходить, що інженер Голь являється будинком.

В погоні за "великим", автор часом вживає їх у трохи відхиленому розумінні. "Фурія народної ненависти розгорялась, тихо, але помітно клекотала та спалахувала спонтанно серед людей". В цім реченні є кілька неточностей; 1. Фурія в українській мові має значеннялише завзятої, лютої , нестримної особи, переважно чомусь несправедливо це –жінка. Слово це прийшло з грецької мітології і означає духа, пізніше – втілення помсти таки жіночого роду. В англійській мові це слово "фюрі" має ще й абстрактне значіння гніву, але в нашій мові – ні. 2. Фурія не може розгорятися чи спалахувати, а тільки досить швидко бігати і їздити на конях. 3. Фурія, чи радше, фурії, бо їх було чимало, не могли розгорятися тихо, бо їхнім завданням було швидко переслідувати злочинців і не давати їм нікуди втекти.

Але ці зауваги – це лиш деталі, які не зменшують загальної цінности твору. Першим мірилом вартости виданої книжки являється, як не крути, цікавість її, а "Гнат Кіндратович" написаний дуже цікаво,жваво і захоплююче,і двох думок щодо цього бути не може. Твір оздоблений коштовним гумором, мережаний діялогами (а це,між іншим, зовнішній хоч і часом оманна ознака цікавости твору), описи природи,

автор вмикає свого героя із його невідступними інтригами;

Через годину після розміщення табір "заквітчався"розвішаною біля кожного барака, нашвидку випраною білизною, дитячими пелюшками та іншою одежею що давно втратила свій кольор. Люди приводили себе до охайности. Закипіло життя, циганське, але життя. Варили на триніжках обіди, кип"ятили воду. Гнат Кіндратович пішов на прохід – тинявся по таборі, розминав засиджені кості. Тішився свіжим повітрям, насиченим пахощами зелені, в гущі якої тонув табір. Раптом натрапив він у відлюдному закутку табора (треба; табору. Г.Ч.) на щойно викинені скриньки, у яких були яйця..." і т. д. Хтось(а саме, магістерґ Пронька), уже перемикитив Гната і без нього поїв яєчка призначені для харчування дітей.

Зосим Дончук – майстер влучної характеристики. Багато слів він не тратить, говорить коротко, але влучно. Гнат Кіндратович – це людина з темним минулим і невідомим майбутнім, директор заводу любив хабарі, як кіт сметану, головбух "наче міль роз"їдав народні гроші". Злочини хабарників підсумовані таким, чи не найсильнішим на цілу книгу описом;

"Всюди по ленінградських магазинах з"явилися свіжі яблука. Своїм запахом пригадали вони кістякам козаків, тих, що загинули в трясовинах при будові Санкт-Петербургу, про рідний край, про запашну Україну"...А це були ті яблука, що їх відібрав Гнат Кіндратович від українських селян, щоб заробити на них кілька тисяч.

Є відомості, що Зосим Дончук вже написав продовження цієї повісти, очевидно, про дальші діла Бобровенка у вільній Канаді. Бажаємо цій новій книзі ще більших успіхів.

ОВИД, лютий 1960 *Ганна Черінь.*

Вельмишановний пане Дончук!

Нарешті (ліпше пізно, як ніколи!) зібрався написати Вам про свої враження від Вашої повісти "Гнат Кіндратович", хоч прочитав її досить давненько. Наперед мушу попередити Вас, що я не є фахівець від літератури, а ні мовознавець, а просто собі – грамотненька людина, так би мовити – інтелігентного середовища.

Отже, книжка Ваша робить дуже приємне враження, читається легко і з інтересом. Моя господиня, якій я дав прочитати книжку, була в захопленні і навіть сказала, що то є український "Остап Бендер".

Щиро бажаю Вам ще більших творчих успіхів.

З правдивою пошаною до Вас

Ол. Неділько.

Шановний Пане Дончук!

Вашу книжку, сатиричну повість "Гнат Кіндратович", з приємністю прочитав. Гната Кіндратовича Ви так змалювали, що прямо нібито Ви наслідували – Гоголя, (Його герой, всесвітньо відомий – Чічіков).

Книжка читається легко і захоплююче. І думаю повинна знайти масового читача

Бажаю Вам дальших успіхів у другій частині.

З пошаною до Вас М. Шаблій.

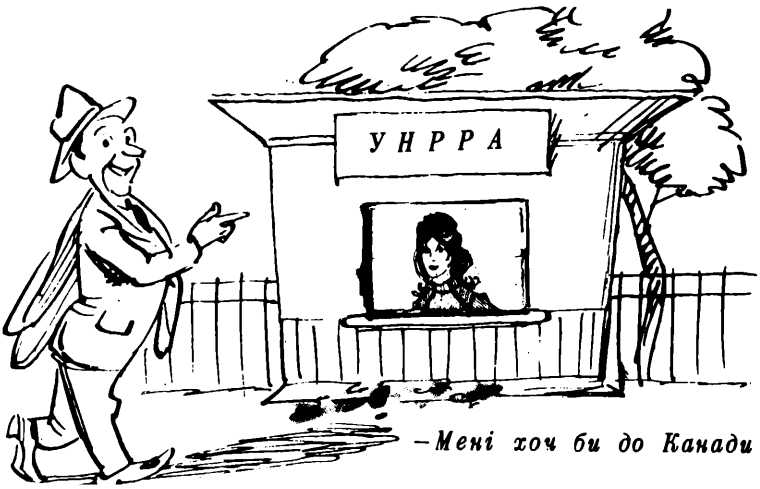

–Мені хоч би до Канади

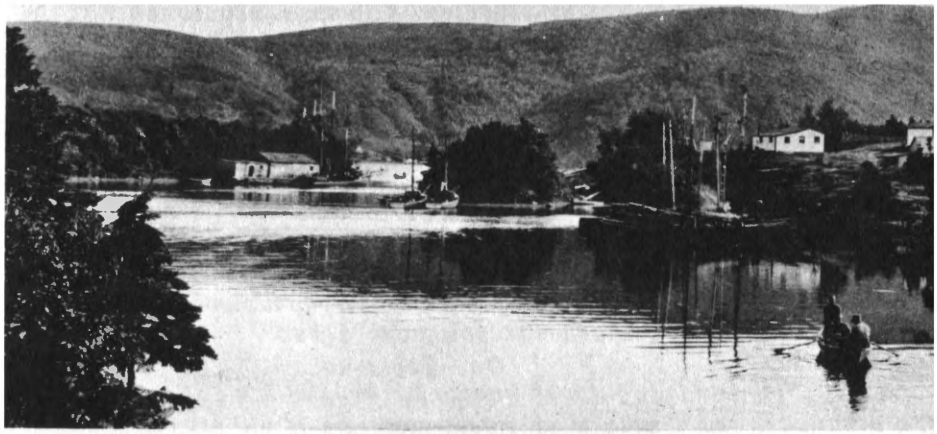

МОРЕ ПО КОЛІНА

Гнат Кіндратович за океаном

ГНАТ Кіндратович Бобровенко – головний герой з однойменної повісти Зосима Дончука. Невдовзі по виході в світ цієї повісти (1957 р.) хтось почав був ширити чутку про страшну смерть, що нібито спіткала Гната Кіндратовича по дорозі з Европи за океан: упав, казали, бідолаха з пароплава в воду, й океанська акула в ту ж хвилину проковтнула його живцем. Тільки і встиг гікнути до дружини: " До побачення, Маргарито, на тому світі:"

Таке мені й самому доводилося чути про трагічну загибель Гната Кіндратовича. Я навіть збирався написати про нього некролог. А ось тепер, прочитавши нову Дончукову книжку під назвою *"Море по коліна"*, бачу – чутка про трагічну загибель Бобровенка була чиєюсь вигадкою! Бо, як це видно зі згаданої вище книжки, Гнат Кіндратович щасливісінько дістався з Европи за океан, де він розвинув таку чортенну діяльність, про яку нам з вами, дорогі читачі, годі і мрі-

яти. Ось короткий перелік його заокеанських "джабів":

1. Керував церковним хором.

2. Був священиком аж у двох парафіях.

3. Працював як відповідальний редактор газети "Схід - няк ".

4. Редагував і видавав альманах "Волосожах".

5. Писав вірші, байки, оповідання, епіграми, літературознавчі статті...

6. Провадив купівлю й продаж старих речей.

Купив у старнику Гната Кіндратовича

7. Був за керівника великого маєтку в семидесятиліт - ньої вдовички.

8. Скакнув з тією семидесятлітньою вдовичкою в таку гречку,що довелося потім розвестися з дружиною, а також змінити своє дотеперішнє ім"я на американське "Гері".

9. Скакнув ще в густішу гречку з неповнолітньою порторіканочкою, що пошила Гната Кіндратовича в нечувані дурні: через шість місяців їхнього подружнього життя в о н а, всупереч законам біології, подарувала йому сина.

10. Знову, це вже втретє, скакнув у гречку з голлівудською актрисою на ім"я Фріда.

Можна гадати, що Гнат Кіндратович скакав би отак із гречки в гречку аж до закінчення хрущовської двадцятиліткн, коли б не осел, що його мала Фріда. Чи то з ревнощів до господині, чи з якоїсь іншої причини—не знати, однак ц е й осел устругнув з нашим героєм ось таку штуку: під той час, як Гнат Кіндратович переїжджав ним через річку, він скинув вершника з себе геть, втоптав у глибокій мул, а після й сам ліг поверх Гната Кіндратовича. А коли Фріда вряту вала "утопленика" з-під осла,Гері, як пише автор, "не дихав і зуби зціпив".

Між нами кажучи, я дуже зрадів з того фіналу. Бо якби осел не вкоротив був Гнатові Кіндратовичеві його життя,то Дончуків герой, очевидно, й далі скакав би з гречки в гречку, забувши народню приказку: " Соли та не пересолюй".Однак мої радощі були передчасні:кількома рядками нижче я прочитав ось таке *" До читачів "*:

"Перша частина цієї повісти вийшла під назвою " Гнат Кіндратович". Третя частина вийде під назвою "Ясновидець Гері ".

Оттака ловись! Виходить,Гнат Кіндратович не вмер!Виходить, хтось його відволав од смерти! Значить – він і сьогодні скакає з гречки в гречку. І дуже можливо, ми незабаром довідаємося з американської преси про те, що Гері Бобренкосона призначено до Білого Дому за президентового дорадника в справах СССР...

– Облиште, пане Задеко, заглядати в майбутнє,– п е р е б"ють мене наші читачі. – Натомість докладніше р о з к а жіть нам про Дончукову повість *" Море по коліна"*. Що то за книжка? Читатимуть її люди? Хвалитимуть? Лаятимуть?

– І читатимуть, і хвалитимуть, і лаятимуть...

– А може й битимуть?

– Якби тільки били, тоді панові Дончукові не було б чого журитися.

– А що ж з ним ще може статися?

– Що? З паном Дончуком може статися такий " волосожах ", під час якого він, укупі з своїм будинком та пожильцями, полетить в напрямку Марса або Венери.

– Невже хтось підкладе під його будинок бомбу?

– Факт – підкладе!

– Та це ж буде жах!

– Не жах, а "волосожах"!

– А хто ж то таке панові Дончукові заподіє? І за що ? Скажіть нам!

– Не скажу! І прошу вас, дорогі читачі, не робіть з мене донощика. А як ви й справді хочете дізнатися про оті "хто" та "що", то негайно ж ідіть до книгарні, купіть там Дончукову книжку *" Море по коліна "*, прочитайте її від цурки до цурки,–тоді ви й самі скажете:

– Так, вірно, смерть від бомби Зосимові Дончукові цілком і повністю забезпечена!

У.В. жовтня 29. 1961 МАРТИН ЗАДЕКА

Високодостойний п. З. Дончук!

Книжку "Море по коліна" я лише розкрив та декілька сторінок пробігши по її рядках, і то було мені досить щоб переконатись, що ця книжка Ваша нічого мені не дасть.

Що я не є одинокий у такій її оцінці про це свідчить оцінка Мартина Задеки, вміщена в газеті "УВ "ч.44 від 29 жовтня цр., до якої відсилаю Вашу увагу. Це звільняє мене від ширшого вислову на цю тему. Книжку Вам повертаю.

З правдивою до Вас пошаною

Петро Шинкар.

Високодостойний, Брате Зосиме Дончук!

Цінний Ваш новий твір – другий том,– продовження "Гната Кіндратовича": "Море по коліна" – одержав Перечитав, Написав літературну рецензію і переслав до нашої газети "Українські Вісті" -летунською поштою з 20-го жовтня 1961р. ч. 265., та ще думаю переслати до літературного додатку "Свобода".

Рецензію написав позитивну.

З глибокою пошаною до автора зостаюсь

Ваш–Митрофорний Протоерей о. Кость Даниленко-Данилевський.

Вп. З. Дончук
Філядельфія, Па.

Шановний Добродію:

На мої руки Ви надіслали свою книжку, якої я у Вас не замовляв і якої немаю наміру вживати.
Будь ласка дайте мені до відома, що я маю з ньою зробити: В надії дістати від Вас в коротці відповідь, пишусь

з правдивою пошаною до Вас
Антік Батюк.

(мова збережена)

Високодостойний Пане Голово Укр. Роб.Союзу.
Шановний Антоне Батюк!

Книжку письменник пише щоб люди читали.Раджу і Вам прочитати пригоди Гната Кіндратовича. Як що ж української мови не знаєте, попросіть якогось членаУРС з новоприбулих.Прочитавши, покладіть на видному місці,може ще хтось попросить прочитати. А мені пришліть 3 дол. А в жовтні – місяці книжки, запитаєте Гната Кіндратовича, що Вам робити з книжкою "Море по коліна".

З правдивою пошаною до Вас
З. Дончук

СПРОБА ІНТЕРВ'Ю З ДОДАТКОМ ПРАКТИЧНОЇ ЕСХАТОЛОГІЇ

Відповідь(Костецький): З поезією в нас, не зважаючи ні на що,все таки краще. Принаймні шістьох-сімох поетів справжнього виміру маємо ми тут.

З прозою погано.Погано повсюду : і там,і тут. Її, попросту кажучи, нема.Є поодинокі твори, але...

.....

Хочу звернути Вашу увагу на твір не абиякої вартости , твір з кожного погляду оригінальний і в нас рідко надибний; прозова епопея Зосима Дончука про Гната Кіндратовича.Маємо справжнього "пікареско", витриманого в усіх законах жанру...

Запитання: " Піка..."?

Відповідь (Костецький): "Пікареско". Так називались еспанські бароккові романи з життя пройдисвітів. По- нашому? Може, так :" шельменківський роман". Тобто : з прізвиша "Шельменко" утворити словопоняття з прізвищним закінченням, типу "доробкевич". Як пригодницьку лектуру " Море по коліна " написано краще, ніж "Тигролови" Багряного :ситуаційно гостріше і композиційно окресленіше. На жаль, Дончук теж не до кінця володіє секретом вчасно поставити крапку і, написавши речення, викреслити його середину. Для ясности, ось можливі операції. В автора (ст. 210) :

"Маргарита нічого не зрозуміла із сказаного, але відчувала, що чоловік справді розпочав доходову справу, знайшов чудодійне джерело, з якого течуть гроші".

Я б радив так :

"Маргарита нічого не зрозуміла, але відчула, що чоловік знайшов чудодійне джерело".

Або (ст. 292) :

"Обоє лежали тихенько, затушковані ковдрами,чомусь боячись і ворухнутися. І кожне з них думало те саме, гріховне, соромливе й непереступне".

Компактніше, без непотрібних пояснень, було б, на мою думку,так :

" Обоє лежали тихенько, затушковані ковдрами. Кожне з них думало те саме".

Важко пояснити, чому так краще, а не так. Думаю, що якраз недосконалість через пересказаність(словесна"вода" править за показник того, що речення не домовлено до прикінцевої конечности) відрізняє "Море по коліна" від невблаганного стилю " Дванадцятьох стільців" Ільфа та Петрова. Тим не менш, я гадаю,що з Дончука талант щирий і справжній.Усі й карти йому в руки,спеціялізуватися в жанрі, довести жанр до ґрандіозности. Щодо оточення, в якому відбувається дія, моя порада така : або вивести фабулу взагалі геть з меж української еміграції, абож спромогтися зробити еміграцію літературно явищем глобальним. Тоді епопею залюбки й перекладатимуть.

. . . . . .

" Сучасність " грудень 1962

Юрій Соловій

Високоповажний Пане Зосим Дончук!

Сердечно дякую за Ваші дві книжки, які, серед життьових буднів, направду приємною лектурою були і напевне ще нераз будуть, бо Ваші книжки за мало тільки один раз прочитати!.. Це пишу без перебільшення, але цілком щиро.

Прошу й на далі зачислити мене до своїх вірних читачів:..

Сердечно вітаю зі Святами і з Новим Роком !

Ваш Петро Трильовий.

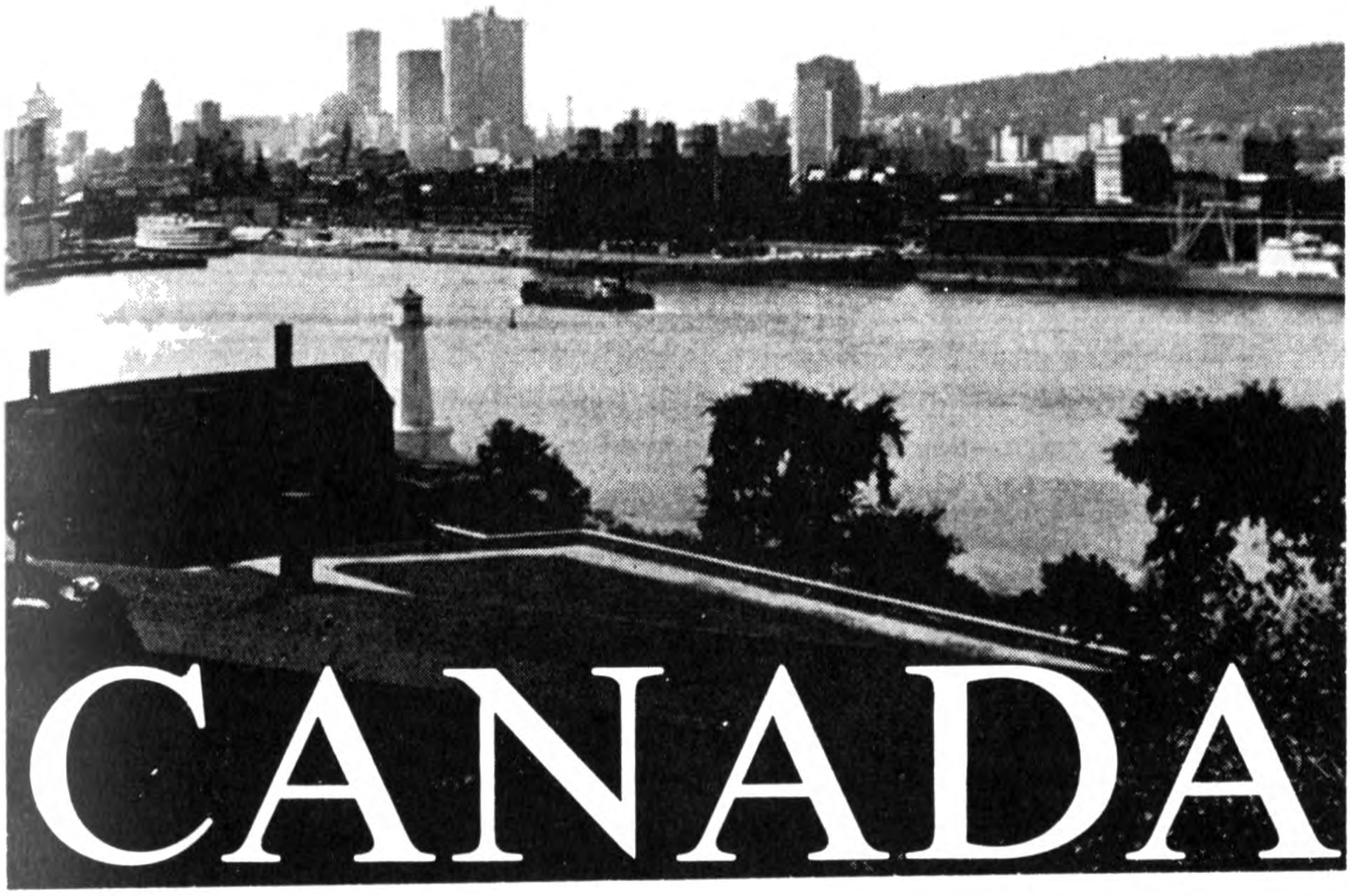

МОРЕ ПО КОЛІНА

САТИРИЧНА ПОВІСТЬ

Зосим Дончук: Гнат Кіндратович. Буенос – Айрес. 1957 р. вид. " Перемога", 197 стор.;Море по коліна.Сатирична повість. Філядельфія 1961. Накладом автора. Друкарня Видавництва Миколи Денисюка. 295 стор.

Зосим Дончук, знаний уже читацькій публіці з опо - відань, переважно з підсоветського життя, – він же уродженець Східньої України–та гарної і з теплом та співчуттям до переслідуваних сталіновим режимом українських селян написаної повісті " Прірва ". Тут бачимо справжню прірву, повно бездонного горя життя людей під большевиками, позбавлених гуманних прав. Перед очима читача пересуваються картини людської недолі і переслідуваних енкаведівськими опричниками українських селян–"куркулів". Побіч таких людей старався

автор представити також проворних одиниць, що з успіхом або без нього стараються обманути бачне око НКВД. Цю думку про проворних людей, що стараються виплисти на поверхню життя, став автор розвивати в двох повістях, поданих у наголовку.

Вже сам наголовок першої повісті каже авторові зосереджувати найбільше уваги довкруги одної, найважнішої в повісті особи, Гната Кіндратовича Боброва, пізніше Бобровенка, експедитора в совєтському заводі перероблювання овочевих продуктів. Звісна совєтська система формалістичного урядування і плянування допомагає спритним калькуляторам укладати нереальні пляни і виконувати їх на папері по-своєму, давати нераз фантастичні цифри в статистиці. При тому підкупство й обман допомагають одиницям дороблятися маєтків або жити достатньо й вигідно коштом запряжених всесильним режимом до праці мільйонів "невільників".

Такою саме спритною людиною є експедитор заводу, Гнат Кіндратович, що потрапив директорові згаданого заводу Абрамові Мусійовичеві допомогти вилізти з заплутаної комерційної калькуляції. Після цієї вдачної спроби Гнат Кіндратович пустився на шлях крутійства й обману, розростав матеріяльно, пнявся в совєтські "пани" так, що навіть Друга Світова Війна не могла змести його з лиця землі. Навпаки, він викрутився з фронтової служби, перебув перші часи німецько-большевицької війни, виїхав з дружиною на еміґрацію й опинився "інженером" у таборі ДП в Авґсбурзі, став завідувачем таборової кухні і харчових маґазинів та разом з "маґістром" Пронькою, шахраєм і спекулянтом із Галичини, дороблявся маєтків у виді біжутерій, матеріялів, золота тощо коштом крадіжок, обманів, спекуляцій і вдавання патріота. А як прийшла еміґрація за океан, він, випереджений Пронькою, виїхав також, хоч усіх партійних лідерів переконував не спішитися з виїздом, мовляв – скоро будемо вертатися додому. Розуміється, перед виїздом відбулося офіційне прощання "інженера" Боб-

ровенка, влаштоване таборовою громадою. Та серед повені промов із пеанами на його пошану вкрався дисонанс — примітивно складена вірша колишнього комсомольця, а тепер щирого українця, Грицька, таборового автомобільного робітника. Та більшість не "повірила" словам Грицька і затушовано справу. Але ще важчу пробу пройшов Гнат Кіндратович у Бремені, де затримали його на донос, що він, як львов"янин, мордував Жидів. Після півріч них доходжень, підкуплено адвоката та остаточного виявлення справжнього м і с ц я народження /Київ, а не Львів/ і випорожнення валізок із усіх дорогоцінностей, вдалося йому з дружиною виїхати до Канади.

Тут кінчається перша повість. В наступній частині "Море по коліна" Зосим Дончук представив Гната Кіндратовича незвичайно пластично, хоч подекуди неймовірно. Він розвинув його характеристику до перфекції, представляючи його ще більш підприємчивою людиною та безхарактерною, безетичною й аморальною. Він проходить карколомну кар"єру. З принагідного танцюриста в канадійському порті стає дяком, а опісля парохом у православній парафії, де окрадає парафіян і церкву з їхнього майна різними шахрайськими способами. При тому автор виказує добродушність, а також наївність наших старих еміґрантів, членів цієї парафії, немов би сам насміхається над їхніми релігійними почуваннями і добротою. Неознайомлених із попередніми позитивними творами автора читач може мати враження, що ця частина повісти, то якась антирелігійна пропаґанда. Мимохіть йому може тут пригадатися стаття у львівському журналі "Жовтень" за вересень 1961р., де якийсь львівський писака розглядав кілька чисел торонтського "Вільного Слова", висміваючи національне і громадське життя нашої спільноти в Канаді та нашого православного духівництва і його єрархів у Канаді та ЗДА.

На цьому не кінчиться "блискуча кар"єра" Гната Кіндратовича, що тільки думає про те, як найбільше нагарбати гроша, байдуже що крайно аморальними способами. Тому

то, коли в парафії появився таборовий робітник з Авсбурґу і таки при сповіді "висповідав" отця Ігнатія, цей переноситься до ЗДА, де теж не загрів місця на православній парафії. Тоді отець Ігнатій скидає рясу, буцім то розводиться з дружиною, яка проголошує у часописах його мниму смерть. Тепер, віднайшовши "пана магістра" Проньку, пускаються обидва на шлях ошуканців і крадуть та обманюють різних людей.

THE SOUTH FRONT OF THE WHITE HOUSE AT WASHINGTON, WITH MAGNOLIAS IN FULL BLOOM

Магістр Проньока купує Білий Дом з магноліями та площею для спорту в копаного м"яча.

Тут згадав теж автор про аферу купна домів у Вашинґтоні. Пробує теж Гнат Кіндратович наживи у масонів, а далі розходиться з дружиною і пускається на аморальне співжиття зі старою американською багачкою, а після її загадкової смерти і нової любовної невдачної пригоди з молодою порторіканською дівчиною знаходить "маму" — циркову акторку. Йому завжди "море по коліна". Тут мож-

на скінчити огляд повісти. Та автор каже нам ждати на третю частину повісти "Ясновидець Гері". Годі передбачити, що приплине йому письменницької фантазії, що від гарних, будуючих сюжетів у ранніх оповіданнях і "Прірви" взявся представляти наслідки гнилі большевицького виховання підсовєтської людини, яка вирвалася у вільний світ і використовує "фрі кантрі".

Автор має легке перо і гарний стиль та вміє зацікавити читача займаною розповіддю, живо розвинутою акцією, багатою в різні конфлікти й перепетії, хоч не завжди правдоподібні, а навіть шиті дуже білими нитками. Тому можна жадати від нього кращих сюжетів, що будують нашу культуру. Наше суспільство у вільному світі потребує літератури з позитивним змістом навіть у сатиричних творах.

"Народна Воля" 15 лютого 1962. *В.М.Л.*

До
ВШановного Автора " Море по коліна"
Пана З. Дончука !

Так зачитались Вашою повістю–сатирою " Море по коліна ", що й не зогляділіс, як згубили Вашу адресу. Дуже перепрошую за таке спізнення.

Належність в сумі три дол. висилаю й прошу прислати перпершу частину " Гната Кіндратовича", а як появиться з друку то й третю частину Вашої прецікавої повісти.

В "Морі по коліна" знаходжу багато знайомих і тому читається ще з більшою насолодою.

З пошаною Ів. Соколовський.

Високоповажний п. Дончук !

Висилаю 3 дол. за книжку " Море по коліна". Дякую, що вистачило сили і відваги витягти і поставити на людський осуд наших торбохватів. Так їх і далі. Не лякайтесь, що хтось свариться, а може й погрожує (кулаком в кишені), найголовніше, щоб власне сумління було чисте–" бути чесним з собою".

Допобачення *З пошаною І. Д.*

Вельмишановному письменнику п. З. Дончукові!

Перепрошую Вас, що затримав висилку 3 дол. за Ваш юмористичний твір "Море по коліна". На прочитання Вашого твору забрало мало часу, бо він легко читається і всі дії Ваших героїв майстерно описані.

У Вашій відозві, Ви просите читача висловити свою думку про його позитивні і негативні сторони, що б удальшому творі 3–й частині усунути помилки.

Позитивний Ваш твір є тим, що він легко читається і мало орфографичних помилок, не засмічений чужими не українськими словами.

Негативні сторони Вашого свору ті, що Ви вивели героїв як Гоголь у своїх "Мертвих душах" і Достоєвський у "Братьях Карамазових" своїх українських людей як Чічікових, Негодяєвих, Ноздракових, Хлестакових і Смердякових. Цим двум великим письменникам я не дивуюсь, що вони вивели своїх героїв негативними, бо один був укр. походження, а другий литовського, але укр. письменникові не слід було виводити своїх героїв, такими, коли б вони й були такі. Нас з Вами скоро не стане на цьому світі, але Ваші твори остануться на завжди. Їх будуть читати не тільки українсці, а чужинці. Прочитавши Ваш твір чужинець і не знайшовши ні одного позитивного Вашого героя, він буде цінити по Вашому творі всю Укр. націю. Він буде розглядати укр. нарід по Вашому творі, як шахраїв, дурнів і негідників. Не диво, що на сьогоднішній день вивчають Гоголя і Достоєвського весь чужинецький світ. На мою думку, вони вивчають твори їх щоб побачити в минулому і теперішньому часі його "русскую душу" і що б пізнати їх і сказати їм, що вони були і є до сьогоднішнього дня негідники. Я сам мав розмову із росіянами, які хвалились Достоєвським і Гоголем і що їх тепер весь світ вивчає. І коли я їм затикав рота словами, що весь світ вивчає цих письменників, щоб пізнати вашу негідну душу Негодяєвих, Хлестакових, Ноздракових, Смердякових. Тепер, після ви-

ходу у світ Вашого твору "Море по коліна" "нашему мілому русскому человеку" ніхто не заборонить читати Ваш твір і говорити нашим українцям, що не тільки " русская нація" складається із героїв Гоголя та Достоєвського, а і ваша Українська нація складається із тих же самих героїв, ось ваші письменники З. Дончук, І. Багряний описали ваш укр. нарід як шахраїв, негідників, убивців свого народу, оплакування комуністів /Сад Гетсиманський/. Не виключена можливість, що Вам, як українському письменникові росіяни пришлють листовку або через газету "Новоє Русскоє слово" подяку, що ви своїх героїв вивели як шахраїв, дурнів, яких може кожен жид обдурювати і що не тільки є такий "мілий русский народ" яких показав у своїх творах Гоголь та Достоєвський, але і український нарід такий самий. Краще було б, що б Ви свого головного героя Гната Кіндратовича вивели від таборової горохівки до чесного справжнього єпископа, а не до загибелі від осла. Було б показати його як доброго духовного діяча, коло якого укр. нарід об"єднався і мав духову насолоду. Самих парафіян із їхніми прізвищами не пристойними – Чортополох, Бардакова, Матня, Тонкозада, Тельбуха, Голопупенко – потрібно було б показати не як забитих і не грамотних дурнів, а у кращому світлі. Потрібно було б їх запозичити у письменника Кащенка та у Гоголя і висвітлити їх у такому вигляді. Відносно парафіянина Васильченка, якого ви висвітлили, як активного і розумного, який не подбав що б достойно зустріти свого церковного настоятеля та забезпечити його квартирою та прожиточним мінімумом. Ваш герой Васильченко міряв своїми категоріями, мов, я працюю на панч пресі то й ти як настоятель церкви теж мусиш працювати. У своєму творі, Ви мимоходом зачіпляєте наших Українців–Католиків та хвалите їх за церковний порядок. В цьому Ви маєте рацію, бо в них немає ні у творах ні на практиці Васильченків які б штовхали своїх священиків на панч прес. Вони всі ставляться до духовних осіб з пошаною. На мою думку і моїх приятелів, Ви у своєму творі

підсипали солі у відкриту рану на церковній ниві.

Відносно Вашого героя інженера Проньки якого жид одурив. Чому б Вам було його не вивести як здібного інженера, який організував свій проєктний офіс, який би користувався славою у Американському житті, або що цей інженер вивчив добре англійську мову, займає добру посаду на державній праці, користується пошаною у американців, що й, насправді, таке буває. А Ви вивели його як шарлатана і дурня. Навіть, укр. письменник–комуніст, Корнійчук, у своїм творі "Платон Кречет", вивів свого героя Мусія Пшика – українця розумного, який не піддався на провокативні доноси Аркашки. На мою думку, краще було б що б інженер Пронька обманув жида Мільсона. Чужинець, читаючи Ваш і І. Багряного твори може прийти до висновку філософа Макіавелі : " що кожний нарід достоєн свого Державного Уряду".

На шляху укр. народу було багато " пісателєй" і письменників, своїх і чужих, які висвітлювали і висвітлюють укр.нарід у сатиристичних "кумедіях", повістях і др. творах, як кумедіянтів, дурнів, зрадників для свого народу, як на політичній ниві так і на церковній, правда, що й не без успіху. І наші українці, наслідком цих творів витворилось таких багато типів, які стають погноїщем для ворога – яничар, або грає вар"ята, або дурня. Ви закидуєте камінчик у своїх творах американцям, що вони нічого не показують у телевізії, як тільки ковбоїв, кримінальні фільми і другі не потрібні речі. Я ще добавлю із свого боку, що їх більшість письменників описують злодіїв і бандитів як героїв і мають від цього наслідки. Я пригадую слова полковника секретної поліції із Країни Аден – англійської колонії, яка знаходиться на Аденському проливі, який був у 1958 році в м. Чікаґо. Його спитали наші репортери, чого Ви приїхали до Чікаґо, а не в друге місто Америки. Його відповідь була така, що Чікаґо своїм бандитізмом і злодійством славиться на весь світ. Його запитали, а що потрібно, що б цього не було. Відповідь його була та-

кам Щоб цього не було, потрібно щоб ні один бандит і злодій не був показаний у телевізії чи описаний в книжці як герой. Я цілком з ним погоджуюсь. Так і нашим українським письменникам потрібно писати у своїх творах, для оздоровленнянашого народу, позитивних героїв, жертвенних до своєї батьківщини,повагу до своїх духовних зверхників,інтеліґенції і самих до себе та безмежну ненависть до ворогів.

Відомо, все що найкраще – це українське, найкращі професори, письменники, інженери, артисти і науковці - це все українські. Так бачимо у наших недругів німців та жидів.

Тоді наш укр. нарід не буде казати; – Якийсь там професор, письменник, інженер чи науковець а буде з повагою згідно титула відноситись, а інтеліґенція буде відноситись з повагою до свого народу.

На мою думку,після 44 річного існування комуністичного "раю" на нашій батьківщині,після розкладницької роботи серед нашої нації, нашому народові потрібно мати в українській літературі своїх національних героїв - Богунів,Гонтів, Чупринок, Тарасів Бульбів, Мазепів, Липківських, Шептицьких тощо а не Негодяєвих,Хлестакових, Ноздрокових і братів Карамазових. І це повинні знати наші всі українські письменники всіх напрямків, коли вони хтять працювати для свого українського народу і щоб його оздоровити до свідомої Української державної думки.

З правдивою пошаною до Вас

Федір Дудник.

Вельмишановний Пане Дончук!

Пересилаю три дол. за книжку "Море по коліна".

Що Вам сказати з приводу цієї книжки? Здається, що Ви тут перегнули палицю. Хоч взагалі я не тільки не заперечую, але вітаю появу гумористичних, а особливо сатиричних книжок. Наша ж еміґрація дає для того масу матеріялу, то чому його не використовувати?!

І тому добре, що Ви її, хоч з одного боку, почистили!

При цій нагоді прошу прийняти мої найщиріші

Новорічні побажання! Піддубний.

Вельмишановний Пане Зосим Дончук !

Добре Ви сфотографували тих Гнатів - магнатів в Со - вітському Союзі. І саме тепер Микита взявся їх винищувати, але й сам Микита - це одна і та свита таких же ГНАТІВ.

Така тематика є куди цікавіша за різні спогади чи фотографування нью-йорських хмародерів з тим нью-йорським життєвим болотом.

У свій час на такі теми писали західньо-європейські класики літератури, і їхні твори цікаві для читача цілих століть. Коли добре придивитися, то в торговельній системі великих крамниць Европи й Америки товари розложені саме так, як про те писав Е. Золя в своєму творі "Жіноче щастя". Коли уважно читати твори О. Бальзака, то його твори відбивають життєві процеси в тій чи іншій державі й тепер. От взяти для прикладу його твір "Шеґренева шкіра". Забажаєш багато, а тим часом втрачаєш час на своє існування. Таке сталося з багатьма великими державами, що прагнули стати гегемоном світу.

Але з усієї братії, хто себе проявляє на літературному поприщі, з наших українських сучасних письменників на еміграції, ще й не наклюнулося, щоб хто "дерзнув би" гострити перо на такі теми, що розв"язують ту чи іншу життєву проблематику на довгі століття. Хоч і є в де-кого якась фантазія, але не цікава й не приваблююча.

Кожному з письменників, очевидно, відомо, що чи не марно він затрачує час і свою енергію, а то ще й тяжко зароблений гріш на видання власних творів, але не кожен з них знає, що читачеві вже до нудоти набридли спогади про минуле або голословна критика чи філософія - софістика на крилах фантазії.

Та проте Ваші твори дещо таки відбивають з того, чим зацікавлюється читач. Пробуйте свої сили й далі, то може хоч Вам вдасться вийти з лябиринту на велику дорогу, бо той лябиринт завжди приводив того чи іншого письменника чи й мистця, а то й політика, до глухої вулиці, де його діяльність гасла.

Високоповажний Добродію З. Дончук !

Повідомляю, що книжку." Море по коліна" я від Вас отримав за яку сердечно дякую! Ще одним золотим твором збагачу свою скромну бібліотеку.

Належність три дол. посилаю.

Здоровлю щиро – Микола Сорока.

Високодостойний Авторе З. Дончук !

Дуже дякую за надіслану жені Вашу книжку " Море по коліна ". За один вечір і ковтнув її. Чекаю на третю частину " Ясновидець Гері".

З вдячністю й щирою повагою

Ів. Соколовський.

Дорогий Колего !

Дуже дякую Вам за "Море по коліна", яке я вже перечитав від точки до точки.Цікава й їдка річ, на 100% справедлива. Шкода лише, що Ви передчасно "угробили" Гната Кіндратовича. Адже це тип, рівний Гоголівському Чічікову (звичайно, в іншому пляні), і його походеньки можна розгорнути далі. Якщо був би в Вас настрій до продовження, ніщо не завадить Вам зробити ту смерть "фіктивною", мовляв, Гнат Кіндратович не втопився, а проплив по-під водою до кущів і втік від своєї прибраної "мами",щоб продовжувати знову свою авантуристичну діяльність. А живих прикладів тої " діяльности" ще в нашому житті є скільки завгодно.

А покищо бажаю Вам здоров"я й дальших успіхів на творчому полі.

З пошаною до Вас *А. Галан.*

ВП. Пане !

Пересилаю Вам за надіслану книжку " Море по коліна" три доляри і сердечно дякую за книжку.

З повагою /-/ о. Т. Б.

Вповажний Пане Дончук !

Простіть, що відсилаю Вам книжку "Море по коліна"але причин є багато про які не мушу згадувати. Важне це, що на засіданні нашого Деканату де-хто з отців віднеслися негативно до цієї книжки, а друге, я збіраюся цього року відійти на спочинок і вже розпочав роздавати свою бібліотеку тим , хто буде міг використати її.

Прошу не гніватися і приймiть від мене щирі побажання найкращих зусиль в дальшій Вашій праці письменства.

З пошаною, о. А. Станґрій

Вельмишановний Пане Дончук !

При цьому посилаю Вам три дол., належність за надіс - лану мені книжку "Море по коліна".

За браком часу, прочитав я лише кілька сторінок, не міг відірватися.Книжка має велику літературну вартість.Бажаю добрих успіхів у майбутньому.

Як можете надіслати першу частину за два дол.– Належ - ність вишлю негайно з подякою.

З любов"ю Прот. М. Годинський

Високоповажний Пане !

Мав я на думці після прочитанню книжки "Море по коліна" висловитись про її зміст, но на жаль не було часу її цілком до кінця прочитати .Можу сказати, що книжка гарно написана а характеристика її дуже влучна

При цім висилаю три дол.готівкою.

З Різдвом Христовим і Новим Роком щиросердечно

Вас вітаю!

З любов"ю у Христі о. Юрій Гулей

Високоповажний Пане !

Прочитав надіслану мені повість "Море по коліна" і мені здається, що коли б Ви приїхали до Канади, а про це дові - дались українці - канадці,то прийшли б до Вас і Вас побили, бо Ви їх описуєте такими простаками і наївними, що трудно

згодитися, щоб вони в 1950 роках такими були. Як би це Ви, шановний Авторе, цю подію в повісти зазначили датою 1900 років, то це відповідалоби дійсності, але в половині 20-го століття канадські українці своїм практичним розумом і обтертостью нічим не стоять нижче українців в Америці, а остатніх Ви краще освітлюєте.

А може я помиляюсь - в Канаді не був.

Залишаюся з подякою Н. Горбач

Велимишановний Пане Дончук!

Дякую за милого листа та признання за виголошену промову мною в Філадельфії. Шкода, що я з Вами не зустрінувся, а нам би було прощо поговорити та незрозуміле зробити зрозумілим, - маю на увазі Вашу останню книжку. Я її всю не прочитав, а тільки переглянув, як "заєць" в кіні, а не як правдивий глядач, який має в кишені корінець з оплаченого квитка і от з того, що я переглянув, мені стало страшно. Я не можу, вірніше не міг собі уявити, що описана Вами "особа" може бути в Церкві і серед нас, а тому книжку Вам повернув, немаючи на увазі використати, надужити Вашою працею, а тільки тому, що вважав цю книжку некорисною, — м"ягко висловлюючись.

Зустрівшись з людьми після академії, я довідався, що описане Вами мало місце власне в Філа. громаді, і мені дещо більше сказали ніж у Вас написано. Коли все це дійсно так, то про це треба кричати так, щоб почули ті від кого залежить, щоб таку гидоту випалити розпаленим залізом, бо написане в книжці — люди, які не вкурсі діла — трактують, як хвору фантазію автора. Отже, щоб мильне враження не складалось треба йому зарадити. Так стисло в цій справі,

Як здоровля, чи і далі "велдуєте" на спринґовні?

З належною пошаною
Ваш о. В. К.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „СЛОВО"

Дня 13. жовтня 1961 року

Вельмишановний і Дорогий Пане Дончук !

Я отримав Вашу цінну книжку і пересилаю Вам щиру подяку за неї. Книжка видана гарно і робить приємне враження. Ви відважна людина, коли Ви відважились зачепити такі поважні чини. Не знаю, чи Вам це легко обійдеться. Напевно буде реакція на Вашу відвагу. Може справді задля самої сатири не варто всього чіплятися. Та це вже авторська свобода вибирати і тему і форму та ще й тут – на заході, де є свобода писати і навіть друкувати. Вас треба подивляти, що вмієте так послідовно працювати. Щойно недавно вийшла Ваша книжка, а вже ось ця, та й нову заповідаєте. Щиро вітаю з успіхом і бажаю дальшої витривалости у праці.

З пошаною і привітом
Ваш Остап Тарнавський

Вш. Колего !

Щиро вдячний Вам за Вашу книжку, яку прочитав зі справжньою приємністю. У порядку " культобміну" надсилаю Вам свою " Любов до ближнього".

Бажаю дальших успіхів !

Щиро Ваш –
Б. Олександрів .

Високоповажний Пане – Колего !

Прошу вибачити що з таким запізненням дякую Вам за надіслану мені другу частину Вашого цікавого і цінного твору! З окрема складаю Вам подяку за милу присвяту.

Запізнення пояснюється тим, що мав я намір зреваншуватися надіславши свою чергову працю, тим часом показалося що треба чекати на неї не менше місяця.

Як появиться – негайно надішлю Вам. Це мають бути маловідомі матеріяли з історії визвольних змагань 1917-18 років.

Ще раз щиро дякую і бажаю успіху

З пошаною

Р. Задеснянський

Дорогий Друже!

Щиро дякую Вам за надіслану мені Вашу нову книгу "Море по коліна". Радію Вашими успіхами і розумію добре, що крім письменницького труду вкладено чимало і америк. долярів.

Надсилаю 28 адрес своїх знайомих. Я впевнений, що всі вони придбають Вашу цікаву і цінну книгу.

Протягом цілого року я у Філадельфії не був. В Нью-Йор. буваю частенько. Дуже тепер обтяжений працею. Здав до друку книжечку "Шевченкові думи в піснях Степана Руданського", вид. НТШ. Важко в моїх умовах провадити дослідницьку працю. Але, дію, поки дозволяє мені моє хворе серце.

Сердечно Вас вітаю, Ваш

Аполлон.

Вельмишановний Пане Дончук!

Ваш авторський подарок "Море по коліна" одержав, дуже дякую. Прочитав його з приємністю. Твір насичений гумором і трепещущим життям; схоплені письменником картини проявлені непогано; типи живі, переконливі й сучасні. Правда, є декілька мазків, що автор перебільшив (пересолив). Але вони бліднуть між яскравими фарбами і розтопились у великому творові.

Приємно зауважити, що автор в останньому творові позбувся не чітких речень, невдалого порівнення та менше вживає порівнення і прикметників. Також треба відмітити, що у Вашому творові є свіжий мистецький подих.

Дорогий Приятелю! Ви своїх ровесників по літературі випередили; залишили далеко за собоюпочатківство. І цей

здобуток треба завдячувати Вашому вродженному талантові, що був придушений створеним життям, та через бухгалтерські цифри не мали доступу до літератури. Отже ,надолужуйте літературний втрачений час. Не перебувайте на лаврах відпочиваючих і зарозумілих, а головне не треба "торжествувати" від похвал. Працюйте,працюйте й працюйте над собою!.. Творіть не кількість а якість.

Тисну руку Ів. Стоцький

Христос Рождається !

Дорогий Приятелю !

Спасибі за милі привітання. Приймітъ від мене й мого колгоспу наші найщиріші привітання з Різдвом і найкращі побажання на Новий Рік: багато Божих ласк, кріпкого здоров"я, благословення Ваших благородних трудів і щасливого повороту на ясні зорі.

Передайте такі ж щирі Святочні і Новорічні привітання для Вш. П. Василя Гайдарівського.

" Море по коліна" мені не подобалися.Це не була тема для сатири, бо сатира така, що дійсно треба б плакати над нашими духовими упадками.

Рецензія давно написана й може добре, що її не друкуютъ. Не марнуйте, благаю Вас, свого таланту. Гнат Кінратовичъ був знаменитий до виїзду за море. Вдячний буду за Ваш новий твір. Хотів би я, щоб Ви поправилисъ і я поправлюся. Знаєте, що Вас люблю і високо ціню Вашу працю.

Мадрид *Ваш Д. Бучинський*

НОВА САТИРИЧНА ПОВІСТЬ ДОНЧУКА

Гроші мої - бог мій!

Зосим Дончук: Ясновидець Гері. Сатирична повість. Филаделфія, 1965. Накладом автора. 262 стор.

ЧЕРГОВА сатирична, як сам автор називає, а радше сенсаційна повість, це продовження повісти" Море по коліна" чи пак історії Гната Кіндрато вича, що загинувши трагічно, опинився в пеклі, а властиво в шпиталі. Після операції, доконаної феноменальним лікарем, дістав він дар ясновидіння, відчитування думок з облич людей не тільки персонально, але навіть із їхніх знимок.

І тут починається властива історія ясновидця Гері, записаного в шпиталі Гері Бобров, повна фантастичних, авантюрничих і карколомних пригод. Використовуючи спромогу ясновидця, входить він у зв"язки з різними багатими людьми, ошуканцями й грабівниками та легкої поведінки дамами і видобуває від них гроші; шантажуючи їх, здобуває велику фортуну й набуває прегарну віллю, в якій, немов який магараджа, проживає в великих достатках серед легкообичайних обставин. При тому, бажаючи слави, входить у різні товариства, видумані автором, як "Клюб щасливих" у Філаделфії, в "Товариство легких заробітків", "Товариство пігмеїв". Це видумані автором

назви товариств і саме в цих назвах криється сатира на переважно наші сучасні культурно - освітні і політичні відносини. Там виголошує він доповіді, а там навіть предсказує майбутнє різним особам. Буває теж у російських емігрантських товариствах, де шантажує провідників російської еміґрації, що є на службі місцевої і большевицької розвідки, добуває від них прерізні важні документи, купує родові герби і видобуває важливі відомості.

Гері пише теж рецензії на замовлення і пристосовується до вимог видавців книжок. Скрізь представляє автор наївність, самохвальство, зарозумілість і розсвареність нашої еміґрації. При тому його завваги про провідні одиниці, чи про товариства, громади часто влучно схарактеризовані. Критика нашого еміґрантського суспільства деколи переходить із їдкої сатири в сарказм. Це загально відомі завваги про наші відносини, які легко спостерігає уважливий обсерватор нашої еміґрантської дійсности.

Але всі недоліки нашого культурно - політичного життя зібрані в одне і виложені ясно без закривання правди, так що від автора попалося кожному культурному, суспільстві одиницям. Автор деколи бичує, чи то одиниці, чи громади, виказуючи на загальні недоліки їх. Та не завжди вони слушні, а дрібні недоліки є переборщені і роздуті. Критикує теж автор і країну, в якій ми опинилися і знайшли азиль. Робить він це на основі тут прийнятих звичаїв критикувати навіть найвизначніших одиниць у державі.

Але Гері Боброву теж поховзнулася нога, бо уряд приловив його на неплаченні податків і присудив йому кару 125 років тюрми. Пробують його видобути звідти прислані Хрущовим аґенти, вони хочуть заманити його на родіну, де Хрушов забажав витяти йому частину мозку, щоб стати всевідуючим. Та це не вдається Хрущову, і через те усувають його від влади. Повість, властиво незакінчена, бо Гері як ясновидець повинен би знайти вихід із тюрми і продовжувати повне пригод вигідне і щасливе життя.

Повість, переповнену сенсаційними подіями, читається як

легку лектуру, пригодницьку книжку, в якій цікавлять поодинокі сцени, різнородні постаті й авторові завваження про них і про злободневні такти, з якими ми стрічаємося кожного дня, на кожному кроці. Ця книжка для легкої розваги.

НАРОДНА ВОЛЯ, 18 травня 1967 В. М. Л.

Вельмишановний Пане Дончук!

Книжку Вашу отримав, щиро дякую. Читаючи Вашу книжку я дуже удушевлений Вашим висвітленням Правди нашого патріотичного життя українських амбасадорів на еміграції, бо ніде правди діти це істинно правда нашої визвольної боротьби, з якої Україна може лише заплакати.

Пане Дончук, пробачте за маленьке зпізнення заборгованости за Вашу цінну фантастичну але Правдиву повість, а це з причини, що я був змушений вернутися ще до перечитання першої частини, щоб зв"язати в одну цілість, і знову бракуе другої частини, тому в залучені висилаю належність за книжку "Ясновидець..." як рівно ж прошу вислати для мене повість "Море по коліна" зашо з гори щире спасибі.

Книжка читається надзвичайно пливко та заінтересовуючи читача недаючи відірватися від неї.

Остаюсь з Правдивою пошаною для Вас М. Марків

Вп. П. Дончук!

Ваші книжки (всі три) дуже добрі. Читаються із насолодою і весело. Мова гарна.

Ці книжки, це дзеркало для багатьох наших: шахрай-політиків, шахрай-ділків, шахрай-патріотів, а особливо для всіх роз"еднаних і само-пасних;—шахрай-ризотаскателів, в яких на першому місці: бог—кишеня, а потім уже як-небудь справжній... Всім вище згаданим категоріям людищ!.. Рекомендую ці книжки як настільні книги," щоб повсяк-час і на віки вічні впізнавали себе..." Амінь.

З пошаною до Вас Панас Діловський

УКРАЇНСЬКА ЕМІҐРАЦІЙНА ПРОЗА В 1965 РОЦІ

НА ФОНІ історично-соціяльної,психологічної та романтично-трагедійної панорами літературного 1965 року,забли - щала й нова сатирична повість Зосима Дончука – " Ясновидець Гері".

Автор досить щасливо схопленого "Гната Кіндратовича", не без кебети написаного "Море по коліна" у " Ясновидці Гері " зашпортався обома ногами.

Починається повість, треба признати,дотепною і мистецько вмотивованою сюжетною ситуацією: під час однієї комерційно-любовницької пригоди з голівудською акторкою, Гнат Кіндратович несподівано топиться у Гудзоні.І, як і належить, потрапляє на той світ, і то безпосередньо в саме пекло. Здавалось би все скінчено. Але Гнат Кіндратович, з волі автора,безсмертний. Виловлений у Гудзоні труп його,потрапляє до анатомічного склепу при всесвітньо-відомому науково-дослідчому інституті медицини.Тут саме відбувається світовий науковий конґрес,присвячений важливій проблемі продовження життя людського. Знаменитий індійський винахідник життєдайної вакцини "О.-Р", щоб продемонструвати своє "чудо" перед конґресом, повертає життя Гнатові Кіндратовичу. Але під час операційної маніпуляції помилково вкладає в мозок Гната Кіндратовича не властиву йому частку,яка,проте, кардинально заважила на дальшій кар"єрі й таланті, відтепер уже ясновидця Гері. Так відремонтований і повернений до життя Гнат Кіндратович починає новий етап своєї,треба думати останньої кар"єри на американській землі.

Без сумніву сюжетна зав"язка повісти добра.Читач міг сподіватися на належну і потрібну нам сатиричну повість,де мистецькими засобами було б зображено все негативне й нелюдяне в нашій дійсності. Але вже десь із 31-ї сторінки нас опановує застереження, а під кінець твору-повне розчарування.

Твір дуже нерівний. Поруч з ситуаціями цілком можливими, велика доза злобних, не вмотивованих, дріб"язкових зауваг на адресу немилих йому знайомих, чи навіть колеґ по перу, багато низькопробної публіцистики, випадкових, дрібних, не типових фактів, мистецько невмотивованих констатацій, нічим не обґрунтований антисемітський тон і натяки, що знижують сторінки повісти до брукової чорносотенної газетки. Ще колись Козьма Прутков ствердив, що "нельзя об"ять необ"ятное", але автор чомусь цієї мудрої поради не послухав. Він у свою сатиричну повість понапихав усе, що трапилось на його шляху. Він уважав за можливе висміяти; модерне мистецтво і картярів-пройдисвітів; імовірних своїх недругів, ба навіть, колеґ письменників і заводових американських ґанґстерів; членів "збудливих клюбів" і служителів культів; російську еміґрацію і російську церкву; визвольну політику українських еміґраційних партій рівно ж як і політику інших національних центрів; усіх неґаторів (тих, що принципово не купують) української книжки і всіх грошоробів та грошолюбів; політику УККА і побудову комунізму в СССР; політику департаменту та його секретаря Діна Раска й ідею української державної незалежности; таємницю вбивства президента Кенеді й секрети "як найсолодше цілуватися з бойфрендом"; причину втрати незалежности УНР і завдання українського письменника на еміграції (132-133ст);" Американський Комітет Визволення" й світове жидівство як цілість; політику коеґзистенції і культурного обміну, американську школу й американську систему виховання; американське правосуддя й американські тюрми та багато інших проблем які тут й перерахувати годі. Безумовно що кожна тут зазначена проблема може бути об"єктом сатиричного зображення. Тільки, поперше, не всі разом, а подруге, за умови дотримання належного мистецько-ідейного рівня. Я також не заперечую права письменника сатирично зображувати навіть найвидатніших діячів культури, мистецтва, політики, як і всього суспільно-духового життя народу. Справа тільки в тому як це робити, для чого (мета—суспільна, культурна, моральна) і які

підстави є для цього.

На жаль, більшість сторінок "Ясновидця Гері" розходяться з цими конечними умовами сатиричної повісти, як літературного твору. Згромадивши у повісті силу-силенну об"єктів висміювання, автор не зумів солідно опрацювати жодного з них. І як наслідок – замість сатири, що зміцнює й розбудовує суспільну мораль, маємо поверхове нагромадження фактів і дріб"язковість критичної думки.

Нові Дні, Ч. 196-197; 1966 р. Григорій Костюк.

Вп. Пане !

Щиро дякую за книжку "Ясновидець Гері". Це є гарна і цікава сатира, яка заторкує всі болючі сторони нашого життя. Читається її легко і тому я вислала її як святочний дарунок для мого сина до Сіяму, який є в армії.

Дещо пізніше я куплю дві попередні частини, бо зараз на це не позволяє бюджет.

Бажаю Вам всього найкращого у Вашій творчій праці, щоб цей Новий Рік приніс Вам і моральну, і матеріяльну користь.

Остаюсь з правдивою пошаною Бук Катря.

Вельмишановний Пане Дончук !

По прочитаню уривка " Ясновидець Гері" в Канадійському фармері число 36 та 37 – неможу витримати щоб чекати тиждень на слідуюче число К.Ф. то прошу вишліть мені цей сатиричний твір котрий так глибоко і вміло врізується в печінки ворогів нашого знедоленого народу. Прошу Бога, щоб Ви довго прожили у добрім здоровлі та дальше різали пером ворогів наших, бо різати ножем можна де-кілька зарізати, але пером – то Ви їх тисячами одного тижня.

Отже, я наперед сердечно дякую за Ваш сатиричний твір " Ясновидець Гері", а також прошу вислати мені слідуючі книжки; "Чорні дні", " Через річку" а також як вийде з друку роман "І бачив я..."

Гроші за всі книжки висилаю зараз без різниці ціни, надвишку затримайте на наступну книжку.

Ще раз сердечно Дякую !

З пошаною до Вас С. А. Деркач

Вельмишановний Пане Дончук !
"Ясновидець Гері" – дуже цікава книжка – фантазія сатира, яка зачіпляє всі прояви людської думки в нашій епосі, як побут, мистецтво, політику, різні аспекти боротьби різних соціяльних і національних груп в дуже цікавих ситуаціях, які залюбки читаються ізасвоюються в прекрасній сатирі. Розмовляючи зі знайомими про Вашу книжку "Ясновидець Гері" я їм кажу; що то епохальний твір і що на еміграції народився Гоголь нашої епохи.

Ґратулюю Авторові!

Михайло Бабій, Артист маляр,
мистецтвознавець

Вельмишановний і Дорогий Пане З. Дончук !

Одержав від Вас книжку "Ясновидець Гері", так довго ждану, за яку Вам широ дякую багато разів.

Ваша книжка в моїй хаті це – найдорожчий Гість, і моя дружина мусить перша прочитати, а тоді–я. Вона нізащо не поступиться і я мушу з цим погодитися, бо– демократія!

Прошу й надалі нас не забувати. Бувайте здорові й Богом бережені.

З братерською пошаною – Я. Сохацький.

Дорогий Земляче Пане З. Дончук !
Посилаю моні ордер на 15 дол. "Ясновидець Гері" одержала. Сатира чудова. Якщо Ви непосилали в Детройт моїй приятельці Марії Олексіївій, то прошу послати, зазначте заплачено, а третю пошліть на нижче подану адресу.

Широ дякую.

З пошаною Є. Зубенко.

Високодостойний Пане З. Дончук !

Щиросердечно дякую за " Ясновидця Гері". Чудесна сатира якої давно бракувало українській нації. І взагалі, Ваша трилогія – неперевершена. Ви єдиний відважились вигорнути на денне світло рідну гниль і вдарити по загривку ворогів. Не бійтеся погроз, наклепів і провокацій, це не в есесерії де на кожний донос очікуй арешту.

З пошаною Б. Рудий.

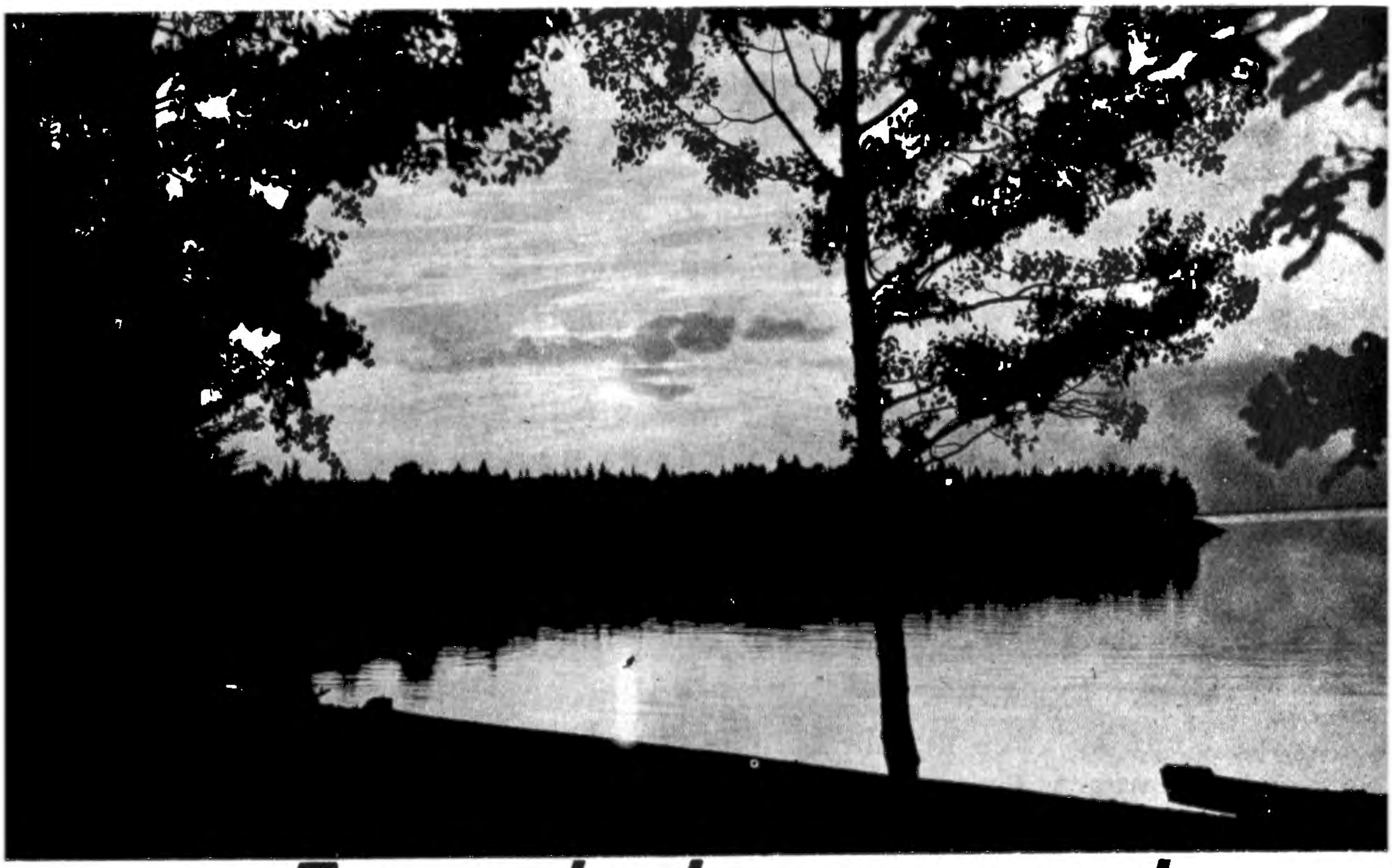

Довговічні персонажі

/ Зосим Дончук. Трилогія: "Гнат Кіндратович", "Море по коліна", "Ясновидець Гері"/

КОЖНА мистецька поява чогось небуденного, що ламає досі усталені канони, примушує замислюватись і, залежно від людської /персональної / вдачі, схвалювати, чи не схвалювати цю появу, явище під усяким поглядом цікаве. Ми можемо нагадати, яку бурю свого часу викликали в певних колах читачів "Мертві душі" Гоголя. Консервативна критика з обуренням доводила, що цей твір великого майстра – наклеп на тодішню спільноту, що типів, подібних Чічікову, Плюшкіну, Собакевичу й інших серед спільноти не існує, що вони /типи/ – плід непогамованої фантазії автора. Тим часом обурення було даремне, й критика прогресивна признала Гоголеві рацію. Гоголів-

ські персонажі ще й досі являються збірним поняттям авантюризму, або скаредности, або осуджування всіх і кожного, крім самого себе.

Взагалі, питання одвертої сатири – річ невдячна. У нас існує "напівсатира", пригладжене й припомаджене критикування, й рідко який автор відважиться на те, щоб назвати речі своїми іменами, заявити публічно, що "король голий!".

Спочатку виникає думка: Чи можливі, чи життьові такі типи, як Гнат Кіндратович? Адже в ньому сконцентрувалися всі гріхи світу, для нього не існує якихось моральних принципів, він на все дивиться з точки зору власної вигоди, а там, де вигоди немає, байдуже відвертається.

Читач вагається признати авторові рацію, в нього /читача / навіть спалахує осуд, мовляв, як можна ось таке писати? Але далі, зупинившись на пережитому, пригадавши різні епізоди, бачені, або чуті, читач скаже: а це справді життьове ...

Не забуваймо, що Гната Кіндратовича породила совєтська система, найпотворніша з усіх політичних с и с т е м. Там – на кожному кроці брехня, окозамилювання, злодійський принцип "рука руку миє".

Гнат Кіндратович був експедитором і заготівельним аґентом плодоовочевого заводу. Він скрізь мав знайомства, а де не мав, "артистично" вмів підсунути хабаря, а в наслідок завод ніколи не ніс збитків і Гната Кіндратовича дуже шанував директор, партійний господар промислової організації. Він знав, що з Гнатом Кіндратовичем не пропадеш, що він виручить у кожній прикрій ситуації. Тому то в кишеню заготівельного аґента сипляться грошові нагороди, крім тих прибутків, які він має від товариського контакту з собі подібними.

З початком "визволення" Західньої України, Гнат Кіндратович потрапляє до совєтської військової частини й за короткий час, завдяки своїм господарським здібностям дістає теплу посаду каптенармуса. Тут він безсовісно обк-

радає червоноармійців, регулярно не додає належних їм харчів, а в наслідок цього багатіє: скуповує різні дефіцитні в СССР речі й відправляє своїй дружині.

На війну Гнат Кіндратович, звичайно, не пішов, бо нема дурних.

За німців він також улаштувався непогано. Спочатку був директором маслозаводу, а потім цивільним шефом району. Авже ж, як тільки міг, догоджав німцям, та не забував і про себе, беручи хабарі, все більше обростаючи майном.

Евакувався Гнат Кіндратович заздалегідь, попередньо запасшися "маршбефелем" на 25 душ, а насправді — на двох, для себе й для своєї жінки, мовляв, щоб не голодувати в дорозі.

Ми не маємо змоги в короткій рецензії переповідати всі подорожні перипетії нашого мандрівника й переходимо до періоду таборового життя. Отут то Гнат Кіндратович і розгорнув на всю широчінь свої організаційно-комерційні здібності. Він опинився в числі керівників табору, стояв близько розподілу різних УНРРівських товарів і продуктів, левина доля яких прилипала до його рук та ще до рук близького приятеля Гната Кіндратовича – магістра Проньки.

Може, скажуть, що це наклеп на таборові управи? Нічого подібного! Тепер уже не секрет, що управи дбали в першу чергу про себе, що це було далеко не виняткове явище. Ось, наприклад, відомий мені й багатьом факт: управа Об"єднання українців Тиролю в Австрії, скорочено – ОУТ, "захарлала" вагон чи піввагона англійських сигарет, призначених для таборян. Справа виявилась настільки скандальною, що ОУТ ліквідували і з цього приводу таборовий гуморист писав:

Капут ОУТ!
Пішло добром
Воно з нечемної планети.
Хай будуть пухом і пером
Йому англійські сигарети...

Спритні діячі, типу Гната Кіндратовича і магістра Проньки добре піджилися в т.зв. "таборових республіках", стали багатими людьми.

Звичайно, щастя змінне. Декому, в тому числі й Гнатові Кіндратовичу, довелося пустити свої коштовности з димом, аби лиш йому дозволили виїхати за океан.

Та ось нарешті благословенна Канада. Що ж тут робити? Йти на фабрику, як інші переміщені персони? Ні, це не для Гната Кіндратовича. І він стає ... священиком. Про побожність тут не може бути й мови. Авантурник не припиняє своїх авантур навіть у духовному стані. Церковна каса за якийсь час стає порожньою, і Гнат Кіндратович змушений тікати до Америки. Тут уже священство довго не виручало, бо недобра слава йде слідом, та й нащо оті дрібні маштаби?

Гнат Кіндратович хоче взяти від життя якомога більше. Він устряває в неймовірні авантури, іноді вдало, іноді ні. Нарешті кидає віддану свою помічницю–дружину й переходить до артистки, що його "всиновила". Після катастрофи, яка мало не коштувала Гнатові Кіндратовичу життя, в складній операції йому було пересаджено кусень мозку ясновидця, й ось тепер настала справжня золота пора в історії колишнього експедитора плодоовочевого заводу. Він уміє читати думки людей, він навіть із портретів, уміщених в газетах, розгадує різні складні комбінації, використовуючи їх для своєї вигоди. Кінчається трилогія арештом Гната Кіндратовича й довголітньою тюрмою для нього. Але висновок у потерпілого все ж таки оптимістичний, мовляв, краще американська тюрма, ніж совєтська свобода.

Типи Гната Кіндратовича, його дружини Маргарити, магістра Проньки й інших явно гіперболізовані й шаржовані, та не в цьому річ. Зосим Дончук, чи не єдиний письменник на еміграції, спромігся дати дуже гостру сатиру на сучасність, на цілу нашу епоху. В тій "канві", на якій вишито образи сучасних авантурників, безпринципних діляг, партійних недоумків, розсипано безліч влучних характеристик,

вдалих дотепів, просто потрясаючих картин, узятих із життя.

Ми не проводимо жодних паралелів, але в Дончука так само, як у Гоголя, "сміх крізь невидимі світові сльози". Автор не лише кпить із недосконалостей нашого матерія-лістичного віку, а і вболіває за них, хоче, як, мовляв, той хірург, шляхом радикальної операції позбавити громадсь-кий організм боляків і наростів, показуючи поруч із нега-тивними типами світлі постаті, на взірець священика, що приймав присягу від Гната Кіндратовича, або членів аме-риканського суду. Це вже відбігає від гоголівських "Мер-твих душ", де позитивних персонажів нема, крім невдалої спроби створити позитивний персонаж в образі грека Кос-танжогло.

Як висновок, можемо сказати: не треба боятись гост-рої сатири! Адже висміювання завжди йде на користь то-му, над ким сміються. Типи Гната Кіндратовича й інших, створених З. Дончуком, будуть у нашій літературі такими ж довговічними, як невмирущі "Мертві душі".

Нові Дні, листопад 1965р. *Анатоль Галан.*

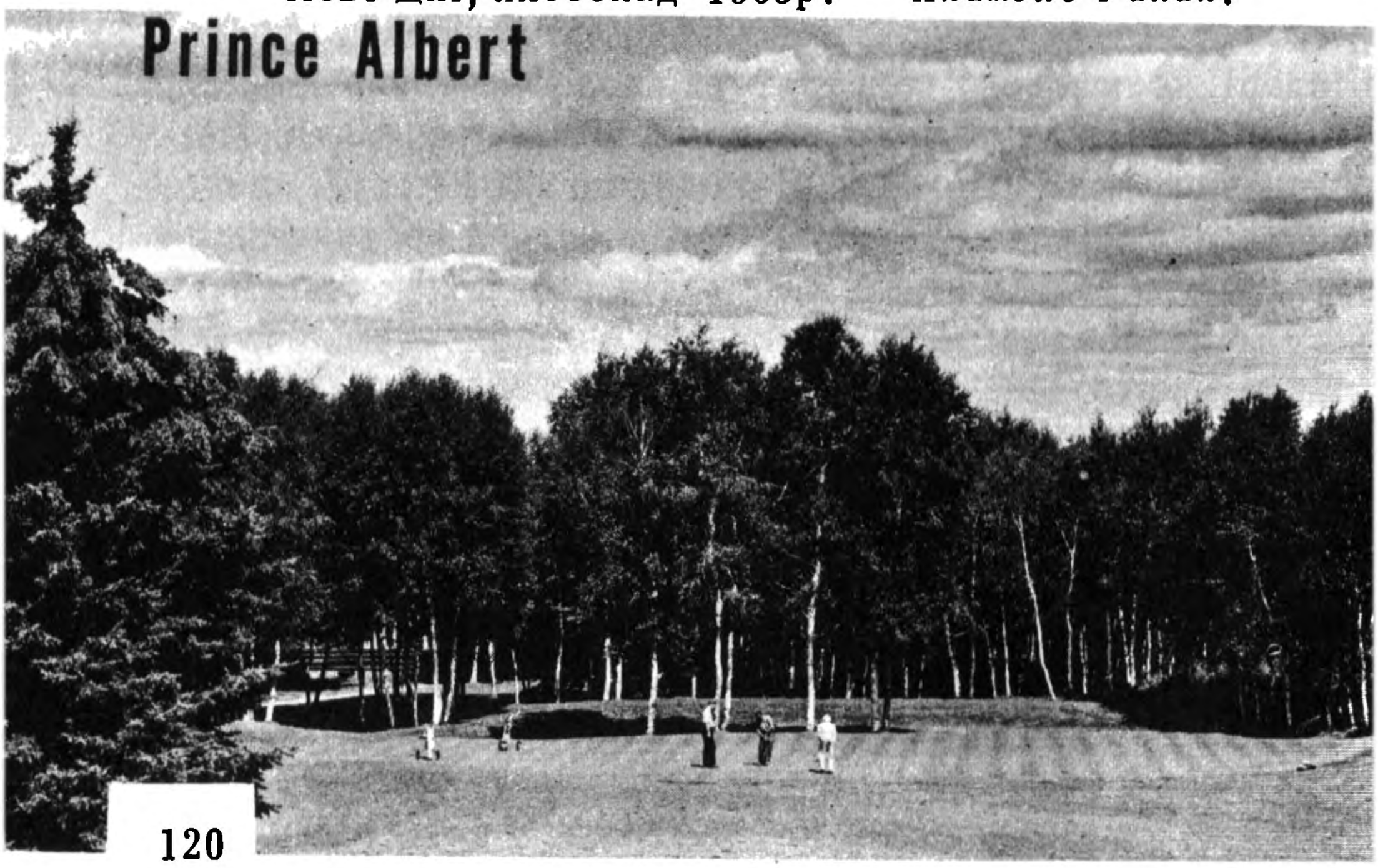

ВШ Пане Дончук!
Висилаю чек на 3.50 за книжку "Ясновидець Гері". Дякую, що незабули про мене та вислали мені цей цікавий твір.

Якщо ще маєте "Гнат Кіндратович" та "Море по коліна" – пересилайте, з приємністю буду читати!

З пошаною до Вас
Ваш Юрій Криволап.

П.С. Буду дуже вдячний якщо перешлете вище згадані книжки у твердій оправі – це заощадить мені час та турботу, щоб переплести їх тут у Балтиморі.
Ю.Кр.

Вп. Пане Дончук!

Дякую за книжку "Ясновидець Гері". Дали Ви доброго(сатиричного) прочухана всім. Нехай ніхто не обіжається, бо направду ми вже до того дожилися, що нас треба бичувати і то добре. Зрештою в книжці немає жодної неправди, " а що правда очі коле", то панове кому неподобається хай вибачають. Треба комусь і в якийсь спосіб направляти наше життя, а головне щоб зафіксувати все для прийдешніх поколінь друкованим словом.

Честь Вам і слава, дай Боже Вам сил і витривалости на довгі–довгі літа!

Пришліть мені "Гната Кіндратовича" та "Море по коліна" але у твердій оправі.

З пошаною до Вас
залишаюсь Назар Мельниченко.

ВПоважний Друже Зосиме Дончук!

Сердечно дякую за надіслану книжку "Прозорливий Гері", яку з великим задоволенням перечитав й виношу найсердечнішу подяку за Ваші труди, що так добірно і все охопивши, освітили на папері.

Веселих свят і Щасливого Нового Року!
о. Петро Стельмах.

Дорогий і славний Пане
ЗОСИМЕ!

Шануючи старі звичаї, звертаюся до Вас так, як це робили наші предки козаки.

Одержав Ваш новий твір "Ясновидець Гері". Від щирого серця дякую Вам за цей цінний дар і заразом за ту радість, що сповила моє серце, коли я побачив знову такий великий виплід Вашої мистецько-літературної творчости. Том за томом! Кожний українець мусить від цього радіти, якщо він дорожить розвитком нашої літератури. На превеликий жаль, я не зможу того прочитати і не маю надії, щоб хтось мені прочитав... Я певен, що новий том так само написаний, як попередні Кіндрати. Тільки нема кому відповідно оцінити ці томи. А вони чудові!

Моя надія, що зір поправиться, не сповняється.навпаки, здібність бачити сильно погіршилась. Оце дістав листа від Євгена Онацького, він теж осліп! Шануйте свої очі.Не переобтяжуйте їх. Зір–велике щастя для людини.

Прошу ласкаво передати привіт своїй Шановній
Пані Дружині!

А ми з дружиною цього року відсвяткували золоте весілля. І з цього приводу я написав їй такого вірша для домашнього вжитку:

Нині ми справляєм
Золоте весілля!
Стала хата маєм,
Повним цвіту–зілля.

Ми пройшли з тобою
І міста, і села.
З долею до бою
Ти ішла весела.

Шо не гість, то квіти,
Рожі і лілеї,
Слава і привіти
Від душі всієї.

І була ти жвава,
І була ти чинна,
І до зір ти звала
Синіми очима.

А ген-ген за нами
Пройдені дороги –
І ворожі брами,
І чужі пороги.

Тож у серці нині
Сам Баян рокоче:
"Ой ті очі сині,
Ой ті сині очі!"

Ваш *Риндик*.

Вельмишановний Друже Дончук !

Щиро дякую Вам за авторизований примірник Вашої нової праці "Ясновидець Гері". Прочитав я цю книгу, можна сказати, майже за одним замахом, бо як і попередні Ваші твори, цей роман чи повість так само написаний дуже захоплено й жвавим та цікавим стилем – не кажучи вже про добру літературно-оброзну мову, якою Ви так чудово володієте. Тому, дуже радий буду, коли Ви змогли б мені прислати також і наступні Ваші видання: можете поставити мене на листу перших відборців Ваших творів.

Приємно було прочитати з Вашої повісти, як Ви влучно й справедливо "кольнули" наших підстаркуватих бабусь – Галину Журливу та Докію Гуманну, які претендують майже на монополію серед нашої літератури на еміграції. Є, звичайно, досить багато інших позитивних та гарних моментів у Вашій повісті, про які нема змоги детальніше зупинитися але які напевно будуть приємним дарунком для наших читачів.

- - - -

Високоповажний Пане Зосиме Дончук!

Нарешті холодніші дні дозволили мені прочитати присланy книжку і подякувати за дарунок з Вашим підписом. Безперечно, повість "Ясновидець Гері" – сильний сатиричний твір на зматеріялізовану добу в якій ми живемо. Вже сам задум цікавий: людина в чудесний спосіб оживає, і вона йде далі вибраним шляхом зла. Це глибоко психологічно. Значить зло в людині не гине. Ви відважно п"ятнуєте наші установи, безідейність навіть провідних людей, протекційність редакторів. Все це написане з їдкою сатирою – гостро, дотепно. Цікаво мені б прочитати критику. Книжка мусить бути добре оцінена, бо вона як твір сатиричний добра.

Пишіть, нічим не зражуйтесь! Ваша книжка залишиться як образ сумної доби.

Щиро вітаю Вас

Ярослава Острук.

З нагоди виходу в світ нової восьмої книги – повісти Зосима Дончука "Ясновидець Гері".

Зачумлено й понуро тяглися "Чорні дні",
Що ледве не схибнувся в темну "Прірву"...
– Чи дожену колись я долю в далені?
Чи десь у світі квітку щастя вирву?

У горобину ніч подався "Через річку",
Хоч била громом навісна година...
І "Гнат Кіндратович" хватав життя за гичку,
За гребінь хвиль, – "Море по коліна"!..

...Коли ж появилися "Будинку 1313" споруди
І "Перша любов" – тепер відчиняйте но двері!
Час, доле, виходити в літературу і в люди, –
Сказав "Ясновидець Гері".

Нові Дні, грудень 1966

Микола Щербак

Зосим Дончук: "ЧОРНІ ДНІ",, Оповідання, Видавництво "Перемога", Буенос Айрес– Филадельфія, 1952року, стор. 140. Ціна 1.25

Коли досі ця книжечка не знайшла голоснішого відгуку в українському літературному світі, то склалось на це кілька причин: Українська громадськість взагалі збайдужіла і заворушується хіба тільки на політичні "сенсації" із присмаком скандалістики. Доповіді з вістрям проти існуючої політичної верхівки в ЗДА стягають до залі маси публіки, ласої на лайку. Але концерти чільних музик чи кульгурницької вечори глибокого змісту не знаходять навіть найкоротшої газетної згадки. І,оскільки нам відомо,це явище прикметне для української громаді скрізь у діяспорі,

дарма, що, мабуть, найяскравіше в ЗДА, країні найбільшого скупчення українського культурного активу по цьому боці залізної заслони.

Дальше, оповідання із збірки "Чорні дні" були вже друковані по різних часописах, тому не були чимсь зовсім новим, а потім, що дуже немаловажне, це дешеве й незугарне технічне видання. Тимчасом, поминаючи всі ці причини, що не торкаються самого літературного твору, треба ствердити, що ця книжечка – цінна поява на книгарському ринку і незаперечний факт в сучасній українській літературі на еміґрації.

Відомо, що в українській літературі перевагу має лірика, віршована й прозова, ба навіть деякі великі наші повісті терплять від надміру ліричної атмосфери, ліричного підходу автора й настрою. Забагато у нас авторського "я", його вражень, думок і почувань, замало опису, оповідацької уяви й оповідацького хисту, з промовчуванням особи автора, цебто тих рисок, що прикметні для епіки. Оповідання З. Дончука мають ці прикмети: в них живо б"ється живчик акції, перед очима читача пересувається ґалерія дійових осіб, живих людей, заплутаних у трагічні конфлікти. Оповідання З. Дончука – наскрізь реалістичні, може навіть з нахилом до натуралізму, але що вони близькі нам своєю тематикою з недавнього і сучасного лихоліття України під совєтським режимом, то читач читає їх "одним духом" і після прочитання залишається під їх глибоким враженням. Це образи й образки підсовєтської дійсности в Україні, вірно, яскраво, різко – може навіть тут і там занадто різко, занадто брутально правдиво змальовані. Віє від них підсовєтською атмосферою – нестерпного терору, безпросвітньої нужди, звіринної боротьби за існування, звіринної підступности запаморочених чадом своєї влади маленьких провінційних тиранів і вічної та безупинної німої боротьби проти їх гнету, що раз–у–раз вибухає назверх криками протесту. Чудова ґалерія типів – і опришків і героїв, знамените підхоплення психічних переживань в людини та

справжній оповідацький талант. Чи не трагі-комічне "свято прод-загатовки" /"Правду сказав"/, чи трагедія жінки, що її чоловік з дитиною в ямі втопився /"Сміх божевільної"/, чи двірська сцена садиста і його жертви /"Переправа"/, чи арештування підчас самого Великодня/"Останній Великдень на Полтавщині"/, чи виселення родини на певну смерть /"Бабуня"/ – все це мініятюри пре-сумного українського підсовєтського побуту.

Критична, але доброзичлива порада авторові: Не задовольнятися мініятюрками та не пускати їх у світ сирими /по часописах/, як тільки народиться, а придержувати й "вигладжувати", а деякі розглядати, як диспозицію для повісти. Таким знаменитим зав"язком повісти було б оповідання "Юда" своєю тематикою: деякі пропаґандивно-полемічні моменти шкодять короткому оповіданню, в повісті мали б рацію існування. Зосим Дончук має хист – хай не роздрібнює його на малу монету і хай його авторська амбіція підкаже йому використати письменницький хист для поглиблювання його. Він має багато даних належати до письменників, які виповнювали б у нас брак повістярської, епічної, реалістичної літератури, живої тематикою і живої письменницьким схопленням.

Київ, травень–червень 1953.

Іван Кедрин

Дорогий Зосиме Івановичу!

Несподівано отримала з Аргентини "Чорні дні". Це велика радість ... Мушу сказати що цей твір є Вашим великим досягненням на письменницькій ниві. Багата кольоритом мова, дає дійсність, про яку Ви пишите, до жаху подібну, особливо для тих, хто її знає. Від щирого серця поздоровляю і бажаю й на далі енергії та сил для такої корисної і цікавої праці.

Ще раз щиро дякую. З правдивою пошаною до Вас,

Париж. Юлія Новицька

„ЧОРНІ ДНІ“

Зосим Дончук, "Чорні дні", оповідання. В-во"Перемога", Буенос-Айрес – Філядельфія, 1952 р., 140 сторінок.

Між серпом-молотом та свастикою – людський череп, а під ним напис: "Чорні дні". Це–обкладинка книжки –і такий її зміст. Оповідання за оповіданням розказують про чорні дні в Україні, про тоталітарні режими, що під емблемами серпа-молота й свастики затиснули в безвихідь українську людність.

Книжка приваблює читача своєю безпретенсійною правдивістю. Це не силуване швидкування за "модерними стилями", не ними керувався автор, складаючи свої оповідання. Ні,бажання розповісти нащадкам, як сам він каже у присвяті, про те, що так старанно замовчується й приховується від світу та молодого покоління– керували ним у виборі тем та манері розповіді.

Ось перше оповідання – "Правду сказав", про діда Тадея, колхозника – орденоносця, який крикнув на совєтському святі хлібоздачі у мікрофон, щоб увесь світ почув правду: "Рятуйте, хліб видирають!" Ось "Останній Велик-день на Полтавщині" – про брутальний розгром останньої церкви, до якої з усіх сіл сходилися люди. Ось "Бабуня"– така всім рідна й знана українська бабуня, велична своєю всепрощенністю та терпінням. Її всю родину винищили, загнали в безвість. Зосталася вона з малою онукою – і саме на Свят–вечір приходить сільський актив виганяти стареймале із хати, бо "совєтська влада наказала хату замкнути". Бабуні дозволено тільки образа зняти, вона дає його дитині і так вони /дитина боса/ виходять із споконвічного гнізда – також у безвість. Ніхто в селі не має права прийняти їх, хоч у бабуні є багато хрищеників, кожну хату на кутку помагала ставити. Обоє замерзають у соломі на своєму подвір"ї. Нікому бабуня за цю кривду не побажала зла. Вона знає, що це – кара Божа.

Найголовніше, що цей образ бабуні не видуманий, а "вихвачений" із життя. Це – типовий образ української бабусі, а одночасно, який маєстатичний! Маєстат духової величі осягає її наче звичайну життьово–буденну поведінку під час страшної трагедії. Ні слова в оповіданні не сказано, що діється дика й безглуздо–жорстока розправа з двома беззахисними істотами, одначе, на читача діє це оповідання приголомшливо. Хочеться крикнути тим хлопчакам–комсомольцям: "Що ви робите? Це ж ваша бабуня! Хто вас задурманив?".

Уже таке оповідання, як "Сміх божевільної", бере за тему випадок /втопилася дитина в каналізації/, але тут авторові, хоч він і дає вальори оточення /голод, безладдя/, не вдалося стати на цю височінь об"єктивности і типізації, щоб показати тріюмф моральної чистоти над звироднілим духовим каліцтвом носіїв насильства.

Ще одно повідання з цього циклю /"серп–молот"/ – "Дід Василь". І дід Василь невимовно терпеливий та слухняний. Два совєтські чиновники між собою не в згоді і примушують семидесятилітнього листоношу кілька разів носити "пильний пакет" від сільради до району та назад. Уся вина за невтручання падає на діда. Чужий посіпака /може висуванець–робітник, присланий із Москви в українське село?/ бездушно вбиває безборонного діда за його старечий вияв протесту: "Тьху на тебе, сатано, чого учепилася?" І тут, без силування над життьовими фактами, показано моральну вищість української простої людини над партійним тупим комісаром.

Є ще три оповідання у збірці, з часів недавньої війни та німецької окупації. Перше з них подає опис трагічної переправи через Дністер під натиском червоних військ 1945 року. Уже читачеві неважливо, як – чи у вигляді уривку із щоденника, чи оповідання – подано цей опис. Сторінки переплетені такою волею до врятування, щоб не попасти до червоних, і такими картинами загибелі, що ці сторінки читаються без віддиху. І фінал: "Танки трамбували пло-

щу, втискалося в землю все – вози, коні, корови, безпомічні старі, залишені в паніці діти, ранені та скалічені, харчі, одяг та подушки ... Повітря було переповнене криками, стогонами та зойками. На допомогу танкам прилетіло сім літаків, прикрашених кривавими зірками, і почали бомбардувати вздовж річки. За годину було чисто втрамбовано долину ..."

Та ж сама печать пережитого, невидуманого, непідстриженого, лежить на цьому оповіданні, що й на попередніх.

"Коли буде Україна" – взяте в рамку публіцистичних та таборово–дискусійних мотивів про те, чи є на Східній Україні національна свідомість, чи там – сама несвідома маса, "всьоравно"? В тому пляні подається оповідь одного галичанина про свої враження з наддніпрянського села. Там він побачив потужний, здоровий струмінь українського національного життя. Стрижень оповідання – розмова одинадцятилітнього хлопчика, який питає: "То була російська Україна, а тепер німецька. А коли ж буде наша Україна?" – Цим місцем автор переводить оповідання з площини газетно–нарисної у площину провідної проблематики українського красного письменства.

Останнє оповідання "Юда" розростається в невелику повість. Подано тут досвід інженера Зінька з часів відступу червоних та панування німців у одному невеликому місті. Як спеціяліста, його втягають у діяльність міської управи, але невидимі сили /червоне підпілля/ запроторюють його до німецького гестапо, де він стає свідком катівського нищення українського народу та сам зазнає катувань. Щасливий випадок врятовує його від загибелі і кінчається оповідання тим, що зло покаране: Юду повішено.

Багатство подій тієї епохи, тиснучи на автора, не дало йому можливості утриматися в одній суцільності форми. Інколи твір здається нарисом, інколи уривком із щоденника, інколи повістю, а інколи майже гоголівською леґендою. Нема в цій більшій речі відстояности, що бачимо в вищезгада-

них оповіданнях.

У цілому враження від книжки дуже позитивне. Зібрані речі дихають живим життям, тим, що кожен з нас переживав ще недавно, а фіксація тих часів є конечна, кожну працю в цьому напрямі треба вітати. І те, що в цій книжці якнайменше літературщини – її великий плюс.

"Український Прометей", 5 березня 1953 року

Д. Г–на

Молодий духом і тілом п"ятдесятилітній письменник Зосим Дончук видає в Аргентині власним накладом другу книжку оповідань "Через річку" (В-во "Перемога"). Портрет автора також пристосований до назви збірки: Дончук сидить на березі маловідомої філадельфійської річки... і сумує...

Критик Іван К-ий – читайте "Свободу"! – очевидно, напише "рецензію" на книжку Дончука приблизно так: Дончукові доведеться бути ще суворішим до себе, уникати різних чужих річок, бо вони не відзеркалюють української високолетної душі..."

"Новий Шлях", квітня 13, 1953

"ЧОРНІ ДНІ", "ЧЕРЕЗ РІЧКУ"

По цих книжках читач може прослідити, як мінялося життя людини, побачити, як людина жила під советами, а пізніше у вільному світі.

Автор, згаданих у наголовку книжок, є відомим українським письменником на еміграції. В його творчості відчувається уважна спостережливість і оригінальність. Він уміє писати цікаві оповідання, що завжди є сприйнятливими для масового читача.

Хто придбає ці книжки–матиме змогу корисно і з повним провести час свого дозвілля. "Чорні дні" і "через річку" видані знаним українським видавництвом у Буенос-Айрес "Перемога" на доброму папері, в напів твердих обкладинках.

Обидві книжки можна набути в Книжковому Кіоскові "–" Хлібороба". Замовцям з поза Курітіби всі книжки надсилаються поштою, шляхом "Реемболсо".

1. 5. 1955. "ХЛІБОРОБ".

НОВІ ВИДАННЯ

Зосим Дончук. Чорні дні. Оповідання. "Перемога", Буенос-Айрес-Філаделфія, 1952, стор.140. Обкладинка В. Каплуна.

Автор слушно назвав свою збірку "Чорними днями", бо, дійсно, в ній змальовано чорну добу нашого народу, коли він мучиться під найлютішим гнітом, який будь-коли знала історія людства.

В збірці Дончука маємо сім коротших та одне довше оповідання, що займає аж 74 сторінки. Найкоротше його оповідання "Дід Василь" має тільки чотирі сторінки, а інші по п"ять, шість, вісім, дев"ять і шіснадцять сторінок. Згадуємо про довжину Дончукових оповідань, бо з неї видно, що автор випробовує свої сили та шукає найкращої форми для вислову своїх мистецьких задумів.

Якщо оцінювати Дончукові писання, то треба стверди-ти, що він, як то кажуть, уміє "тримати в руках перо", в нього видно хист вибирати цікаві моменти з життьової дійсности. Але заразом треба б додати, що автор не завжди вміє панувати над своїм матеріялом, не завжди добре орудує словом. Ось возьмімо оцей уривок з його оповідання "Сміх божевільної".

"З ранку мрячить дощ, настирливо ввесь день, терпеливо перетворюючи в болото чорну пахучу землю ... Рівне /?/, насуплене, сумне, мов пустиня, і монотонне, як дзвін, безмежне небо – без жодної хмарочки, нависло суцільною сіро-бурою ковдрою над містом, і, здавалось, огорнуло сумом увесь світ".

Коли б автор дав був комусь переглянути свої твори, то той, напевно, був би звернув його увагу на те, що про небо не можна писати – "рівне", а також, що воно "без жодної хмарочки", коли йде дощ. І автор не зможе тут виправдатися: він пізніше знов написав, що "сонце прорвало густу заслону безмежних сірих хмар". "А звідки ці хмари взялися, коли їх не було?" – спитається читач. Авторові бракує поради від тих людей, що розуміються на літературі. Навіть великі письменники в чужих літературах го-

дяться із заввагами літературних та мовних редакторів, а великі американські видавництва мають цілі штаби таких працівників. І така співпраця зовсім не знецінює праці й слави поодиноких авторів, навпаки : технічно—мовні поправки, усуваючи невільні недогляди, підносять якість творів, і на деяких чужинних, навіть славних творах, можна прочитати, хто був літературним чи мовним редактором цих видань.

Деякі оповідання Дончука можна б уважати літературними репортажами /"Коли буде Україна" та "Останній Великдень на Полтавщині"/, Це зовсім не значить,що ми робимо закид авторові, бож тепер цей рід творчости здобув собі право громадянства в літературі, ні, ми тільки констатуємо, що деякі його оповідання близькі до цього жанру. Оповідання "Переправа" виглядає немов уривок з більшого твору.

В оповіданні "Сміх божевільної" трагедію спричинив сліпий випадок, а такі події, хоч би й які вони були трагічні, не належать до літератури. Може, деколи автор дуже згущує чорні фарби /"Дід Василь"/, а це зовсім непотрібне, бо трагедія українського народу під червоною Москвою така чорна, що дійсна правда про неї може настрашити самого люципера на дні пекла.

Кажуть, що автор задумує видавати другу збірку своїх оповідань. Добре буде, коли він дасть комусь її переглянути, бо з цього буде користь і йому, і нашій літературі. Радимо йому це тільки тому, що він таки може щось дати нашому письменству.

"Свобода" *Л. Луців*

Дорогий Пане Дончук !

Вашої книги, я ще не прочитав, а лише переглянув,але й того досить,щоби відчути, що вона належить до числа найсильніших документів нашої української правди.

Шкода, що ми ще в такому бідному стані, що не можемо цю страшну правду показати світові в кіно на екрані.

З правдивою пошаною

3. 10. 52 Щиро Ваш А. Штанько

ЧОРНІ ДНІ

Зосим Дончук: ЧОРНІ ДНІ. *Оповідання. Стор. 140. Видавництво "Перемога", Буенос Айрес – Філядельфія. 1952. Обкладинка В. Каплуна.*

Коли видатного французького письменника Еміля Золя відвідували молоді літератори, які тільки–тільки пробували свої сили в прозі, в поезії чи в драматургії, то першу пораду вони від нього чули таку: "Працюйте багато, коли можна – кожного ранку і то однакову кількість годин. Не будьте нетерпеливі і ждіть на успіх і на продажу десять літ. А поперед усього – не копіюйте нас, забудьте про свої взірці. Потім друга моя рада, – продовжував Золя, – чи маєте ви добрий літературний шлунок?.. Розумієте, такий солідний шлунок, щоб стравити всі дурниці, всі обридливі брехні, які будуть писати люди про ваші твори і про вас?"

Еміль Золя пояснював, очевидно, це так, що, мовляв, треба ж мати такий літературний шлунок, що зміг би без найменшої відрази перетравити навіть живу жабу – найпоганіші виплоди сучасної критики... Кожного більш–менш відомого письменника переслідують якісь темні, підозрілі типи–людці, які самі ледве володіючи пером, поширюють брехні та інсинуації... Прикладів нових досить.

Зосим Дончук, звичайно, – нове ім"я в українській літературі. Це вже, порівнюючи, старша людина. Людина з досвідом. З певною освітою. Здається, вчився він разом з Миколою Бажаном... Письменник З. Дончук не чекав десять років на успіх і на продаж книжок. Лише за останні два–три роки він написав кільканадцять – більших чи менших – оповідань та повість "Юда". З них складалася кни-

га "Чорні дні", видана накладом автора при видавництві "Перемога" в Арґентіні. Це все, розуміється, добре!

Першу книгу невідомого автора, як говорять рецензенти, прийнято із зацікавленням. Хочеш бо знати: про що оповідає він? Які його художні засоби? Чи це – нова зоря на літературному небі, чи так собі – письменник–ремісник?

В оповіданні "Правду сказав" Зосим Дончук розповідає про жахливі колгоспні будні. І хоч цей твір переванта-жений діялогами /це певна прикмета письменника–початківця/, русизмами, читається з цікавістю, з щирою турботою про долю його героїв. Ось тільки те місце, де колгоспний дід Тадей вигукує, в присутності міліціонерів, до мікрофону: "Ґвалт! Рятуйте, хліб видирають!!!" — здається нам малоумотивованим, не випливає воно якось із попередньої картини, намальованої автором, свідком цих подій. "Сміх божевільної" також хибує на описовість, поверховну оповідь про людей, про речі, про близький і далекий світ. Божевілля Марії якесь особливе, совєтське божевілля...

Книжку "Чорні дні" рятують від забуття і жаб"ячого квакання сучасників такі оповідання, як "Дід Василь" та "Юда". Остеннє – велике оповідання – своїм розміром і архітектонікою розростається в повість, в повість про життя й криваву боротьбу на українських землях під час окупації гітлерівською армією. Юда – Потапов відверто вислужувався большевикам, а потім успішно продавав свідомих українців кривавим гестапівцям ... Юда, як персонаж повісті, перший творчий успіх Зосима Дончука!

Треба ще сказати кілька слів про мову книжки "Чорні дні". Мова здебільшого гарна, рясна порівняннями, епітетами, метафорами, я б сказав, мова Дончука – літературно–народня ...Прикро лише, що Дончук чи видавництво належно не подбали про сумлінного коректора /наприклад, вже на перших сторінках вражають такі "шедеври": кучер"яву, Ленин, денеде, тощо/.

Молодий /своєю творчістю !/ письменник Дончук готує до друку нову книгу оповідань. Вона складатиметься з оповідань, друкованих у журналі "Пороги", в газеті "Народня Воля", та з оповідань "Через річку", відзначеного на літературному конкурсі тижневика "Свобода".

Віримо авторові: не буде він квапитися, на швидку руч не друкуватиме другої збірки прозових творів, варто ж передати їх якомусь нашому вдумливому письменникові чи критикові /У. Самчукові, В. Чапленкові, Юр. Шерехові /, а тоді тільки, використавши поправки та завваження, – друкувати. Кожна талановита книжка – скарб, це — народнє добро!

"Новий шлях", 12 листопада 1952

Іван Манило.

Високоповажний Пане Дончук!

Ледве дістала Вашу адресу, щоб подякувати Вам і написати свої враження про Вашу збірку оповідань "Чорні дні", яку купила у видавництві "Свобода".

Тільки отримали книжку, зараз же почали читати. Читали голосно, разом із мамою і ... плакали. Найбільше боліли над долею наших бабунь та їхніх малих онуків — скільки то їх загинуло під власними хатами, чи під чужими тинами!..

Головне в цій книжці те, що в оповіданнях Ви вклали тільки життьову правду про страждання нашого народу.

Велике СПАСИБІ, що поклали на папір ту страшну, чорну гірку правду хай покоління знають, що довелося переживати їхнім батькам.

З пошаною: Л. Іваненко

Чікаго, 1955р.

Через річку

З. Дончук: ЧЕРЕЗ РІЧКУ, В-во "Перемога", Буенос-Айрес, 1953.

В німецько-таборові часи багато "пишучих" осіб,поминаючи справжніх літераторів, так-сяк настягувало докупи кілька своїх писань,покладених на папір при різних нагодах заносило їх до німецької друкарні разом із певною кількістю пачок американських цигарок або кави– і, диви, ставали враз вони письменниками.Це було почасти зрозуміло: надмір незайнятого часу,багатство недавніх переживань,легка доступність американських цигарок з одного боку – і великий попит на друковане слово, щоб заповнити той самий порожній час, – з другого. Проте,збірки ці, як і треба було чекати, носили на собі слід поспіху, неохайного оброблення, випадковости матеріялу, браку відшліфування, тощо.

Голод на своє друковане слово – я навмисне полишаю термін "література" або "велика література"–є і тепер значний. Недозрілі збірки таборового характеру небажані тому, що вони те друковане слово скомпромітують безповоротно. Молодь з нехіттю звернеться до чужої книжки, а старші – хіба зап"ють...

Чому слідно такий поспіх у збірці Дончука ?Що його гнало ? Бажання за всяку ціну завоювати авторське місце? На цьому він програв безумовно.

Поперше, кожна збірка, поминаючи інші вимоги, повинна творити певну упорядковану цілість. Про це нема мови у Дончука. Тут збігаються дуже різні жанри. Таким речам, як, напр. "Мама", взагалі місце не в збірці, а в якомусь календарі на Свято Матері. Ні змістом, ні формою Дончук Америки не відкрив. – Найкраще йому вдаються речі гумористично–сатирично–фейлетонового характеру. Їх у збірці є досить, і, якби автор заповнив ними цілу книжку, то вийшла б маленька гарненька збірка, цілість у собі. До речі, в цьому жанрі автор почувається найсвобідніше : має спостережливість, почуття здорового гумору або іронії.

Коли ж автор пробує перейти до більших речей, то виявляється, що він абсолютно ще не оволодів ремеслом. Форма, часом, така безпомічна, що можна запідозрити брак систематичної середньої освіти. Це ж видно і з браку доброго смаку, шо часто дає себе знати. Як тільки автор хоче вийти поза межі звичайної ужиткової мови й осягти образности, або там де він претендує на поетичність — тут воно й починається. Він дуже легко впадає в банальність : посмішка – таємнича, руки тремтливі, ручка – оксамитна, тощо. Заскочує несподіваною недоречністю вислову : "казкове лоно туману". Претенсійністю : "пізнала життя до глибини капілярів". Впадає ні з того, ні з сього в канцелярський стиль : "завдяки його глибоко–переконливим аргументам про потребу такої зустрічі вона погодилась..."Наповнює стрічки бомбастичністю романів для куховарок : "очі вкриваються таємничою загадковістю", "з жадобою припав до принадних уст і пив з них насолоду". Так можна докотитися до жанру "бляда грабіна в пухах лежала і взденкі мяла отварте". Часом випускає цілі тиради токої дешевки, як от : "рішилася знайти собі смерть у царстві вічної темноти", "тендітною ручкою в мережану рукоять" /ст.33/. На ст. 71, вкладає в уста матері ненатуральний

монолог, принагідно плутає поняття р о м а н а і р о м а н т и к и, впадає в незграбну тавтологію, як от: "міцний організм залізної будови тіла", або "блиснув блискучими очима". Хоч має пристрасть до зловживання такими епітетами, як артистичний, елеґантний, тендітний, мережаний і, як Пилип з конопель, омріяний – але потрапить тежзненацька ошарашити читача посполитою вульгарністю, як от: "чого вас так кортить". Або на ст. 57 звернення до баби-яги, яка виводить артистичний танок: "ти, чорте, обережно на заворотах, а то так тебе хисну..." і т.д. Згідно термінології самого Дончука – елеґантно, чи не правда ж?

Я особисто не належу до тих, що вимагають від письменника тільки "великої літератури". Одначе, обов"язком кожного, хто пнеться в літератори не тільки що в письменники, є знайти самопізнання й определити своє місце, згідно з обдаруванням і можливостями. Тоді усвідомити собі, з якою ціллю пишеш, і працювати в напрямку перфекції, який би жанр це не був.

Є стара утерта дорога для кожного початківця. Дати прочитати написане комусь, кого вважаєте авторитетом-учителю літератури, критикові, редакторові або просто культурному знайомому – і послухати, що вони скажуть. Особливо, коли маєте на увазі випускати книжку, і то перед фактом, а не після. Бо тоді, як бачимо, пізно: гроші видано, папір задрукований і книгарські полиці запхані. Цього не повернеш назад.

Пан Дончук правдоподібно, повинен виробити собі техніку писати, без пишної образотворчости вислову. Це не всім дано і це не біда, – письменники цілого світу пишуть щодалі простішою мовою, цього вимагає темп нашого життя і стан наших нервів. Що шкодить, що мова Св. Письма є дуже проста? Вітієватою мовою не закриється брак провідної думки в творі. Натомість, висловивши якусь правду або тонке підмічення простими словами, несподівано знайдете круг читачів. Ударяючи прикладом цього є, напр. англійський письменник Соммерсет Мауґґам. З обмеженим

словником, мало не "basik English", зробився улюбленцем широких мас читацької публіки. Одна з успішних найновіших книжок "The Kruel Cea" Монсаррат"а написана стрункою і здисциплінованою мовою. Що з того, що Косач талант, коли деяких книжок не дочитуєте й до половини через химерну й заплутану стилістику? Хто з читачів, крім спеціяльно, або фахово зацікавлених, візьме вдруге до рук наших наслідувачів Сартра? Але не можна взагалі говорити поважно про твір, який не осягає певного поземувідносно вимог технічного уміння, /до якого належить,між іншим, і добрий смак /.

Перед нами, на еміґрації, раптом відкрилися скарбниці чужих мов – яких тільки хочете. Не лінуймося вчитися і не нехтуймо ними. Не уподібнюймося "білим" росіянам, які все пережовують Тургєнєва й Пушкіна. Їх місце в шафі, з гонорами, з написами "та і та епоха". Сучасні письменники не є гірші, тільки їх є більше, і тяжче їхзнайти в масі.

"Пороги", грудень 1954.

Наталя Зибенко

Дорогі Зосиме Івановичу !

Дуже Вас перепрошую за незавинену мною затримку з відповіддю Вам на Вашого вельми любого листа, але ту в нас готуються ріжні ювілеї і різні наради,– проби і інші тим подібні проразливі і небезпечні для життя спокійного громадянина мітинги та репетиції,забірають у мене весь важний і вільний час. Оце сідаю по різних архиєрейських службах знов до написання Вам листа а памятайте, що в неділю в нас знов архиєрейська ще й ювілейна відправа. Не дивлячись на те я вже поставмв ультімат, що мушу написати до Вас листа, а тодригну ногами від непосильних і знойних(а то що за слово?) трудів. Бо я свідомий того, що Ви Іванович з роду і я також і коли ми Івановичі не будемо триматись одностайне,тоді все пропаде. Ось подумайте ! З Івановичів можна б навіть досить сильну по своїй ціпкості і пружності створити політичну, суто родинну і безпрограмову партію. Тому що вона була б без програми, була б тим самим дуже сильна, бо не було б сенсу сваритися. Це в грізний час,коли всі інші українські програмні партії порозбивались на куснички і ті куснички мають дальший нахил до атомізації, ми Івановичі,могли б відограти поважну ролю проти всіх розбивачів української національної єдности, що в голос співають "Боже нам єдність подай", а чорта молять, щоб з"єднаних забрав собі на дно свого рідного пекла.

Такі оце мої найновіші "позиції".

Ще вчора переслав я до Вас свою повість "Диявол погноблений", що була відзначена на літературному конкурсі ще у Львові.

Читаю пильно Ваші оповідання і радію,що стільки в Вас різноманітних заінтересувань. Оригінальні Ваші сюжетики з ділянки психології страху. Бачу, що не даєте машинці до писання вилігуватись без діла. Ну, щасти Вам, Боже.Головне, що є в Вас пильність,без якої сучасному літераторові не жити. Талан таланом, але до нього ще треба багато приложити праці і в Вас є те хотіння.

Здоровлю Вас щиро

Скрентон 1954 Ваш Остап Павлів-Білозерський

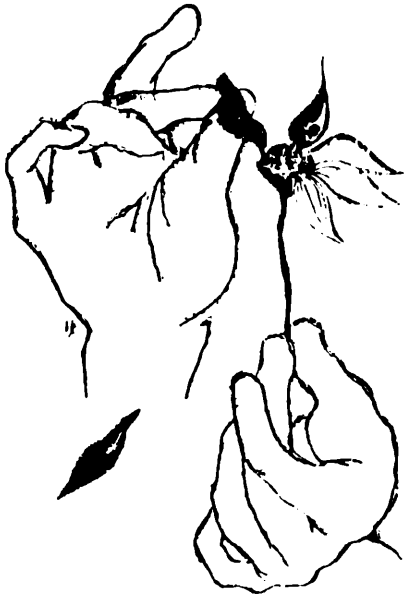

ПЕРША ЛЮБОВ

НОВА ДОБРА ПОВІСТЬ

Зосим Дончук: Перша Любов. Роман. Філаделфія, 1962. Накладом автора. 260 стор. Обкладинка роботи мистця Ніни Софії Климовської.

Порівнюючи тематику названої в наголовку повісти – роману з попередніми повістями того самого автора, Зосима Дончука, бачимо зміну. Коли в попередніх повістях представляв він життя під большевиками, або мандрівку наших скитальців по таборах ДП, чи прибуття до Америки, описуючи в останніх нераз не виправдані сензаційні епізоди і конфлікти, то в останній повісті представив він жит-

тя в Україні з часів перед і з початком Першої Світової Війни, а також революції і наших визвольних змагань. Тут дав він широкі і змістовні картини з життя на панському дворі, особливо служби, що було відносно задовільне через людяну поведінку поміщика, далі наше село і життя недолітків – вуличників у місті Одесі, в кінці часів революції в Україні.

Широку й багату в подробиці подію зосередив автор довкруги Наталки, бідної наймички на панському дворі та її незаконного сина Богдана, наслідків палкої і гарячої любови і довір"я обманеної дівчини парубком, що обіцяв одружитися з нею після повороту з війська. Та обманув її, бо одружився з іншою молодою, що мала хату і пару волів.

Мати – покритка мусіла спокутувати перший гріх молодости. За допомогою довголітньої служниці на панському дворі, Горпини, виховує вона свого сина в побожності, любові до Бога, до людей, виробляє у нього характер, вчить відрізняти зле від доброго, розуміти других і мати для них співчуття. Але сама Наталка перестала дбати про себе і через надмірну працю, самовідречення, з туги і одчаю захворіла і скоро померла, залишивши недолітком Богдана.

Богдан найнявся спершу за підпасача коней у сусідньо-го поміщика, та не стерпів він жорстокости цього пана і пішов у світ та опинився в Одесі. Припадково став служити помічником у шевця. І тут не стерпів його знущань над дружиною, побив його до смерти і втік відси та попав у шайку недолітків–волоцюг і навіть став їх ватажком.

Одначе вщеплені в нього змалку ніжність, співчування з горем, розуміння кривди, почуття справедливости і рівночасно етичність та моральність не задовільнили його цим станом. За словами автора була у нього "мамина натура – лагідність, всепрощеність, богобоязливість і доброзичливість" (стор. 176). "І він раптом збагнув, що він тепер сам зробився страшним злочинцем. Адже став провідником волоцюг. Хвалив тих, що спритно крали, а ганьбив тих, що повертались з базару без здобичі. Та хіба він не наштовхує людину на злочин? І йому стало страшно, нестерпно соромно і боляче". (стор. 175).

Тому покинув він ватагу волоцюг. Шукаючи нагоди виявити свою посвяту для других, для загалу,для загального добра, знайшов він шлях перед собою.Припадково зайшов у церкву на Богослужбу, під час якої священик благословляв вояків царської армії на війну (була саме Перша Світова війна в повному розгарі). Він вступив добровольцем у царську армію. Згодом під час перебування на фронті став підо впливом Шевченкового "Кобзаря" гарячим патріотом, а к о л и вибухла революція, став завзятим борцем за незалежність України. Довелося йому, як комендантові зорганізованого ним загону,відбути важкі бої з большевиками і попасти в полон до них.

Кілька разів підкреслює автор,що віра і сила молитви виводила Богдана на правельний шлях після важких життєвих невзгодин, переживань і безпросвітности. Тому прямо чудом,як сам він твердить, силою молитви виривався він і тим разом із обіймів смерти, щоб опісля знайти опікунку в медсестрі, дівчині – сироті, до речі – посербниці його незаконного батька, одружитися з нею і разом із нею поманд рувати на скитальщину в Західню Европу з метою дальшої боротьби за волю рідного краю.

З о с и м Д о н ч у к уміє гарно розказувати і креслити події, рисувати картини, влучно характеризувати постаті, дієві особи, пов"язувати їхні дії з різними епізодами, м а й ж е пригодницькими, словом – полонити увагу читача ж и в о ю акцією, сповнити любов"ю до діючих осіб і часто оправдати їх за не зовсім гарні вчинки. Саме постарався виправдати Наталку за її недозволену любов, настроїти прихильно д о неї двірську службу, тільки дехто ставитися неприхильно до неї. Мати – покритка старається змазати свій гріх пра цею і посвятою для сина покривдженого його невірним б а тьком.Богдан наскрізь позитивна постать,чесний і характерний стає виправданням матері за її гріх,получений з покутою і самовідреченям.

Автор не засуджує нещасної матері, а її невірного і зрадливого коханця і всю любов та прощення за гріх батьків

звертає на постать Богдана. Він наслідок першої палкої,та недозволеної любови мусить понести частину материної покути і виправдати її своїми добрими вчинками. Це основний сенс повісти, роману.

Та після появи роману Дончука відома письменниця Галина Журба стала друкувати на сторінках журналу "Київ", ч. 1 – 2,(Филаделфія,) 1963. повість п.з. "Тодір Сокір" із майже ідентичною темою. Вона подала в примітці твердження, що Зосим Дончук познайомився з сюжетом її повісти ще поки була вона в нарисі, написанім авторкою раніше, починаючи з 30-х рр. нашого сторіччя, а викінчена щойно з початком 60-х рр. Авторка стверджує великі схожості між своєю повістю і романом Дончука та поручає читачам увазі й розсудові свого "Тодора Сокора". Треба ствердити на основі тільки покищо видрукованої частини повісти Галини Журби подібности обох творів, при чому Галина Журба визначається чіткішим і глибшим кресленням характерів та основнішим знанням життя подільської польської шляхти під царською Росією. Одначе треба заждати до появи повісти Г. Журби цілістю, щоб видати точний розсуд справи про питання оригінальности і запозичення.

"Народна Воля", 14 листопада 1963 р.

В. М. Л.

Минуло з того часу десять років а ще й сьогодні п. Г. Журба "давно написаної" ЦІЛОСТИ повісти "Тодір Сокір" (як вона запевняла про цілість), не надрукувала, дарма що добрі друзі на цю повість дали гроші видрукувати.Час виявив наклеп, але п. Г. Журба й не подумала вибачитись та в пресі спростувати цей брутальний наклеп на колегу.

(пр. скл.)

ВП. Пане Дончук !

В залученню пересилаю чек в сумі 3.оо за одержану книжку "Перша любов". Прошу на будуче книжок не присилати.

Про книжку тяжко щось сказати,бо я читаю "Київ".

З поважанням, Василь Колінко.

ОДИН ПИСЬМЕННИК БЕРЕ СЮЖЕТИ ВІД ДРУГОГО

Люблю читати красну літературу, зокрема повісті. Новеля для мене менше цікава, бо вона, хоча б найліпша, виглядає мені завжди як кілька образків, вирваних з довшого фільму, якого я в цілості не знаю.

Проте, сам я аматор від читання, а не від писання красних літературних творів. Цікавлюся і українською і англійською літературою, бо володію цими двома мовами добре в читанні.

Як активний громадянин, читаю також біжучу українську пресу і загальні щоденники та журнали по - англійськи. Якось купив я "Ню Йорк Таймс" (бо я часом купую цей щоденник, а часом "Ню Йорк Геральд Трибюн"). В щоденниках не минаю інформацій політичних і вісток про нові книжки. Розбишацьких подій просто, не читаю.

Отож, у "Ню Йорк Таймсі" за 16 грудня 1963 року звернув я увагу на секцію, якої ніколи не минаю :"Книжки Таймсу". Там мене зацікавила одна справа і тому хочу нею поділитися з читачами "Народної Волі".

В згаданій секції є мова про появу нової книжки Джека Лондона під наголовком "Бюро убивств, сп. з обм. порукою".

Почав я читати огляд тієї книжки і не міг з дива вийти, бо вперше про таке явище я довідався в англомовній літературі. Ось про що там мова :

Дня 3 березня 1910 року, ще тоді майже не відомий американський письменник Синклер Люїс, продав тодішньому вже дуже відомому письменникові Джекові Лондонові, що мав світову славу, 14 сюжетів по п"ять долярів кожний, тобто за лучну суму 70 долярів.

На підставі цих сюжетів Люїса Джек Лондон писав свої власні повісті. Одну таку повість Джек Лондон, на підставі сюжету Синклера Люїса, написав, але не докінчив. Саме тепер цю повість викінчив інший письменник і опублікував.

" Народна Воля ", 16 січня 1964 р.

І. К.

Мадрід, 4 квітня 1963 Р.Б.

Вельмишановний і Дорогий Пане Дончук!

Щиро Вам дякую за Вашого листа й ПЕРШУ ЛЮБОВ, що вже з приємністю і повною духовою насолодою прочитав. Щоб я не забув, то вже прошу Вас прислати мені Вашу збірку ОПОВІДАНЬ,стор. 296,про яку довідуюся щойно,зі сторінок /останніх/ ПЕРШОЇ ЛЮБОВИ, де ви зробили перелік своїх творів. Не забудьте післати мені зараз.

Ви не вірте тим,що Вам написали й наговорили компліментів,бо це : або люди нещирі, або тільки радіють з чужого нещастя. "Море по коліна" вважаю Вашим письменницьким нещастям,хотів би,щоб воно минуло Вас, як поганий кошмар. Я знаю,що ми живемо у брудах, але бруди не надаються на літературні твори - навіть на сатиру. Коли б Ви були написали цілий ряд фейлетонів–сатир,заторкуючи найбільші наші громадські болячки, то я певний, що це було б мало свою вартість. У Вас сталося інакше : Ви зібрали всі бруди під спільний знаменик деґенерата. А треба Вам знати, що,коли зібрати багато брудів,і як Ви їх не обробляли б, то всерівно залишиться тільки купа брудів вонючих і більше нічого. Коли я прочитав "Море по коліна",то вірте, що мені серце з болю стиснулося. Мені Вас стало жаль.Гнат Кіндратович – у Вас вийшов дуже позитивно й навіть сама обрібка цікава, бо це тема,що надається на твір. Я ще сьогодні тверджу, що"Гнат Кіндратович" приніс Вам славу і заслугу , а "Море по коліна" Ви ніколи не похвалитеся. Вірте мені, що я передумав книгу і Вам прикрости не хотів зробити,а бажав і бажаю Вашого добра. Хіба знаєте, що я наших письменників люблю і поважаю,і високо ціню за їх жертвенну працю, і саме тому ціню, що вони не пішли слідами Гната Кіндратовича. Я знаю їх недомагання і часто замикаю на них очі, а шукаю у їх праці щось позитивного,щось будуючого.

Тепер , знову таки щиро, хотів би з Вами поділитися новою прикрістю. Для мене ПЕРША ЛЮБОВ – книга бездоганна. Таких книг нам треба більше. Але, заки я ще дістав

від Вас примірника,за якого Вам глибоко вдячний,дістав я тривожну для мене, може більшу для мене, як для Вас,вістку, що це пляґіят з недокінченого рукопису Галини Журби "Тодір Сокір". Не подумайте, що мені написала це сама пані Галина Журба.Такі вістки ходять по нашій українській Філядельфії./Хіба тільки по Філядельфії? пр.ск./ Я думаю що Ви про те знаєте скоріше, як довідався я. Це, що мене за Вас також ОБЛАЯЛИ,закидуючи мені, що з Вас роблю визначного письменника тоді, коли у Вас нема жадної " кебети", це для мене дурниця. Я маю свій погляд і до автора підходжу не з чужими, а своїми власними мірилами. А все таки, в цьому випадку я хотів би знати Вашу щиру думку. Я перед Вами цілком щирий і хотів би,щоб Ви були щирі зі мною.

Думаю,що так буде, і щирість найкраще порозуміння , а дальше вже буде видно, що можна буде зробити, Я у пляґіят НЕ ВІРЮ, бо таки бачу Вашу індивідуальністьу творі. Плітки мене не цікавлять тому я навіть досі нікого не допитувався.

Не забудьте, що я ждатиму на Вашого дружнього листа.

Коли б він був навіть найгірший змістом, то вірте, що наша дружня розмова залишиться між нами.

Прийміть від мене мої найщиріші, братні привітання з Христовим Воскресінням і найкращі побажання та сповнення Ваших благородних задумів –

Христос Воскрес !

Ваш щирий друг

Дмитро Бучинський –

НЕ ЗАБУДЬТЕ ПРО ОПОВІДАННЯ

Високодостойний і

Дорогий Пане Дмитре Бучинський!

Дуже мені шкода що провокативний лист мого недруга спричинив Вам такі хвилювання. Тому й поспішаю, бодай частинно розвіяти Ваші сумніви. Бо вся та фальшива веремія роздмухана п.Г. Журбою в спільці з її підсвистувачами, навколо пляґіяту її сюжету – ганебний наклеп. Провокація породжена заздрістю до мене мета якої є знеславити мене перед неознайомленою еміграцією.Знеславити Дончука що пробує своїми творами затемнити "геніяльних" сеньйорів у літературі. Це не перший випадок листівної брехні,попередження літературознавців, редакторів, критиків щоб не писали прихильних рецензій на мої твори. Мої недруги засипають листами всі культурні установи,окреміх осіб та редакторів. І це роблять людці без совісти, чести й поваги до колеґи по перу.

Запевняю Вас, дорогий приятелю Бучинський,що пройде час, за кілька років і цей брудний наклеп, ця ганебна брехня викриються і спливе з каламуті правда.

Повірте, я ніде не був пляґіятором і не стану на такий ганебний шлях творити літературні вартости.Не стану тому що маю в собі досить власного натхнення,взятих з життя сюжетів якими можу обдарувати не одну ялову письменницю. Дай Боже мені віку і в цьому Ви переконаєтесь.

Ще тоді,коли я з п.Г.Журбою мирно жили,вона розповіла мені сюжет ненаписаного твору з тим щоб я його використав у своїй творчості, бо вона вже не має сили використати сама, тому що працює над романом "Хата на узлісі". За цим сюжетом вона колись збиралася написати повість під назвою "Тодір Сокір", і навіть вже розпочала була ще 30 років тому у Львові.

Розпочинаючи свій роман "ПЕРША ЛЮБОВ" я й використав деякі цікаві епізоди з почутого від п. Журби. Використав як використовую все почуте чи бачене будь-де. Так роблять письменники в цілому світі.

Потім наші відносини з п. Г.Журбою зіпсувалися,і я й га-

дки.не мав що письменниця Галина Журба така злослива і шукатиме причини мене очорнювати.Очорнювати на шляхетній літературній ниві.

Така вже в деяких людей вроджена вдача,спадковість.

Жертвою цієї зухвалої побрехеньки впали не Ви перші, не Ви ще й останні. Повірили старенькій письменниці, що хизується 65 літнім літературним стажем і видатні літературознавці, і сивоголові професори. всі, чи майже всі стали по боці п. Г. Журби, аякже, вона ж старша,не брехатиме.

Але, будьмо терпеливими. Ось почекаймо хай видрукує п. Журба " Тодора Сокора" повністю, а тоді зробимо літературне порівнення,схожість творів.

Тільки я переконаний що роман " Тодір Сокір" ніколи не буде написаний і тим більше видрукуваний, бо все те що пані Журба писала в "Києві" – брехня. Цього твору вона ненаписала досі, і не напише ніколи. І аж тоді спливе на поверхню та брехня якою вона мене очорнювала.

Отже, будьмо терпеливими.

Те, що Ви мене вилаяли за "Море по коліна", не гніваюсь. Звичайно, я згустив фарби. Але хіба можна терпіти коли в наших "авгієвих конюшнях" назбиралось стільки,що хоч лопатою горни. От і змушений був пустити сатиру, аби почистити трохи.

Оповідання, яке просите : на 296 стор.в твердій обкладинці, це те саме шо "Чорні дні" та "Через річку" вкупі.

Здоровлю щиро, Вас і Вашу родину та бажаю всіх Благ Господніх !

Щиро Ваш,

З. Дончук

ОСТАННІ ДЕСЯТЬ ЛІТ.

. . . . . .

Добрі здібності до сатиричних повістей має Зосим Дончук. Його " Гнат Кіндратович " дав нам двох національних пройдисвітів, що можуть гідно стати в ряд із Бравим Солдатом Швейком: Гната Кіндратовича і магістра Проньку. Книга ця мала величезний успіх, і письменник розробив її на трилогію /трилогоманія дуже пошесна хвороба! Найгірші ускладнення трилогоманії це те, що кожна наступна частина гірша від попередньої/. Друга частина трилогії про Гната Кіндратовича, "Море по коліна" пересичена грубими дотепами і мало не порнографією. Крім того книжка викликала нагінку на автора за те, що він відважився переступити одвічне табу і зодягнув свого Гната Кіндратовича в священницьку ризу. Проте, церква і дійсно віруючі християни не мусіли б ображатися, бо ж у творі нема дискридитації справжнього духовенства. Читач добре бачить, що це той самий Гнат Кіндратович, тільки на деякий час замаскований, – поки його досить швидко не розкрили, – і тоді він покинув церкву.

В останній час Дончук, при допомозі письменниці Галини Журби, вніс елемент гіркого гумору і в особисте життя: написав він дуже ідилічну повість "Перша любов" і ще не встигла книжка обсохнути, як Галина Журба заявила, що це її "Любов", а не Дончукова, і що Дончук, м"яко передаючи вислови Журби, позичив без дозволу її сюжет і стиль. На доказ своїх тверджень, Журба почала друкувати в журналі "Київ" свою версію "Першої любови", під іншою назвою. Але далі войовничої передмови і першої, досить короткої і схематичної частини, справа не пішла. Обидві версії цікаві, а чия була справді "Любов" – колись нам покаже історія.

"Самостійна Україна", ч. 8 /198/ Вересень 1965р.

Ганна Черінь.

Заява

Від деякого часу до мене почали приходити листи– від деяких письменників і журналістів на нібито мої листи до них у справі літературної вартости одного твору одного українського письменника, що проживає в Філядельфії.По тих " відповідях" можна подумати,що я в своїх листах до авторів "відповідей" не тільки згадував ім"я письменника з Філядельфії, а й закидав йому цілий ряд гріхів та посягав на його авторську честь. Мова у всіх тих листах "відповідях " про письменника Зосима Дончука.

Цим прилюдно заявляю, що я НІДЕ і НІКОЛИ в своєму житті чогось подібного не тільки не писав, а й імени згаданого письменника не згадував. Навіть більше : ні одному з авторів "відповідей" я ніяких листів на літературні теми не писав, а з кількома з них взагалі ніякого листування не веду. Що ж до самого Дончука та його творчости,то я двічі відгукнувся позитивними рецензіями на його"Першу любов" у газетах, співредактором яких я є –"Канадійському Фармері" й його позаканадському виданні – "Вільному Світі". Більше ніде й ніколи ані в листах, ані в пресі я ані імени письменника, ані його творчости не торкався. З усього цього видно, що мої "листи" до авторів "відповідей" – це звичайні фальсифікати провокаторів.

Тому, отже, прошу всіх читачів, до рук яких потрапить примірник розповсюджуваного невідомими мені особами фальсифікату листа з пофальшованим моїм підписом, іґнорувати ту провокативну писанину, або передати до Бюра Інвестиґації для виявлення злочинців і відповідного покарання згідно з кримінальним кодексом американських законів.

Каліфорнія, 27 листопада 1967.

Іван Овечко

Співредактор "К.Ф." і "В.С."

/"Америка",6 грудня 1967./

Не тяжко догадатися хто пише провокативні листи під чужим прізвищем, аби знеславити Дончука.

ЛЮБОВ, КОХАННЯ Й БОРОТЬБА

ЖМУТОК ДУМОК ПРО З. ДОНЧУКА І ЙОГО "ПЕРШУ ЛЮБОВ"

Роман /повість / Зосима Дончука під наз. " Перша любов " починається, я б сказав, коханням, а кінчається любов"ю. А посередині – боротьба, боротьба і ще раз боротьба. Перше кохання дівчини. Боротьба за життя, за місце під сонцем на землі. І знову боротьба сина – за життя, а потім і за волю України. І любов, перша любов українця до України. Любов і – на закінчення – знову перше кохання молодого й національно свідомого українця.

Твір З. Дончука охоплює два покоління, дві епохи : народженням героя твору починається і напередодні народження його сина чи доньки кінчається; кінцевим етапом існування панщини на Україні починається і початком української національної революції кінчається. Творів з такою тематикою, здається, й немало написано нашими письменниками. Але таких, що приковують увагу читача з дуже обмеженним часом для читання повістей – дуже мало. " Перша любов " належить саме до цих останніх.

Не претендую на фахову аналізу " Першої любови " – висловлюю лише кілька думок, що зродилися під час і після читання твору, думок про автора і його твір.

Зосим Дончук, здається, пройшов тяжкий шлях свого власного життя, набув великий досвід, щоб тепер у мистецькій формі повістяра дати справжню, реальну картину і долі зрадженої дівчини–матері, і соціяльного й політичного укладу в Україні перед І–ою світовою війною і революцією, і поневіряння безпритульного, але чистого серцем і душею, українського хлопчини – майбутнього провідника українських самостійницьких збройних сил.

Читаючи перші сторінки книжки про Наталку, чомусь мимоволі пригадуєш собі Шевченкову Катерину ... Скільки віри в Бога і в Людину в тієї маленької істоти ! Скільки ж самопосвяти, вірности, довірливости і янгельської чисто-

ти! Не знаю, чи існують такі Наталки в інших народів, крім українського. Якщо й існують, то в наш модерний час вони не користуються увагою письменників так, як це присвятив їй Дончук. Найзворушливішим епізодом вірности закоханої Наталки є опис її розшуків за милим, що мав би служити десь на пароплаві в Одесі. Ця частина твору найміцніше приковує очі читача до книжки. Коли ж письменник веде нас за Наталкою на зустріч з батьком її синочка кілька літ пізніше, то не негативним описом характеру Тодора–зрадника автор викликає в нас огиду до того майбутнього большевика, а самим мистецьким описом зустрічі: однією сторінкою тексту автор змушує читача тяжче, глибше дихати, зціпивши зуби на адресу негідника. Пишу це не тому, що шукаю відповідних місць у книжці, вартих похвали письменникові, ні – таке почуття з"явиться в кожного читача, який і не матиме наміру писати рецензію на прочитану книжку.

Правда, отих кілька початкових сторінок книжки з описом появи на світ Божій немовлятка – сина Наталки –мені прийшлося перечитати двічі, шоб "зжитися" з твором, бо той момент, на мою думку, трохи закоротко описаний:

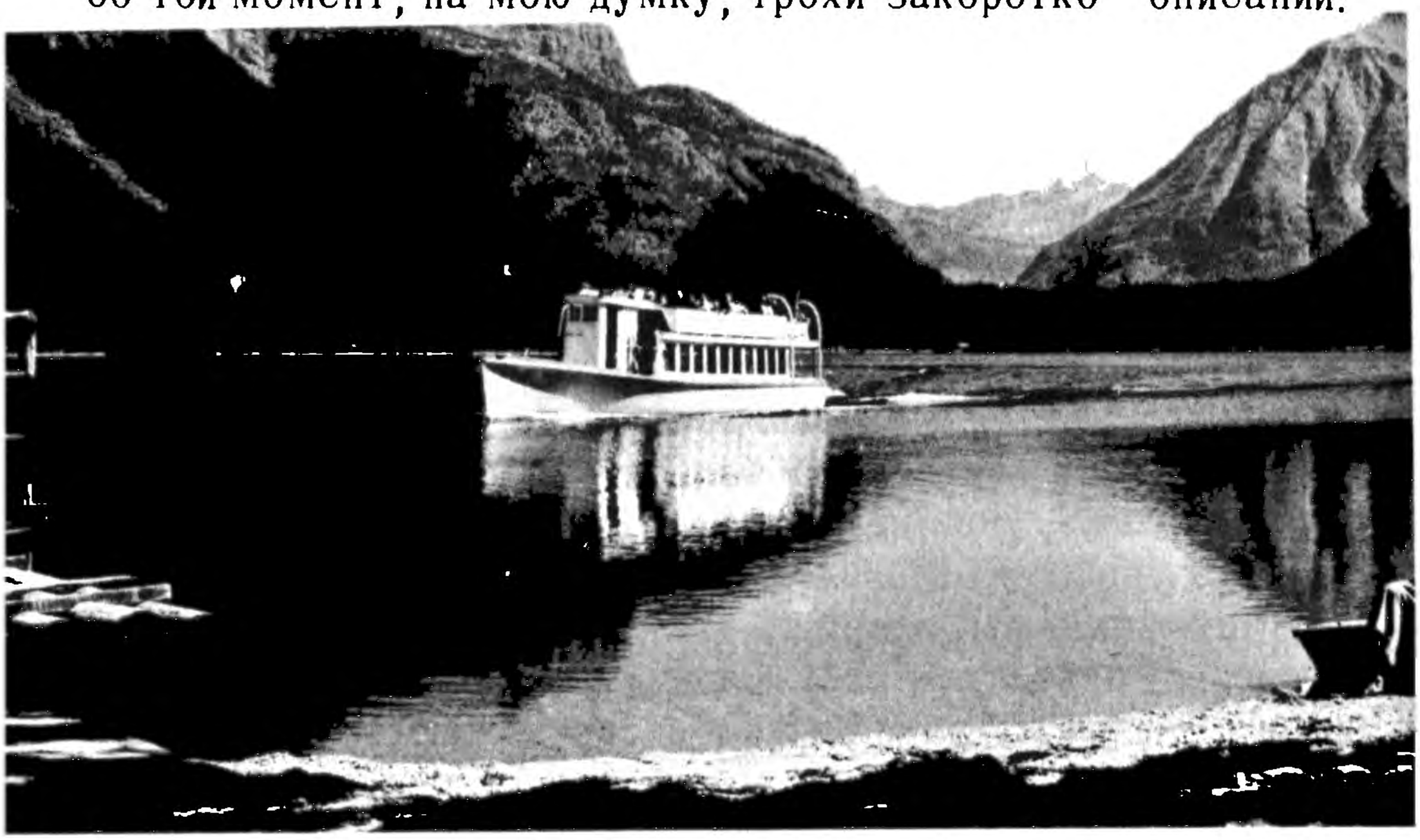

читач не був приготовлений, народження прийшло зненацька, ніби й сама Наталка не знала й не розуміла, що з нею робиться ... аж поки ... " підвелася, сіла і взяла в руки манюсіньке немовлятко " ... Але й цей поспіх з описом цього моменту стає нам зрозумілий пізніше, коли ми протягом усієї повісти відчуваємо, як багато хоче автор сказати на 260–х сторінках твору, що охоплює життя й боротьбу двох поколінь.

Цікаво й повчально підійшов З. Дончук і до проблеми так званих "добрих " і "поганих" панів. У нього є гірші й трохи кращі пани, залежно від характеру кожної окремої людини. Але нема в нього "доброї" або "поганої" панщини – панщина завжди зла. Цим автор виявив уміння аналізи психологічного стану людини кожної соціяльної групи, а разом із тим і аналізи політично–соціяльного стану взагалі в Україні тих часів. І чи то буде пан Ясь на Вкраїні, чи пан Бронський – добра не буде таким, як Богдан, Омелько та всі інші українці. Тому то й Наталкин син Богдан, поховавши безталанну матір, іде шляхом підготовки до визволення України з чужих лабет.

Дончук уміло перевтілюється в різні дійові особи твору, ніби не він сам їх створив своєю письменницькою уявою, а вони – люди різних станів і переконань – були живими об"єктами його спостерігань, від чого думки й діяння тих дійових осіб – живі, реальні, інтриґуючі.

Тому й підготовка Богдана йде шляхом життєвих успіхів і невдач, по–мистецькому поданих читачеві. Назагал, якось ніби так прийнято в багатьох творах національної літератури, що з людини, яка майже з дитячих літ поневірялася без батька–матері, жила в нетрах міської босячні, терпіла тяжкі удари недолі, бачила на кожному кроці несправедливість і сама не раз була жертвою тієї несправедливости – з такої людини пізніше виходив запеклий чекіст, садист, комуніст. Не так у Дончука.

Богдан був наймитом, холод і голод загнали його також у підземелля міських дрібних злодіїв–шпани, він на-

віть убив чоловіка /ненароком/, але ніщо й ніколи не зробило його безбожником. І це – віра в Бога, отримана ним від матері, здорова українська природа, вроджена тяга до добрай справедливости – невмируще в душі Богдана. Автор твору не допускає до того, щоб Богдан навчився курити, бо ... "людина, що палить тютюн, – з чортами знається ..." І з нього виростає відважний, свідомий, розумний отаман визвольних військ Української Республіки, яка щойно народжувалася.

Як до того дійшло – нема потреби передавати змісту твору, його варто прочитати. Нема в ньому сухих трафаретних філосовствувань, зате багато таких природніх, ніби просто описаних, а разом з тим так мистецьки змальованих картин, що вся повість читається з насолодою до останнього розділу.

Не бракує книжці й до деякої міри трохи натягнутих моментів, випадкових зустрічей або й випадків, межуючих з неймовірністю. Але цікаво відмітити, що такі моменти, зустрічі й випадки побажані навіть самому читачеві. Ось, наприклад, було б дуже сумно, коли б автор "забув" або десь "загубив" отого негідника Тодора, що зрадив Богданову матір Наталку, або коли б твір закінчився смертю Богдана, розстріляного большевиками /що, може, було б і правдоподібніше, ніж у творі/. До майже дивних моментів збігу обставин треба зачислити й походження Катрусі, яка врятувала Богдана. Але все те так на місці і так потрібне для естетичної насолоди читача, що без того читач нарікав би на автора. Та й "штучність" та не така вже штучна в творі, що має міцну національно–самостійницьку платформу, на якій побудовані всі події, описані в творі.

Пишу ці рядки – жмут думок про "Першу любов" Зосима Дончука – щойно після баченого фільму "Доктор Живаґо, за твором Пастернака. Не хочу порівнювати мистецької вартости одного твору з іншим, бо вони написані в різних обставинах і авторами різних національних переконань. Але хочеться одне ствердити: "Доктор Живаґо" сво-

їм змістом аж ніякої користи антикомуністичним ідеям не дає. І там є любов, і кохання, і боротьба. І якщо любов і кохання мають свої спільні всім народам світу закони, то боротьба за життя, свободу й справедливість у Дончуковій "Першій любові" була б набагато корисніша для виховання західної молоді, ніж Пастернаків "Доктор Живаґо", коли б тільки такі твори, як тут рецензований, появлялися в англійських перекладах для народів вільного світу. І "Першій любові" нічого не бракує, щоб бути на полицях американських книгарень. Тим більше, що всі ті мовні гріхи, яких таки багатенько в книжці, звичайно, зникли б ув англійському перекладі.

Між іншим, закінчуючи цей огляд повісти "Перша Любов", з приємністю довідуємось про вихід із друку чергового – дев"ятого – більшого твору омсьменника під наз. "І бачив я". Знаючи з творів З. Дончука про його глибоку ідейність і високу патріотичність, радіємо його не абиякою продуктивністю на літературному полі.

"Вільний Світ", жовтня 2, 1967

Іван Овечко.

КОЛИ СИН БАТЬКА ВБИВАЄ

(Як у Дончуковім "Першім Коханні")

Проблема вбивства батька власним сином трапляється в літературі дуже часто. На цьому питанні зосереджували свою увагу як українські письменники, так і письменники інших народів. Знаходимо такі моменти й у класиків різних періодів. Деякі письменники навіть на такій темі будують увесь свій твір: син убиває батька, а потім автор намагається цю подію так змалювати, щоб і вчинок, як такий, був засуджений, і винний був покараний. Але хто насправді винний у тому, що аж до такого дійшло, що син батька вбиває — це не завжди легка праця для письменника, щоб переконати читача — син чи батько?

Ясна річ, що Божі закони й людська мораль не дозволяють на такий вчинок ніякому синові, і син завжди був винний. Бо нікому в світі не дано права позбавляти життя іншого. Убивство — злочин. Убивство батька сином — подвійний злочин. А все ж таки люди людей убивають. Убивають і сини батьків. Тому то й письменник не може не мати в своїх творах і таких моментів. Страшних моментів. Є такий момент і в Дончуковім "Першім коханні", і про нього хочемо сказати кілька слів.

Тодір зрадив Богданову матір Наталку, одружившись на іншій, багатшій. Власне, та брутальна зрада й загнала в могилу ще молоду, чесну, працьовиту й колись усією душею закохану в Тодора Наталку. Зостався малий синок Богдан, який виріс у свідомого національного провідника - отамана часів початку українських визвольних змагань.

Чи зрадник Тодор мусів би бути покараний за свій злочин-зраду молодої Наталки? Кожний скаже, що так. Як і кожний добрий твір, "Перше кохання" З. Дончука мусить мати логічне й справедливе закінчення. Добро мусить бути нагороджене — зло мусить бути покаране. Але як? Отут то й нагода письменникові виявити всі свої здібності.

У багатьох творах на суто побутові теми такий собі То-

дір чи інший негативний герой твору гине або випадково, або в процесі творення ним самим зла, або стає жертвою того ж, ним створеного, зла. Але згинути він мусить або мусить бути засуджений, інакше зло тріюмфуватиме в творі.

А що робити письменникові, коли Тодір не тільки зрадив молоду дівчину, не тільки покинув сина напризволяще, не тільки був поганою людиною, а й поганим українцем? Тут уже письменникові не досить знищити Тодора в якомусь "випадкові". Адже знаємо, що Тодір став комуністичним комісаром у той саме час, коли його син Богдан виріс на отамана українських визвольних військ. І сталося так, що козаки отамана Богдана піймали комісара Тодора—Богданового батька, коли цей останній замірявся кинути в отаманову кімнату гранату...

Що мав зробити письменник Дончук зі своїм негативним героєм твору? Адже це твір про революційний період української боротьби, твір ідейний, патріотичний. Ясна річ, матрос—комісар Тодір мусить загинути. І він гине. Але перед тим Богдан і не думав убивати батька.

"А може він через несвідомість, через неписьменність, не знає, що служить ворогам України? Може москалі його обдурили? — подумав раптом Богдан і рішив перевірити, поговорити з батьком. Може, в нього хоч крапля, хоч іскорка жевріє батьківського почуття, і вони поцілуються, простять один одному все і підуть разом боротися за українську народню волю".

Але Тодір не тільки ніби не пригадував собі сина й його матері Наталки, а ще й дозволив собі на тяжку образу останньої, назвавши її непутящою, а Богдана — панським байстрюком. А Богдан?

"Богданові запаморочилося в голові. Кров хлюпнула в очі, аж червоні зірки засвітилися перед ним. Але він і цим разом стримався..."

Богдан хотів переконати батька. Але почувши "непутяща", "помийниця", "байстрюк", дав волю гніву:

" — Брешеш, гаде! Хлопці, до мене! — і вдарив Тодора

кулаком межі очі.

– Розстрілять! – скажено закричав Богдан ..."

Здавалося б, письменник уже раніше так змалював особу нахаби, злочинця–зрадника й національного ворога України, що оте "Розстрілять!" цілком оправдане й логічне та необхідне в патріотичному творі ідейного письменника.

Якийсь інший письменник може б і поставив на т о м у крапку.

Але З. Дончук і тут не забуває людської моралі й Божих заповідей. Хоч революційні закони письменникові–п а т р і о т о в і дають вільну руку в таких моментах, він, письменник, не може допустити до вбивства батька ... сином. "Щось" зупиняє перо письменника і він – думає. Довго й мудро думає, щоб і зло було покаране, і добро тріюмфувало, і моральні засади не були порушені. Бож Тодір — батько. Поганий батько, а все ж таки батько. А Богдан – син. Добрий син. І тому, що він син, він не може вбити батька...

"– Катюга! Гадюка! Звірино! – ридав Богдан у долоні, схилившись над столом. Рвав чуба й бився чолом о б стіл. – Брешеш, гадюко! Моя мати чесна, як свята! Це ти її, довірливу, обдурив і кинув у безодню. Гадюко! Гадюко! – гукнув і втих ..."

А тим часом на наказ отомана Богдана козаки скрутили Тодорові руки й вивели.

"А може це він з сорому таке наговорив, може з розпуки, що такого накоїв, може він людина чесна й порядна, а мене навмисне розгарячив, щоб не жити на світі" – шептав злякано Богдан ..."

Як бачимо, письменник вкладає в голову й вуста героя стільки віри в людяність людини, стільки надії знайти хоч крихітку добра в великому злі, щоб тільки не допустити до вбивства батька сином. Він навіть змущує Богдана в і д к л и к а т и свій наказ.

"Богдан рвучко відчинив двері й вискочив надвір.

– Стійте!.. Не стріляйте!.. – заверещав у пітьму, але в цю мить за клунею гримнуло один за одним два постріли.

Над вишнями зійшов молоденький місяць, дмухнув свіжий вітерець."

Тодір, отже, згинув. Він мусів згинути. У відплату за все : за зраду дівчини, за зраду батьківщини. Але, завдяки письменницькому талантові автора, син Богдан не вбив батька – його знищила, як злочинця–зрадника, караюча рука революційного правосуддя, а не рука мстивого, ображеного батьком сина.

Описана тут подія всього лише на трьох сторінках твору. І кожне слово, кожне речення, сказане від імені Богдана і від імені автора, так продумане, а вся подія так по–мистецькому змальована, що після прочитання трьох сторінок образ Тодора стає все більш і більш огидливим, а образ Богдана – чистий і незаплямований образ Людини /з великої літери / і українського патріота.

А як легко було письменникові потрапити в непотрібну крайність ! Досить було закінчити епізод отим Богдановим "Розстрілять !" – і весь твір носив би пляму, якої було б тяжко стерти. Досить було б не подати думок і слів, що їх шептав Богдан, б"ючись чолом об стіл, або не закінчити отим "Стійте !.. Не стріляйте !.." – і твір не був би повноцінний, як і позитивний його герой Богдан.

З другого ж боку, ідея вимагала, щоб отого "Стій! Не стріляйте!" козаки не почули. Бо письменникові йшлося не про збереження життя злочинцеві–зрадникові, а про покарання його. Хай і Богданом. Але не Богданом– сином батька,а Богданом–отаманом українських визвольних військ ворога українського народу.

Перед автором стояло важке психологічне завдання.

І цим завданням З. Дончук блискуче справився в своїм "Першім коханні".

"Вільний Світ", ч. 47–47, листопад 1967.

Іван Овечко

Христос Воскрес, Шановний Авторе !

Ваш роман "Перша любов",дійсно може рівнятися із творами Нечуя Левицького. Вона дуже на часі. Наша молодіж, що прагне знання, і читає всякі "камікси" буде Вам вдячна до смерти, за Ваш розкішний твір. Прошу глянути, що пише Владика Іларіон у " Вірі і Культурі" ч.6. 1963,стор. 26.

Красне письменство . Зосим Дончук: Перша любов . Роман. Накладом Автора. Філядельфія,1962 р. 260 сторінок. Друковано 1500 прим.

"Книжка читається з інтересом. Автор по боці Віри й моралі ".

Звиніть, що так пізно відписую і в залученю посилаю свою лепту.

Хай Господь нагородить Вас,Вельмишановний Автор,

Остаюсь Вам вдячний

о. Тит Мельничук.

Вельмишановний Пане !

Дякую за присланy книжку,(Перша любов)- посилаю 3 дол. Одержавши її я втішилась, бо думала, що буде можна поручити її молоді. Та коли заглянула до неї, то ствердила , що треба буде навіть берегти молодь, щоби Боже борони не прочитала. Ми, виховники кажемо молоді, що в Україні високо стояла мораль, що як котрійсь дівчині трапилось нещастя "по амер. траблі", то вона була "висортована" з життя громади. Бо так і було ! А у Вашій повісті інакше.Сама героїня тішиться дитятком і навіть знаходить приятелів.

Наша молодь на кожному кроці чи в кіні,чи на телевізії бачить неморальні проблеми і ми все мусимо їм отвирати очі на це зло. Вже амер. світ попадає в "чорну розпуку" як забезпечити молодь, як уморальнити її.

Впрочім книжку читається приємно.

Даруйте, що може за щиро пишу, але Ви самі упоминались о думку читача, то маєте її !

З поважанням

Дарія Бойчук

Нехай щасливі будуть читачі книжки "Перша любов", а
її автор довголітній!
Високоповажний пане З. Дончук.

Добре, що в цю хвилину не можете зайти до нас у хату: посеред хати лежить боком соснина "ялинка буде", розкиданий судомойник, маю справляти, а господар "колгоспної закалки" сидить і клинцює листа. Ось добрий господар назве напевно останнім дурнем, але трапилась така річ: "Тату, питає донька, чи ви можете мені купити один примірник книжки "Перша любов"? Я хочу подарувати одному хлопцеві." Та почувши отаке, кожен хто з часу приїзду до США бореться, щоб замість тряпок, на подарунки купували книжки, покине всю невідкладну роботу й писатиме замовлення на книжку.

Отже, прошу Вас п. Дончук негайно вислати на мою адресу один примірник книжки, або ні! Висилайте два разом, може ще хтось трапиться, ось і нагородю його, щоб "розговілась" душа його грішна. Висилайте два примірники на мій рахунок книжки "Перша любов", одну оплачу негайно, а за одну доведеться почекати оплати.

Вас належно шануючий
Василь Шевченко

Добрий день п. Дончук!

Дуже вдячний Вам за надіслану книжку "Перша Любов" яку прочитав із задоволенням.

Дуже мені сподобалася книжка а особливо місця де насичені патріотичними моментами. Книжка першою любов"ю почалася і першою любов"ю закінчилася, тому вповні заслуговує на таку влучну назву і її можна рекомендувати й найвибагливішому читачеві.

Із пошаною до Вас
Н. Мельниченко

ПЕРША ЛЮБОВ

Зосим Дончук: "Перша любов". Роман. Накладом автора. Філядельфія, 1962. Сторінок 260.

Наша еміґраційна, не так то вже й багата, прозова література, побільшилася новим романом досить плідного письменника Зосима Дончука – "Перша любов".

Автор Зосим Дончук, перед тим як приступити до властивої теми роману, присвячує свою увагу деяким питанням, що пов"язані з поняттям слова любов. Розріжняє між іншим, любов материнську, любов братню, любов товариську, любов Божу, але найбільший наголос ставитьна любов, яка, за висловом автора, не знає меж етики, нехтує моральними приписами, людськими законами і т.п.

Такою є перша любов, що існує між дівчиною і юнаком.

Звідси в автора й назва роману – "Перша любов".

Після вступних завваг, автор переходить до змальовання любовної історії героїні роману – Наталки.

Наталка, молоденька наймичка польського пана Яся, покохала Тодора і, повіривши обіцянкам його побратися з нею, віддається йому. За деякий час народжується у неї нешлюбний син Богдан. Більше, як чотири роки чекає Наталка на Тодора, а той тим часом зраджує її та одружується з іншою, багатшою. Наталка в розпуці. Нарешті з великого

жалю до Тодора за його зраду і, щоб трохи забутися й не почувати себе такою осамітненою, Наталка підлягає улесливим наполяганням пана Яся і погоджується жити з ним на правах конкубіни та користуватися всіма привілеями пані дому. Але й тут Наталці не щастить. Ясь жениться з полькою, а Наталку відправляють на чорну кухню. Не витримує вона таких ударів злої долі. Всіма покинута, з великої гризоти заслабає на сухоти і, покинувши найми, в дорозі до рідного села помирає.

Осиротілий Богдан, маючи не сповна 12 років, залишає садибу зненавидженого пана й вирушає в дорогу в надії знайти "доброго" пана, або позбутися взагалі панів і влаштувати своє життя по змозі незалежно. Після ріжних перепетій потрапляє в Одесу, де на протязі кількох років переживає всілякі пригоди, стає навіть провідником банди одеських босяків. Якось випадково заходить Богдан під час Служби Божої до церкви, і тут відживають, впоєні ще з дитинства матір"ю, моральні засади й віра в Бога. Богдан відвертається від босяцького життя і під час першої світової війни, 17–річним юнаком зголошується доброволь цем до російської армії. Тут під упливом колишнього учителя Демченка, приходить до національного самопізнання, а після розвалу фронту повертається в Україну, щоб захищати її від ворогів. По дорозі роззброює зі своїми однодумцями грабіжницьці банди збольшевичених москалів, але через безперервні бої з ними не може пробитися до Києва, щоб стати під прапором регулярної армії УНР.

Одного разу, виконуючи наказ уряду УНР – захопити в большевиків ешелон зі зброєю, якої Україна потребувала, Богдан, після успішного бою на станції Христинівка, несподівано попадає в лапи чекістів. Комісар засуджує Богдана на смерть. Та під час розстрілу на глиниську, кулі чекістів лише тяжко поранили Богдана і він за деякий час приходить до себе, а сердолюбна санітарка, довідавшись від червоноармійців про раненого Богдана, забирає його до свого приватного мешкання і опікується ним. Кін -

чається тим, що обоє закохуються і, по нашій військовій програній, вже як чоловік і жінка, виїзджають за кордон, щоб тут, від нікого незалежні, користатися своїм щастям.

Головна проблема, якою займається автор, – це любов.

Що, властиво, у своїй істоті є любов? У чому її сила? Де її джерело? Наталка, наприклад, за висловом автора, полюбила Тодора раптово. Що ж це є? Чи це є діяння якоїсь Вищої розумної сили, яка керує нашими почуттями та направляє їх в певному напрямку? А чи це є гра сліпих природних сил, як твердять матеріялісти?

Обмеженість наших пізнавальних здібностей не дозволяє заглянути нам у корінь цієї проблеми, і не один філософ чи письменник, розглядаючи любов під ріжними аспектами, поламав тут зуби.

Ту трудність, що пов"язана з вирішенням цієї проблеми, розуміє і наш автор і тому до якоїсь ширшої аналізи, якогось глибшого психологічного вгляду в це явище він не пускається. Він просто констатує факт – любов існує. І вся історія Наталки, а пізніше й історія Богдана та всіх другорядних персонажів, згідно з задумом автора, лише стверджує цей факт як найкраще. За своєю конструкцією роман "Перша любов" уявляє з себе, властиво, дві окремі повісті тематично досить слабо пов"язані.

Зпочатку йде трагічна історія Наталки, яка /історія/ із 260 сторінок книги займає більш–менш третину й закінчується смертю героїні. Проблему першої любови як такої, цілеспрямовано й закінчено представив автор у фактах любовної історії Наталки. Всяким іншим відмінам і зовнішнім виявам любови приділено також багато уваги й місця в книзі, але все це в більшости відноситься вже до історії другого героя – Богдана. Тут ріжні моменти, що пов"язані з феноменом любови, виступають назагал спорадично і не так може яскраво, як в історії Наталки. Головне, що тут зустрічаємо – це елемент любови до батьківщини, як він розкривається в історії Богдана.

Роман має сентиментальне забарвлення. мабуть не одна чутлива душа пустить і сльозу при його читанні.

Події вставлено в рамки кінця 19–го та першої чверти 20–го століття. Широкими мазками змальовано тут шляхетсько–панський побут та зв"язані з ним соціяльні відносини в Україні перед першою світовою війною. Трохи далі зустрічаємо цікаві, повні пригод, епізоди з юнацького життя Богдана: перебування його в "катакомбах" серед одеських босяків, злодійські вправи і т.п. Пізніше постають перед нами як живі, майже вже припавши пилом забуття, героїчні дії Армії УНР початкового періоду її формування. Повні напруги гостро–драматичні ситуації: зустріч Богдана із своїм батьком–большевиком, бій під Христинівкою, невдалий для большевиків розстріл Богдана і т.п. – ці моменти приковують увагу читача. Герой роману – Богдан виступає тут всюди як індивідуально сильна постать і цілком відповідає ідеалові патріота–борця, що з любови до батьківщини не спиняється перед жадною небезпекою, і цілість залишає глибоке враження.

Дякуючи пригодницькому характерові, підкресленням моральних чеснот та зразком національної героїки, – історія Богдана, видана окремою книжкою, була б добрим виховним матеріялом для нашої молоді. На нашу думку, добре було б, якби згодом так сталося.

У всякому разі, добра мова й цікава фабула мають усі шанси здобути для цієї книжки та її автора симпатії українських читачів взагалі.

ТРИЗУБ, березень 1963
Борис Ставинський

Вельмишановний Пане Дончук!

Книжка "Перша любов", мушу признати що дуже цікава, а як читаеш то е такі місця що, направду, хочеться плакати.

Нехай Господь благословить і помагає Вам у дальших виданнях.

З правдивою пошаною: Йосиф Сливінський

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Вельми Шановний Пане Дончук !

Я звичайно не люблю,як мені кажуть, що саме я маю читати,а в додатку за той наказ кажуть платити. Мимо того я Вашу книжку "Перша любов" прочитав з приємністю. Не є я літературним критиком і навіть не є знавцем літератури,але читати цікаві /для мене/ твори люблю й до тих "цікавих" належить і "Перша любов". В засаді я погоджуюся з рецензією уміщеною в останньому числі "Тризуба", але від себе мушу вказати на деякі недоліки, що їх слід би було обминати в майбутньому, а саме : 1. Коли Наталка несла для Тодора їсти, то захопила пляшку вина, а коли вже почала частувати, то наливала горілки. Де ділося вино,а де взялася горілка так і не відомо. Це недолік, який не має значіння,але уважному читачеві впадає в "око". 2. На сторінці 219 написано : " Україна стогнала під тягарем громадянської війни". Це вже недолік поважний, бо українські громадяни ніколи між собою війни не провадили, а воювали з москалями за своє визволення,т.т., війна була не ГРОМАДЯНСЬКА,а ВИЗВОЛЬНА. Вислів "громадянська війна" являється перекладом з російської мови "гражданская война", яким то висловом Москва окреслює свою аґресію проти Української Народної Республіки для замилення очей вільному світові,мовляв,вона нікого не завойовувала – це самі громадяни боролися за советську владу. 3. На тій же 219 ст. : "...проголошену Четвертим Універсалом Самостійну Соборну УНР..."
4-м Універсалом проголошено самостійність, а соборність була проголошена рік пізніше, про що Вам напевно відомо.

Очевидно, можна було б знайти ще більше недоліків,але вони не мають сутєвого значіння і не кидаються в очі.

Бажаю Вам багато успіху,зостаюсь з правдивою до Вас пошаною й щирим привітом :

Павло Шпірук

ВШ. Пане Дончук.

Ваші твори прочитую із захопленням.Роман "Перша Любов", знаменита, /ґратулюю/ жінки при читанню плачуть, і майже всі хвалять твір.Бажаю Вам успіху ! Йосиф Богданюк

Вельмишановний Пане З. Дончук !

За книжку "Перша любов" від щирої душі дякуємо. Надзвичайно цікава, ми її з дружиною прочитали з захопленням по два рази. Ще раз дякую.

З правдивою пошаною до Вас,

Я. Сохацький

В/Поважний п. Автору !

"Перша любов"– чудова ! Ми всією родиною перечитали. Шкода,що наші люди нехотять взагалі читати. Та Бог з ними,так виховав батько кат, а другий продовжує. Прошу не прийміть мого листа за зле.

З щирою пошаною до Вас *о. Андрій*

В.Поважний Пане Дончук !

Дякую Вам за книжку і Ваш підпис. Незабаром вийде моя повість, а тоді Вам зреванжую.

Книжку "Перша любов" я читала з приємністю і великим зацікавленням. Дуже ніжні нотки характеру чутливої і вірної дівчини, як також гарно відтворений характер її сина. Читаючи, я переживала долю героїв, і ще думала про них прочитавши повість. Значить в ній є мистецька правда. Думаю, критика повинна б бути гарна на книжку. Тому прошу прийняти мої ґратуляції і далі писати, не зражуватись ніким і нічим.

Вітаю Вас Ярослава Острукова

Високоповажний Пане !

Дуже мені подобалася книжка "Перша любов". Я прочитала майже без перерви до 3-ї години ночі. Давала ще 2-м особам, які теж дуже захоплені цією книжкою."Прірва" також гарна, яка нагадує те що ми самі пережили, бо прийшлось самим кочувати з місця на місце і ніколи не була певна чи чоловік повернеться з роботи до хати.

Читаючи цю книжку, сама дуже переживала,бо нагадала мені подібну і нашу "житуху" в царстві сатани.

Дуже дякую за книжки.

З пошаною до Вас *Г. Ярко*

Дорогий Земляче і Високоповажний Майстре!

З глибокою, щирою подякою повідомляю, що обидві Ваші милі книжки – "Гнат Кіндратович" і "Перша любов"одержав і, не відриваючись, перечитав обидві з великим апетитом. Сподіваюся, що у неупередженого читача так само викличуть вони саме ті емоції, яких Автор сподівався. І з глибини душі бажаю Вам найбільшого успіху в поширенні цих Ваших творів.

Признаюся, що, знавши Вас тільки з також дуже доброї книжки "Море по коліна", сподівався, що й у цих нових Ваших творах зустрінуся часткові перебільшення, гіперболіза-цію, яка, в певних обставинах і відповідно подана, знецінює мистецький задум автора. З приємністю стверджую, що в "Гнаті Кіндратовичі", на мою думку, Ви того майстерно уникнули, і вийшов твір, що і читається легко, і висміює, крізь сльози, надмірно гірку дійсність нашого недавно минулого, і, виходить, з честю виконує свою функцію–боротьби із вічним злом за вічне Добро.

Прикладаю моні-ордер на 5.50 – вартість обох одержаних мною книжок.

Привіт!

З глибокою до Вас пошаною *О. Кобець*

Вельмишановний Пане Дончук!

Дуже дякую Вам за Ваш гарний подарунок і за добрі слова в дедикації. Завжди приємно почути від письменника, що з ним ти особисто не знайомий, але що його твори тобі завжди сподобались. Такі теплі несподіванки належать до гарних і незабутніх хвилин життя.

Мушу з соромом признатись, що через тяжкі іспити в школі я ше не встиг прочитати "Першу любов". Відклав її на вільний день, щоб могти повністю віддатись Вашій майстерності, яка була вже показана в Ваших дуже добрих сатиричних романах "Гнат Кіндратович" і "Море по коліна", що їх я прочитав за рекомендацією тонкого літературознавця Костецького. Бажаю Вам успіхів у Вашій творчості.

Б. Рубчак.

Будинок Незалежности в Філядельфії

НОВИЙ РОМАН З. ДОНЧУКА

Зосим Дончук: Будинок 1313. Філаделфія, 1965. р. Накладом автора. 295 стор. 21цм.

Зосим Дончук плідний письменник. Щойно на еміґрації в вільному світі має він змогу писати свобідно без диктату й накинутих згори зовнішніх і внутрішніх форм та директив; дотепер є він автором п"ятьох повістей та двох збірок оповідань. Тематику своїх творів завжди актуалізує, пов"язує тісно з життям, чи то сучасним, чи недавно минулим, опрацьовуючи в поважному або веселому тоні, вміє живо розповідати і влучно креслити картини та персонажі своїх творів.

У названому в наголовку романі вибрав автор тему зовсім сучасну, актуальну, ульоковану в Филаделфії, в одному з великих центрів поселення нової еміґрації, в місті братньої любови, як сам він каже в дедикації роману – "гостинній і щедрій Филаделфії". Акція роману відбувається в середовищі переважно нової еміґрації.

В центрі подій із щоденного життя поставив автор колишнього інженера з підсовєтської України, Петра Васильевича Залізняка, людину талановиту, метку, проворну, підприємчиву, що скоро й акуратно пристосовується до нових обставин у країні нового поселення. Приїхавши до Америки, він приймає роботу фабричного робітника тому, щоб заробляти гроші і помагати матеріяльно іншим скиталь-

цям, переселнцям. Рівночасно працює він пером як журналіст, активізується в українських громадських установах филаделфії. Скоро купує хату, щоб зробити собі матеріяльну базу для прожитку й культурно–освітньої праці.

Це вповні позитивний тип Українця, представник невмирущої нації. Та купив він хату з дивним числом 1313, подвійною тринадцяткою, що на думку деяких людей приносить щастя, а на думку інших нещастя.

І тут саме зачинається низка різних, деяких майже фантастичних подій, поважних і веселих, щасливих і траґічних, неначе взятих із щоденного життя великого міста, притаманних нинішнім часам. Хата з подвійною тринадцяткою приносить багато щастя /успіхів / і багато нещасть. Петро піднаймає кімнати дивним льокаторам. Деякі з кімнат стають місцем щастя. Жительки кімнати на третьому поверсі, зверненому до вулиці, виходять щасливо заміж, без огляду на свій вік, як напр. стара 80–літня Югина. Інші кімнати замешкують безетичні, вповні аморальні жінки.

Сам Залізняк не знав, кого приймає в свою хату і яких бешкетів вони нароблять не тільки йому, але й цілому суспільству. І так прийнята ним із милосердя стара 70–тилітня жінка, еміґрантка Кекелія, з польського шляхетського роду, що ненавидить Українців, "хлопів – мужиків", хоч живе з їхньої доброти, виробляючи ляльки в прегарних українських строях. Та вона інтриґантка й помагає іншій жінці, молодій і дуже гарній Мілені, вдові з двома дітьми, зловити чоловіка для поправи її матеріяльних основ життя. Коли не вдалося їм розбити статечне подружжя, Мілена з допомогою Кекелії розбиває дружні відносини двох молодих людей і одружується з майбутнім нареченим доні цих статечних людей, яких перед тим хотіла розлучити. Задурманений її красою і любощами молодий інженер скоро розходиться з нею. Мілена, що по матері походила з циганського роду, відкрила сальон ворожіння й розваг для мужчин. Кекелія спробувала теж запроторити в тюрму свого добродія, Петра, та не вдалося їй обманути правосуддя.

Правда виходить наверх, а безетичні жінки покарані.

В основному автор виводить у романі багато позитивних постатей, як сказано, з нової еміґрації, які, як і він, користають із благ Америки, вростають у її стиль життя та розбудовують українське культурне життя. Саме в історію розпусних жінок, що закінчили свої кар"єри належною їм карою, вплітає автор актуальні й позитивні моменти з культурного життя української громади в Филаделфії. Бачимо українські установи, як Горожанський клюб, українські радіопрограми, концерти, театральні вистави, політичні і громадські наукові зібрання, наших культурних і політичних діячів, як д–р Ґалан, дитяча письменниця Марія Павлівна /Юркевич /, співачка Ганна Шерей, згадує теж і про митрополита Іларіона Огієнка, перекладача св. Письма, Ребета і Бандеру, Т. Лапичака і інших. А в особі Залізняка добачує читач самого автора, що теж бере активну участь у культурному житті филадельфійської громади, переписується зі скитальцями та залишенцями в Західній Европі й допомагає їм приїхати до Америки.

Аж хочеться запитати, чому автор у культурне й позитивне життя нашої еміґрації вплутав скандальні історії зі старими бабами та молодини безетичними жінками, здеморалізованими й зіпсутими інтриґантками. Мабуть хотів він дати нашій читацькій публіці сензаційні картини з життя людей морально зіпсутих, наслідуючи один рід американської дешевенької літератури, яку можна купити в кожному тутешньому "драґ–сторі" для заспокоєння цікавости і насолоди сексуальними сензаціями, чи дати повість із т. зв. "гепі енд". Та ми не повинні робити цього, бо наша еміґрантська спільнота в вільному світі не багата на те, щоб витрачати гроші на небагато вартісну лектуру, саме через такі приперчені амурозні історійки, та ще й написані фейлетонічним стилем. Хоч авторова мова гарна, то все ж таки знаходяться в ній деякі налети московщини. А друкарня повинна давати якнайменше друкарських помилок.

Автор має талант. Тому він повинен його шанувати для іншого жанру романів. "Н.В." 4.15,1965. *В.М.Л.*

Вельмишановний Пане З. Дончук!

Пересилаємо ми Вам належну суму за Вашу книжку "Будинок 13 13". Ви пишете в своїй авторській примітці, що присвячуєте цю книжку Філадельфії з її історичним дзвоном про Свободу, але ця Ваша книжка ближче до серця тим, що ще тільки шукають тої СВОБОДИ, хоч і знайшлися в тяжких обставинах у цій же колисці СВОБОДИ – Філаделфії.

Ви добре описали паню Кекелію, і читач в особі таких кекелій має на увазі тих, що вже по смітниках шукають поживу, але носяться з своїми титулами й не раз стають на перешкоді тим, що шукають за тою Свободою, і не тільки для себе, а й для всього свого народу. Через свою м"якосердечність ті шукачі за Свободою іноді пригрівають за пазухою й тих гадюк із життєвого смітника, а потім мають від них смертельну рану.

І Мілена тут добре змальована. О, скільки ще є тих мілен і серед нашого народу, які не знають хто вони і чиї вони діти або вдають із себе незнайок і торгують собою, а разом з цим і честю свого народу, особливо вродливі мілени, але зрадливі.

І нарешті сама назва твору "13 13".

Які дивовиди ще є серед цивілізованого народу в часи вже високої цивілізації. Ви добре це підмітили і яскраво змалювали цим твором.

Цей Ваш твір ніби продовження попередніх Ваших творів про того Гната Кіндратовича, що використовував всяку ситуацію в своїх особистих інтересах і ладен продати і рідного тата будь-кому, лиш би мати з того для себе зиск.

І таких Гнатів Кіндратовичів в ризах і в різних інших шатах не бракує й тепер, не бракувало їх і в дні державного відродження та боротьби українського народу за свою державність і суверенність. Чимало їх є й серед нашої еміґрації, що вдають з себе "щирих патріотів та богобоязливих", але ладні свого ж брата в ложці втопити, коли той не йде до того Гната на поклін і не несе з собою данину.

І це тільки деякі фраґменти про Ваш цей твір, але Ви багато більше й обширніше змальовуєте в своїх творах чогось позитивного й негативного в середовищі нашої еміграції. І за це все Вам від нас обох Велике Спасибі. Побільше б нам мати таких сміливих і відважних письменників і журналістів, то можливо ми могли б вимести свою хату від того сміття, що його на брудному лапті чи постолу нанесли нам зайди й різні наїздники, а разом з тим повідмітали б усе смітячко й від своєї політичної еміґрації, що, не шкодуючи своїх сил і свого здоров"я, шука за тою Свободою для свого народу.

З товариською до Вас пошаною Ваші читачі, –

Іван і Марія Посипайли.

Добрий день Вельмишановний п. Дончук!

Перш за все треба сказати що твір "Будинок 13 13 " написано майстерно і грамотною українською мовою. Майстерно виведені, правда, не до кінця, дієві особи Вашого твору. Особисто мені подобається в Вашому творі дві дієві особи – Мілена і Кекелія. Спостерігаючі родинне життя в Америці і думаєш який великий відсоток є в Америці цих Мілен і Кекелин і то всіх національностей які руйнують розбещенною поведінкою собі і другим життя. Було б краще коли б Ви вивели цих дві свині в інтернаціональному світлі. Адже свиня, чи мавпа, це тварина інтернаціональна. Вони вміють по свинячому віддячити, за зроблене добро свині, бо свиня є свинею звідки б вона не походила – з Польщі, Сербії, Індії чи з України. Мавпа чи свиня живе при такій високій цивілізації в Америці ніколи не подумає, скільки ж вона вклала свого розуму в цю цивілізацію. Такі свині й мавпи людської подоби думають про люстро, помаду, суконки і про кохання та секс, а чоловіки про грабунок.

На мою думку, твір Ваш не докінчений. Що сталося з Мовчаном, мало написано про Залізняка, чи щасливий він.

З правдивою пошаною до Вас, Ф. Дудник

БУДИНОК 1313

ЧИ ТРИНАДЦЯТКА ДІЙСНО НЕЩАСЛИВА? НА РОЗДУМУВАННЯ ЗАБОБОННИМ

– Чи число "13" справді має "магічне" значення?

На це запитання якщо не всі, то, принаймі, напевно абсолютна більшість людей відповість, що ні, що то тільки людські забобони, і т.д. Але чи хтось цікавився скільки є таких, які хоч і не кажуть, але "в душі", "для себе" в більшій або меншій мірі таки вірять, що тринадцятка "таки щось має в собі" магічне, нерозгадане таємниче. Одні вважають, що це число приносить щастя, інші, навпаки вважають тринадцятку "завжди нещасливою".

На тему тринадцятки в минулому році в США появився навіть роман пера нашого відомого письменника на американському материку Зосима Данчука. Назва роману – "Будинок 1313". Над змістом цього твору нема змоги тут ширше зупинитися, хоч треба зазначити, що подібно, як і всі інші твори Зосима Дончука, цей роман комедійного жанру також написаний цікаво й захоплююче, і тому варто, щоб його прочитав кожний. В даному випадку ми лише хотіли зазначити, Що в книжці "Будинок 1313" знайдуть для себе добрі вістки як ті, що вважають тринадцятку нещасливим числом, так і ті, які вірять, що ця цифра приносить щастя. Але дамо слово героям "Будинку 1313".

– Чи ти пригадуєш, – каже один з них, – що в 1913 році помер письменник Михайло Коцюбинський? Чи не фатальне 13 січня 1667 року, коли за Андрусівською умовою поділили Україну між Москвою й Польщею? А як ти дивишся, що англійська піхота, вишикувана в тринадцять каре, розбила армію Наполеона в 1815 році, 13 червня, на плато Муасен–Жан, біля Ватерлоо і це було початком кінця Наполеона і величі Франції. І, нарешті, в 1913 році передчасно померла видатна українська письменниця Леся Украї-

їнка, тринадцятого травня 1933 року застрілився Микола Хвильовий, 13 березня 1664 року поляки розстріляли гетьмана Виговського. Чи це не трагедія? Чи тобі мало цих прикладів з тринадцяткою?

– Ці приклади мене не переконують, – стояв на своєму інший голос, – в російсько-японській війні найбільше прославився командир крейсера "Рюрик", що називався К.І. Тринадцятий. А його внук Микита Тринадцятий у Парижі недавно отримав нагороду. Скільки він пригадує, то Наполеон зайняв Москву 13 вересня 1812 року. Після довгого перебування в полоні, саме на Свят-Вечір 25 грудня вирвались на волю 1113 кубінців і, нарешті, Ісус Христос мав дванадцять апостолів, а сам творив тринадцятку і скільки спасіння він приніс людям.

– Але цим тринадцятим був Юда, – гукнув інший голос. – А чи пригадуєш ти з прочитаних книг, щоб якийсь полководець, політик, міністер чи президент розпочинав якесь велике діло тринадцятого числа? Чи знаєш хоч один випадок початку війни чи наступу тринадцятого числа. Немає. В Німеччині немає будинків, щоб закінчувалися тринадцяткою, в готелях немає кімнат під тринадцятим числом, бо ніхто не захоче мешкати, чи ночувати. У Києві на Куренівці 13 березня 1963 року осунулась гребля і викликала жахливу катастрофу з людськими жертвами. В протоці Ля-Манш, до збудови Маяка, щорічно розбивалося десятки кораблів і гинуло тисячі людей лише тому, що там стреміли з води тринадцять ґранітних виступів біля рифу Генуї.

– Не лякай! – стояв на своєму інший голос. – В тринадцятому році сімнадцятого століття в Московії прийшли до влади князі Романових і щасливо царювали понад триста років. Композитор Микола М"ясковський написав рівно тринадцять струнних квартетів. У 1313 році народився відомий італійський письменник Боккаччіо Джовані, що осягнув світової слави своїм "Декамероном" і прожив щасливо 62 роки. 13 травня 1849 року народився великий пись-

менник Панас Мирний, 13 серпня 1887 року народився письменник Степан Риндик, 13 квітня 1743 року народився президент США Томас Джефферсон, четвертого липня 1776 р. підписана знаменита американська Декларація Незалежности тринадцятьма колоніями і тринадцять червоних і білих стрічок на американському прапорі до сьогодні з в е л и ч у ю т ь цю державу... Тринадцятого вересня сенат і палата репрезентантів США ухвалили побудову пам"ятника Т. Шевченка у Вашінґтоні, 13 квітня товариство боротьби з пересудами на своєму засіданні уповноважило сенатора Дірксена вручити полковникові Ґленові, за 13–й з черги лет у космічний простір навколо землі, годинник, на якому викарбувано цифру "13"... Тринадцять сенаторів передали цей пам"ятковий годинник Ґленові, що щасливо приземлився після 13–го з черги лету в космос. Під час у р о ч и с т о ї церемонії розбито молотком дзеркало, яке розлетілося на 1300 шматків. Ґратуляційна промова сенатора Дірксена тривала рівно 13 секунд і полковник Ґлен щиро подякував, що ця церемонія так гарно пройшла, хоч повинна б тривати принаймі 13 годин.

І так далі, і так далі... Хто ж тоді з них більше прав, а хто менше? На мою думку, ні той, ні другий...

"У.В." 31 жовтня 1965.

Д–р Юл. Мовчан.

Високошановний і дорогий земляче Дончук!

За Вашу нову книжку "Будинок 1313" — н а й щ и р і ш е Вам дякую!

Прочитав я її, як–то кажуть, майже за "одним замахом" і скажу щиро, що вона мені – як своїм змістом, так і своєю літературно–мистецькою вартістю дуже сподобалася. Подивляю Вашу незвичайну працьовитість: та ж ви майже що рік, то й видаєте новий роман!

Не зважаючи на ті чи інші "слабі місця", книжка читається з захопленням. Почавши читати, не хочеться відірватись від книжки, і це на мою думку, є те найцінніше, що

характеризує літературний твір і чим дійсно може гордитися творець твору – письменник. Мова книжки – чудова – дійсно літературна соборна українська мова без огидних галицизмів та інших "ізмів". Також книжка може мати /і напевно матиме! / велике виховавче значіння. Та ж тип Мілени – просто класичний, і подібних типів частенько можна здибати також серед українських жінок / серед іншо–національних жінок, на мою думку, подібних типів є навіть значно більше /. Деякі місця в Вашій книжці настільки цінні й цікаві, що я б їх з великою приємністю хотів використати в своїй рубриці "На різні теми" в ульмівських "Укр. Вістях" – очевидно, з умовою подачі джерела як також за Вашою згодою.

. . . . . .

Трохи наївним вийшов у Вас головний "позитивний герой" – Петро Залізняк, який не встигнувши спіткати на вулиці якусь невідому бабу, зразу ж запропонував їй не тільки жити в його домі але жити до кінця /Кекелії/життя! Де–де, але в Америці аж таких наївняків нема, бо це часто вилазить боком. Взяти до хати жінку в ролі хай навіть і куховарки – це велика відповідальність. Тим більше – старої, яка може захворіти і тоді хоч продавай хату на оплату шпитальних видатків! Залізняк, звичайно, з природи добра й чесна людина, але наївність /або краще глупота, як це у випадку Залізняка/ – це не є те саме, що доброчинність!

. . . . . /.

В загальному, кажу, твір стоїть на високому літературному рівні і читається захоплено і цікаво, а це є найголовніше. При тому цікавість Вашого роману побудована не на дешевих переважно сексуальних або криміналь-них історійках, як це часто можна здибати серед творів сучасної англомовної літератури /погоня за читачем/, а на високоморальних принципах подружнього і суспільного життя.

Ще раз дякую за книжку, і широ Ваш

Юл. Мовчан

На добру згадку дорогим Дон–Чукам !

Дон Чук

* * * * * * * *

Укладемо наші ритми
На еспанський колорит ми :

Там,де сонце смажить брук,
Там, де люд, як чорний крук,
Де трамваю грізний грюк
Жив Дон Чук і Донна Чук.

Філаделфія – оселя –
Це вам не філодендрон.
Ні дельфінів, не Фіделя,
Тільки фільм і патефон...

Не сумує наш Дон Чук.
Він радіє з творчих мук
І дітей ростить : Чук–Чук !
Як не донця, то синчук,
Як не повість, то роман –
В нього діток караван.

Ще й близняточка–новелі,
То плаксиві, то веселі...
І приходить за числом
Другий, третій, п"ятий том...
"Діти,– каже їм Дон Чук,–
А тепер ідіть вже в друк".

Ганна Черінь.

Вельмишановний Пане Дончук !

Завинив я перед Вами, ще й досі не відповів і не подякував Вам. А подякувати є за що !– За Ваш роман " Будинок 13 13 ", як і за всі Ваші гарні книжки, приязно надіслані мені раніше. Я довго не знав, що поблизу, майже під боком живе письменник, наділений таким чудовим даром-талантом. Чи Ви писали в Україні ? Ви–добрий повістяр і майстер сюжету! Умієте гарно робити, вірніше творити і розвивати художнє плетиво. Читаєш і хочеться читати!.. Лише як би я хотів, щоб у Ваших творах блискотіла більш плекана мова та не траплялося знижування художніх засобів!.. Часом у Вас замість художнього показу та розкриття – публіцистичні місця, зокрема у "Прірві", і їх треба виполювати, мов лихий бур"ян на ниві!

Але, не зважаючи на це, твори Ваші читаються з непослабленою цікавістю. Вони – вияв нашої гіркої доби та ще гіркіших днів і в Україні, і поза нею...

На жаль, влітку я не міг спокійно читати, бо буденщина забирала в мене дорогий час. Ця буденщина, чи образніше – виснажливе ходіння по муках не кидає мене, але тепер я проковтнув усі Ваші книжки, за вийнятком двох збірок оповідань. Свіжа річ – "Будинок 13 13" – дуже живо написана, і я, захоплений, просто не міг довго затримуватися та робити більші помітки, потрібні для рецензійного розгляду. Передивлятимуся ще раз.

Кажу щиро : хочеться написати про Вас щось гарне й сердечне, але ж я – не критик... Та ще й знову на перешкоді – моє повторне безробіття. Звільнили, іродові сини, знову. І на цей раз, здається, надовго.

Все ж так чи інакше, а про Вас я конче напишу!..

На все добре! З пошаною до Вас,

Микола Щербак.

Вельми Шановний Пане!

Пересилаю вартість надісланої мені книжки Вашого пера " Будинок 13 13". Давніше купив у нашій книгарні роман "Перша любов".

Ваші твори реалістичні, вихоплені з життя і тому мають велике виховне значіння. Читаються легко, бо написані без зайвого патосу, письменником, що добре володіє літературною мовою. Нам якнайбільше треба творів виховних, з життя для нашої молоді.

На жаль, доляр і вигоди стали тут ціллю життя. Здобуваючи доляр, тратимо найбільший наш скарб – нашу молодь. Винні в першу чергу батьки і всі національні установи з Церквою включно, бо поза великими ідеями забули про найважнішу – виховання своєї молоді, підставу нашого буття.

Бажаю Вам успіхів в Вашій творчій праці, остаю з глибокою пошаною,

Євген Бровар.

Поважний Пане Дончук.

Можу ствердити, Ви є вибраний співець і мистець слова. Ви реаліст,– сучасник. Незнаю, чи %и вже писали добу з побуту наших людей в Німеччині, 1941–1945 років, а якщо ні, то пишіть – бо ніякий історик цього не схопить так докладно як можна схопити в оповіданні – долі багатьох наших хлопців і дівчат у наметах воєнно–промислової машини гітлерівщини.

Ми вже частинно призабули минуле, воно сьогодні немов сон. Було б дуже добре мати це все зібране на одній ленті. Здається, що тільки Ви могли б це зробити.

З пошаною і привітом, *Микола Костко*

Вельми Шановний Пане Дончук!

Ваш роман "Будинок 13 13" цікавий і стиль гарний. Описуете ідейні і темні типи "східняків", а де типи "галичан"?

Чи не було б побажано і приємно читати про будуючу кооперацію і братання цих двох елементів укр. спільноти?

Пришліть "Першу любов", для моїх доростаючих дітей.

Із найщирішими побажаннями: Др. Павло Пундій

Вельми Шановний і Дорогий Пане Дончук!

Щиросердечно вітаю Вас з появою Вашої прекрасної змістом книжки "Будинок 13 13". Ваші всі твори, писані живою мовою, доступною навіть для молоді з нижчих клясів шкіл.

Ми з захопленням перечитуємо деякі сторінки Ваших книжок нашим еміґрантам, сторінки де зображені перевертні з ситими карками, згубивши людяність – прямо здичавіли.

За Ваші прекрасні писання Вам належиться не тільки що ґратуляція чи похвала, але також моральна і матеріяльна підтримка, бо на все Ви заслуговуєте, дорогий пане Дончук!

Бажаю Вам багато успіхів в Вашій цінній праці!!!

Ваш земляк М. Процик.

Вп. Пане Дончук!

Пересилаю Вам 3.50 за книжку "Будинок 13 13".

Книжка дуже гарно та цікаво написана, але має дуже багато друкарських похибок – "чортиків", за які Ви не відповідаєте, а лише друкарня і тому Ви повинні звернути на це увагу!

Ще раз щиро дякую і остаюсь з пошаною,

Ольга і Роман Возняки.

ВШ. й дорогий Пане З. Дончук!

Вашу книжку "1313" перечитав одним душком. Цікава, і ще раз цікава, а тому що написана з нашого життя, не чужого. Де-яким читачам є нагода дещо засвоїти, та повчитися, як треба культурній людині жити. Бо кажу Вам, що багато не знають. Лихо в тім, що нас поза залізною заслоною живе поверх два мільйони. А видати книжку двіти сячі не можна розіпхати.

Посилаю М.О. на 3.50 належність.

Ваш щирий

Олександер Брик

Високоповажний Пане З. Дончук!

Вашу книжку "1313" – отримав і нашвидку перечитав, матиму більше вільного часу /я щоліта маю 2 – 3 місяці неплатної перерви в праці/ і докладно перечитаю ще вдруге.

Я давніше щось читав з під Вашого пера – і мені подобається Ваш підхід до задуманого твору: без рожевих окуляр, непідмальовуючи зайво ясними і милими для ока фарбами а просто і по мистецькому подаючи читачеві дійсний стан пережиття персонажів данного твору та заякорення їх в новому житейському морі...

Рівнож немалу ролю відограє й оправа книжки.

У нас на Київщині було прислів"я: "Не в тім сила, що кобила сива – а в тім, що не везе".

Хоч нас і багато в розсіянні сущих – проте читаючих книжки дуже мало. Сумно виглядає справа – коли цікавий твір тиражом в 2000, лежить на книгарських полицях не маючи покупців.

Для нашого народу – особливо в чужих чужинах сущому – Бог забув, а може в той час і не мав – дати талан, а саме – любов до своєї книжки.

А тепер Дорогий Пане Дончук моє прохання: вишліть слідуючі книжки:

1. Перша любов
2. Гнат Кіндратович
3. Море по коліна
4. Ясновидець Гері

Належність зараз же надішлю по отриманні книжок.

За "1313" належність пересилаю поштовим перекозом, який долучую при цьому листі.

Даруйте що своїм листом заберу Вам час на прочитання.

Бажаю дальших успіхів в праці – а також і головне здоров"я та сил – Щасти Боже!

З правдивою пошаною

Д. Гамонів

Високошановний Пане Дончук!

Я отримав Вашу чергову працю, "Будинок 13 13", переглянув дещо, зобачив, що Ваш роман, сатиристичнаго погляду, в якому подаєте живу правду, про життя нової та старої нашої еміґрації.

Дійсно в нашому часі, потрібно Шевченків і Франків. Подавати життя наших людей у живих фактах. Це прокляття, яке ми сьогодні переживаємо, то шкода нарікати на чужинців. Наша українська земля приманює кожного. Коли б в нашій історії було менше зрадників, що ходили й ходять від Петра до Юди, то напевно наша Україна була би сьогодні незалежною Державою.

Ваш роман: "Будинок 13 13", заслуговує гарну, позитину оцінку.

Замість 3.50, посилаю свою працю: "Новими шляхами", оповідання. Дві частини в оправі 4.00, це так за так.

Бажаю Вам всього найкращого у Вашій невтомній письменницькій праці,

Зі щирим українським привітом,

Гр. Домашовець.

Шановний Пане Авторе!

Щиросердечно дякую за пересилку книжки "Будинок 13 13". Пересилаю переказ на 8.50 з тим що 3.50 довгу, а 5 доляр. за "Прірву", яку прошу вислати. Так само хочу купити всі Ваші твори які маєте.

Книжка "Будинок 13 13" дуже мені подобалась, легко читається із зацікавленням.

Остаю з правдивою пошаною

Роман Вомфель.

Дорогий Авторе!

Дякую за книжку "Будинок 13 13".

Місцями мені так сподобалась, що аж прослезився. Тільки хотів би знати, чи ті всі 25 родин що їх сюди спровадив П. Залізняк, хоч подякували йому?

З пошаною до Вас, С. Зеленюх.

Пане Дончук!

Сердечно дякую за надіслану Вами книжку " Будинок 13 13". Прочитав без віддиху з насолодою.Персонажі всі живі,мова гарна і читається легко. А щоб одірватись від книжки – нема що й пробувати.Прочитав, як то кажуть, запоєм.

Щиро дякую, що не забули моєї адреси. Гроші пересилаю "Моні ордером".

З пошаною Ваш Іван Кузьменко.

Дорогий земляче З. Дончук!

Дуже дякую за присланy книжку. Прочитала з великим захопленням. Цікаво, хто оця потвора Кекелія, чи це не пані Жб...?.

Посилаю Вам 5 д. Чотири за книжку "Будинок 13 13", а один доляр аванс на ту книжку, що готуете до друку.

З правдивою пошаною

Є. Зубенко.

Вельмишановний Добродію Дончук!

Вашу книжку "Будинок 13 13" я одержав. Дуже дякую, бо я Ваші книжки читаю з великою насолодою;правда цієї книжки я ще не читав,але плату висилаю зараз, гадаю що і ця книжка буде добра.

З пошаною до Вас та на все добре,

І. Яковенко.

Дорогий Пане Дончук!

Вибачайте за запізнення,попросту забув. Книжка чудова! Пишіть більше. Проші справте нашу адресу.

Здоровлю Вас щиро,

Зенон Цісик.

Вельмишановний пане Дончук!

Дуже дякую за надіслану книжку і бажаю Вам такого здоров"я, щоб Ви могли дожити до 100 років!

З правдивою пошаною до Вас, І. Антипенко

Дорогий Земляче і Колеґо!

Одержав дуже гарну Вашу нову книжку "Будинок 13 13". Особливо приємно було прочитати згадку про Тодося Осьмачку – картина, наче сфотографована, і дуже подібна до тієї, яку й мені нераз доводилось спостерігати.

Ви не написали на книжці ціни, але я,виходячи з приблизних оброхунків та із спроможности свого гаманця,– прикладаю три доляри, – якщо коштує дорожче, напишіть, то дошлю.

Ще раз дякую за Вашу милу книжку,що є безперечною вкладкою в нашу еміґранську літературу, і бажаю Вам дальших творчих успіхів.

Параліж позбавив мене можливости зовсім далі працювати.

З глибокою пошаною, *О, Кобецъ/Воронін/.*

Любий Друже!

Щиро дякую за надіслану нову Вашу книгу " БУДИНОК 13 13". Багато близьких людей в ній я знайшов.Поринув у спогади недавнього минулого. Гарно пишете, Друже,щасти Вам Боже!

Надсилаю при цьому 5 дол. на Ваш видавничий фонд.

Сердечно Ваш, *Петро Павлович.*
(Трембовецький)

Вельмишановний Пане Дончук!

Читаючи Вашу цінну книжку "Будинок 13 13"не маю слів висказати свойого почуття та переживань. Все це оновляється в моїй пам"яті і гейби по фільмовому екрані пробігають усі картини,та гейби бачу сам себе у процесі всіх згорених,веселих та трагічних переживань мойого скитальського життя.

Книжка дуже цінний та вартісний твір правдивих подій.

В залученні готівкою 4 д. та буду дуже вдячний о присланння слідуючого Вашого твору.

Здоровлю щиро,бажаю кріпких сил, М. Марків.

Наші дорогі друзі!

Дуже дякуемо за книжку. Чоловік вже прочитав, а я читаю по троху в сабвеї, бо дома немаю часу. Мова дуже добра, легко читається, а головне що головну "героїню" дуже легко впізнати, алеж і дає їй жару п. Зосим!

Дуже дякую що Ви пане Зосиме й мене не забули, згадали теплим словом.

До речі, я Вам признаюся що народилася 13-го, а вже тут зробила документ на 12. Хоч 13 число е для мене щасливе завжди. Це я перевірила багато разів.

Цілую міцно мою дорогу бабушку а також Вас обох. Дай Боже Вам всім здоров"я!

Цілую, Ваша Г....

Вельмишановний Авторе!
За надіслану Вами книжку "Будинок 13 13" щире спасибі! Книжка легка до читання і цікава тим, що частина нашої еміґрації не лише в Філадельфії, а також і в Чікаґо знайдуть в ній свій образ.

З глибокою пошаною

Ваш читач Микола Козюра

Вельмишановний, письменнику Дончук!
Одержав Вашу книжку "Будинок 13 13" і з великою насолодою я сам прочитав та дав прочитати сусідові. Мій колеґа книжки не повернув, а заплатив мені 3.50. Отже, посилаю Вам 7 дол. і прошу вислати для мене ще одну книжку.

З пошаною та на все добре

І. Яковенко

ВП. Дончук!
Книжку "Будинок 13 13" отримав, і рівнож висилаю 3.50. Книжки ще нечитав, зате моя жінка неможе нахвалитися перед цілим світом цим романом.

З пошаною до Вас

Йосиф Богданик.

Високошановний Добродію!

Щиро дякую Вам за надіслані книжки: "Гнат Кіндратович" і "Будинок 1313". Першу давно вже прочитав, а другої ще ні. "Гнат Кіндратович" дуже мені сподобався. Ви так мітко сфотографували типа аґента совєтської промисловости і постачання, як будьто самі ним були.

Прошу пробачення, що за ту книжку я у Вас в боргу, але зараз ліквідую той борг разам з вартістю "Будинок 1313", всього сумою 6 дол., які пересилаю з цим листом.

Зі змісту прочитаних мною Ваших творів, у мене склалось враження, що Ви родом з Поділля. Як що так, то ми земляки. Слово земляк мене мучить, особливо коли читаю в газетах, як то відбувають з"їзд за з"їздом галичани. Ми в цьому відношенні якісь сухі, байдужі почуття земляцького братерства. Це нам багато шкодить, бо через те нас ніхто не відчуває і не бачить. Галичани взяли в руки провід життя еміґрації і витворюють несамовиті речі, як ігнорування визвольної боротьби 1917 року, ігнорування Д.Ц.УНР і т.д.

Дійшло до такої нахабности, як домагання патріярхату Київського і Галицького. В майбутньому очікується всесвітний з"їзд українців. Він теж відбудеться без участи українців Великої України, як що ми не пробудимось і не організуємось. Найкращою формою організації вважаю земляцтво. Воно зможе домогтись участи і зможе зарепрезентувати Україну в розрізі придніпрянщини.

Був би вдячний дуже, коли б Ви подали свою думку по даному питанню і сказали звідки родом.

Щирий до Вас Т. Печенюк

ВШ. Пане Дончук!

Дуже дякую за книжку "Будинок 1313".

Книжка мені сподобалась під кожним оглядом – бо добре схарактеризоване життя наших в Америці.

З пошаною до Вас В. Кульгавець

В/Шановному Автору З. Дончуку!
При цім пересилаю залеглість за книжку "Будинок 13 13". Цей твір на мене зробив велике враження. Пригадав тяжкий шлях Совітського раю, а також нудне таборове життя. Так само правдиве, дійсне життя тут, в Америці.

Дуже гарна мова і читається книжка легко і приємно.

Залишаюсь з пошаною до Вас,

М. Петренко.

ВШановний Пане!
У залученні 3.50 за книжку "Будинок 13 13", яка мені дуже сподобалась її гарним стилем та доброю мовою що так любо та легенько читається.

Дякую сердечно за посилку, остаюсь з правдивою до Вас пошаною та з любов"ю у Христі!

о. Юрій Гулей.

Високоповажний Пане Дончук!
Щиро дякую за новий Ваш роман– "Будинок 13 13", який мені вислали. Вправді, я очікую від Вас 3-го тому повісті "Ясновидець Гері", бо всі інші вже давно перечитав та ще й розпозичив приятелям.
Ваші книжки мені дуже подобаються, а моїй дружині ще більше – над деякими образками розплакалася. Ви гарно і легко добірними словами змальовуєте осіб, події, ситуації та пейзажі а також здоровим глуздом з сатирою і гумором даєте читачеві вдоволення

Було б побажаним більше оголошувати в пресі про всі Ваші твори, щоб більше людей їх читало. Бо вони є будуючі. Прошу вислати мені "Чорні дні" та "Через річку".

Щиро дякую! Ваш читач Омельян Макогін.

Шановний Пане Добродію!

Що до Вашого твору "Будинок 13 13" то мені подобаються такі персонажі як; Кекелія. То "тип" якого мало драти котом, а Мілену я ще спочатку роману запідозрів як циганку, що пізніше підтвердилось.

Допоможи Боже Вам змагатись за Україну, дорогий земляче. В. Явіренко.

І бачив я...

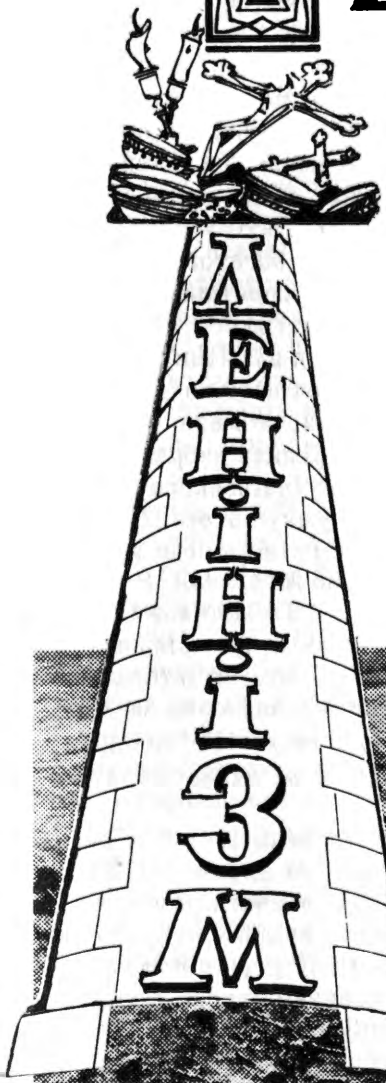

ЗОСИМ ДОНЧУК: "І бачив я..." роман, обкладинка мистця В. Дорошенка, Філядельфія, стр.324, 1967 р

З-під легкого й плодовитого пера нашого відомого повістяра на американський землі Зосима Дончука недавно появилася в світ нова – на цей раз уже дев"ята – книга творів. Це-роман на 324 сторінки "І бачив я..."

Протилежно своїм попереднім творам, жанр яких в основному є сатирично-гумористичний, роман"І бачив я..." (вислів узятий із Біблії) уже мало має спільного з гумористикою. Натомість, у творі є чимало матеріялу для думання. В одному з листів, написаних у зв"язку з виходом своєї нової книжки, автор пише:

Комуністична вежа збудована на трупах

"Перш за все хочу ствердити, що пишучи цей твір, я мав на увазі виключно оборону української нації. А як кожному відомо, найкрашою обороною є АТАКА".

Кого ж атакує Зосим Дончук?

Нема потреби переповідати змісту роману; краще, коли про це читач сам довідається з прочитання твору. Головними героями є, з одного боку, зовнішньо вродливий та здібний, але характером "слабодухий" і плаксивий сільський парубок Грицько Дубчак, а, з другого – також вродлива й здібна Дора Заболотна – дочка багатого та впливового представника післяреволюційної совєтської буржуазії – жида Давида Соломоновича, в хаті якого перед революцією навіть сам "товариш Ленін влаштовував таємні сходини революціонерів". Дора, хоч подібно до більшости людей жидівської національности, не мала "великої" симпатії до українців, проте вирішила вибрати собі чоловіком гарного й фізично міцного українського парубка Грицька Дубчака. Чому? Бо, на думку автора, "хотіла мати гарне своє покоління. Адже грішми вона не цікавилася й багатства не шукала, бо сама його мала. І тому ще, що Дубчак був здібний студент". "Та найбільше заважило те, – пише Зосим, – що вона гадала, що сільського парубка буде легче приборкати байстрюком, як інтеліґентного жида, який напевно не погодився б записати на своє прізвище чужу дитину. А вона аборта не хотіла". /Одружуючись, Дубчак не знав, що Дора вже пару місяців була вагітною/.

І ось, на тлі ріжних сімейних "перепетій" між Грицьком та його родиною – з одного боку, та Дорою з її батьками – з іншого, автор намагається показати всю ту страшну національно–політичну та соціяльну дійсність, яку пережила Україна в період від доби НЕП"у до років після другої світової війни. Зокрема, бажанням автора, як це не двозначно виходить з його твору, було показано, що головними винуватцями тієї проклятої дійсности були не так російські окупанти, як передусім жиди. Бо, мовляв, так чо-

мусь ведеться, що коли про жидів кажеш правду, то це – "антісемітизм", коли жида впіймали на крадіжці, це – "антисемітизм". І тому автор, користуючись американською свободою, вирішив стати "в оборонi свого знедоленого народу і написав про ті речі, які потрібно знати кожному".

Проблема, як бачимо, "стара, як світ", проблема "вічно дискусійна" й "дразлива", і тому на неї не так то легко можна дати одну й "остаточну" відповідь. Але оскільки погляди автора книжки "І бачив я..." співзвучні з поглядами певної частини нашої еміграції /до речі, переважно старшого віку/, то при цій оказії хотілося б декому поставити принаймі таке питання: якщо, виходячи з природнього закону боротьби за існування, жиди у своїй боротьбі застосовують такі методи або способи, які вважають для себе найдоцільнішими, то хто ж тоді в українців віднімає право так само застосовувати у своїй боротьбі такі методи, які вони вважали б для себе найдоцільнішими та найуспішнішими?

Дехто з нас обвинувачує жидів у намаганні тими чи іншими способами "підкорити цілий світ", накинути свою волю іншим народам, в написанні "Протоколів сіонських мудреців", які /"Протоколи"/ є своєрідною програмою або дороговказом "жидівського опанування світом". Припустімо, що всі ці і багато їм подібних обвинувачень справді відповідають дійсності. Ну, й що з того? Хто ж тоді нашим мудрецям, висловлюючись термінологією З. Дончука, забороняє або віднімає право перейти в "контратаку" і написати вже не одні, а, може, з десять подібного роду "протоколів", в яких би було розроблено "український плян опанування світом", і т.д. Намагаються жиди чи москалі нас обхитрити – поставімо опір і не тільки не даймо впійматися на їхню зрадливу вудку /подібно, як у 1917-20 рр. велика частина українських хахлів–малоросів зловилася була на московсько–большевицькі гасла "фабрики – рабочім, земля – крестьянам" та "самоопредѣленіе вплоть до самоотдѣленія"/, але постараймося їх самих об-

хитрити.

На жаль, у нас воно є інакше. У нас думають, що коли ми будемо більше нарікати на всіх і все та голосніше оплакувати перед світом голод 1933 р. й методи винищення українського народу, тоді той "добрий" світ змилосердиться над нами і майже що не на "тарілці" піднесе нам самостійну Україну. Наївні й ні на чому не базовані сподівання. Як дуже доречно підкреслив Богдан Цимбалістий у своїй прегарній статті "Параноїдний стиль серед українців" /"У. В." чч. 33–36 ц.р./, серед нашої еміграції вже дійсно виробився певний тип людей, які всіма силами хочуть переконати інших про існування якоїсь "світової змови" чи "світової конспірації" з її "світовим центром", в якому головну ролю мали б відогравати жиди. Для "доказу", що така "змова" чи "центр" дійсно існують, наші параноїки не можуть послатися ні на шо інше, як виключно на цитати з висловів чи писань здебільшого таких самих параноїків, як і вони самі, і так само на такому ж "солідному науковому матеріялі" будують теорію про існування "всемогутнього світового центру змовників", в якому, як ми вже зазначили, головну скрипку грають жиди.

Вони, параноїки, не хочуть або чомусь не можуть ще зрозуміти, що природа обділила всі народи світу однаковими правами на існування, всім було дано однакові права "під сонцем" жити й розвиватися. Але коли якийсь народ /чи народи/ замість того, щоб "учитись, працювати і боротись", девізою свого життя обирають гасло "нарікай на всіх і на все!", то можна бути певним, що такі люди далеко не заїдуть.

Яскравим прикладом цього може бути недавня арабо–ізраїльська війна. Не зважаючи на дворазову поразку арабів у війні з жидами в 1948 та 1956 роках, їхні лідери, зокрема, найголовніший із них – египетський президент Кемаль Нассер, замість "витягнення" своїх народів з багна примітивізму й тотальної відсталости /включно з се-

редньовічними гаремами та рабством,яке подекуди там ще й досі офіційно існує, в Саудівській Арабії/, і далі з непо - слабленою оскаженілістю розпалювали зоологічну ненависть проти молодої ізраїльської держави та її народу. Натомість, ізраїльтяни робили інше : стоючи перед смертельною загрозою навали збоку 20-тикратно більшого арабського світу,вони всіма можливими способами розпочали р о з б у д овувати економічний, мілітарний та культурний потенціял своєї територіяльно маленької і, до того,на природні багатства дуже бідної нововідвойованої батьківщини. І це їм оплатилося. Ізраїльтяни виграли ! Як кожному відомо, треба було л и ш е один тиждень часу аби "в пух і прах" розторощити хоч своєю кількістю та озброєнням багатопереважаючі,але вишколом,культурою і т.д. малоздатні для війни арабські армії. Їхні чванькуваті ватажки та "лідери", які лише кілька днів перед війною нахвалялися "знищити Ізраїль",пошилися в дурні й "гохштаплери". Коли для біблійного Мойсея треба було аж цілих 40 років, аби перейти Синайську пустелю, – в цей час для сучасного національного героя ізраїльського народу ген. Даяна потрібно було для цього тільки 4 дні.

Я далекий від тієї думки,що також автора роману " І бачив я..." треба зарахувати до категорії "вічних нарікайлів" та апологетів теорії існування "центру світових змовницьких сил", і т.д. На жаль, з його книжки таки виразно "просочується" подібного роду тенденція, тобто шукання причин нашої трагедії передусім не в самих себе, а в містерійних "світових центрах", "світових конспіраціях",тощо.

Звичайно, кожному вільно думати так, як хто хоче.Але при цьому варто не забувати того важливого моменту, що вказування на якісь "жидівські світові центри",як на головну причину трагедії світу (в тому числі й України),фактично є литтям води на млин нашого вже аж ніяк не містерійного, але таки реального і смертельного в о р о г а – російського імперіялізму. Тому, багато людей не без підстав твердять, що пропаґування антисемітизму (чи,точніше, антижидизму) – це ніщо інше,як робота російського та

інших імперіялізмів, які таким чином намагаються гнів народів відвернути від себе на жидів чи на будь-кого іншого. Бо жиди – це свого роду "громозвід", на який імперіялісти намагаються скерувати гнів народів. Так було за панування білих московських царів, так, фактично, є і тепер за панування червоних російських диктаторів.

А в загальному, новий роман З. Дончука, підібно до його попередніх творів, написано цікаво й захоплююче, написано гарною літературною українською мовою /бо, як на еміґрацію з її все в більшій мірі "узаконеною" махновщиною в ділянці українського правопису, вже цей один факт треба вважати великим плюсом/. До "мінусів" треба було б зарахувати те, що автор часто "скочується" на публіцистичний стиль, як також, можливо, з причин поспіху, проочив ряд помилок хронологічного та "фактологічного" характеру. /Наприклад, на стор. 174 написано, що Єфремов, Ніковський та інші – "це старі революціонери, що боролися за совєтську владу", що звичайно, не відповідає дійсності. Або, згадуючи про процес СВУ 1930 року, автор на сторінці 178 подає, що тоді під час того процесу на окупантській лаві підсудних сиділо "сорок п"ять... сивоголових діячів відродженої нації". Це так само не відповідає дійсності, бо серед тих підсудних не бракувало також і людей "комсомольського" віку, як, наприклад, Микола Павлушков та інші. Трохи нижче на тій же сторінці подано помилкову дату самогубства М. Скрипника: повинно бути 7-го липня 1933 року/.

З технічного погляду книжці нема чого закинути; видана вона на доброякісному папері, у твердій полотняній оправі у виконанні мистця Василя Дорошенка.

"У.В." 22–29 жовтня 1967р.

Д-р Юл. Мовчан

РОЗЛОГИЙ РОМАН

КАЖУТЬ, не завжди добра та книжка, яку тримаєш в руках, а, навпаки, добра та книжка, що сама тримає читача. Це останнє можна сказати про новий роман Зосима Дончука "І бачив я..." – розлогий твір, що не відпускає від себе, аж поки не перечитаєш до кінцевої сторінки.

Вже дев"ята книжка Зосима Дончука вийшла в світ. Письменник видав три повісті ("Гнат Кіндратович", "Море по коліна", "Ясновидець Гері",) чотири романи ("Прірва ", "Перша любов", "Будинок 13 13", "І бачив я...") та дві збірки оповідань ("Чорні дні", "Через річку"). Літературна нива його врожайна! У письменника є про що і про кого сказати своє мистецьке слово. От і на цей раз – роман про Грицька Дубчака – сина українського села, який пробивається тернистим шляхом до вищих щаблів життя. Час дії приблизно з 1928 року до повоєнних років, тобто письменник веде головного героя через страхітливі й трагічні сцени примусової колективізації в Україні, через жахливий штучний голод, через чорну сталінську тиранію і криваву другу світову війну. Події – епохальні, і від письменника вимагається не абиякого хисту, щоб відтворити їх на мистецькій палітрі.

Треба сказати, що Зосим Дончук своїм новим широким романом принадно й звабливо бере за душу, бо радощі й болі головного героя Грицька Дубчака стають читачевими радощами й болями. Здібний Грицько Дубчак, який з великими труднощами здобуває вищу освіту, надривно сприймає жорстоку советську дійсність, однак не зневірюється, не падає в розпач, а запалюється нестримним бажанням боротьби за волю українського народу. Це особливо підсилює студент Юрко Черевко – ідейний українець, якого влада викидає з інституту.

Драматичне Дубчакове одруження з Дорою, студенткою жидівського походження, присяга в душі ніколи не бути зрадником і відступником української нації, вимушене зречен-

ня рідного батька, знівечена доля, обпльоване кохання, украдене щастя, нарешті, жорстокий трагізм війни – все це глибоко хвилює в Дончуковому романі "І бачив я..."

Можна сперечатися про психологічне вмотивування окремих вчинків і думок Грицька Дубчака, можна роздумувати над його "всепрощенням". Тим часом влучно схоплені деталі, спостережливість, вміння приглядатися до людей та звивистих ситуацій показує, що Зосим Дончук здобуває в письменстві лаври визначного повістяра!

Єдиною вадою і свіжого роману "І бачив я...", і попередніх Дончукових творів, коли розглядати їх з погляду вимог високої літературної вправности – це подекуди надмірна розтягненість, місцями – публіцистичність та нерідко – мовна кострубатість. Буває Дончукова публіцистичність межує з сухою протокольністю, хочби на зразок:

Зріла, культурна нація всі злочини окупанта, як ось: нищення історичних вартостей, музеїв, бібліотек, привласнювання природних скарбів – усе це записується у книзі боргів, яку колись як неоплачений вексель буде пред"явлено окупантові до сплати. Стережіться, кати й недолюдки, будьте справедливі!" /стор. 285/.

А таких газетних висловів, навіть більше за це – цілих розділів у романі чимало, напр. стор. 201–203, хоч і ці розділи – відступи по-своєму цікаві.

Роман Зосима Дончука "І бачив я..." був би ще блискучіший, якби письменник, за плечима якого немалий літературний набуток, уважніше прополював свою мовну грядку. Тоді у творі не було б будяків з чужого городу, як оділяльце, бокал, ривок, біцепси, шикарний...; не псувалиб мовно – лексичного вигляду такі речення, як "недалеко той час, що /підкреслення тут і далі мої – М.Щ./ трапиться новий Наполіон, що вдарить по Росії із зовні"... /ст 323/; не повторювалося б, скажімо, слово "ошелешено" немало разів у той час, коли українська мова пребагата на синоніми: збентежено, приголомшено, спантеличено!... "Рахиль ошелешено дивилася на Тетяну й з дива не могла

очуняти" /стор. 214/. До речі, слово "очуняти" означає – видужати, а тим часом автор мабуть мав на думці що здивована Рахиль не розпізнала, не збагнула Тетяну.

Чогось дуже любить Зосим Лончук в реченнях з однородними словами вживати закінчення "тощо". Це ніби-то дрібниця, але яке може бути "тощо" в мистецькому творі? "Пилюга в повітрі вже танула, розпливалася, а суха солома, трава, листочки тощо неквапливо спадали додолу" /стор.9/. "Показувала старенькі реліквії, статуетки, перстені, зеркальця, посуд тощо /стор.102/." Це були новісінькі піджаки, штани, сорочечки, ватянки, стрічки тощо /стор. 128/... Чи не краще вже замість "тощо" вжити три крапки?..

Однак, щоб там не було, а новий роман Зосима Дончука "І бачив я..." вийшов у світ /до речі, дуже розкішним виданням!/, і можна сподіватися, що читач, який любить письменство, придбає до своєї книгазбірні ще одну цікаву й захоплюючу книгу.

"Свобода", 13–го жовтня 1967

Микола Щербак

Один із життєвих шляхів

Зосим Дончук: "І бачив я...", роман. Накладом автора. Філядельфія, 1967. Обкладинка мистця Василя Дорошенка. Тираж 1,000 прим., ст. 326, друкарня Петра Ямняка, Кліфтон, Н.Дж.

Зміст роману "І бачив я..." – це життєвий шлях одної людини в поневоленій Україні. Молодий надійний студент КІНО /Київського Інституту Народньої Освіти/, син українського селянина–бідняка, який має цілу громадку дітей, "виходить у люди", тобто робить при допомозі знайомої, а відтак дружини–Жидівки, активної комуністки, кар"єру в партії. Під впливом оточення він вірить, що всі лиха, які навідують український нарід, включно з його рідним селом і родиною, спричинюють "вороги народу", яких "непомильна партія" мусить знищити.

Масовий голод у 1933 р., нищення української інтеліґенції й культури та родинні розчарування з дружиною– чужинкою, зміняють подекуди наставлення Гриця Дубчака, директора Хлібокомбінату й заанґажованого партійного діяча. Одначе життєві умовини тримають його в своїх кліщах і він іде по похилій площі долі совєтського громадянина. Хоч серце його бунтується, то він підписує заяву, що в ній вирікається рідного батька, якого арештували й заслали за відмову вступити в перших днях до колгоспу. Живучи в багатстві й вигодах, він не може врятувати від нужди та голоду навіть найближчої родини. Приходить ІІ світова війна і з нею увесь навал подій, який веде своїми змінними шляхами і нашого героя, що його "рідна партія" і "батько Сталін" за вірну службу й оборону "батьківщини", "нагороджують" 10–літнім засланням. Безнадійність життя по повороті з Сибіру роз"яснює Григорієві Дубчакові один із його двох синів, що є свідомим українським націоналістом, одним із численного гурта молодих людей, що боряться за українську самобутність.

Цей дуже цікавий сюжет розкриває одну з тисячей осо-

бистих драм і трагедій, які переживали й далі переживають наші люди в поневоленій Україні. Знання побуту й подій дають багатство матеріялу, який одначе переважує літературний мотив. Тоді, коли в першій частині повість розгортається з епічним розмахом і постаті та події мають психологічну глибину, що заповідає широке літературне полотно, то в дальшому цей розвиток акції йде вже нагальними скоками, а літературний стиль паде жертвою тенденційної, хоч шляхетної манери автора впроваджувати власні, а не героїв думки, давати публіцистичні вставки і чергу подій за історичним, а не психологічним критерієм. Цей фактор не зменшує зацікавлення читача, який читатиме повість до кінця, цікавий її розв"язки, але він послаблює її мистецьку вартість.

"Америка", 3–го лютого 1968 р.

І. Пеленська

П"ятирічка завершена Москвою в Україні в 1933р.

Купа трупів жертв голоду лежить на цвинтарі притрушена снігом до весни, коли можна буде закопати їх в спільній ямі.

І БАЧИВ Я...

Зосим Дончук: "І бачив я...". Роман на 324 стор. Філядельфія, 1967. Накладом автора. Обкладинка Василя Дорошенка. З друкарні Петра Ямняка, ЗСА.

Чому цей твір українського письменника-антикомуніста не користується належною увагою наших критиків-рецензентів? – напрошується питання перед читанням цього до болю правдивого художнього опису відносин на нашій батьківщині останніх трьох-чотирьох десятків літ. Відповідь на це питання читач знайде негайно, як тільки прочитає твір: брак відваги наших критиків подивитися правді в очі, ганебне плазування перед "сильними світу цього" шляхом промовчування правдивих подій і вільних та невільних спричинників їх в Україні, вічне почуття меншевартости і тремтіння в вічному страху за своє маленьке, нікчемне фізичне "я". Тому й мовчать наші критики-рецензенти, як мовчала колись залякана, пригноблена, темрявою окутана Україна у відповідь на появу Шевченкового "Кобзаря". Забагато правди в романі "І бачив я". Занадто відважно поставив письменник точки над "і" в своєму творі. Занадто щиро написана ця книжка. Тому й зі страхом і трепетом ховають її критики-рецензенти в найдальший куток своєї шафи. Щоб не сердити Москви, комуністичної гидри на землі та світових змовників-інтернаціоналістів з їхньою манією світового уряду й їхньої в ньому гегемонії. Тому то за майже цілий рік часу після виходу в світ цього цікавого твору появилося лише кілька згадок-відгуків про нього в нашій пресі. Заперечити Дончукові правди не в силі ніхто, але й признати ту правду – не всім вигідно, не всім хочеться.

Натомість читачі після прочитання роману "І бачив я" передають його з рук до рук і на кожну прочитану сторінку реагують щиро й відверто: "Так, і я бачив приблизно те саме... Дончук пише правду... Автор, мов

у люстрові, мене... того приятеля... знайомого... показав. Всю Україну..." І такі відгуки не без підстав. Бо занадто багато навіть серед читачів таких, як Грицько Дубчак, головний герой твору. І Наді коханої прототипів не бракує. Та й Дору, що знівечила багатьом життя, можна й сьогодні знайти десь у бригадах ворожих культ-обмінників.

Хто хоче пізнати трагедію молодого українця, який свій патріотизм зачерпнув від рідної землі, впоїв в себе з молоком рідної матері, а потім мусів пронести її навіть крізь м"ясорубку комуністичної партії з любимою, чужою своїми переконаннями, жінкою; хто хоче збагнути душу українського народу та його ворогів; хто хоче пережити ще раз кохання молодих і долю-недолю України, той мусить негайно замовити Дончуків твір "І бачив я..."

"Вільний Світ", 8 квітня, 1968.

Серед нових видань

І БАЧИВ Я...

Дочитана остання сторінка книжки Зосима Дончука "І бачив я". Книжка видана накладом автора в Філядельфії, 1967 р. Хоч автор і назвав свою останню працю романом, але вона за жанром більше подібна до мемуарної повісти, яка побудована з усіма властивими компонентами названого жанру.

Але не будемо вдаватися в жанрові особливості книжки, цим ліпше нехай займуться фахівці від теорії літератури, а як пересічний читач, скажемо, що книжки не можна читати без хвилювання. І хоч закрита остання сторінка, але в читача десь у глибині душі залишаються невиліковальні рани, що їх так майстерно роз"ятрює своїм художнім словом автор. Названа книжка – це широке полотнище жорстокої епохи нашого покоління, яке не зазнало ані громадської радости, ані щастя в особистому житті. "І бачив я" це своєрідне прокляття жорстокій епосі 30–х–40–х років нашого століття.

Автор подає головним героєм твору Грицька Дубчака, чесного, роботящого і до того талановитого селюка, що до безтями любить село, любить своїх роботящих батьків, але, потрапивши в міський крутіж 30–х років, він швидко і без надуми стає типовим у тих умовах студентом–кар"єровичем, хоч не втрачає своїх сільських прикмет: працьовитості, чесності і співчуття до ближнього.

Не зважаючи на те, що його особиста кар"єра блискавично досягає суспільно–громадських вершин, він залишається чесним з собою, він не зраджує своїх ближніх. Він співчутливо ставиться до свого товариша–студента, якого виключають з ІНО як неблагонадійного елемента, але він не може йому нічим допомогти. Так само Грицько Дубчак допомагає, як може, своїм батькам в селі, рятуючи їх від голодної смерти. Бере під опіку своїх менших братів, які мали загинути від голоду.

Добре змальовано героїню роману Дору Заболотну, дружину Грицька Дубчака, образом якої автор виправдав дуже мудре народнє прислів"я: "Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться". Вона до кінця залишається відданою комуністкою–кар"єристкою. Скільки їй не роблять добра люди під час її тяжких випробувань за часів німецької окупації, але вона не має до них найменшого жалю і вдячности.

З великою любов'ю малює автор образи родини свого героя. Петро Дубчак, чесний сільський трудолюб, богобоязливий — це типовий сільський трудар з його так само чесною ідеальною родиною. Зосим Дончук переводить батька героя Петра Дубчака через пекельні муки совєтської сатанинської системи, але він не втрачає ні за яких умов своїх чеснот, він залишається вірним своїм ідеалам чесного сільського трудівника. Він має Бога в серці, він має християнську душу, він живе для родини і для свого народу.

Зовсім протилежно автор малює совєтську бюрократичну верхівку з її безідейністю, продажністю, кар"єризмом. В особах своїх тестів та його оточення письменник подав убивчу характеристику провідної совєтської верстви, наділяючи їх найвідразливішими рисами, типовими для тої прогнилої, садистичної частини суспільства.

Загалом роман Зосима Дончука читається легко і не без хвилювання. Своїми повнокровними образами автор прибив до ганебного стовпа жахливу епоху нашого століття. Перечитуючи роман, в уяві оживають всі страхіття, що їх довелося пережити нашому поколінню, яке мало нещастя народитися в першій чверті XX століття та пройти найтяжчі випробування совєтських експериментів у побудові так зв. "нового суспільства". Поряд з безсмертними образами, які так художньо змалював автор в романі, не бракує й деяких мовних недотягнень в книжці. Хоч, правда, це очевидно треба віднести за рахунок видавництва чи мовного редактора. Думаємо, що не було найменшої потреби

в мові пристосуватися до еміґраційних мовних "норм".

Так, наприклад, автор вживає виразу "стація",а не станція, "господарка", а не господарство, "родичів", а не батьків, "коц", а не ковдра тощо. Але всі ці мовні недотягнення, звичайно, бліднуть на фоні високохудожнього твору, який сердечно радимо кожному почитати, щоб іще раз відновити в нашій уяві забуті картини з недавнього минулого. А особливо для молодшого покоління, яке виросло вже на чужині, книжка має велику вартість. Вона дає змогу в художніх образах представити всі страхіття, які перевершують найхудожніші описи уявного пекла.

"Церква і життя", січень–лютий 1967р.

Вп. Пане Маестро пера і Думки!

Із великою приємністю та зацікавленням я прочитав Ваш найновіший роман "І бачив я..." Це цінна науково-історична повість, що так гарно зі всіма нюансами змальовує психічні переживання нашого народу із часів московсько – більшевицького панування на нашій не своїй Батьківщині.

Було б добре і хосенне для нашої української справи, щоб цей роман перекласти і видати в англійській мові для замериканізованої молоді.

Це був би наш найкращий український дарунок для "Великого Жовтня"!

Долучаю 5 дол. за "І бачив я..." та прошу прислати мені такі книжки:

1. Гнат Кіндратович,
2. Море по коліна,
3. Ясновидець Гері,
4. Прірва, всі в твердій оправі.

З поважанням, та бажаю доброго здоров"я для дальшої Вашої письменницької праці,

Др. Павло Пундій

Вельмишановний і Дорогий Пане!

Вашу, до речі, дуже вартісну книжку "І бачив я ..." моя дружина одержала. Вона ще не мала часу її прочитати, зате прочитав я докладно, бо Вашою літературною творчістю спеціяльно інтересуюся. Ваше ім"я в українській літературі мені дуже добре відоме й прочитав Ваші я попередні твори / Гнат Кіндратович", "Море по коліна", "Ясновидець Гері", "Прірва" та інші/, що мені дуже заімпонували. Попереджую Вас, що я не є жодним літературознавцем, а тільки мистцем й мистецтвознавцем, але літературою дуже цікавлюся й дещо її розумію. Думаю, що й мое скромне ім"я відоме дещо Вам з моїх мистецьких творів / зокрема ґраверства й графіки / та різних публікацій на теми українського й світового мистецтва, що я їх написав сотні. Може й знаєте мою монографію "Тарас Шевченко – образотворчий мистець", "Володимир Січинський" та інші. Від чотирьох років я працюю над історією українського мистецьтва, що передбачена на два томи, кожний по 500 стор. з 400 ілюстраціями. В мистецтві й мистецтвознавстві працюю тільки поза щоденною працею на хліб і, на жаль, заробляю дуже мало.

Повертаючи до Вашої книжки "І бачив я ...", хочу написати Вам коротко свої враження після прочитаного. Загально сказавши, книжка зробила на мене дуже додатне враження і то майже під кожним аспектом. Струнка й сильна композиція повісти, дуже добра система в розгортанні подій, дуже вірні й переконливі картини, глибокі думки й вірна характеристика поодиноких персонажів, не кажучи вже про добру українську мову й глибокий патріотизм. Ви дуже вірно протиставляєте людей з еластичними хребтами / Грицько / – людям невгнутим, що вірять у свою ідею й готові понести за неї найтяжчі консеквенції / Петро Дубчак – батько Грицька і Юрко – його приятель /. Грицько, це класичний тип советського кар"єриста зі зламаним хребтом / як ним був теж Павло Тичина /, що вірив у "Загірну комуну", а вкінці мусів прозріти. Та-

ких типів і сьогодні там маємо сотні тисяч, хоч не бракувало й таких як старий Дубчак чи Юрко, що відстоювали й далі відстоюють українську самобутність. Таких маємо мільйони і їм завдячуємо, що Україна ще досі тримається. Типовий москаль Маслов і жидівка Дора, у Вас змальовані, як не може бути краще. Це представники націй, що створили з себе диявольську синтезу, яка всіма засобами нищила Україну – її культуру, економіку й нищила нещадно український народ, зокрема селянство, біологічно. А Льова, маючи в собі московсько–жидівську кров і духовість, мусів стати класичним деґенератом. Ви чудово протиставляєте його Федорові, що одідичив всі прикмети свого діда, як доказ невмірущости нашої нації. В цьому Ви теж показуєте виразно трагедію мішаного подружжя, зокрема здорового селянського елементу з жидівським.

Жиди, на превеликий жаль, відіграли дуже сумну роль в нашій історії, а зокрема в побудові "комунізму". Чека, ГПУ, НКВД, МҐБ чи КГБ – це була й сьогодні ще є ця пекельна машина, що нищить Україну. Жиди стали дуже добрим знаряддям в московських руках. Інші кажуть, що навпаки – москалі стали знаряддям жидів і комунізм став засобом в їх руках для опанування світу, тобто для створення "Світового уряду". Я більше склонююся до цієї останньої теорії. Це ми бачимо наглядно тут, у вільному світі.

Я не думаю Вас вчити – старого письменника /хоча і я вже не молодий – 58 років/ і давати Вам якісь вказівки, бо Ви багато більше знаєте за мене. Одначе я насмілюся сказати, що Ви дещо помилилися, коли йдеться про Ватикан. Ви пишете, що "Таким чином італійці у Ватикані пануватимуть віки–вічні" /ст. 319/. Тим часом, сьогодні вже так не є, бо Другий Ватиканський Собор зробив колосальні зміни й реформи, що сьогодні практично реалізує Єпископський Синод, в якому наш кардинал Йосиф грає досить видатну ролю. Італійці вже домінувати не будуть, бо приходить до ґрунтовної ревізії. Ватикан переко-

нався про недоліки своєї конституції й для добра Церкви мусів її перевірити. Політика Ватикану досить гнучка і часи диктатури проминають безповоротно. Там вміють вчитися на своїх помилках і одверто признаватися до них.

Загально - мова у Вас прекрасна і я щиро бажав би, щоб кожний наш письменник так її знав, як знаєте Ви. Час до часу Ви подаєте загальний огляд як тло/вірніше-як підґрунтя/ на якому виростав і будувався московсько-жидівський комунізм, що став могилою для України. Тому Ваша ця повість має теж інформативний характер /не, борони Боже, пропаґандивний/. Для багатьох наших читачів, це буде справжньою сенсацією, бо не всі знають яку ролю відіграло жидівство в побудові цієї тюрми народів. Тому Ваша повість читається прямо з запертим віддихом

Ви все ж мали цивільну відвагу назвати певні речі по імені, чого так завзято оминають наші письменники і наша преса. Щоб, не дай Боже, не торкнутися жидів.

Пригадую, яку мав відвагу покійний Т. Осьмачка / мій добрий приятель/, коли змалював деструктивну ролю жидівства за часів сталінського режиму, у своїй повісті "Ротонда душогубців". Мій приятель Ю. С. переконував Осьмачку, щоб він замість слова жид–вжив слова москаль, бо тоді книжка матиме більші успіхи. Однак Осьмачка заявив, що правди фальшувати не може, бо перебуваючи в лабетах ГПУ, натрапляв на самих жидів. Книжка появилася як англомовне видання однак критика її повністю промовчала, тобто зігнорувала, бо як Самі здорові знаєте вона на цьому континенті в жидівських руках. Теж машинопис/англомовний переклад/ що його Осьмачка вислав до фундації Нобеля, прогомонів без найменшого відгуку, бо в Нобеля теж господарують жиди. Ви вклали в розмову Грицька з Метельським/коли вони втікали з німецького полону/капітальні слова, що я міг би мабуть руками й ногами підписатися / коли б міг /. Антисемітизм і антижидівство – це два різні поняття. В нашій дійсності справжнього антижидівства немає зовсім, бо ми тільки в позиції оборони, коли жиди є дійсно антиукраїн-

цями. За ці Ваші капітальні думки прошу приняти від мене найщиріші признання. На мою скромну думку, ця Ваша повість заслуговує повністю на переклад на чужі мови. Вона б тоді отворила очі неодному чужинцеві /зокрема письменникам і науковцям/ і була б найкращою пропаґандою нашої справи. Оцих кільканадцять рядків я хотів Вам написати, щоб висловити свої погляди й думки на Вашу книжку. Думки ці, думаю, непогані, хоч дещо Вам не мусить сподобатися.

Шкода, що я не є спецом в літературі й не можу написати справжньої рецензії, бо для цього існують фахові критики, що без порівняння краще за мене напишуть.

Бажаю Вам багато творчих успіхів й остаюся з глибокою пошаною,

Ваш Ів. К–н.

Високоповажний і Дорогий Колеґо Дончук!

Вашу вартісну книжку – роман "І бачив я.. ", з дедикацією, одержав; за що найсердечніше дякую.

З признанням ґратулюю Вам за нове видання. Направду подивляю Вашій духовій і фізичній енерґії й уміння організувати матеріяльні засоби для видання. Цю Вашу вмілість – щиро вітаю!

Цікаво: чи допомогли Вам ті адреси, що в свій час одержали від мене?

Очевидно, за цей твір " старший брат" зачислить Вас до плеяди "буржуазних націоналістів – запроданців".

А ці письменники "запроданці", крім священної і д е ї: служити незламно своїй нації, боротись за її державно–політичне визволення, ніяких "ґріхів" більше не мають. І це " старший брат" добре знає. Але не ми йому потрібні, хіба на знищення. Йому потрібна Україна. Бо без України Московщина ніколи не була б такою великою імперією як білою, так і червоною. Це "старший брат" добре знає.

Тому "старший брат" всі прояви спротиву московському імперіялізмові, в якій формі він не виявлявся б у літературі, образному мисленні, слові, маніфестації, а, зок-

рема, в збройному виступі – рішуче й смертельно поборює. Тому посилає своїх лакузів, "грязь Москви", Павличків, Драчів, Кочубеїв та їм подібних, у країни вільного слова, щоб паралізувати творців спротиву московському поневоленню України.

Дорогий Колего! Я до Вас промовляю щиро й відверто, що наболіло в моєму серці. Проти чого все своє життя боровся й борюся. Бо я знаю, що Ви належите до ідейних письменників, і не осудите мій щирий вислів перед Вами.

Можу сказати що Ваша книжка "І бачив я..." заслуговує на мистецьке й змістовне признання, а Авторові честь і слава за збагачення української духової культури. Пізніше згадаю про Вас у пресі.

Залишаюся з глибокою до Вас пошаною, цілую ручку Вашій Дорогій Пані Добродійці – Ваш

Павло Савчук.

ВШ і дорогий Побратиме!

Дякую за книжку. Відкрив наполовині, почав читати і не відриваючись прочитав до кінця. Це Вам - моя рецензія.

Але... на мою думку, вона не закінчена. Доведеться Вам писати ще одну – дальший тяг "І бачив я...", бо думки настирливо вимагають відповіді на питання–що сталося із героями Вашого роману далі і яка, в боротьбі двох ідей, перемогла. щоправда "явної перемоги" в тій сучасній дійсності не може бути. Її може принести лише майбутність.

Обіцяну сторінку, присвячену Вам, дам в одному з чергових чисел.

Залучаю запрошення на нашу Урочистість:

30-річчя існування Союзу Бувших Укр. Воїнів у Канаді і 15-річчя існування нашого У.Н.Д.С.

Тримаймося!

Щирий привіт! *Ваш І. Липовецький.*

Дружнє послання Зосимові Дончукові

І бачив я, як плідний Зосим
Дев"яту книжку устругнув.
Ніколи не читав я досі,
Щоб Ротшильд розв"язав війну.

Ні про жидівські змови хворі
Із мрією підбити світ...
Чому ж історія говорить,
Що це все вигадка і міт?

Тримайся, Зосиме, без крику
Не обійдеться тут таки
Не вибачать тобі до-віку
Єрусалимські козаки.

"І бачив я" вони закуплять
Тотально, й спалять все у прах,
І лишиться велика купа,
Найбільша попелу гора.

А на горі, як на престолі,
Возсяде Зосим – романіст
І доведе: король є голий,
А Єгова танцює твіст...

Все ж, поза жартами, ту річ я
Перечитав "одним душком".
Коли б тобі прожить сторіччя,
Ти видав би сто перший том.

Пливе та розповідь, як хвиля,
Як буйний вітер на весні,
І що би там не говорили,
Діла цікаві і ясні.

А зокрема, ніхто ще досі
Не розвінчав так комунізм,
Як це зробив дотепний Зосим,
Блоха б його вбрикнула в ніс!

"Партійці" Маслов, Заболотний
Керують всім СССР,
А принцип боротьби "народний"
Ще в революцію помер.

І душать наш народ піввіку
Розпрособачі холуї.
Цілком на місці злоязикі
Характеристики твої!

Грицько – це справжня Україна,
Зневажена, зігнута в гак.
Отак, до бісового сина,
Ми співіснуєм... на рогах.

Коли ж ті роги зріже доля?
Коли вже правда забуя?
Мовчання... Тиша... Та ж неволя...
А покищо "І бачив я..."

Іван Евентуальний.

Дорогий Зосимцю! Сердечно дякую за книжку. Бажаю здоров"я. Привіт Ларисі Тимофіївні.

Дорогий Пане Дончук!

28 жовтня б/р. Вашу книжку "І бачив я" одержав.

За свое семидесятирічне життя я стільки начитався і набачився романів що тепер тільки ноги болять та голова тріщить від тих романів та живіт розрива від еміґраційних радостей.

Я Вашої книжки не собіраюся читати бо то є роман, а жінка моя прочитала всю книжку, та й мене примусила щоб я прочитав уривок з 138 сторінки до 144 ст. Я прочитав, що ті слова які зафіксовані на трьох з половиною листах, виправдують Вашу книжку, бо жиди є ворог усього світу людського, крім жидів. Жиди найдужче поглумилися над українською нацією і всією Україною. Навіть жиди більше поглумилися чим москалі та поляки над Укроїною.

Я знаю, що всі письменники, поети, журналісти в обєднанні між собою і то вже є розумова сила об"єднана, але мені здається що ця об"єднана сила тільки і пише романи не зачіпаючи тих розгнитих болячок які травлять українську справу, та людину українську.

Я не знаю Вас чи Ви є молодий чи вже літній.

Думаю, що Ви добре знаєте, хто відродив церкву святу козачу українську в час розвалу царської Росії, так само створили Українську Народню Республіку, як не той народ 26 мільйоновий Східньої України, на чолі з Петлюрою і Липківським, тоді коли синьо–жовтий прапор Галицької Армії створив нам неславну капітуляцію перед комуністичною червоною ордою і Денікінською армією і трикутник смерти.

Отже на еміґрації ми не ідемо ідеалами Святої нашої Козачої Церкви, также не ідемо ідеалами Української Народньої Республіки. Потоптали всю Соборність українську і церкву відроджену козачу.

На еміґрації, ніхто так не мордує українця, як мордують жиди, москалі та поляки в Совєтському Союзі. На Заході кожний Українець не тероризується владою, як що він не заслуговує.

Тут на Заході є свобода віри і свобода легальних партій.

Скажемо чому наші православні владики, ведуть владичу анархію? Уже більше чим 25 років, необ"єднані і нема зверхника. А їх на еміґрації є аж 24 з померлими, кожний собі відчинив юрисдикцію і дурить людей, кому це потрібно? А це потрібно яничару. Він так привик у ярмі бути, або під російським або польським і це є наслідки сіноґдальщини. Народ хоче об"єднаної церкви, а владики та професори не хотять своєї УАПЦ, бо вони є яничари, свого рідного батька продадуть чужинцеві за гроші.

На еміґрації маємо другу Церкву Українську Греко-Католицьку, але вже тепер нема української грекокатолицької церкви, а є прямо Українська Католицька Церква.

Старий календар замінили на Григор"янський. Це все зробили проти волі народу українського, народ розбили так, що люди святили паски на тротуарах, бо владики католики українці вигнали з церкви святити паски на вулиці, Чікаґо, Миколаївська парафія.

Терлецький, Потій, Кунцевич, якому голову одрубали миряни, Шептицький, а хтож такий Сліпий? Який вислужувався перед Сталіним, потім перед Хрущовим, а тепер папі Павлові 6-му. Якого називають мучеником, треба ж знати що советський союз мучеників живими не випускає, то який мученик він, коли він живий?

Православній українській церкві з своїми вірними треба відректися від українських владик католиків, бо вони зраджують український православний народ і Українську православну церкву.

А тепер треба заглянути до УНРади, в чиїх вона руках опинилася та що вона робить? Чи ті ура патріоти що в УНРаді хоч трохи додержуються тяглості тії що створили УНРеспубліку та за яку голови зложили в боротьбі за визволення України. Бандерівці і мельниківці тікали з УНРади, а тепер знов улізли для розвалу і роблять анархію. Вибори президента зробили під плащиком не з гідно

з конституцією.

Яке мав право штучний президент Левицький та Федорончук подавати Ізраїлю симпатії і солідарність в справі виграної війни Ізраїлем над арабами, тоді коли зробили жиди штучний голод на Україні разом з москалями, винищивши 7 мільйонів хліборобів—селян, чи Левицький запитав людей? Ні! Значить Левицький почав підлабузнюватися до Ізраїлю, а також може й кошти має за такі рекламації від Ізраїля. Поступок Левицького непростимий. Оце я Вам написав свої думки про роман.

Ви письменники, які обороняєте правду і які об"єднані, маєте направити життя еміграції української. Повернути Владик до об"єднання і створити УАПЦ високо моральною. До всіх інших релігій ми маємо бути толерантні, але допускати чуже нам релігійне в нашу православну душу треба все те відкинути і засудити. Для чого видушуються гроші з української душі? На поборювання Православної України та будувати місіонерські університети ворожі Україні.

Так само треба зробити порядок в УНРаді, все негідне вичистити, а насадити розум і чесноту. Кому потрібне це барахольство? Одна має бути церква і один державний центр для українців і України.

Хто хоче бути католиком, баптистом, евангеликом, протестантом, будистом, того не має ніхто відняти, але нав"язувати на Православну Україну чуже українському народу ярмо релігійне, та ще яничарами — зрадниками, усе насильство і запроданство і великий сором бути українцем і продавати свого брата по хресту.

Дякую Вам за книжку, прийміть мої зауваги, не почисліть їх злими. Я написав так, як я розумію, роз"їдання шкодить українцям.

З належною пошаною до Вас,

С. Г—ря

Дорогий письменнику – Патріоте!

Прочитав Ваш дуже цінний роман " І бачив я..." У відповідь на Ваше звернення до читачів: "Не забудьте написати свої думки про цей твір" пишу, що це не байка, не казка й не роман, а правдива історія українського понев о леного народу, написана в хронологічному порядкові про найтемніші сторінки історії України за большевицької і німецької окупації / в час другої світової війни/. Усе висвітлено в творі правдиво.

Ваш цінний роман "І бачив я..." – це найцінніший скарб для майбутніх істориків вільної України, з якого вони черпатимуть цінні дані про ті жахливі часи, що пережили ми з Вами, що переніс наш український народ. Це не роман,а страшна історична сторінка з історії нашого народу, про яку світ не чув і за темних часів рабовласництва.

Дуже правдиво в своєму творі з"ясували й ролю світового жидівства.

Ваш твір – справжній цінний клад для майбутніх істориків України. Час стирає історичні події. Майбутні покоління дошукуватимуться джерел, щоб правдиво висвітлити той відрізок часу, який Ви подали в своєму творі. Честь і слава Вам за Ваш великий труд! Вільна Україна не забуде відплатити Вам невмирущим пам"ятником. Ви перемогли смерть! Своїми творами Ви вічно будете жити в умах і серцях нашого народу. Письменники безсмертні. Фізична смерть, то лише хемічне перетворення клітин людини, а Ваші думи, Ваше духовне життя в творчості житиме вічно, як вічний є наш нескорений народ.

Ви перейшли шляхи тернові з Сходу,
Фізично і морально змучені украй.
Безсмертя Ви собі здобули у народу,
Бо дух безсмертний Ваш, як наш коханий край!

Роман "І бачив я..." – це життя кожного з нас, що ми перенесли в жахливі часи окупації.

Бажаю Вам успіху на літературній ниві для добра нашого народу! *З щирим поважанням Ваш,*

Л. Пилипенко.

Високоповажний Пане Дончук!

Книжки одержав. Дуже вдячний. Думав над Вашою справою й розмовляв з Ч..... Кажу, отак творилася вся українська література. Від Котляревського й до наших днів. Український письменник десь працював, заробляв собі нужденний прожиток і з якогось незрозумілого імпульсу починав писати, не маючи ніякої надії на те, що книжка побачить світ, бо друк був заборонений, мова заборонена, читача не було. Без надії на будь-яку винагороду матеріяльну за працю. Так писав Шевченко, Панас Мирний, Коцюбинський і багато інших.

І ось, кажу, в таких невільницьких, просто рабських умовах, без оплати творчої праці, виростає українська література й стає серед десятьох слов"янських літератур, що розвивались у нормальних умовах вільно, на третє місце, а не на останнє, як сподівався ворог, що її так ненавидить і так намагається угробити. Російська, польська, українська, а дасть Бог — українська таки стане на перше місце, як і належить найстаршій літературі.

І отак доходимо до Дончука. Це — феномен, кажу, як феномен і вся українська література. Вона виросла з-під каменя, яким привалив її ворог, жахаючись її конкуренції. Отак чоловік не був письменником майже до пів сотні свого життя. Далі вісім годин щоденної праці на фабриці і вільні години, замість відпочинку, праця за письмовим столом, звичайно, без ніякої надії на якусь оплату за працю.

За півтора десятка літ повість за повістю виростає в такий доробок, якого не всякий письменник досягає за все своє життя в нормальних умовах. Це — феномен, кажу. Дончуки створили українську літературу. Отак, кажу, треба характеризувати творчість до шістдесятип"ятилітнього ювілею письменника, піднести на належний п"едестал.

Але тут неминуче "але". Зокрема щодо останнього твору. В ньому бо просвічує хапливість у писанні, немов би автор дуже кудись поспішав. А найгірша справа з мовою. Ви вчинили злочин, дозволивши малописьменному

друкареві виправляти мову. Хоч Ваша мова дуже грішить кацапизмами, але друкар напхав у Ваш твір ще й найдурніших полонізмів, до того ж спотворив правопис і пунктуацію. Книжка в такому стані, що культурний читач не може витримати, щоб не вилаятись. . . . . .

. . . . . .

Лишаю непроаналізованими до кінця правопис і найфантастичнішу пунктуацію. Думаю, що то творчість друкаря, бо Ви такого б не зробили, занадто вже багато просто безглуздя. Отак подякував я Вам за книжку. Але не гнівайтесь, бо піклуюсь про добро української літератури. Не дозволяйте правити мову людям, які нічим не засвідчили свого фаху.

Оце покищо трохи для розваги. Тема твору цікава й актуальна. Дефектів різних дуже багато. Це й свідчить про хапливість.

З тим зоставаймося

А. О–л

Високоповажний Пане Дончук!

Від щирого серця дякую Вам за чудовий твір – роман "І бачив я"... З захопленням читала його, прекрасно написаний, так просто, так правдиво і так талановито. Щасти Вам Боже й надалі у Вашій корисній праці. Ось тільки щоб я дала, щоб побачити, щоб наша молодь прочитала Ваші твори, якими б кумедними здалися б їй ці потвори "Гіпі", ця нещасна музика і все інше. Серце болить, як подивлюся на наше бідне покоління. В якому оточенні воно виростає! Жах!

Ще раз дякую за цікавий твір. Прошу вислати ще:

1. "Гнат Кіндратович" і
2. "Ясновидець Гері".

З привітом

Л. Плескун

Шановний Пане З. Дончук !

В залученні 5 дол. за книжку "І бачив я..." а 4 дол. за "Будинок 13 13", який прошу прислати.

Роман "І бачив я..." читається дуже легко, і все виразно, неначе на екрані бачиться перехід подій. Дуже вміло наведене, неначе в зеркалі бачиться трагедію нашого народу. Як вуж Давида влазить в наше нутро, і з середини нас розкладає.

Тільки мені дивне що Ви випустили такий малий тираж, бо книжка "І бачив я...", повинна знайтися в кожній українській хаті.

З правдивою до Вас пошаною

Микола Іваницький.

В. Шановний п. З. Дончук !

Ваш роман : – "І бачив я..." реалістичний чудовий твір, прекрасна мова і зміст. Неначе Ви самі переживали трагедію українського села – під час колективізації та були в Києві під час війни.

Я з задоволенням прочитав і переживав героїзм свідомого студента та його родини. Така наша доля. Якщо дозволить мені час, то може більше напишу до преси.

Дякую. З пошаною *Інж. А. Масловський*

В–Шановному Автору Пану Зосиму Дончуку !

За книжку "І бачив я..." – Безмежно Вам вдячний!

В книжці описано все життя Українців, там, в понево-леній Батьківщині, навіть і на моїй рідній Полтавщині.

Читав з насолодою. Найсердечніше дякую.

З правдивою пошаною до Вас,

Протоієрей о. Павло Багнівський

Дорогий Земляче і Друже З. Дончук !

Сердечно Вам дякую за книжку "І бачив я..." Дуже мені сподобалась ця книжка, а взагалі скажу, що Ваші книжки дуже приємно і легко читати. На старість приходить біда, почав сліпнути і лікар забороняє читати.

Ще раз щиро дякую за книжку. *Прот. о. П. Стельмах.*

Високоповажний Пане Дончук!

Щиро ґратулюю Вам за випуск чергового Вашого твору "І бачив я..." – рівночасно залучую належність. Роман написаний цікаво і буде вартісним вкладом у нашу літературу. Вам належиться велике признання за відвагу сказати правду в очі відносно ворогів і їх вчинків у відношенні до нашого народу! Ще раз щиро вітаю та бажаю успіхів на будуче.

Щирий привіт Вам і Вашій дружині.

Емілія Кулик.

Високоповажному Панові Зосимові Дончукові, Автору роману "І бачив я..."

Ваш твір прочитав з непослабною напруженністю без відриву. Захоплений логічним розвитком подій та характерів і був так полонений що відірватися від читання такого "еліксиру" у мене забракло сили. Ваше художнє слово–як купель у цілющій джерельній воді буття.

Без лукавства щиро вдячний Вам за даровану мені радість від Вашого твору, місце якому в нашому пантеоні літературного Слова.

Прошу бути великодушним за такий емоціонально підвищений стиль викладу враження – але Ваш твір по прочитанні відібрав у мене право висловити свою оцінку у звичайних буденно–практичних виразах.

Вдячний безмежно, Павло Рудий.

Дорогий наш Письменнику З. Дончук!

Як було радісно отримати від Вас цінну книжку-дарунок "І бачив я..." Цей цінний дар ніколи не вилетить з моєї памяти. Нехай Всевишній пошле Вам багато сил, здоров"я та витривалости і навіє на Ваш ум багато нових ідей та безсмертних правд про нашу Батьківщину і наш поневолений український народ.

Щиро ж дякую Вам, Вельмишановний Пане Дончук. Я в своїх постійних молитвах проситиму Всевишнього благословення і Його опіки у Вашому житті. о. В.М.Петрук

Вельмишановний і Дорогий Пане Дончук!

Дорогоцінну книжку "І бачив я", я одержав, дуже дякую! Прекрасна річ! Щоб Господь Всевишній кріпив Вас своєю Всемогучою Силою, щоб і надальше було у Вас багато посвяти, сили і енергії такі прекрасні книжки виписувати! Не одному старому еміґрантові треба би цю книжку прочитати, щоб знав яке страшне лихоліття перебув добрий і культурний український нарід там, на Великій Україні, в раю проклятого московсько–большевицького комунізму. А їм так комуни хочеться!!!

Цю книжку я прочитав з великим захопленням, а деякі сторінки навіть по кілька разів. Та й тепер ще деколи деякі місця прочитую, бо гейби жаліючи, що скоро зміст її скінчився.

Я лиш дивуюся звідки у Вас, Дорогий Авторе, стільки знання про речі, які були для нас українців з західних земель безмежної України мало відомі. Зі змісту книжки видно хто правив тоді Україною. Жиди були господарями на цій землі, як колись за шляхтівської Польщі, навіть держали ключі від церков, а як орендарі коршмів з горілкою, розпіячили наших людей, та знищили український промисл і торгівлю...

Збірки оповідань "Чорні дні" та "Через річку" вишліть, будь ласка, на мою адресу, як рівно ж "Десята", якщо вже вийде з друку.

Щиро здоровлю Вас з бажанням всього Вам найкращого!

М. Процик

Високоповажний Пане Дончук!

Книжка "І бачив я..." мені подобалася. Описані цікаві, хвилюючі події на нашій, не своїй землі. Брак рішучости і характерности Вашого героя може і типовий і тому не маємо держави. Акція розвивається жваво, книжку перечитав я і моя дружина з великим зацікавленням – і здається це найкраща Ваша книжка. З пошаною О.Казанівський

Високоповажний Пане Дончук!

Дякую Вам за прислану до мене книжку "І бачив я". Книжка мені подобалась. Це вперше в нашій літературі Ви заторкнули дуже важливі питання про світову конспірацію та про трагічні наслідки для нашого народу.

Рівно ж вперше знаходжу рефлексії на тему м е с і я н і з м у та використовування ідеї "вибраного народу"для політичних цілей, під плащиком релігії. Ширший загал громадянства повинен про це знати, про ці речі дискутувати, робити практичні висновки.

Остаюсь з належною до Вас пошаною та бажаю дальших успіхів у творчій праці.

Д–р Ілля Т. Роман

Дорогі Друїі!

Від усієї нашої родини щиро дякуємо Вам за теплі слова співчуття в нашому великому горі. Нам дуже тяжко переживати смерть, а тим самим і безповоротну розлуку на цьому світі, з нашим дорогим татом,але численні листи від друзів з усіх кінців світу бодай трохи допомогли полегшати наш тяжкий, непосильний тягар.

Десь серед літа тато одержав від Вас Вашу к н и ж к у– "І бачив я..." Він її прочитав і, на мій запит,сказав, що дуже хороша книжка. Тато, а за ним і я,завжди з великою насолодою читали Ваші цікаві та чудово написані книжки і часто диву давалися, як у Вас вистарчає часу та засобів їх не тільки писати, але головне їх видавати та розповсюджувати.

Щиро бажаю Вам дальших успіхів у Вашій п и с ь м е н н и ц ь к і й праці. Бажаю, щоб збагатили наші книжкові п о л и ц і ще багатьма своїми вартісними працями.

З глибокою пошаною,

Олександр Варавва.
(Воронин)

ДЕСЯТА

"Десята" в 65-ліття автора

Зосим Дончук: "ДЕСЯТА". Збірка оповідань. 222 стр. 1968 р. Обкладинка мистця В. Дорошенка. Філядельфія.

Якби не авторове передслово в цій книжці, мало хто знав би, що цей десятий том письменника припадає якраз на 65-ліття його трудолюбивого життя. На жаль, у нашій еміґраційній пресі дуже мало подається відомостей про наших письменників на чужині. За якусь дуже посередньо виконану пісеньку на сцені або за зовсім слабенько продеклямований вірш на імпрезі наші газети підносять до неба виконавців, промовчуючи навіть ім"я автора пісні чи вірша, зате мало не всю біографію виконавця переповідаючи. А про письменників, що дають свої твори не лише цьому поколінню, а й прийдешньому, добрі твори – про них український світ довідується докладніше після їхньої смерти. І то не завжди. А тим часом не тільки вони, письменники, заслуговують на популяризацію в пресі, а й ми, читачі-еміґранти, хочемо знати більше про тих авторів-каменярів, що все своє життя на чужині присвятили справі розквіту української літератури поза межами рідної країни. До них належить і Зосим Дончук, автор "Десятої" та дев"яти інших видань, що вийшли протягом останніх двох десятиліть: двох

збірок оповідань, трьох сатиричних творів і чотирьох романів. А за цією десятою збіркою оповідань незабаром вийде й одинадцятий том його творчости – роман "Утрачений ранок".

Як бачимо, продуктивність автора просто титанічна: Майже 3,000 сторінок за час перебування за океаном.

Цим разом З. Дончук дав нам не суцільний твір, а збірку з двадцяти більших і менших оповідань на різні теми: тут і звичайно побутова тематика, і спогади з часів останньої світової війни, і гумор, і роздуми. Але все побудоване на тлі здорового українського патріотизму, любови до свого народу і ненависти до ворога, якої б фарби він не був. "Десята" робить враження на читача таке, ніби автор цим разом вирішив відпружити читача,давши йому в руки цікаві оповідання про кохання і залицяння, про несподівані зустрічі і т.п., але той же автор не хоче, щоб лише про те думав читач.Тому побутове, ліричне, родинно-приватнє переплітається в збірці з клубками чорного диму,вибухами гармат у поневоленій Україні з актами народного гніву проти поневолювачів. Бо Дончукова творчість протягом усього його життя – це не мистецтво для мистецтва,а боротьба мистця проти зла і несправедливостей у світі. Тому збірка "Десята" не тільки вартісна своїм змістом і художньою формою, а й дуже потрібна з національного погляду. Майже у всіх оповіданнях дієвими особами є молоді люди – хлопці і дівчата, і якщо наша молодь на чужині масово закупить цю збірку та перечитає її, то матиме не лише естетичну насолоду з огляду на цікаві сюжети, а й ще раз вдихне в свої груди українського повітря та багато зрозуміє з найновішої нашої історії без будь-яких партійних чи групових політиканських забарвлень.

"Десяту" друкував і видавав видавець Петро Ямняк, як. мабуть, і всі інші твори цього письменника, тому й він святкує з виходом у світ цього видання свого роду ювілей,про що видавець умістив в кінці книжки вірш.Також інші колеги автора дали до цього ювілейного видання свої літератур-

ні епіграми, привітання й ґратуляції: Ганна Черінь, Микола Щербак, Анатоль Галан.

Приєднуємося і ми до них і до багатьох-багатьох читачів творів З. Дончука і вітаємо його з 65-літтям життя та його десятим томом літературного надбання.

"Вільний Світ", 17 червня 1968. /і.о./

Вельмишановному Зосимові Івановичу – колезі, присвячую на спомин його 65 – ліття!

Опадає вишневий цвіт,
білий цвіт носить вітер...
Так і квіть наших днів і літ
життя віє – розвіває.
Пройде садом смуглява ніч,
і думки пройдуть садом...
Важку ношу здійму я з пліч,
поруч з місяцем сяду.
Світлий місяцю, друже мій,
вишня, глянь – одцвітає...
Всміхнись молодості моїй,
мо" побачиш у гаю.
Глипнув місяць – мовить мені:
вишня тогу надіне
ще й намисто... А промені –
вінець зроблять надії!

Ів. Кмета – Ічнянський

Квітень 1968 р.

Зосимові Дончукові з нагоди 65 – річного Ювілею.

О, Зосиме, мій любий Друже,
Колего давній по перу!
Хай шкіру чорт мені зіструже,
Коли тебе, відважний муже,
Я не прославивиши, помру.

Почав ти скромно, "Через річку",
Із "Прірви" вийшов без біди.
Посидів день, посидів нічку,
Зробив напругу невеличку
І... "Гнат Кіндратович" вродивсь.

Йому, бач, "Море по коліна"
І може б, він в безсмерті жив,
Коли б ота первопричина –
Артисточки шовкова спина –
Його не пхала до ослів...

Та горе влізло не в ті двері,
Минули швидко "Чорні дні"
І спритний "Ясновидець Гері",
Враз возродившись на папері,
Правицю простягнув мені.

З подвійним номером тринадцять
Будинок збудував ти знов,
А я читати "рад старатъся",
І ухопила мене трясця,
Як пригадав "Першу любов".

"І бачив я", і бачив Зосим,
Як затремтів у мене хвіст,
Коли детально довелося
Очима, вухами і носом
Вхопити різнобарвний зміст...

Вже появилась і "Десята",
А далі, як поможе Бог,
Вся чисто Дончукова хата,
Разом із коридором взята,
В книжковий розцвіте чертог.

Пиши ж, пиши, мій любий Друже,
Хоч ця діяльність і тяжка.
Не бійся каміня і калюжі,
Бо хай би й вилаяли дуже,
Нема другого Дончука!

Анатоль Галан

МЕНІ - 65

30-го квітня (н.с.) 1968 року.

ЦЕ БУЛА знаменна, найбільш пам"ятна, ніколи незабутня, зворушлива дата мого життя на еміграції.

ПАМ"ЯТНА – бо в цей радісний день я відробив останню зміну на фабриці,попрощався з робітниками і "босами", де беззмінно,без прогулів,день-денно відпрацював 19-ть років,і,нарешті заслужив,чи пак доробився державної пенсії. В той же час, дома,ночами працював над книгою. І за цей час написав десять томів.

ЗВОРУШЛИВА -бо в цей день пережив найбільше свято. В цей знаменний день робітники з майстрами зробили мені такі урочисті проводи,яких я не зазнав за ціле життя.

О 7-ій годині ранку 30-го квітня,у вівторок,фабричний гудок розтяв тишу і в туж мить зашуміли машини,загуркотіли верстати,станки,конвеєри і ціла фабрика пішла в рух. Як і протягом 19-ти років я метнувся біля свого стола як би пройнятий електричним струмом. Але не біля писемного з друкарською машинкою під напливом натхнення,а біля фабричного стола закладеного пружинами. На мене очікувало біля конвеєра сім робітниць.Протягом пів хвилини я вставив в раму 27 пружин і штовхнув її,раму з пружинами з стола на конвеєр.А там уже робітниці, як вовки на свою жертву,кинулись з щіпцями та "ґанами" сковувати пружини та вже готове сидження до авта спроваджувати на фарбування. І так рама за рамою протягом 8-ми годин 500 штук.Це норма. А ще ж треба понад норму, щоб більше заробити.

Тільки той може зрозуміти ці божевільні американські темпи, хто хоч один день відробив на конвеєрі де протягом двох годин, до п"ятихвилинної перерви, робітникові нема змоги глянути в стелю.

І так день у день довгих 19-ть років.

Тепер кожний зрозуміє чому для мене був такий радісний день коли я відробив останню зміну і перейшов на пенсію в 65 років.

Для повноти ще слід додати що подорож на фабрику до Честера від Філядельфії тривала автобусами півтори години, та стільки ж назад. Вісім і пів на фабриці, вісім спати, і тоді буде кожному зрозуміло скільки мені залишалося на творчу літературну працю.

На жаль, авта я таки не спромігся придбати. Ніяк не американізувався.

Ще за тиждень до 30-го квітня голова профспілки порадував мене що – існує закон за яким робітник перед виходом на пенсію працює *останній день неповний а* отримує платню нормально.

Так і сталося. О 10- ій годині мене покликали в контору. Я кинув останню раму з пружинами на конвеєр, залишив на завжди робочий стіл на фабриці втішений що вже віднині сидітиму за своїм писемним столом з друкарською машинкою. Хутенько помив руки, переодягнувся і разом з головою робітничої юнії подався в контору.

Нас зустрів з привітною посмішкою головний керівник і його помічник фабрики. Збіглась уся адміністрація та бухгалтерія подивитися на того що щось там пише.

Потім численні побажання і вручення мені золотого годинника з написом дня і місяця народження та роком виходу на пенсію. Потім я витягнув з свого портфеля десять томів своєї літературної праці і поклав на стіл.

– О-о-о ! У-у-у ! Шо це? Хто це!? – збуджено загалагосували. Хапали книжки і перевіряли чи є там моє прізвище.

– Коли ви це все писали?– посипались запити.

– Вихідними днями та ночами за рахунок сну,– відповідав я тоном переможця.

І знову гарячі потиски рук, щирі побажання та повні подиву погляди.

При цій нагоді пригадується 1957 рік коли вийшов з друку новий том Енциклопедії Українознавства під літерою "Д". Я з жалем переконався що мого прізвища нема, промовчано. Очевидно, крім численних моїх оповідань в газетах та журналах я вже мав тоді виданих дві збірки оповідань і саме

вийшла з друку моя сатирична повість " Гнат Кіндратович". Я кинувся до поета Остапа Тарнавського що був уповнова - жений збирати відомості про письменників і подавати редакторам Е.У.

– Ми подаємо відомості тільки на визначних письменників до Е.У. – відповів мені колеґа по перу. Хто визначає і розподіляє письменників на визначних і не визначних я й до сьогодні не знаю. Проте, запона промовчування ще й тепер щільно висить над не милим Дончуком, хоч багато початківців спромоглись отримати літературні нагороди і їхні прізвища рясніють в пресі на поземі визначних.

Не став в обороні заподіяної кривди Дончукові й голова П.О. "Слово", проф. Гр. Костюк, дарма що Дончук належав до "Слова" і навіть був в Управі.

Покінчивши з формальностями в конторі, підписавши численні документи, я з головою робітничої юнії пішов на фабрику. Саме відбувалась 35-ти хвилинна обідня перерва. Нас уже з нетерпінням чекало кілька сот робітників з "босами".

Щойно ми зайшли в цех, як гримнули оплески й вигуки;

– Баб ! Сюди, до цього стола ! – гукав бос простягши назустріч руки.

Звідусіль принесені столи, застелені білим папером, а на столах повно закуски, кави, молока, соди тощо.

– Баб ! (так мене звали) Сідайте ось тут,– і бос показав мені крісло перед першим столом на якому лежав сто фун - товий урочистий торт і стриміло дві високих свічки.

Я розгублено й зворушливо оглянув залю. Сотні веселих поглядів робітників та робітниць зустрів перед собою. Бос урочисто подав мені два пакунки; в одному біла сорочка і краватка, в другому святочні черевики. Це дарунок від босів. Голова профспілки подав конверт зібраних серед робітників грошей та ювілейну картку з підписами усіх робітни - ків. На звороті цієї ювілейної картки малюнок: чорнильниця в якій стриміло гусяче перо.

Від зворушення я ледве спромігся подякувати всім ро - бітникам та босам за таку сердечну увагу.

Але атракцією цього прощального бенкету було щось інше, цілком несподіване, до глибини душі зворушливе.

З контори прийшла молоденька секретарка і попросила слова. Коли в залі залягла тиша, вона розгорнула течку і щось почала читати англійською мовою. Я довго прислухався але ніяк не міг второпати що вона читає. Проте, завважживши що всі робітники кидають поглядами то на секретарку, то на мене, догадувався що тут щось про мене. І вже як секретарка закінчила читати, гримнули оплески а потім мені подали те що вона читала, я побачив на першій сторінці що це була перекладена на англійську мову моя новеля " бльондинка". Бос першим вивів мене з очманіння трясучи правицю.

Потім виявилось що мій щирий читач, прихильник моєї літурної творчости, перший читач моїх творів на фабриці, дорогий пан Апанас Кобрин з Честера, якому доля судила то же заробляти на прожиток тяжкою працею в "Спрінґовні".

З допомогою свого сина—студента Юрка Кобрина, переклав мою новелю із збірки "Через річку"— "Бльондинка", і подав до контори фабрики. Там адміністрація радо підхопила цю ініціятиву Кобрина і доручила секретарці прочитати новелю перед робітниками на прощальному бенкеті

Тому ще раз дякую усій родині Кобринів, особливо Юркові за переклад новелі що так прикрасила прощальну урочистість з робітниками та керівництвом фабрики.

Чи можна сподіватися було кращої оказії, як та що влаштували мені робітники й боси?

За все це Всім і Всім Щире Дякую!

На сторінці 233 світлина з прощального бенкету на фабриці. Читач бачить частину залі, столи, торт з двома свічками, робітниці й робітники та мій виступ з подякою. Поруч, поклавши руку на моє плече усміхнений старший бос, а за столом сидять інші боси.

Ось чому ця дата для мене незабутня і така дорога.

З. Дончук.

ПРИВІТАННЯ

Від робітників фабрики де Увіллянт відпрацював 19 років.

Maggie
Ernie
Janet
Faye
Jimmy

Shadow
Frank
Pete

Bud
Tony
Mike Bravo

Thinking of you warmly
And sincerely wishing too
That today, tomorrow
Deep and always
All your wishes will come
true!

God Bless you

3.

Stella
Roman
Lucky
Jerry
Sondra
Gloria
Larry
Betty 234
Mary G.

Rex Wee

Happy Retirement Joe
From all of us in assembly

God Luck

ПРИВІТАННЯ
від робітників фабрики де Ювілянт працював.

Laura
Sue
Ann Thomson
Pat
Sis
Irene
Annie M.
Annie
Emma
Julia
Hattie
Jenny
Helen A.
Catherine
Mary P.
Rita
Catherine
Steffie
Hellen
Ann J.
Wasil
Eunis
Jeanie
Annie S.
Gill
Mary
Flossie
Lena
Sundays

Romona
Nellie
Julia
Jean
Gert
Matt.
Delois
Millie
Annie K.
Jane
Catherine
Ann K
Carmella
Theresa
George W.
Sophie T
Stella
Margaret
Helen K.
Mae
Josephine
Sherry

Привітання телеграфом з Німеччини від драматичної артистки й громадської діячки Наталій Дорошенко та панів Ващенко і Мороз.

TELEGRAM

12/11 PD INTL FR=CD MUENCHEN/16

=DONCUK=

1915N/7THST PHILA=

=WITAJEMO JYWIT PYSCHIT DLA UKRAJINY=

DOROSCHENKO WASZCZENKO MOROS•

Телеграма від 44 відділу Союзу Українок Америки:

1236A EDT MAY 5 68 PC022
P LLA24 NL PD 3 EXTRA PHILADELPHIA PENN 4
MR ZOFYM DONCHUCK, DLR MAY 5TH 3PM
1915 NORTH 7 ST PHILA
ON YOUR 65TH BIRTHDAY AND TENTH BOOK WISH YOU AND YOUR LOYAL WIFE HEALTH AND FURTHER SUCCESS

ALL THE MEMBERS OF BRANCH #44•

Великою несподіванкою було для Ювілянта отримати чудесну, свіжу й пахучу китицю квітів телефонічно замовлену з Чікаґо Дорогою родиною Паньків, милою поетесою Ганною Черінь, мужем Степаном та дочкою Інною.

Дорогий Іменинниику !

Ми були дуже раді, що наші квіти оздобили китицю рясних привітань до Вашого ювілею, що прибули з усіх кінців землі (певно ж навіть і з України !). Звичайно, ми трохи розгубились, бо хоч в мене недобра пам"ять на дні народження, я добре пам"ятаю день святого Зосима, бо це ж близько до святої Анни. В кожнім разі, не було часу перепитувати.

А тепер ще долучаємо "підтвердження" наших побажань із малъованим букетом квітів.

Щастя, здоров"я і
плідної творчости !

Ваші Друзі і Свати – Ганна, Степан,
Інна

Вельмишановний пане Зосиме !

Дякую за "Десяту". Поздоровляю з черговим досягненням.

Бажаю нових успіхів і поздоровляю з 65-річчям. Правда, я був певен, що Ви молода ще людина. Ну, але сила не в кількості років, а в творчій сназі.

В. Чапленко

Дорогий земляче З. Дончук!

Дозвольте й мені прилучитись до Ваших добродіїв, які ґратулювали Вам з Вашим ЮВІЛЕЙНИМ роком.

Бажаю від щирого серця сил, здоров"я і довгих літ для Вашої творчої праці.

Вітайте Вашу милу дружину!

З правдивою пошаною *Є. Зубенко*

Високоповажний п. Дончук?

Я прочитав у Вашій прекрасній збірці оповідань, що Ви відсвяткували своє 65-ліття.

Бажаю Вам і Вашій дружині-помічниці доброго здоров"я і ще довго здоровими спільно працювати на культурній ниві для добра українського народу!

Щасти Боже!

З правдивою пошаною до Вас Ф.А. Дудник

Панство Гречки, Леонід і Клава в день 65-ліття подарували ручку з вічним золотим пером, і з такою присвятою:

Нехай же це перо золоте
Гуде могутнім дзвоном на папері,
Хай постаті виводить сильні – не вигнуті,
Хай розбуджує серця людей
Богом забуті...

Леонід Гречко

Вельмишановний Пане Письменнику!

От, мало що не забув, що Вам прийшло 65-ть. Прошу ласкаво прийняти мої якнайсердечніші побажання "Многая літ", багато здоров"я, багато сили до дальшої творчої праці, на добро Нашої поневоленої України. Нехай Господь Бог дасть Вам надхнення, сили й витривалости написати і подати нам до рук ще й двадцяту...

Ваш щиросердечний Л. Зелінський

Колеґа по перу, письменник Василь Ґайдарівський вшанував ювілянта чудовим символом могутности і простору, ОРЕЛ, з розгорненими широкими крилами на вершку скелі. / Орел майстерно вирізблений з дерева /

Під орлом, на скелі напис :

Письменникові Зосимові Дончукові в день його 65-ліття.

В. Гайдарівський

ВШ. Пане Дончук !

Красно дякую Вам за надіслану мені книжку, а водночас вітаю Вас з 65-літтям Вашого життя та з "десятикнижжям". Перебувати впродовж двадцятьох років на фізичній роботі і за той самий час написати й видати самотужки ДЕСЯТЬ книжок – це щось більше за геройство. Маю надію, що, вийшовши на пенсію, Ви спроможетеся ще на одно "десятикнижжя", чого я Вам від щирої душі й бажаю.

Частину оцього мого привітання прошу передати Вашій шановній дружині, бо й вона, за Вашими ж таки словами, спричинилась до "десятикнижжя".

І. Антипенко.

Славному Письменникові *Зосимові Дончукові!*

Хочу цим скромним листом висловити свою щиру подяку за присланy мені "Десяту збірку оповідань".

Якби я знав, що в Промислі Божім є турбота про українську літературу, і якби я вірив, що Господь Бог послухає моїх молитов, я б дуже молився, щоб Він продовжив Вам віку далеко поза сто років на добро і славу нашої літератури і щоб Ви могли щороку давати нам одну книгу своїх чудових творів.

Шкодую, що я не скоро довідаюся про зміст присланої мені збірки. Тяжко знайти читача.

Сліпну все більше й більше.

Привіт Вам і Вашій щасливій Дружині!

С. Риндик

Високоґідному і Дорогому Побратимові пера З. Дончукові.

Передусім, од щирого серця вітаю Вас із 65-ти річним святом народження... Міцно тисну Побратимську руку й щиросердечно бажаю Вам ще багато-багато років плідної праці на ниві української літератури на користь нашого знедоленого, але нескореного народу страдника... Ваш вклад ув українську літературу є великою й поважною цеґлиною в будову української культури й літератури. Майбутня Історія Літератури в нашій Самостійній і ні від кого незалежній державі не мине Вашого славетного імени, бо – того Ви своєю мозольною працею, недоспаними ночами й відсутністю нормального спочинку, яким користаютъ інші –Ви заслужили.

Слава й дяка працівнику пера в Його 65роковину народин!...

Щиро й по Братньому тисну Вашу руку.

Щиро Ваш Мих. Лавренко

Дорогий Пане Дончук!

Хай кожний день Вашого життя рясніє творчими успіхами! Вітаю Вас з 65-літтям! Поздоровляю Вас і Ларису Тимофіївну з Святом весни: Воскресінням – Пасхою.

Правда ніколи не умре!

Бувайте здорові! *В. Охріменко*

Високоповажний і Дорогий Побратиме!

Прошу прийняти і мій щирий привіт з нагоди Вашого 65 річчя, як також мої найщиріші побажання щасливих та довгих літ життя і сил та енергії до дальшої праці.

Почуваюся в боргу перед Вами, але Ваша ювілейна "Десята" дає мені нагоду цей борг вирівняти.

Вас і Вашу ВДост. Пані вітаю нашим традиційним

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Канада *Щиро Ваш І. Липовецький*

Дорогий Зосиме Івановичу!

Поздоровляю Вас з *65* - літтям Вашого життя і бажаю Вам здоров"я, сил, енергії, багато років життя і нових творчих звершень.

Австралія, *І. Стоцький*

Тату!

Вітаю Тебе з знаменною датою в твому житті– *65*-ти річчям з дня народження.

Бажаю доброго здоров"я, успіхів, щастя, надхнення в праці!

Твій син Володимир

ПРОТОПР. ПРОФ. ІГОР ГУБАРЖЕВСЬКИЙ

495 FIRST STREET
BROOKLYN, N. Y. 11215
Tel.: ST 8 - 4263

Вельмишановний Пане Дончук!

Вибачте, що надсилаю Вам гроші з запізненням.

І я, і дружина з приємністю прочитали і цю Вашу книжку, повну щирих, правдивих фактів, – і радіємо, що не перевівся ще у нас, навіть на нашій еміграції, живий і енергійний творчий елемент, який розуміє, що у творчості життя і спасіння нашого народу. Збирають ці люди тяжко заробльовані гроші не на карти чи горілку, не на футбол чи наркотики, а на службу своїй Нації, щоб справді "усміхнулась заплакана Мати"...

Багато одержую я листів з проханням оплатити надіслані мені книжки, деякі я оплачую з обов"язку, деякі з незадоволенням, а от такі, як Ваша, з приємністю.

Нехай же Вам помагає іще далі успішно творити нові духові цінності в доброму здоров"ї Господь Бог на добро нашому Народові і Святому Українському Православ"ю.

Щире привітання Вашій Дружині.

Чекаємо народження "одинадцятої" книжки.

З любов"ю у Христі
і правдивою до Вас
пошаною

завжди Ваш
Прот. І. Губаржевський

Поважний Пане З. Дончук!

Вашу книжку "Десята" я перечитав з захопленням. Написана на актуальні теми і має всі прикмети доброї і потрібної книжки. Але, на жаль, українці не люблять читати навіть доброї книжки, вони найкраще люблять банкові книжки.

Зістаю з пошаною до Вас *Михайло Дребич*

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION
Fraternal Beneficial Organization
Anthony Batiuk, President
440 Wyoming Avenue
Scranton, Pennsylvania 18501

Шановний Добродію Дончук:

В залучені найдете чека на чотири доляри, як належність за книжку, яку Ви мені ласкаво прислали.
Прохаю Вас, на будуче, не висилати мені жодної книжки до часу, поки я її у Вас незамовлю.

З правдивою до Вас пошаною

Антін Батюк
/Добродій Дончук є членом Укр. РОБ. Союзу з 1952 р./

Впв. Добродію Дончук!

Вашу почтову карточку з упімненням мене щоби вислати Вам 4 дол. за книжку (Ваш новий твір під назвою "Десята"), я одержав, дякую.
Цю книжку я аж вчера віднайшов між іншими матеріялами в нашій спільній головній канцелярії.
Тим разом, в залучені висилаю Вам 4 дол., та на будуче прошу Вас, без попереднього замовлення більше книжок не висилати мені.

З пошаною до Вас

Теодор Миник

Високоповажний Пане Дончук!

Сьогодні в День 65-ліття Вашого народження, щиросердечно вітаємо від імени Управи Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського, від імени Видавництва і Редакції "Церква й Життя", і від свого імени та засилаю наші найкращі Вам побажання.

Нехай Милосердний Господь кріпить Ваші сили, подає надхнення, енергію і наділить довгими роками безболісного життя, що потрібне для дальшої творчости, включно аж до двадцятої книги.

Не звертайте уваги на ті колючі терни, що їх розкидано на Вашому творчому шляху, а разом з цим і на всіх тих безчесних і злобних, бо такі є не лише Вашими особистими недоброжелателями і ворогами, а і всього нашого українського народу, що на превеликий наш жаль і сором, приходиться неодноразово спостерігати. У всьому цьому Ми Вам найбільше співчуваємо, бо Братство наше протягом декількох років знаходиться в такому ж самому стані, але бореться і прагне своєї мети.

На закінчення бажаємо Вам від чистого серця витривалости, а поруч з цим незчисленної кількости передплатників і читачів, що є повною запорукою успішности Вашої творчої праці.

Нехай Господь тримає Вас у своїй опіці.

З правдивою і щирою братерською до Вас пошаною –

Яременко Аркадій

/Голова Управи/

Високоповажний Пане Дончук!

Дуже шкодую що не знаю Вашого "по-батькові" і мушу звертатися до Вас так офіційно. Але, зовсім щиро і сердечно вітаю Вас з Вашим 65-літнім ювілеєм і складаю найкращі побажання. Я вірю, що Ви обдаруєте нас ще багатьма цінними творами, що, як і попередні, будуть з приємністю і користю читатися Вашими земляками по всіх світах нашої землі розкиданих. Довгих і щасливих літ!

З нагоди Великодних Свят. ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З глибокою пошаною Ол. Воронин

Дорогий Побратиме З. Дончук!

Добре, що "Десяту" не відіклав "на пізніше", а зразу ж дещо перечитав і довідався, що післязавтра /тобто, надіюсь, коли триматимете цей лист у руках/ Вам стукнула 65-тка. Я так і напишу відгук на книжку: "Десята" в 65-ліття автора".

Та поки напишу й видрукую, спішу цим листом щиро й від глибини серця побажати Вам стільки ж здоров"я й після тієї 65-тки, скільки запалу Ви мали протягом своєї каменярської праці. Тримайтеся, Друже довгі-довгі роки! А на ворогів – чужих і своїх воріженьків – дивіться з висоти свого становища письменника-патріота. На всі їх затії Ви маєте найкращу відповідь: **10**! Десять томів розуму, таланту, української душі. А ви, воріженьки, що маєте? І на цьому крапка!

Вітаю Вас щиро з Великоднем! А Вашій Дружині, яку Ви так тепло згадали в передмові, мої найтепліші привітання і подяка за допомогу Вам у Вашій тяжкій праці. Справді, мило чути про симфонію подружжя в творенні національних цінностей.

Христос Воскрес!

Ваш *Ів. Овечко*

Вельмишановний Пане Дончук!

Дякую Вам за присланy збірку оповідань "Десята".

Читав її з увагою, інтересом і закінчив з приємним, навіть щасливим відчуттям, що, – от тернистою дорогою нашого письменства до українського Парнасу прибився ще один, і то не абиякий мистець – цілком дозрілий майстер фабули, діялогу та форми. Найвідрадніше те, що всі ті теми і тракговки їх, (хоч і дуже важливі), які, проте, встигли "набити тут оскомину", Ви зуміли подати правдиво, художньо і сильно. Все доходить до читача і проймає його глибоко. Я дуже радий за Вас.

А мені прошу дарувати таке спізнене "відкриття", це просто наслідок моєї читацької необізнаности з нашими кращими авторами на еміграції. Радий за Вас, що вступае-

те в пенсіонерський "непродуктивний" статус ще міцним, здоровим та повним літературно-творчого завзяття, що не затискаєте себе в магічний обивательський трикутник наших спрацьованих пенсіонерів /fishing. TV—watching../

Я також пенсіонер / на жаль, не з тих, що вхитрилися підвести під свою старість солідну матеріяльну базу./ На долю, проте, не нарікаю. До життя інтересу не згубив.

. . . . . .

Не журіться і не поспішайте! Люди з Вашим психічним тонусом та ідейною наснагою живуть довго /бо мають чим жити/ і до кінця не втрачають творчої енергії:

На все добре!

Бажаю дальших успіхів. Тоді нас не забувайте в Алабамі.

Новий прихильник Вашого таланту
Василь Гарбер.

Вп. Пане Дончук!

Посилаю належність за книжку "Десята". Книжка дуже цікава, яка пригадує жахливі події які діялись під час окупації України нашими ворогами, про що наші ситі еміґранти почали забувати.

Пишіть, пригадуйте людям що то є комунізм і хто його запроваджує в світі, накидає людям.

Остаюсь з Пошаною до Вас

М. Королишин.

Вельмишановний Пане,

Я одержав Вашу книжку "Десята", і прошу вислати нам ще такі книжки: "Гнат Кіндратович" і "Прірва". 10 дол. я залучую.

При цьому хочу підчеркнути, що попередньо вислані мені "І бачив я..." і "Десята" є надзвичайно цікаві, легко читати їх, тому, прошу прийняти мої вислови признання і щирі побажання,

Щасти Вам Боже! Д. Попадинець.

Христос Воскрес!
Дорогий Пане Дончук!

Мою душу шматує жаль. Через каторжні обставини нашого національного життя у нас ні один письменник не розгорнув повністю свого хисту, ні один не використав усіх своїх сил, ні один не дав усього того, що міг би дати. Про це говорив ще акад. С. Єфремов. Про це доводиться говорити і тепер, зокрема дістаючи Ваші твори. Дякую сердечно за дарунок! Та якби були обставини, з Вас би виріс український Оноре де Бальзак!

Про це я скажу, коли писатиму про Вашу нову книжку. Встиг перечитати лише передмову та новелу "Два доляри". Чому так? Щось мені перебило, з цього скористалася дружина, схопила книжку і не випускає з рук. Ну, нехай! Перечитаю пізніше.

Ваше "Передслово" мені дуже подобається: перш за все воно розумне! Оповідання "Два доляри" – гарне, захоплююче! Добра мова. Знайшов лише два огріхи – два русизми: "прильнув" /стор. 23/ і "софа" /ст. 25/.

В День Вашого 65–ліття – 17–го квітня – поздоровляю Вас та бажаю Вам багато–багато років успішної літературної творчости! Дай, Боже, з роси й води!

Вітайте Дружину і радісно святкуйте Великдень! Уклін п.п. Гайдарівським!

Ваш Микола Щербак.

П.С. А мої дві книжки готові не будуть, лежать без руху.

Вельмишановний Пане!

Сердечно вдячний Вам за написану, видану й надіслану мені книгу "Десята". Книжка мені дуже сподобалась. Багато оповідань взято з реального життя.

Шкода, що Вам приходиться витрачати дорогоцінний час на різні клопоти з виданням та кольпортажем.

Бувайте здорові! Бажаю Вам всіляких успіхів.

З пошаною В. Андрі

Шановний Пане Дончук!

Перш за все хочу привітати Вас з Днем Уродин – тобто з Вашим 65–ти річчям Вашого життя, та побажати Вам здоров"я, сили, витривалости у Вашій творчій праці. Нехай Ваші труди і надалі будуть корисні всій Українській громаді, а Вас нехай Всевишній має в своїй опіці, та подасть Вам ще більше сили і заохоти до дальшої праці, щоб Ви дочекали бачити вільною дорогу Вам Умань.

На многії щасливі та довгі літа збережи Вас Господи!

Сердечно дякую за книжку "Десята". З приємністю прочитала та бажала би щоб у кожній хаті була ця книжка. Може перечитавши її, кожному прийде до голови, чи не було з ним того, чи не був він там, як про це оповідається в книжці. Але дуже сумно, чужинець може мати скорше українську книжку як сам українець.

У Вашій гуморесці "Передсвяточні закупи" я з Вами погоджуюся не гумористично – то є суща правда. Подобаються мені всі Ваші оповідання, а зокрема "Ми поспішаємо". Може направду тому що багато тих срібних ниточок у чубові кожного з нас, це є дійсна правда, і цього заперечити ніхто не зможе.

До цього висилаю грошевий переказ та бажаю успіху в наступному Вашому виданні, Не обминіть і мене з слідуючою книжкою.

З пошаною до Вас та Вашої родини

Родина Белінських

Спасибі ВШ. Письменникові З. Дончукові!

Книжку "Десята" одержав і помаленьку перечитав. Кожне оповідання подобалось. Велике Вам спасибі за такий духовий харч.

Вітаю Вас з 65–літтям і бажаю довгого життя. Вітаю Вашу помічницю, що розсилає історичні скарби в різні країни для нового і старшого покоління. Д.Паламаренко

ВШ. Пане Дончук!

Чотирі доляри за книжку та одного на видавничий фонд, разом 5дол. висилаю.

Я книжки ще не читав, бо працюю над чимось іншим, а моя матушка читала, подобалась їй надзвичайно, прямо захоплена! Просить мене, щоб я закупив у Вас всі попередні видання, але це зроблю може, пізніше, бо маю двох синів на університеті /а один вдома/ то фінанси мої дуже обмежені зараз.

З християнським привітом

о. Теодот

Вельмишановний п. З. Дончук!

"Десяту" прочитав із великим захопленням та маю бажання отримати Ваш роман "Утрачений Ранок" у твердій оправі.

Вірю, що і ця праця Ваша – цінна.

Висилаю Вам переказ на суму 9 дол. 4.00 за книжку "Десята", а 5 дол. на роман "Утрачений Ранок", що тепер друкується.

Бажаю Вам у Вашій праці якнайкращих успіхів.

З пошаною до Вас о. П. Зміївський

ВПоважний Пане Дончук!

В прилозі шлю 4 дол. – вартість надісланої на мою адресу книжки "Десята". Це цінний доробок нашої літератури. Дякую за увагу і бажаю успіхів.

Остаюсь з належною пошаною й християнським привітом,

о. М. Дебрин

Вельмишановний п. Докчук!

Книга "Десята" дуже цікава. Бажаю Вам не випускати пера з рук, а працювати і працювати поки буде на це можливість.

Посилаю 5 дол, з них 4 за книжку а 1 дол. авансом на наступну. З пошаною до Вас Б. Левченко

Шановний Пане Авторе!

Щиросердечно дякую Вам за надіслання мені ювілейної збірки оповідань "Десята". Надзвичайно гарні короткі оповідання, деякі з них читав я у "Ми і Світ".

В прилозі 10 дол. Ввічливо прошу прислати мені:

1. "Чорні Дні" і 2. "Через річку" – і я буду мати комплект Ваших цінних творів.

А тепер з нагоди Вашого ювілею – прошу прийняти від мене якнайсердечніші побажання. Хай Всевишній кріпить Вас здоров'ям, витривалістю і дальшою заохотою до дальшою творчої праці. Многих літ, Дорогий наш Ювіляте!

Ваш Роман Вомпель

До Високоповажного Пана Зосима Дончука.

Найперше сердечно дякую Вам за присланy мені книжку "Десята". Вартість її в сумі чотири дол. при цьому прикладаю.

Дуже мені приємно довідатися з передмови до цієї книжки, що моя давня знайома Пані Лариса є у Вас в пошані – вона насправді таки людина гарна і заслуговує на таку пошану.

А Вам, Пані Ларисо, може позавидувати багато жінок, що маєте такого здібного і культурного чоловіка.

Бажаю Вам обом щасливого життя.

Щиро Ваш

Петро Бербець

В Пошуках Щастя

Зосим Дончук – "В пошуках щастя". Роман. 373 сторінки. Тверда оправа. Заголовок тиснено золотом. Видавництво "Власна Хата", Філядельфія, 1970. Наклад 1000 примірників. Обкладинка Оксани Войтюк. Автор присвятив свій твір 25–ій річниці Великого Українського ісходу.

Дієві особи роману – Артем Іваненко, агроном, Василь Середа, його жінка Тетяна, проста роботяща, її сестра Ліда на багато років молодша і дочка Оля, мила розумна дівчина та дуже побожна.

Василь відбув п"ять років совєтського заслання, вернувся і думав, як майже всі, заскочені німецьким наступом, що все перемелеться і настане можливе життя.

Так само думав Іваненко. А що всі тепер під владою німців, то мусять відповідно працювати, бо іншої можливости немає.

Та німецька хвиля спадає, настає трагічний відступ і разом з німцями вирушають на Захід валки втікачів.

Автор знає ту добу і добре описує ісход із всіма небезпеками, трагічними випадками з людьми і цілими групами вітікачів. Насильне вивезення, нерозуміння чужинцями. Були й такі чужинці, які вірили у потребу репатріяції.

З цілої групи героїв роману тільки жінка Іваненка не хоче їхати з чоловіком. Це тип аж неправдоподібно підлий. Іваненко прилучається до родини Середи, а коли Середу

випадково вбито, він залишається із жінками, перебирає провід і доводить до щасливого кінця, до рятунку на американській землі.

Таборова пора описана побіжно, але правильно. Іваненкові із його групою виходить добре. Вони приїжджають у Філядельфію, місце добре знане авторові. Тому він орієнтується у можливостях втікачів.

Життя на чужині починається за відомим шабльоном, як у всіх звичайних громадян. Найти добре плачену працю, запопадливо ощаджувати гроші для купівлі будинку. Оля йде до школи і має багато часу для себе, нудьгує, попадає в середовище школярок вже зіпсутих "секс" вихованням, не має вродженого відпору і відрази до поганого та вгрузає в нездорову атмосферу.

Вчиться добре, доходить до коледжу, а потім натрапляє на хлопця. Він милий, уважний і має гроші. Оля хоче з ним одружитись, але мати не погоджується – раз що донька замолода і треба раніше вивчитись, а подруге нащо так поспішати. До того хлопець родом італієць і католик з психікою американця, тож зовсім чужий.

А Оля вже має в собі якогось хробачка і легко піддається спокусі. Вона втікає із хлопцем, наслідком чого мати дістає параліч. Тепер заощаджені гроші скоро йдуть на лікарів, які знають, що раптове вилікування тут неможливе, а, може й зовсім неможливе.

Оля йде у світ із Джаном, щоб одружитись. Тим часом пара живе собі як хоче поки є гроші, а потім Джан, що грав на кінських перегонах, програє все до щенту і в пошуках грошей іде з товаришем грабувати банк. Джана вбито, грошей нема, але Оля не кличе батьків на допомогу, щоб рятуватись. Вона йде до відомого бару, де жирують усякі пройдисвіти, там півгола грає на гітарі і співає. Там її знайшов жовтоволосий велетень і вона йде з ним. Той коханець інший, небезпечний, його бояться. Того милого незабаром убивають. Приходить ліпший хлопець, родом поляк, Франк. Він має ніби добрі наміри. Коли

помре його тітка, він продасть її ферму, а сам піде працювати на фабрику меблів. Він те вміє. Але Оля тягне його до злочинної компанії. Вона умовляє Франка піти до бару і там його хтось вдарив ножем. Він іде до шпиталю. В Олі гроші є і наче б то час уже опам"ятатись та вернутися додому. Але вона вже зіпсута. Після Франка з"являється порториканець Крузо. З ним дуже приємно Олі блудити, але він украв в неї дві тисячі долярів і втік.

Що було потім автор не пише, але видно кар"єра Олі кінчається народженням дитини. Оля продає дитину і аж тоді йде додому. Мати радіє – все направиться, а Оля смалить цигарки і вже розглядається по барах – де тут заробити. Поки нічого не навинулося, Оля вночі прокрадається до ліжка вітчима. Той лякається і відсилає дівчину геть. А мати не спала і все чула. Тоді вона остаточно гине від удару.

Оля сердечно ридає над трупом матері, яку сама замордувала і свідома цього. Видно, що дівчина остаточно зіпсута і їй нема порятунку, але автор знаходить. Тепер, власне, настане оновлення. Оля кається, знову йде до школи. Сестра Тетяни Ліда в Америці також очманіла і думає зробити кар"єру з своєю красою. Але це не вдається, тож іде на роботу, заробляє на весілля любого ще з таборів Юрка. Але Юрко одружився з дочкою багатого старого еміґранта. Під час своєї недуги Тетяна вирішила влаштувати Ліду по своїй смерті в родині. Одружити її із добрим Артемом Іваненком. Це для Ліди нова ідея. Вона починає дивитись на Артема інакше. Кінця в тому напрямку в романі нема. Але можна догадуватися, що Ліда таки піде за доброго дядю Артема, Оля скінчить школу і запанує повна гармонія.

Це було б можливе, коли б Оля не пройшла не тільки через чистилище, але й через пекло. В суспільстві їй вже нема місця. Тип Олі безсумнівно патологичний і трактувати такий тип як переходову стадію молодечого сказу, спричиненого поганим товариством і гнилою шкільною

системою, не можна. Дівчина може помилитись, але може опам"ятатись. Оля не жертва помилки, у неї комплекс повії і такою її варто б залишити. Добре, що Ліда уцілі – ла, що Артем витримав і можливо з них вийде нормальна пара.

У книзі досить поучуючого правдивого матеріялу — втеча, рятунок від смертельної небезпеки, можливість праці і жадоба багатіти, залишення дітей на поталу впливам дикої вулиці. Що дивуватись, коли прості люди не розуміють небезпеки. То ж діти багатіїв так само морально безпритульні. Школа і щедрість батьків – на тобі, дитинко, все що хочеш і дай мені спокій. Я маю своє життя і хочу вхопити від нього що дасться. Хапають і часто не знають, що вже нема чого для себе ждати – життя одно і треба прожити свій цикл і нащадкам дати жити.

"Наш Клич", 4 березня 1971р.

Олександра Животко-Чернова

З.І. Дончукові, – в День Іменин 30.4.1971 року

Долю просим, щоб наш Зосим
Жив в любові, був здоровий,
Мав нормальний тиск у крові
І писав, за творчим пляном,
Кожен місяць пів романа.
Тимофійовні ж Ларисі
З передруком не баритись –
На посту, при апараті.
І тоді у Вашій хаті
Буде повно благодаті.

Анатоль Галан з Галанихою

П.С. Вибач, Зосимцю, за те, що трохи спізнився. Глянув у календар ім. Мартьянова, себто, його видання, і вдарив себе по кумполу: Лишенько, та ж сьогодні Зосимові іменини, і він там без сумніву "давить муху" вкупі з Ларисою Тимофійовною. Ну, то я буду ввечорі на іменинах в одного приятеля, і контрабандою вип"ю за тебе велику чарку.

А. Калиновський

В Пошуках Щастя

Зосим ДонЧук

Зосим Дончук. "В пошуках щастя"; роман. Видання автора, Філядельфія. 370 ст. 1970.

Зосим Дончук видав оце свою дванадцяту книжку, роман "В пошуках щастя". Подія неабияка, якщо зважити на наші еміґраційні обставини, ми ж бо не маємо ні видавців, ні читачів у широкому значенні цього слова.

У своєму новому романі автор поставив собі завдання показати життя родини, що втікала від большевиків, від дня, коли вона залишила своє село, під час наступу советського війська, аж до наших часів. Завдання досить складне. Як упорався з ним автор, ми й хочемо тут розглянути.

Дія роману починається березневого ранку в одному з сіл Київщини під час наступу большевиків. Сільський староста і колишній в"язень советського концтабору, Василь Середа, разом з родиною покидає село. Родина його складається з трьох осіб: дружини Тетяни, десятирічної дочки Олі та дружининої сестри Ліди. А потім до них прилучився ще один утікач, агроном Артем Іваненко, якому дуже скоро довелось перебрати на себе опіку над трьома членами родини Середи, що загинув від випадкової кулі під час переправи через річку Дністер. І вони помандрували далі.

Коли прибули до Лінцу в Австрії, війна скінчилася, але радіти не доводилось, бо поневіряння тільки починалось. По певному часі Артем потрапив з трьома жінками до Баварії, в американську зону, і там вони затримались на довший час, у таборі, але постійно мріяли вирватися звідти і остаточно позбутися небезпеки.

Артем з Тетяною, як і треба було сподіватися, побра-

лись. Кохалася й Ліда з Юрком, парубком з Галичини, що мав пристрасть до "торгівлі". Їх одруження одначе відволікалося з різних причин, поважних і таких, що здавалися поважними. Може, зашкодив одруженню й автор роману вишукуванням перешкод. А донька Василя Середи вчилася в таборовій школі, співала в церковному хорі, належала до пластової організації, отже можна було сподіватися, що з неї буде добропорядна людина. Їй автор у другій частині роману і присвячує головну увагу.

Коли прийшла пора на виїзд за море, Артем з родиною виїхали до Америки і їхні поневіряння на тому скінчилися. Нарешті вони відчули себе вільними людьми.

В другій частині роману, яку автор не позначив як окрему, на перше місце виходить наймолодший член родини— п"ятнадцятирічна дівчина Оля. Автор розгортає новий сюжет, хоч головні персонажі роману залишаються й далі в творі, але автор присвячує головну увагу дівчині.

Вони вже всі, кожен по-своєму, намагаються визначити свою долю і пристосуватися в цій, не зовсім ще їм зрозумілій, країні до обставин. Артем і Тетяна мріють придбати собі хату, Ліда думає про одруження, а Оля вчиться в школі і має чимало нових подруг, які вже обізнані з багатьма життєвими таємницями. Від них невинна Оля дізналася, що кожна дівчина повинна мати "бой-френда", з яким зовсім добре можна цілуватися й публічно. Подруги познайомили її з сексуальною літературою, водили дивитись на такі ж фільми. Оля зразу обурювалась, бо попереднє виховання давало про себе знати, але недовго. Середовище на кожному кроці робило своє розкладове діло.

Процес психічного розкладу відбувся з подивугідною швидкістю. Скоро дійшло до того, що дівчина вирішила вийти заміж і вимагала дозволу матері, бо мала всього 16 років. Не діставши дозволу, вона втекла з дому з "бой-френдом" і поїхала до іншого стейту, де шлюб дають також і неповнолітнім. Їздили вони скрізь і та подорож бу-

ла їх медовим місяцем. Але до оформлення шлюбу так і не дійшло, "наречений" згинув при спробі пограбувати банк. Оля опинилась у незавидній ситуації. Пробувала заробляти співом у барі і познайомилася з іншим "френдом", Норманом, та стала його коханкою, але й його теж хтось у барі застрілив. Був ще й Френк, але й він згинув, бо автор вирішив бути з френдами нещадним.

Після того дівчина повернулася до матері, але свого життя не змінила, ходила по барах і піячила. Але нагло, з якихсь незбагнених причин /автор не пояснює/,всупереч логіці й психології, автор перетворює Олю на добропорядну дівчину, яка знову вчиться в школі, співає в церковному хорі, як колись. Очевидно, деякі читачі таке перетворення, можна б сказати, перевтілення, приймуть схвально, але такі чуда трапляються дуже рідко і не так раптово. Та власне від цього нічого не змінюється. Розрядка згущеної атмосфери не шкодить.

Я ніяк не мав наміру переповідати зміст роману, тільки хотів накреслити контури сюжету, щоб читач мав хоч яке уявлення про твір. В обидвох частинах роману – два окремі сюжети, а в кожному з них окрема трагедія. В першому – втрата батьківщини і смерть батька родини,а в другому – втрата матір"ю своєї дитини і смерть матері з розпачу.

Багатьом читачам все це знайоме з власного досвіду. Колись і їм доводилось іти чи їхати тими самими дорогами, користуватися словацькою гостинністю, а пізніше жити в таборах. Роман Дончука пробуджує пам"ять про минуле, уже далеке, але болюче, не в одного читача він викличе сльозу і нагадає багато речей, які навіть могли бути приємні.

В другому сюжеті найголовніше – втрата матір"ю дитини, яка ступила на погану дорогу. В декого може виникне питання, чи не можна було запобігти тій трагедії? Та відповіді треба шукати не в романі.Треба розглянутися навколо себе, придивитися до людей, до тих багатьох

конфліктів, що виникають між батьками й дітьми. Ми бо знаємо, що певна частина американської молоді морально розкладена. Якою мірою впливає той розклад на нашу молодь, Дончук і показує у своєму романі, змалювавши яскравий образ дівчини, яка впала жертвою того розкладу.

Автор не брав на себе ролі порадника, як запобігти лихові, він показав тільки процес загибелі душі дитини, в яку батьки вклали все найкраще. Дочитавши роман до кінця, читач ще довго сидітиме над ним задуманий. Багато виникне сумних думок. А може й зродиться якась нова ідея, як охоронити нашу молодь перед такою трагедією ...

Треба сказати дещо і про недоліки роману. Автор іноді ганяється за пишномовністю. Назагал він знаходить певні мовні забарвлення на створення образу, але інколи мети не досягає. Ось, наприклад, яким реченням починає він свій роман: "Вибух стався десь далеко, невиразно. Але був такий могутній і тяжкий, як сирітська доля". Як бачимо, все речення попри авторову добру волю, суперечне, а сирітська доля тут зовсім недоречна. Можна знайти ще й інші недоречні порівняння, напр.: "..знову глянула на чоловіка. Розхристані широкі груди високо підіймалися за кожним подихом, і Тетяні марилось, що це могутні хвилі широкого океану, то здіймаються, то лягають". Ніхто не повірить, що селянка могла б порівнювати груди свого чоловіка з невідомими їй хвилями океану. Можна навести ще більше прикладів, але хай йому, авторові легенько ікнеться ... На щастя таких порівнянь у романі не занадто багато.

Ми знаємо, що читач назагал людина вибачлива. Він у книжці шукає не огріхів, а того, що в ній гарне. Знайде він це і тут.

"Українська КНИГА" ч.1, 1971

В. Г–кий.

В Пошуках Щастя

НЕ ПОШУКИ, АЛЕ – ЗАНЕПАЩЕННЯ!

З. Дончук, "У пошуках щастя". Видавництво "Власна Хата", Філядельфія, стор.373, 1070 р.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Уміщені під цією рубрикою відгуки наших читачів нанові книги не конче відбивають думку редакції. Проте ми вважаємо, що такі відгуки можуть цікавити не тільки наших читачів, а й авторів, про книги яких тут пишеться.

Ми охоче вміщуватимемо в журналі відгуки й тих читачів, думки яких про ту саму книгу будуть розходитись із думками, висловленими в інших рецензіях.

Редакція залишає за собою право робити найпотрібніші виправлення в мові відгуків та скорочувати занадто довгі дописи до цієї рубрики.

ПЕРЕД нами дванадцята вже книга пера Зосима Дончука, якого й справді таки можна зарахувати до досить плідних авторів.

Коли автор написав уже тузин книжок, незалежно від того, якої вони якости чи змісту, чи й напрямку, він не лише має своє власне письменницьке обличчя, але й виробив відповідну літературну вправність. Тому то й розглядати його останній твір і робити будь-які порівняння з будь-ким іншим із письменників, ледве чи потрібно: кожний бо має не лише власний і йому властивий хист, але й манеру писати.

"У пошуках щастя" – це жодна фантазія, висмоктана з пальця. Це – сувора й трагічна дійсність, яку пережили сотні тисяч осіб нашого нещасливого народу за другої світової війни. І ті "нещасливці", що вирвалися з червоного пекла – тепер розкошують в Америці, про яку давніше й гадки не мали.

Щоб хоч трохи ознайомити читача (бо далеко краще самому читачеві зазнайомитися зі змістом книги!)з твором п. Дончука, скажу дуже коротко: початок твору – це німецький, під натиском червоних, остаточний відступ з української землі. Цей відступ захопив із собою й сільського старосту Василя Середу з його дружиною Тетяною, донькою Олею та дружининою сестрою Лідою. У цьому ж потоці втікачів од червоної навали опинився й районовий агроном Артем Іваненко з дружиною, яка, одначе, незабаром зоставила його самого й вернулась до червоних.

За першого ж налету червоних стервятників р о з р и в бомби ранить старосту Василя Середу і він швидко помирає. І тому, що агроном Іваненко лишився самотній, а покійний староста Середа йому став був у пригоді, коли агрономові обламався віз, то вони – агроном і старостина дружина з родиною – вирішили їхати далі як одна родина. Так вони промандрували через пів Европи й потрапили аж до Німеччини, у табори переміщених псіб, а опісля, вже одружившися Артем Іваненко із Тетяною Середою, виїхали до Америки.

І нічого б тут не було дивного. В житті ж бо, як на довгій ниві: ніхто не знає, що з тобою може статися завтра й хто з ким, навіть не бувши перед тим знайомий, потрапить у родинні взаємини, чи, може, з найкращого комусь друга стане запеклим ворогом. Але дивно те, що шановний автор ухитрився так описати одісею своїх персонажів, що /не кажучи вже про Артема / Тетяна С е р е д а, поховавши свого чоловіка на початку подорожі, ані разочку не згадала свого покійного чоловіка Василя Середу – так ніби його й не було ніколи.

Це вже українській жінці може бути властиве хіба такій, що або ж не любила свого чоловіка, або ж просто сама була одірви та викинь. Та й то ледве чи можна було б допустити таке явище. Але Тетяна Середа, бачачи Іваненкову байдужість до "всього", сама почала подумувати та, навіть, прихорошуватися, щоб бути до вподоби Артемові Іваненкові. І, зрозуміло, не довго думаючи, коли одного разу, святкуючи Різдво, Артем нагадав був: "А що ж ми одинцем робитимемо? Поглядати одне на одного і ховати від людей свої думки? Чи не пора б і нам подумати про одну родину, одружитися?" – вона з неприхованою радістю дала свою згоду, ні слова не мовивши про свого покійного Василя. Сумна й малоймовірна це річ!

Гарно автор розпочав був "роман Ліди з Юрком". Такого щирого упадальця зробив він із Юрка, що справді, коли б не його, Юркові батьки, то можна б було сподіватися, що з них була б не абияка пара, хоч Юрко й із вищою освітою, а Ліда такої не мала. Але авторові закортіло одружити Юрка з іншою, навіть після стількох коштовних дарунків і вже даної Юркові його батьками згоди на одруження зі "схизматичкою". Та так автор і залишив горепашну Лідочку неодруженою – якщо не буде продовження того вже на американській землі "Шукання щастя".

Більше того, якщо автор не думає продовжувати ще свій твір і зробити його таки справді романом, а не романізованою повістю, то й тоді зоставить не лише Лідочку самотньою, але й її небогу, Тетянину 16–річну доньку Ольгу, та ще таку чемну, чеснотливу змусить кинутися, сливе без причини, у вир розпусти й падіння. Чи можна допустити, щоб українська дівчина була здібна так низько впасти, без жодної боротьби за свою честь і чистоту та віддатися двоногим самцям одному за одним!

Але найтрагічніше те /тут уже мало правдоподібности/, що Оля, начебто бувши чемницею, витриманою, чес-

нотливою, вернувшися до своєї родини, з волі авторової кидається вночі до вітчима, щоб задовольнити свій статевий пал! Це підслухала паралізована мати, і це стало причиною її смерти. Але дочку, яка своєю поведінкою вбила рідну матір, це зовсім не зворушило...

Припустімо, що такий випадок, таки стався. Чому ж автор не подбав про мораль, що випливає з його твору? Не схотів автор показати, як саме мусила була дбати і вести себе українська дівчина!

Оля без мук сумління пішла до церкви, – в хор співати. Так ніби нічого перед тим і не було. /Коли б Олю не гризло сумління, пішла б вона в "БАР", а не до церкви, прим. склад./. Отже виходить: грішіть, дівчатка, хто як того хоче, мовляв, нічого поганого в тому нема! Така авторова "мораль" – з г у б н а!

Чи не зв"язане Олине падіння з маминою поведінкою? Морально Тетяна була хоч і чистою, але чи ж м о ж л и в о, щоб вона свого чоловіка так швидко забула, мовби його ніколи й не було на світі! Чи ж не в цьому, що Тетяна так чепурилася, поглядаючи на Артема, лежить зародок розгнузданости її донечки Олі? Тільки правдивий розвиток сюжету дасть усім читачам, а особливо м о л о д и м читачкам, що лише починають своє життя, змогу переконатися, що розгнуздане життя – непоплатне, воно ганьбить людину перед світом і своїм народом – і тому то практикувати його не слід. Лиш із гіркого досвіду могли б навчитися інші, як слід себе тримати.

Видана книжка, як і попередня "Утрачений ранок", з мистецького боку /за винятком трохи невдалої обкладинки/ досить гарно, хоч і не бездоганно. Але з мовного боку, то авторові можна багато закинути. Загалом авторова мова, якщо порівняти її з мовою інших авторів, д о с и т ь добра, хоч на жаль, у ній ще трапляються москалізми. Ось деякі з них:

Канава /рів/, давайте /нумо/, піднімайся /уставай/, снаряд /набій/, посадив /посадовив/, – садять

лише рослину, а людину – садовлять, носив ім"я (мав),стопроцентний (стовідсотковий), зносити біль (терпіти),абсурдність (нісенітниця),товарові вагони (вантажні), чередуючись (чергуючись), направив (скерував),яблуковидна (яблукоподібна),риссю (підтюпці),банки (бляшанки),лазутчик(пластун),пакость (капость),баня(мийня),топити піч(палити),качало (гойдало),відвели їм (приділили),досадити комусь (допекти),солдатське (вояцьке),причитала (голосила,плакала), наряди весільні (одяги),й сила силенна подібних.

Найгірше те, що автор плутає різні слова:"преріїлісів" пише він, а прерії–це ж широкі степи: докладні уточнення, приводили до порядку, гомоніла розмова, коли ж це виключно московський вислів, бо в нас гомонить людина,а не розмова.Автор широко вживає форму "НА Україні", але чомусь " в Криму"; чемері посиплються, а чемері–це запорозький оселедець; одягнув білу сорочку, а її лише – надівають, а не одягають її /сорочку, як людину/. А є ще й такий вислів : "географію вчили". Виходить йому так, що географію навчали чогось, а не її вивчали. Або ось " займатися сільським господарством". Таж займатися, це – стовідсотковий москалізм. У нас кажуть – працювати в сільському господарстві! І таких прикладів надто багато.

Автор не любить присвійний прикметник. Ось приклади: "...жартома відповідав на запити Артема чи Тетяни" /на Артемові чи Тетянині запити/. "Вислухавши цілком погоджується з висновками Рози" /з Розиними висновками/. "...жити в брата й слухати докори невістки не хочу" /...слухати невістчині докори не хочу/. "Тяжка рука ворога з піднятим мечем" /Важка ворожа рука — мусить бути/. "Так тепер спливав вільний час Олі" /Так тепер спливав Олин вільний час/.

Цих кілька прикладів, думаю, буде досить.

Нарешті, не можу не звернути уваги наших письменників і читачів на невластиве українській мові явище : Наприклад пишуть: "Чую вас по голосІ", "Він ходив по таборІ", "Можна було ходити по вагонІ", "Тепер тиняюся по

світІ" і т.д. з словами чоловічого роду, як : голос, світ, вагон, коридор, степ, город, сад. Ці слова, коли перед ними стоїть "по", ніколи не можна писати з закінченням на "*і*", лише на "у".

Навпаки, іменники жіночого роду, з появою перед ними "по", мають на кінці лише "і", а не "у": Москва, Канада, рука, нога, шапка, вулиця, площа, ліса, п"ята й т.д. Іменники ж середнього роду так саме як і іменники чоловічого роду, з появою перед ними "по" на кінці мають лише "у". Це треба добре пам"ятати не лише нашим письменникам, журналістам, але й редакторам. А автор "У пошуках щастя" чи не знаючи, чи не дбаючи про чистоту нашої мови, мови рідної, цього правила не дотримався. З його книги навчатимуться не лише дорослі, але й діти ...псувати нашу рідну мову! Ось де біда наших дітей, коли наші ж письменники навчають їх писати не так, як належить.

"Нові Дні", червень 1971

Мих. Лавренко

Вп. Пане Михайле Теодоровичу!

Дякую за рецензію. Все ж таки добре що згадали про мій твір, так само добре що ред. Дм. Кислиця дав місце в журналі для рецензії. Не всі редактори такі доброзичливі для еміграційного письменника – східняка.

Давно відомо: Хто чого шукає, - те й знаходить.

Деякі Ваші мовні зауваги слушні і я їх приймаю. А от, що Ви в творі не знайшли нічого конструктивного, повчального, позитивного – це вже вияв суб"єктивної злоби. Коли б Ви поруч з недоліками, побачили промінчик краси, тоді, очевидно і зло своє приховали б, а так, читач запідозрить особисті порахунки і не повірить у Вашу об"єктивність.

Але на жаль, скільки я Вас знаю, Ви ціле життя шукаєте в людині не добра, краси, а потворного.

Проте, однаково, у нашому еміграційному безгомінні я й за це вдячний.

Серпня 13, 1971. Ваш З. Дончук

В Пошуках Щастя

НОВА ПОВІСТЬ. З. ДОНЧУКА

Наприкінці минулого року появилася на книгарському ринку нова повість Зосима Дончука під наголовком: "В пошуках щастя". Роман. Вона вийшла в видавництві "Власна Хата", Філядельфія, 1970 р. Книжка охоплює 374 сторінки ві - сімки. Обкладинка роботи мистця Оксани Войтюк.

Це вже 6-тий роман автора. Окрім того давніше автор опублікував три сатиричні повісті і три збірки оповідань.

За 20 років побуту у вільному світі автор виявив себе плодовитим письменником. Його твори до тепер знайшли були прихильні рецензії. Треба сподіватись, що незабаром хтось із фахових літературних критиків дасть ширшу рецензію на появу роману " В пошуках щастя ".

НАРОДНА ВОЛЯ, березня 11, 1971

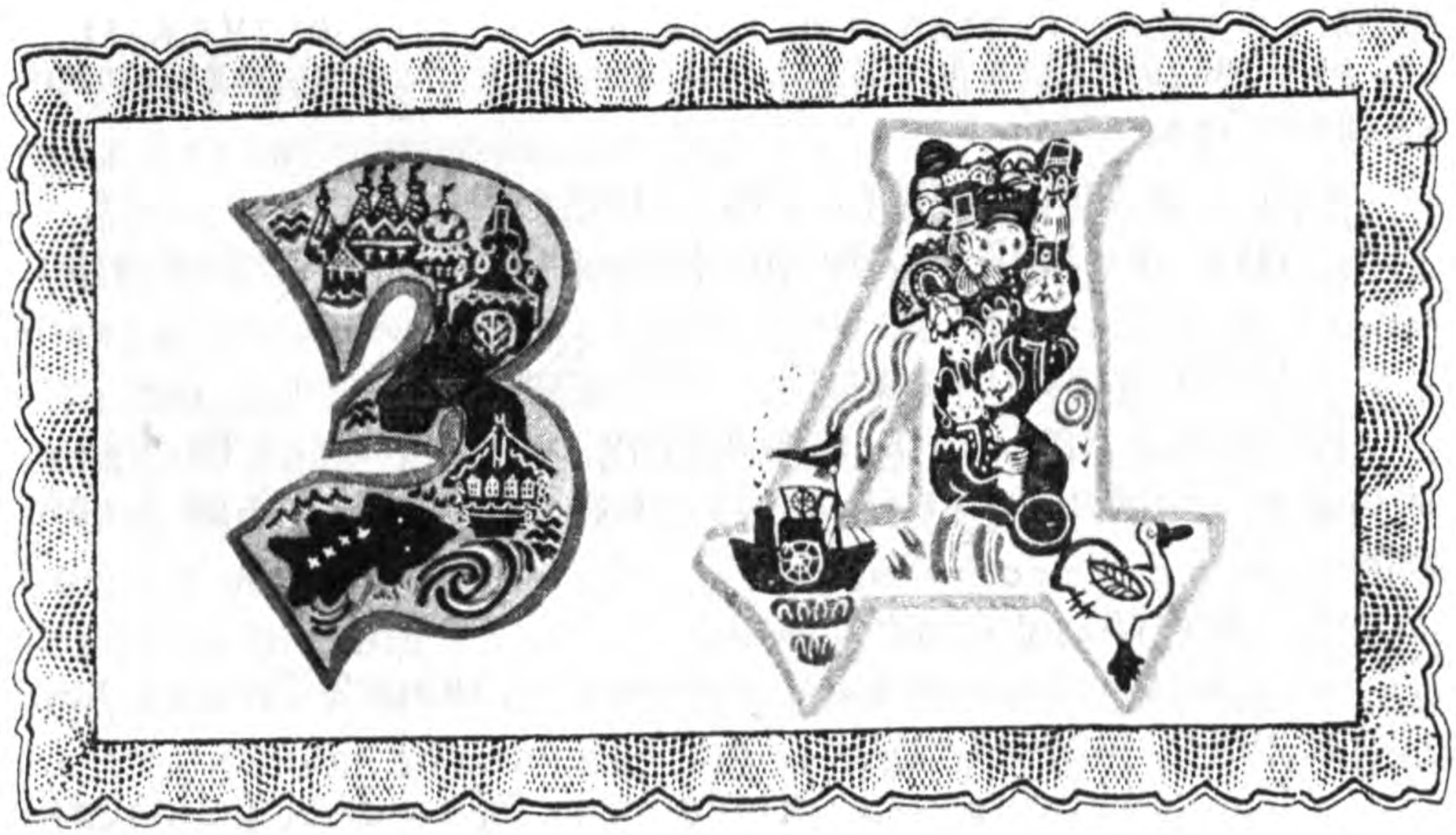

Зосим Дончук

"В ПОШУКАХ ЩАСТЯ"

(УРИВОК З НОВОГО РОМАНУ)

В хаті було так тихо, наче серед темної ночі в лісі. Аж моторошно робилося. " Куди ж це вони пороэходилися?" – подумала Ліда і заглянула в кухню. Там у вікні бреніла муха. Тоді зайшла до вітальні. Нікогісінько. Заглянула крізь прочинені двері в спальню і побачила, що Тетяна втомлено спить. Потім крадькома,щоб не розбудити, вийшла коридором до Оліної кімнати і обережно прочинила двері.

Оля стояла перед дзеркалом у коротеньких підштанцях без сукні і приміряла до грудей новенький станик.

Нестримний сміх зірвався з Лідиних уст. Оля р в у ч к о обернулась і, густо почервонівши, сховала станик за спину.

Ліда наблизилась і висмикнула з Оліних рук станик. В його заглибинах була накладена вата, скріплена нитками.

– Навіщо ти додаєш вати? – насмішкувато з а п и т а л а Ліда.

– Так роблять у школі всі дівчата, – соромливо призналася Оля.

– Але ж твої груди й так досить великі.

– Ну, то й що? Я хочу ще більших, – сміливіше відповіла.

– Нащо ж тобі більші? – зареготала Ліда.

На ліжку лежали купою нитки, вата,ножиці та гудзики. Збоку в коробці лежали якісь металеві кружальця й ланцюжок.

Оля насуплено мовчала.

– А це що за колекція дитячих забавок? Ти вже шкільні завдання виконала?

– Сьогодні завдання ніякого не було, а ці браслетики одягають на руки дівчата,коли танцюють "шейк".

– "Шейк"? А це що за чудо? – здивувалась Ліда.

– Це сучасний танець. Дуже рухливий. Це навіть тяжко розповісти! – І в Олі блиснули оченята.

– І ти вже вмієш танцювати цей шейк? А-ну покажи!

– Без музики, без джазу не можна танцювати, бо треба ввесь час під звуки труситись і рвучко вигинатись.

– Труситись і вигинатись? Оце то комедія! – засміялась Ліда.

– Від цього танцю дівчина чи хлопець за пів години мокрим робиться, – пояснила Оля, і очі її ще сильніше заіскрилися.

– І тобі подобається так танцювати? Та ж тоді й сукенка, чи блюзочка від одного танцю забрудиться, пристане до тіла. От гидота! – зробила висновок Ліда.

– Хто не вміє танцювати "шейк", того на вечорницях засміють! – резонно підкреслила Оля.

Ліда ще раз подивилася на розкидані по ліжку забавки, ланцюжки, і незадоволено застерегла:

– Мама як дізнається, то дасть такого "шейку", що й другим заповідатимеш.

І вийшла з кімнати.

Оля хутенько причинила за нею двері і взяла на засувку. Тепер сміливіше випнула перед люстром свої дівочі груди і припасовувала станик.

Дівчині пішов шіснадцятий, і вона відчула в собі дивне й бентежне бажання непогамованої рухливости. Кудись би бігла, когось доганяла, крутилась би, боролась, як хлопці, і хто зна, на які вибрики була б здібна. І саме в цьому "шейкові" вона знайшла відпруження. Одного вечора, ще не вміючи як слід танцювати, виробляла під музику джаза такі несамовиті стрибки, що не під силу й спортовцеві. Танцювала довше від усіх. Спітніла, а сили хоч одбавляй. Ні ноги, ні спина, ні руки не відчували втоми. Танець давав їй відпруження, звільнення від якоїсь лоскотливої хвороби, що часто нападала на неї, особливо ночами, перед ранком.

Перебуваючи щодня в товаристві американської шкіль-

ної молоді, Оля непомітно мимоволі переймала від неї моду, звичаї і приклади, частіше погані, як добрі. Вона вже не відмовлялась ходити на французькі фільми, на ті сеанси, що відбуваються в приватних помешканнях. Без сорому приглядалась до зовсім роздягнених танцюристок на екрані, до життя диких племен на якихсь африканських островах, де люди мають відмінні погляди на мораль. Чи справді там ті племена так живуть, перевірити вона не мала змоги і сприймала фільм, як правду. Багато дечого встигла Оля побачити за цей короткий час і багато дечого в ній самій змінилося. Іншими очима почала дивитися на світ. Очима молоді, серед якої росла й розвивалася. Спокуса забороненого вабила, притягала.

Камінь, зірваний із високої гори, за законами тяжіння, все швидше й швидше котиться вниз і тяжко його зупинити серед дороги аж поки не сягне долини. Так і Оля, потрапивши в чуже оточення, пішла за течією і тяжко було її спинити та спрямувати в інше річище. Та й не було кому спиняти.

Довго вона боролася, противилась розповсюдженим серед дівчат поглядам і на любов, і на мистецтво, і на повсякденку та мораль, яка була відмінною на Україні і навіть у таборах. Довший час Оля уникала розмов на цю тему, завше виправдуючись якоюсь потребою відлучитися. Але так вічно не могло бути. Вона змушена була дихати тим повітрям, яким дихали її товаришки в школі, сприймати норми повсякденки, що були прийняті в їхньому товаристві.

Повернувшись зі школи, Оля кидала плащ, куди попало, підігрівала каву, краяла шинку, і з куснем хліба в руці бігла до одежної шафи, приміряла одну сукню, другу, третю. Потім поспішала в куток, де стояли рядком черевики. Які сьогодні взути? Почувши, що кава вже заповнила пахощами кімнату, виключала газову плиту, сьорбала поспішно гарячий напій, кидалася знову до холодильника за молоком, розводила каву, пила і закушувала. І все на ходу. Звивалась, як пташка в клітці, наспівуючи, посміхаючись. Бо їй було радісно. Бо на вулиці вже її очікує діво-

че товариство,таке ж спрагле розваг, як і Оля.

Вискочивши з помешкання, в свіжій суконці,підфарбована, збуджена, приєднувалась до подруг, а потім вони пішки, чи трамваєм поспішали до кіна. Так тепер спливав вільний час Олі.

Тетяна не шкодувала для дочки кишенькових грошей.

Єдина дитина, хіба можна позбавити її радощів,яких сама вона ніколи в дитинстві й дівоцтві не зазнала.Хай повеселиться, доки одружиться. Бо потім обсядуть діти і вже не буде часу для розваг.

Оля розважалась. Без контролі, без нагляду, без добрих порад. Вона черпала життя безжурними пригорщами,намагаючись чимшвидше все впізнати. Черпала задоволення не в мистецтві, не в культурних сходинах, бо не знала туди стежок. Вона бистрими юнацькими крилами набирала висот у модерних штучках, які підсовувало їй середовище.

Читала й книжки, часом і ночами, але це вже була не та література, що рекомендується розумними педагогами, а книжечки, які передавались із рук до рук, як заборонені, і ще більш солодкі, ще більш цікаві й спокусливі. О,скільки вже Оля запоєм перечитала, скільки вивідала таємниць і про кохання, і про злочинний світ. Дівчата в селі,де Оля народилась, і сотої частини за все життя того не довідаються.

Тут і вчителі інакші, як вона знала в таборах, чи дома. Вчителі дають відповіді без сорому на кожний запит. Спочатку Оля до них ставилася з підозрою, а потім звикла. Це ж дуже цікаво – довідатися про те, що відоме дорослим.

Оля нікого з хлопців не любила. Для неї слово" любов" порожній звук. Любов, від якої сохнуть хлопці, або дівчата, як написано в книжках, – цього вона не розуміє. Чого б це вона була така дурна і сохла за якимсь парубком?

Але часом їй буває дуже приємно, як хтось із хлопців візьме її за руку і легенько погладить. Або скаже комплімент. І тому Оля дуже дбає про свій зовнішній вигляд. Щоб хлопці задивлялися. Але бой-френда вона рішуче не

хоче. Вона вже бачила, як ті хлопці, бой-френди поводяться прилюдно з дівчиною, яка дозволила себе хоч раз поцілувати. Тоді вже той бой-френд вважає її за власність. І в торбинку залазить, і обіймає... Ні, бой-френда їй не потрібно.

Але дуже часто, коли вона ввечорі ляже в ліжко, її охоохоплює якийсь сум, нудьга. Якісь дивні думки сплітаються в голові. От хоч би й мама. Чому вона вдруге одружилась? Або, чому вона тепер спить з вітчимом в одному ліжку? І в окремій кімнаті? Мабуть, і їй приємно, як дядя Артем погладить її долонею, чи візьме за руку?

І напливало на Олю бажання щось у своєму житті змінити, на щось зважитись, і тоді мине все тяжке, гнітюче, а виросте чарівне, бажане. Потім знову до неї приходила втома, байдужість, і Оля починала дрімати. І в цій дрімоті, напівсні, і напівсвідомості вона бачила своє майбутнє, свою долю. А та доля мінлива, непевна. То блисне ласкавою посмішкою, то раптом вишкірить гострі зуби. Але її молоде дівоче серце шукає тепла, безжурного щастя. І ось те щастя наближається обережно, але впевнено. І вона бачить виразно. Це — ставний, високий, гарно одягнений парубок у білій сорочці, у темно-синьому вбранні. Це не бой-френд із патлами, нечесаний у брудному светрі, а нареченний, той, що заспокоїть тривогу, розвіє тугу, пригорне ніжно...

І таке марево часто тепер навідується до Олі під час сну, перед сном, чи, може, й ранком. Прокинувшись, вона вже цілком свідомо малює зовнішність хлопця, з яким погодилась би піти в кіно. Це мусить бути, без сумніву, охайно вдягнений юнак із чистими білими зубами. Фе, ніколи в світі вона не дозволила б себе поцілувати брудному, нечесаному парубкові. До того, Оля страшенно ненавидить пихатих, зарозумілих хлопців, що хизуються своїми вадами. Їй подобається розумне, чемне товариство, з широкими кругозорами, як у неї, щоб було приємно слухати, повчитися.

При цих роздумах Оля тяжко зітхала. Ніде вона не зу-

стрічала такого хлопця, який би їй подобався.

Боже мій! Де ж той наречений, в якого вона по- справжньому залюбиться?

Тяжкі роздуми тепер ніколи не покидали Олю. Вони постійно й невідступно тяглися за нею. Все частіше, все більше Оля занурювалась у глибоке море візії, в якому немає дна, не видно берегів.

Часом, повернувшись із школи в порожню квартиру, Оля думала, що вона нікому в світі не потрібна взагалі, зайва на цій землі, її ніхто по справжньому не любить, навіть мама. Мамі тепер більше важить дядя Артем, біля якого завше впадає.

І в Олі болісно стискалося серце з безвихіддя, та з жалю.

Сірі будні спливали безбарвно, подібні один до одного. І ці будні навівали невимовну тугу.

Нічого радісного Оля перед собою не бачила. А як же вона колись мріяла про цю казкову Америку. Марудне навчання в школі, тривожні сни вночі і прогулянки, що не приносять заспокоєння. Коли ж вона по-справжньому розпочне жити?

Мати завше поверталася з праці змучена, нервова. Навіть не посміхнеться. І все нарікає на ревматизм у ру-

ках і спині, та заклопотано біжить на десь оголошену випродаж, щоб дешевше купити.

А тьотя Ліда, як прийде додому, тільки те й робить, що переглядає суконки, черевики, або годинами висиджує перед люстром.

До дяді Артема вона і не приглядається. В нього вічно якась робота. То він ремонтує стареньке радіо, то патефон, то комусь направляє залізко.

І хіба це життя? Боже мій, для чого ми поспішали в Америку? Щоб їсти, пити й одягатися?

"Ну, а для чого взагалі люди живуть?" – одного разу зринуло в Олі питання. Вона не знала, що відповісти. Але добре відчувала, що їй чогось бракує, що неодмінно треба зважитись на щось, проявити рішучість і зломити цю нестерпну буденність, цю сіризну життя. Розтяти пухир, що визрів і болісно дошкуляє, випустити гній, і тоді хворій людині полегшає.

Оля тепер часто й довго грає на гітарі. Вона легко виконує українські думи, баляди, пісні і веселенькі куплети. І в цьому співі знаходить відпруження.

"Вільний Світ", 9-го листопада, 1970.

Дорогий Пане З. Дончук!

Прочитавши Ваш роман "В пошуках щастя", переконався, що книжку опрацьовано і написано дуже старанно; з"ясовуючи страхіття, які пережили багато з нас, за і після другої Світової війни. –

Було б побажаним, щоб про зміст роману довідався ширший загал тутешнього громадянства: бо він є повчаючим твором у минулому і теперішньому часах.

З пошаною до Вас,
Володимир Ремптер.

Вп. Пане З. Дончук!

При цьому висилаю належність за книжку – "В пошуках щастя".

Що ж сказати про книжку "В пошуках щастя"? Я кричу на увесь світ: Батьки! Прочитайте вдумливо цю книгу! І, вона вам допоможе відвернути ваших дітей від аморального шляху, – масово здегенерованої молоді сучасности.

Діти! Простудіюйте цю книгу! І, вона вам допоможе не потрапити на шлях Олі і її оточення...

Людино! Пам"ятай завжди: Коли над твоїми емоціями і хотіннями, не є генералом розум, ТИ на хибному шляху!

З Новим Роком! Бажаю успіхів у Вашій творчості!
З пошаною, Панас Діловський.

Вельмишановний і Дорогий Пане ДОНЧУК!

Сердечно Вам дякуємо за прислані для нашої Бібліотеки ДВА примірники Вашого нового твору "В пошуках щастя".

З тих книжок, які Ви прислали, вже дещо продано на суму 73.00 франків, про це буде відмічено в черговому бюлетені Б-ки.

Ваші твори читають тут / у Парижі/ з приємністю, хвалять, що добре написані. Це опінія народу.

Щиро вітаю й мої якнайкращі Вам побажання.
З правдивою пошаною до Вас
Франція, Париж. *Петро Йосипишин.*

Високоповажний Пане!

В прилозі залучаю 5 дол. й прохаю переслати мені примірник книжки " В пошуках щастя".
Одноразово прохаю подати мені ціну всіх інших Ваших творів які ще маються.

Остаю з глибокою пошаною
Д-р Т. Михайлівський.

Дорогий Колего, земляче /по Мюнхену/, і Ровеснику !

Одержав замовлені цінні книжки і Ваш подарунок, за які складаю щиру подяку.

Прочитав уже чотири Ваші книги, і більше мені розвиднілося в еміграційних сумерках нашої української літератури. Сам я не літературний критик, бо на цей шлях ніколи в житті не ставав та й здібности на те не маю, а як пересічний читач кількома словами поділюся з Вами про моїї враження від прочитаних мною Ваших творів.

Тематика Ваших творів така влучна й потрібна для нас, еміграційних письменників, що кращої не треба. Українська еміграція і всі люди вільного світу повинні пізнати досконало те пекло, той "рай", з якого мільйони нашого народу вирвалися в час нагоди другої світової війни. Коли б слова Ваших творів дійшли до затьмарених комуністичним туманом студентів Америки та інших країн, то вони б не робили таких заколотів.

Ви – дійсний амбасадор українського народу, покликаний сказати ПРАВДУ про поневолену окупантами Україну. Я думаю, що всіх українських письменників і поетів на еміграції таке завдання, доки наш нарід у хижацькій неволі. Та, на жаль, так не є.

Мова Ваших творів соковита, легка, доступна. Ваші твори не засипляють читача, а збуджують, захоплюють. Як голодна людина, яка щось смачне їсть, мало пережовує, бо спішить задовольнити, втихомирити свій голод і ковтає швидко, так читач ковтає й ковтає, не відриваючись, чудову мову з цікавою тематикою Ваших творів.

Дякую Провідінню, що Воно дало нашому народові такий дар, такий талант. Я маю ряд творів сучасних українських письменників і поетів на еміграції, але з усіх творів своєю тематикою найкраще враження справили Ваші цінні твори.

Під цими словами з вірша Івана Евентуального під наз. "Дружнє Послання Зосимові Дончукові" підписався б і я, а

саме:

"А зокрема, ніхто ще досі
Не розвінчав так комунізм,
Як це зробив дотепний Зосим,
Блоха б його вбрикнула в ніс".

Бажаю Вам довгого віку й творчого надхнення для добра нашого народу!

При цьому надсилаю 4 дол. й прошу надіслати роман п.н. "БУДИНОК 13 13".

З щирим поважанням

Ваш Лев Пилипенко.

Дорогий Зосимцю!

Дякую за подарунок. Дуже імпозантно виглядає.

На моєму фронті без змін. Їздив по опеньки, але поба - чив фіґу. Цього року для росту грибів несприятлива осінь.

А тепер трохи про книжку:

У пошуках щастя,
Ішла панна Настя,
Дивилась навколо,
Навколо ж все голо,
Лиш довговолосі
З прищами на носі,
І дикі дівиці
У міні-спідницях.
Нехай йому трясця! –
Подумала Настя, –
Чи вдасться, чи вдасться
Знайти мені щастя?
Проходячи мимо,
Зайду до Зосима,
Він знає, їй-Богу,
До щастя дорогу...

Бажаю тобі, друже, і Ларисі Тимофійовні хвостів морковкою.

Твій Іван Евентуальний

ВПоважний Пане Дончук,

В прилозі – з Подякою – пересилаю належність за книжку "В пошуках щастя", і додаток, – в сумі 6.50.

Щиро бажаючи Вам дальшого успіху у Вашій многоцінній праці – і, в ожиданні наступної Вашої висилки –остаюсь з належною до Вас пошаною й Християнським привітом,

Ваш о. М. Дебрин.

Дорогий і Шановний Зосиме Івановичу з своєю дружиною!

Дякую за надсилку нового роману "В пошуках щастя".

Перечитав я його майже за один присіст і в моїх очах попливли ті усі спогади нашого спільного перебування в дипівських таборах та всі ті перипетії в зв"язку з виїздом за океан, тобто в "пошуках щастя".

Книга мені сподобалась і я думаю, що не один з еміґрантів зронить сльозу, читаючи її і згадуючи своє гірке минуле. Отже, дякую за ту приємність, яку мені принесла Ваша книжка. Надіюся, що в цьому році Ви приїдете на з"їзд "Слова" і ми з Вами багато де-чого пригадаємо.

З пошаною і привітом, Ваш:

Юрко Буряківець.

Вельмишановний Пане Дончук!

Ваш новий твір-роман "В пошуках щастя" –одержав, за який щиро дякую.

Дуже хотілося б багато написати Вам про велике й надто миле враження про цей Ваш новий твір, як рівно ж і про всі Ваші попередні твори. Але на жаль, немає часу уважно прочитати всі Ваші твори й написати Вам про всі свої враження від них.

Я перечитую лише по декілька сторінок із них і не можу відірватися. /Повністю читає моя паніматка, яка теж немає часу./ Я досить добре знаю всю ту дійсність про яку Ви дуже талановито пишете і в яку переносите читача.

Якщо я буду на пенсії і матиму час, то як перечитаю всі Ваші твори раз, то,мабуть, читатиму ще й другий, або

й третій раз з великою приємністю.

Дай Боже, щоб Ви жили якнайдовше й щоб ще написали якнайбільше. Боже Вас благослови й поможи Вам у Вашій творчій праці.

З великою любов"ю до Вас
свящ. Микола Годинський.

При цьому посилаю належність 5 дол.

Високоповажний Пане Дончук!
Книжку "В пошуках щастя" одержав і прочитав. Дуже Вам за неї дякую.
Прошу ласкаво вислати мені нижче подані книжки:

1. Гнат Кіндратович	2.00
2. Ясновидець Гері,	3.50
3. Чорні дні,	1.50
4. Через річку,	1.50
5. Десята,	4.00
6. Прірва,	5.00
7. І бачив я...	5.00
8. Будинок 13 13,	4.00
9. Утрачений ранок,	6.00
10. В пошуках щастя, вже маю/	5.00
разом	37.50

В прилозі чек на 37.50
Як що дістанете ще " Перша любов" та "Море по коліна" прошу негайно вислати а я надішлю гроші.

Остаюсь з пошаною до Вас,
Іван Гулявий.

Дорогий Пане Дончук!
Щиро вдячний Вам за "В пошуках щастя". Книжку прочитав "одним душком, подобалась. Книжка – документ доби. Кожний з нас "в пошуках щастя"– переживав щось подібне, або може і гірше. Діти наші читатимуть, і – питатимуть", чи це справді так було".

Бажаю здоров"я, нових творчих успіхів. Нових книжок очікує від Вас, Ваш Ів. Кулиняк.

Вельмишановний і Дорогий Пане З. Дончук!

Я одержав Ваш роман "В пошуках щастя" за якого Вам безмежно вдячний. Негайно пересилаю належність.

Я перечитав всі Ваші прекрасні твори і висловлюю Вам щиро-сердечну подяку, що Ви так чесно і правдиво все написали. На мою думку, в цей атомовий вік, дуже мало таких як Ви людей. В Вашому серці збереглось дуже багато щирої Правди. Співчуваю, що за цю Правду тяжко Вам доводиться працювати. Та все таки, хоч коротенько, даєте нам, читачам зрозуміти де є та Правда. Це тому що чесність і справедливість в Вашій крові.

Від щирого серця ще раз вдячний Вам і Вашій дружині, помічниці, та бажаю кріпкого здоров"я і Многая Літа!

З пошаною до Вас, і Вашої родини, Ваш Микола Орлов
і моя дружина Віра.

Пересилаю чек на 10 дол.

М. Орлов

В/Достойному П-ві З. Дончукові
До Твору
" В пошуках Щастя".

По ознайомленні з твором, перебував під захоплюючим враженням й гордістю, що наша література має таке поповнення.

Твір своїм змістом, характером викладу подій, чергового розвою доби з нашої Історії, аналізу " Я " героїв, – філіґранна різьба їх характерів, мені особисто – дає підставу – цей Ваш твір в комплексному значенні возвеличити до межі з "Епосом", себто, як дар, так нам, як і прийдешньому поколінню.

З непослабною наснагою чекаю подальшого виявлення Вашої творчої діяльности.

З правдивою пошаною,

Ваш Павло Бузань.

Вельмишановний Пане Дончук, Дорогий наш Письменнику!

З глибоким почуттям християнської любови сердечно дякую Вам за надіслану книгу "В пошуках щастя". Ваша надзвичайна щира доброта й постійна пам"ять про тих що пригнуть слова рідного до безкраю зворушує мою душу. Бо коли б не Ваша ласка, то мені ніколи не прийшлося б прочитати Ваших творів та й нічого не знав би про свого Великого Земляка. Ваші книжки читаю не тільки я, а вся моя парафія і всі вони так само вдячні Вам, як і я. Коли б Ваші книжки продавались в Бразилії, то не підлягає найменшого сумніву, що я їх купував би, щоб цим самим допомогти письменникові над його мозольною працею. Бо в нас інша валюта й інші ціни. Але купити Вашу книгу в Америці й платити бразилійською валютою, то нехай мені свідком Бог буде, що я цього зробити не можу. Я заробляю 17 дол. на місяць, коли це перевести на вашу валюту. Отже, як бачите, похвалитися нема чим.

Кінчаючи цього листа ще й ще раз Вам щиро дякую за книгу, а зокрема за Вашу ласкаву пам"ять, що час до часу незабуваєте свого земляка і пересилаєте мені стільки радости і втіхи.

Напередодні празника Різдва Христового бажаю В А М, Вельмишановний і Дорогий наш Письменнику, Веселих Свят та щасливого нового 1971 року. Нехай Всесильний і Милостивий Господь пошле Вам багато сил, витривалости та море здоров"я і радости у Вашому житті. Нехай Він Своєю божественною силою наснажить Ваш ум великими ідеями і правдами про наш народ і нашу Святу Православну Віру та розкриє у Вашій душі безмежні горизонти переживання з яких письменник творить світ для інших і приневолює їх переживати враз із собою.

Ще раз щиро дякую за книгу і поручаюся Вашій добрій і ласкавій пам"яті прийміть найщиріші запевнення найглибшої до Вас пошани і вдячности і засилаю Вам радісне

Христос Рождається!

завжди щиро вдячний Вам, Ваш

о. В.М. Петрук

З колядою до Письменника З. Дончука на Свята Різдва.

Зима... Мороз... Снігів намети...
На вікнах хат цвітуть квітки.
Сплів місяць срібнії тенета,
Які рвуть в селах колядки.

В холодному Різдва просторі
Святково сніг в ногах рипить.
Співає сніг і ночі зорі –
Колядка, як напій, п"янить.

Під снігом гнуться срібні віти,
Луною в вікна б"є зима:
– 'Благословіть колядувати!
Йколядка крила підійма.

Веселі в хатах господарі.
Розчулені співом серця
Виносять щедрі у них дари
До рук юнака–молодця.

В хатах, завіяних снігами,
До півночі не гасне світ.
Дівчата й хлопці колядками
Шлють теплий хазяям привіт.

Як милі різдвяні звичаї!
Приходить в чужину зима,
Різдво з колядками у краї
На крилах згадок підійма.

Ой, радуйся, Земле, що маєш таких синів, як письменник Зосим Дончук!!!

Лев Пилипенко.

Вельмишановний і Дорогий Пане Іване Бабич !

Дорогий Читачу !

Щойно отримав Вашого листа і чека на *26.50* негайно висилаю замовлені мої книжки згідно присланого списка.

З щирою пошаною до Вас, Ваш

З. Дончук.

Високодостойний Пане Степанишин Осипе !

Дорогий наш Прихильнику !

Вашого милого листа і Чек на 44 дол. одержав. Негайно висилаю Вам усі свої твори – одинадцять томів. Через тиждень вишлю дванадцяту книжку, яка тепер в переплетні.

Прийміть від мене найщиріші побажання й з правдивою пошаною до Вас, Ваш

З. Дончук.

Високоповажний Добродію Іване Петруха !

Ваше замовлення і чек на 43 дол. отримав. Дякую! Сьогодні вислав Вам одинадцять томів своїх творів. Записав Вас на листу постійних читачів.

Щиро Ваш З. Дончук.

Високодостойний і Дорогий Пане Іване Яринюк!

Дякую за листа і за замовлення. На жаль можу Вам вислати не повний комплект. Роман "Перша любов" і повість "Море по коліна" – випродано. Тому висилаю Вам десять томів. Повного комплекту моїх творів уже не маю.

З правдивою пошаною до Вас, Ваш

З. Дончук

Високодостойна Пані Анна Кармеліта !

Щиро дякую за признання моєї літературної творчости. Я радо виконаю Ваше замовлення і надсилаю такі твори: Роман "Прірва" – 5 дол., "Будинок 13 13" – 4 дол.," Десята" – 4 дол., разом 13 дол.

З пошаною до Вас, Ваш З. Дончук

Вельмишановний Пане Дончук!

Дістала Ваш найсучасніший роман "В пошуках щастя", сподіваюся що не останній, і молю Бога щоб дав Вам здоров"я й можливість писати й надалі чудові книжки.

"В пошуках щастя", ще не читала, бо лише сьогодні дістала, але надіюсь що буду зацікавлена як і іншими Вашими творами. В прилозі чек.

Також посилаю Вам адресу свого сусіда який має бажання купити всі Ваші твори крім "Утрачений ранок" який він набув уже. Будьте певні що заплатить.

Дай Боже Вам здоров"я і довгих літ,

З пошаною, завжди Клавдія Коваленко.

Високошановний Пан З. Дончук!

Закінчив читати книжку "В пошуках щастя". Прекрасно. Сердечно Вам Дякую! За одну ніч прочитав 96 сторінок. Чудово! До сьогодні ще ніхто не описав так тих часів трагедію народів. Це ж бо творить нашу Українську Трилогію. Пригадуєте Трилогію Г. Сенкевича? Написав письменник смутні роки Польщі і цілий світ читає ту книжку,/власти во 3 книжки/ і переклали на різні мови світу. Але цікаво що пройшло 30 років поки люди стали цікавитись тими творами.

Те саме станеться, Пане Дончук, і з Вашими творами, Їх, Ваші твори, оцінять прийдешні покоління, друга чи третя ґенерація.

Сьогодні вислав Вам 16 чисел "Меркурія". Може Вам пригодиться. Цей журнал був одиноким що будив народи проти комунізму і ж.... Після смерти видавця жиди купили це видавництво за 750.000 дол. і тепер він не існує.

Маю ще багато інших журналів, напишіть чи висилати Вам. Старі річники. Думаю, Вам пригодяться.

Прийде час і Ви постарієтесь і почнете ліквідувати все що збирали ціле життя, так як і я. Передаю все до архіву, в музей Дітройта. Я є там дорадником.

З правдивою пошаною до Вас

К. Лесюк

КУДИ ВЕДЕ КАЗКА

Дорогий Пане Дончук!

Пробачте, за те,що я ще й досі фігурую на спискові Ваших боржників за отриману книжку "Куди веде казка".

Давненько перечитав цей Ваш прекрасний твір і батько мій, і я; а ось щоб вислати своєчасно належність та пару слів подяки ні один з нас не згадав.

Ще раз перепрошую за неувагу. Одночасно охоче приймаю Вашу пропозицію придбати ще один примірник вищезгаданої книжки для різдвяного дарунку своїому приятелеві.

В прилозі висилаю поштовий переказ на суму 8 дол.

З любов"ю у Христі
Борис, Єпископ

Колезі Зосимові Довчуку
присвячую.

"Прірва", "В пошуках щастя" – романи,
"І бачив я..." "Чорнії дні",
"Куди веде казка", як рани,
Вп"ялись в моїм серці на дні.

Історія це без обману.
Це правда про рідний наш край.
Удар окупанту – тирану,
Хто вкрав нашу волю й звичай.

Читав Ваші інші ще твори
Про в"язнів, колючі дроти,
Де владарі – хижі потвори,
Де мруть наші сестри й брати.

В Ваших творах великая сила.
В творах – зірка, що з тьми нам сія.
Мов за спиною маю я крила,
Як читати закінчую я.

Ваші твори – це гордість народу.
В Вас письменника хист і талан.
Нобля дать треба Вам нагороду,
Та не зна, кому дать шведів пан.

Листопад 2, 1971
Лев Пилипенко.

СОН Зосима Дончука

У зв"язку з появою нового роману "Куди веде казка".

Скажіть же, будь ласка, –
Спитала Параска:
Куди веде казка?
Куди веде казка?

– Узнаєте завтра,
Коли Зосим – автор
Ту казку у хати
Почне розпихати.

– До завтра далеко, –
Обурилась Векла, –
Мені і Парасці
Хоч дайте по казці!

– Бо жити без казки,
Без мрії та ласки
На світі не варто, –
Підтримала Марта.

І враз на Зосима
Дівчата насіли,
Як буряна згуба,
І – тягнуть за чуба.

– Ой, чортові діти,
Не можу терпіти,
Та ж казка у друку,
Тягніть хоч за руку.

– Ні, – кажуть дівчата, –
Було б не писати,
Чекаєм на казку,
Обіцяну ласку...

"Того бракувало,
Ні сіло, ні впало,
Щоб чуба позбувся".
І... Зосим проснувся.

Іван Евентуальний

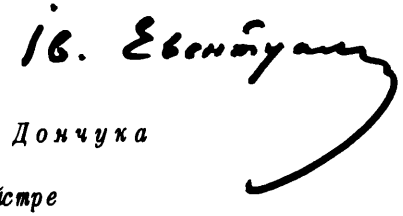

До ВШ Пана Зосима Дончука

Високошановний Майстре
Українського Слова!

Дуже дякую за присланну мені книгу "Куди веде казка". Мушу однак на самому початку сказати, що мене дивує тут одна річ: Ви називаєте мене своїм колеґою. Який я Вам колеґа?! Я написав пару десятків віршів і кілька оповідань фейлетонного характеру, а Ви стали вже в українській літературі найбільшим творцем широких полотен! Хто з наших письменників може з Вами рівнятися? Коли Україна стане вільною, Вас поставлять на одно з перших місць середтворців нашої літератури. Слава Вам! Я Вам не колеґа. Про мене ніхто ані не згадає ніколи.

На жаль, я не можу прочитати Вашої книжки. Попросив п.др. Докторука щоб прочитав і оповів мені. Але це, звичайно, далеко не те, що повинно бути. І слухати я довго не можу. Втомлююся і трачу увагу...

Залишаюся з великою пошаною до Вас

9. 10. 1971 *щировдячний С.* Риндик

СЛОВО, СТИЛЬ, ОБРАЗ

Зосим Дончук – один з найпрацьовитіших і найплодовитіших наших авторів, яких, до того ж, і найменш рецензують наші критики й літературознавці.

Це тим дивніше, що З.Дончук, як про це свідчать його кращі твори, людина не бездарна,і критична увага та кваліфіковані поради стали б йому у великій пригоді.Щоправда, про його твори писати нелегко, і в цьому є частка його вини.

Поперше, З. Дончука, як письменника,характеризує байдужість до проблем стилю. Його повністю задовільняє стиль, вироблений нашими письменниками минулого сторіччя,і він не виявляє бажання шукати для себе власної стильової манери. В наслідок цього з рецензії на його твори має випасти один з найважливіших їх компонентів – аналіза індивідуального стилю письменника.

Письменники – народники були великою мірою побутописцями – в ті часи це було конче потрібно – і вони виробили собі відповідну техніку письма. У наші часи побутопис не має колишнього значення. Сучасні письменники прагнуть психо-аналізувати своїх героїв, глибоко заглянути в їхні душевні процеси, а для психологічних портретів потрібна інша літературна техніка.

Змальовувати сьогоднішній світ літературними засобами народницького сантименталізму,користуючись системою образів, яка давно втратила свіжість – значить звужувати коло своїх читачів.

Подруге, в більших своїх творах, де він змальовує недавнє минуле, З. Дончук настійно пропаґує дуже своєрідну власну історіографію і історіософію, які викликають у поінформованого читача заперечення. Наприклад, його пояснення причин революції 1917-го року позірно вельми просте й прямолінійне, але насправді дуже плутане й непослідов-

не. Це власне й не тлумачення, а багатозначні натяки на якісь таємничі сили. Ці натяки не спираються на переконливу арґументацію і тому не надаються для серйозного обговорення. Письменник не хоче розуміти того, що ґрандіозні соціяльні катаклізми не можуть бути викликані однією невеликою групкою змовників, чи навіть кількома групками.

Все таки залишати без уваги письменника, що має значний літературний доробок, було б несправедливим щодо нього самого і не було б в інтересах нашої літератури. Звичайно, ні один з критиків неспроможний тримати крок з письменницькою продукцією З. Дончука, тому в цій статті я постараюсь розглянути лише збірку його оповідань "Десята". На матеріялі коротких оповідань легше всього виявити спроможності автора та його творчі манери.

Твори, що ввійшли до цієї збірки, можна поділити приблизно на три групи:

Оповідання з ліричною та взагалі "аполітичною" тематикою;

Оповідання з часів сталінщини та війни;

Гуморески на різні теми.

Деякі з творів першої групи характеризуються солодкавою сантиментальністю (напр., "Два доляри"), інші — прямолінійним моралізаторством ("Божественна краса") невисокого художнього рівня. Зате такі речі, як "Ми поспішаємо" (ліричний монолог, написаний з безпретенсійною щирістю), "Старий млин" (тут його мовостиль цілком адекватний сюжетові), "Звірі", а з речей третьої групи — "Передсвяточні закупи" (влучна й їдко написана сатира), свідчать про те, що З. Дончук, попри дефекти його оповідного стилю, вміє розповідати, має "почуття природи" та дар спостережливости і що в нього є що сказати своїм читачам. Коротше кажучи, ці твори стверджують його право бути письменником.

Звернімось до найсерйозніших речей у його збірці, для яких він бере сюжет соціяльно — політичної ваги.

Тема оповідання "Десята" — звірства німецьких окупа-

нтів. Щоб відімстити за напад червоних партизанів, німці розстрілюють кожного десятого мешканця села. Гине й молода жінка, що сховала від партизанів німця, якого вона покохала, думаючи, що він друг українців. Він її вбиває.

В образку "Старий млин "радянський начальник убиває мірошника, в якого "власті" відібрали його млина. Доля карає вбивцю.

В оповіданні "Право революції" місцеві бандити тероризують населення, але влада й не думає карати "соціяльно близький" їй елемент.

В оповіданні "Остання хвилина" колишній червоноармієць-орденоносець за незначне законопорушення потрапляє в перші дні війни у підвал НКВД, де його, недомученого енкаведистами, добивають німці, що заняли місто.

В оповіданні "Двобій" колишній комсомолець, що став вірним служакою німецьких окупантів, видає німцям "українського патріота, який має якісь зв"язки з українською партизанкою.

У "Братах" показано як німці масово нищать радянських полонених у таборі смерти. Невинною жертвою німецької жорстокости падає головний персонаж твору.

У "Посестрах" розповідається про безглуздий випадок, який кидає героїню оповідання в пазурі НКВД.

Кожний письменник творчо переображує в своїй уяві явища дійсности, виявляючи суть фактів і подій — так, як він цю суть бачить. Спільне в цих явищах він показує через одиничну форму явища, через створений індивідуальний образ.

В образній формі він викладає свою ідейнополітичну й моральну позицію, свою філософію, свою критику світу й життя та висліди своїх шукань хороших людей.

У перелічених вище оповіданнях і образках З. Дончук проводить перед нами "обшарпану, знедолену, стражденну, бідну Україну", що зазнає насильства та наруг від двох окупантів, вартих один одного.

Письменник вбачає своє завдання в тому, щоб зафіксу-

вати в пам"яті людській моторошні епізоди недавнього минулого. На жаль, людські образи цікавлять його мало; вони фігурують в оповіданнях лише тому, що без людей подій не буває.

Дійові особи змальовані поквапною рукою; вони плошинні, немає в них багатовимірности, психологічної глибини, індивідуальних вдач. Ми навіть не можемо уявити собі, як вони виглядають.

Більшість із них переносять свої поневіряння з пасивною розпукою. Зригодні не викрешують в їхніх душах ні полум"яних почуттів, ні далекосяжних і глибоких думок. Коли ж вони й висловлюють якісь ідейно-політичні твердження, то говорять небагатьма шаблонними, ніби вичитаними десь реторичними фразами.

Чи вичерпують ці невиразно окреслені персонажі всю багату різноманітність людських характерів, бодай лише українських характерів, що їх ми зустрічали на дорогах нашого життя? Кожен з нас напевно скаже, що ні.

Чому ж тоді збірка З. Дончука всуціль заселена сірими, мало цікавими, "штампованими", схожими один на одного, як близнята, людьми? Це, зрештою, і не персонажі, а гієрогліф.

Звичайно, в одну невелику збірку оповідань неможливо вмістити велику кількість людських типів і характерів. Але можна й слід було показати найбільш яскравих, найцікавіших із них. Поет давно вже спостеріг у нашій масі " гострозоре, мужнє покоління". Де воно в нашому письменстві?

Сіренькі люди без життєвої мети, вищої за тваринне бажання просто вижити, "перетривати", — нікому не цікаві. Виводити їх у літературному творі треба тільки тоді, коли їх показу вимагає спеціяльне ідейно-художнє завдання твору. Але тематика збірки таких "героїв" не вимагає.

Чому письменник не знайшов для своїх оповідань персонажів, цікавих своєю, не схожою на інших, вдачею, своїми мислями, своєю життєвою філософією, своєю поведінкою в критичному становищі? А просто тому, що він їх і не шукав.

Свої оповідання й образки З. Дончук формував як оповідання побутового жанру, а в побутових оповіданнях оригінальним, "небуденним" людям нічого робити.

В обмеженості типажу, зведеного лише до кількох невиразних характерів, лежить кардинальна вада цієї збірки. Страшних історій з часів сталінщини та німецької окупації ми й самі знаємо не мало, і письменник у своїй збірці не розповідає нам нічого нового. Ми чекаємо від нього іншого, а саме – показу людей нашого часу.

Головне в літературному творі – людські характери в усій їх живій багатогранності. Тільки через людські характери та перипетії їх духового життя можемо ми зрозуміти суть епохи. Тільки дослідження характерів може дати нам змогу не лише фіксувати в пам"яті події, а й продумувати кардинальні проблеми народного життя. Дослідження людських характерів – це одночасно й роздуми над сучасним і майбутнім, вияснення духовних та моральних ресурсів народу.

Теми згаданих тут оповідань давали письменникові досить багатий матеріял для допитливого вгляду в душі різних людських типів. Зробити це йому перешкодили дефекти його літературної техніки; вони привели до того, що значні теми вирішено в побутовому ключі, явно непридатному для основних сюжетів рецензованої збірки.

Якщо письменник хоче розширити коло своїх читачів, включивши до нього людей, вимогливіших до літературної форми, то я думаю, що йому також придадуться ці кілька порад та зауважень щодо словесної фактури його творів та якости його образів.

Основними хибами в мовостилі збірки є багатослів"я, велика кількість зайвих слів, шаблонність епітетів і образів, надмір здрібнілих словесних форм, що надають його емоційно-експресивній лексиці солодкавої сантиментальности та позбавляють образи і вислови – сили й енергії, і, нарешті, розводнення фабул багатьма несуттєвими нетиповими подробицями.

Мені здається, що варто нагадати письменникові про два основні закони художньої літератури щодо мовних засобів: "закон єдино можливого, єдино адекватного слова" і "закон економії виразових засобів".

Насамперед треба остерегти письменника проти таких виявів словесної і синтаксичної безпорадности, як ось, наприклад, ці:

"Ревнощі в Каті опанували її почуттям"; "наша увага була прикована чудовими полуницями"; "це надало йому перший поштовх зі стану нерішучости"; "у ньому було щось загадкове й незрівняно вище від пересічного"; "огляне найкращі здобутки сучасности"; "до її поважности долучився соняшний загар"; "прикраси, збудовані руками кріпаків графа Потоцького для своєї коханки"; "я люблю, щоб було більше музики, – висловилась Настуня, вбачаючи в цьому найвиразніше мистецтво" і т.п.

Ось кілька прикладів стильової невибагливости: "блондинка колошкала й так розпатлані свої кучері"; "роз"ялозені плями крови з уст"; "він скромно глипнув в оченята дівчини"; "за нею пропхалися й інші дівчата". Автор ніби не розуміє того, що такій лексиці не місце в літературному творі, – творі красного, тобто красивого, письменства, особливо в мові самого автора.

У багатьох описах зовнішнього вигляду персонажів бракує найголовніших, характеристичних прикмет, які створюють неповторну індивідуальність:

"Здоровий, мов зріле яблуко, гарний парубок з чудовими обрисами обличчя, з чарівними очима й кучерявим чубом"; "у цьому юнакові буде щось маєстатичне, привабливе, що солодко причаровувало"; "миршавенький господар, така собі благенька недоросль"; "русява красуня з небесною блакитю в очах"; "широкоплечий чоловік з кучерявою, навислою над очима русявою чуприною"...

Візьмемо хоча б останній опис. Кучерява чуприна може бути і в доброї, і в поганої, і в гарної, і в негарної людини. Наявність русявої чуприни не характеризує людину ні з якої

сторони, не дає нам уявлення ні про її зовнішність, ні про її вдачу. Просто автор не знайшов для свого персонажа відповідної риси й кинув кілька порожніх слів, щоб сказати бодай щонебудь.

Особливої уваги вимагає добір епітетів. Здається, письменник вважає, що кожен іменник мусить мати причеплений до нього який-небудь прикметник-епітет, бо інакше буде нелітературно. В його оповіданнях ми раз-у-раз натрапляємо на такі геть чисто заштамповані, безобразні словосполуки:

"солодкий запах", спокусливі ягідки", чарівні зірки", "статечна господиня","браві парубки","тихі сутінки","побожний спокій", "запашний напій", рішуча відвага", "тривожна боязкість", "прекрасний дорогий каділяк", "юний сміх", "мрійлива тиша", "вічно дзвінкі соловейки" тощо.

У сірій, в"язкій масі затертих, стереотипних епітетів, нудних подробиць, в описах, що власне нічого не описують, розпливається й заникає всяка образність – якщо взагалі можна говорити про образність у такій мові.

Чари письменницького стилю полягають у його індивідуальності, в свіжости його виразових засобів, в умінні бачити найістотніше, в оригінальності епітетів, у багатстві словника, в здібності показати суть характеру кількома тонко зауваженими яскравими рисами, в спроможності засобами мови розкрити внутрішній драматизм події та живу складність і глибинні рухи людської душі.

Стримана, лаконічна, без жодних зайвих слів, вільна від нав"язливої сантиментальности, скорше сухувата манера висловлюватися значно вражальніша, ефективніша, сильніше діє на читачеву уяву, ніж розповідь, переповнена вицвілими епітетами, перевантажена подробицями. Якщо автор не може знайти свіжих епітетів, краще не вживати ніяких. Від цього його мовостиль тільки виграє.

У межах журнальної рецензії неможливе дати скільки небудь вичерпний виклад бодай найелементарніших законів стилістики художньої літератури. Моїм завданням було кілько-

ма критичними заувагами стимулювати письменницьку самокритику та скерувати її в належному напрямі.

Нам здається, що Зосим Дончук – людина досить обдарована для того, щоб скористатися з дружніх порад.

" НОВІ ДНІ ", Квітень 1972

Вадим СВАРОГ

Дорогий Пане Дончук!

Пробачте, що і цим разом запізнився з розрахунком за вже давно прочитану Вашу книжку "Куди веде казка".

Здається мені, що я вже Вам колись писав про вартість Ваших книжок. Це не звичайні собі "романи", а тяжка історична недоля нашого народу. Читаючи Ваші книжки – людина переноситься на Рідні Землі, бачить красу нашої любої Батьківщини, а також велике горе. Ваші книжки це новітня історія нашого поневоленого народу. Це, просто, історичні підручники для виховання нашої молоді в дусі любови до всього нам рідного. Читаючи Ваші книжки, людина стає в ряди героїв, які борються за правду Божу і кращу долю народу.

Отож, пишіть, Дорогий Брате, бо Вас Господь Бог нагородив великими талантами, які даються тільки вибраним серед народів, бо тільки такою працею належно послужите Богові та рідній Батьківщині.

Молюся, щоб Господь Бог зберігав Вас в доброму здоров"ї на многії літа плодотворної праці на полі рідної літератури.

Ваші читачі:
о. Прот. Ф. Легенюк з родиною.

Дорогий Земляче, шановний письменнику З. Дончук!

Я ретельно прочитав всі Ваші твори і вважаю їх за найкращі твори читані мною на чужині. Не читав ще "Куди веде казка" бо не маю часу. В обороні нашої Церкви дійшло аж до американського суду.

Чомусь я ще сподіваюся від Вас праці окупації України німцями. А також боротьби нашого свідомого населення з цим новим німецьким окупантом.

З пошаною до Вас,
Ваш Ф. Гаращенко.

Шановний п. Дончук!

Привіт Вам, від нас читачів Ваших чудових творів. Маємо їх 5 або 6 і всі читаємо з захопленням.

Моє особисте бажання, як би Ваші твори були перекладені на англійську мову, щоб не тільки читали ми які це все пережили, а щоб і другі нації пізнали правду.

З привітом. Ваші
читачі Гелена і Олександр
Наріжні

Дорогий і Шановний Приятелю!

Сердечно дякую за присланнЯ мені Вашої нової і дуже інтересної повісти "Куди веде казка".
Я її прочитав за один вечір. Долучаю чек на 8 дол. та прошу прислати мені ще один примірник.
Із щирим поздоровленням та побажанням многих плідних і творчих літ!

Др. П. Пундій

Дорогий Пан З. Дончук!

Книжка "Куди веде казка", це історичний твір яким належалоб ознайомитись усім дійсним Українцям. Старша наша генерація переживала ці страхіття і такі вспомини про це з приємністю і болем читаються.
При цьому пересилаю належність за Ваш твір і подаю адреси осіб, яки з приємністю цей твір прочитають.

З В. Пошаною
Володимир Ремптер

Високоповажний і Дорогий Пане Дончук!
Сердечно Вам дякуємо за два примірники Вашого роману "Куди веде казка", які Ви були ласкаві прислати для нашої Бібліотеки.
Роман є дуже цікавий. Щиро вітаємо та бажаємо Вам сил і здоров"я написати ще не один роман.

З правдивою пошаною до Вас
Париж Петро Йосипишин- Бібліотекар

Вшановний Пане Дончук!

Дякую за прислання Вашої нової книжки та в залученню посилаю належність в сумі 5 дол.
З великою приємністю і насолодою читав усі Ваші твори. Хай Всевишній допомагає Вам довго збагачувати нашу літературу.

Бажаю Вам успіхів і остаю
з пошаною до Вас Др. А.Жуковський

Шановний Пане!

Щиро дякую за книжку "Куди веде казка". Прекрасна книжка.
Ласкаво прошу вислати мені "В пошуках щастя".
З пошаною О. Горбанюк.

Щироповажний Пане З. Дончук!

На цей раз я трошки уважніший і відповідаю одразу. За книжку дякую і прошу прислати, як можливо, "Прірву", бо можу подарувати в такі руки, що не цікавитиметься книжкою, а "Прірву" я таки сам прочитаю.
Одночасно вітаю Вас із 70-річним ювілеєм Вашого життя та бажаю багато сил для дальшої успішної праці.

З правдивою пошаною
й любов"ю у Христі
Ваш о. П. Шпірук

Вельмишановний Авторе!

При цьому пересилаю чеком 8 дол. за 2 примірники Вашого романа "Куди веде казка", з яких я один одержав, а другого очікувати буду.

Дякую сердечно, остаюсь
з любов"ю у Христі!
о. Юрій Гулей

Вельмишановний і дорогий Земляче Дончук!

Сьогодня, розглядаючи чергову поштову коресподенцію та ріжні пакунки, несподівано натрапляю на милу й приємну несподіванку: на Ваш пакет! З нетерпінням відкриваю жовтавого кольору грубий конверт і – маю в руках Ваш новий чудовий подарунок – Вашу нову майже 400-та сторінкову книжку – "Куди веде казка"! Дякую, дуже щиро дякую за таку гарну несподіванку!

Що й говорити – з технічного погляду книжка видана зразково: гарно, чепурно і з мистецького погляду бездоганно зроблена обгортка. Папір також гарний і книжка зроблена так міцно, що нею можна, наче м"ячем, кидати десятки разів і вона напевно не зіпсується. Це має неаби яке значення в тому, що вона може зберегтися сотню років і нічого її не станеться, а це в свою чергу важливо тому, що її будуть читати нетільки теперішні люди, але й наступні покоління українських людей. Дуже добре також, що книжка оздоблена зображеннями та цікавими ілюстраціями (хоч шкода, що під ними не подані підписи). Тому, вітаю Вас з новим літературним успіхом, з новим досягненням на фронті емігрантської української літератури!

Хоч книжку я ще не читав, бо тільки сьогодня одержав, і тому покищо нічого не можу сказати про її зміст, але з того, що я вже устиг тільки переглянути, бачу, що вона, як і попередня "Утрачений Ранок" написана на тему нашого недавнього (і сучасного!) лихоліття, написана на підставі документальних матеріялів та фактів і тому вона матиме подвійне значіння: з одного боку, як мистецький твір, а з другого – як свого роду історичний документ чи "документ часу". Також покищо не читавши книжки, нічого не можу сказати про достовірність поданих Вами фактів, хоч вважаю, що перед тим, як про них написати, Ви напевно добре простудіювали їх, бо ж Ви розумієте, що неправдиво подані історичні факти чи дані можуть знецінити навіть з мистецького погляду блискуче написану книжку.

Також залишається подивугідною Ваша енергія, дорогий Приятелю: та ж Ви майже кожного року збагачуєте нашу літературу 300-400 – сторінковим томом творчости! Де Ви берете стільки енергії? Видно, що й вік для Вас не має жодного значення, бо незалежно від того, чи Вам було 45-ть років, чи Ви вже є після 65-тки чи буде після 85-тки -видно, що це для Вашого літературного "темпо" не має ніякого значення...

Нарешті, в своєму автографі Ви були ласкаві написати таке речення: "Чи може земляцькі "Укр.Вісті",так Вас промовчують, як і мене?"

Що Вас вони таки промовчують, то в цьому є велика правда: про такого плодовитого письменника як Ви,вони,"земляцькі "Укр.Вісті", повинні б таки багато більше писати... Щодо мене, то беручи справу об"єктивно, я не можу дуже нарікати на них. Напр., від часу виходу моїх "Записок" вони вже подали дві рецензії – одну пера Анни Ключко – Франко, а другу Ст. Радіона. Я не мавби нічого, якби було подано більше, але чи якийсь інший твір іншого автора удостоївся в тій самій газеті більше двох рецензій? Не знаю таких...

. . . . . .

На цьому кінчаю і ще раз сердечно дякую за Ваш ласкавий подарунок! Ваші твори я завжди читаю з великим захопленням і я певний, що цей твір я також читатиму з не меншою насолодою.

Вітаю Вас і Вашу незаміниму помічницю і незамінимого "друга життя" – на жаль, незнайому мені особисто Вашу Дружину,

Ваш Колеґа по перу Юл. Мовчан

В.Ш. і Дорогі Друзі!

Найперше – сердечно дякуємо Вам за книжку "Куди веде казка", зокрема дякуємо авторові – Зосимові Івановичеві за цінний його твір.

Книжку ми одержали десь наприкінці січня, але читати відразу не могли. У мене перед самим Різдвом був тяжкий сердечний приступ, упала непритомна. Після того я ввесь час почувала себе зовсім зле.

Та не дивлячись на свій стан здоров"я, я таки почала читати Вашу книжку і оце вже якраз закінчила. Написана книга добре, читається з інтересом, хоч і тяжко ставало на душі, читаючи про ті жахіття, які ще живі в пам"яті. Тип Д. Передерія виведений досить влучно, було, на жаль, таких яничарів досить в Україні, влада нелюдська витворила їх. І закінчення книжки реальне, а ось з Созами, то щось наче вони пізніше були, бо ж у 1922 році ще точилась війна, особливо на Поділлі, і не пригадую, щоб тоді вже Сози організовувались, Сози були перед колективізацією. Також для мене незрозуміло звідки автор бере оті відомості про "Світових Змовників", і чому ті змовники (жиди) допустили, щоб їх, жидів, так виглумив Гітлер... Прошу мені вибачити за ці зауваження, але як щось читаю, то хочу його – зрозуміти. Але взагалі книжка цікава і дуже потрібна для наших людей, для старших – щоб не забували, а для молодших, – щоб довідувались, що то за пекло було в нашій бідній Україні. Дай, Боже, здоров"я авторові, щоб іще не одну написав таку книжку.

Ще раз дякуємо Вам щиро за книжку.

Бувайте здорові!

Німеччина. Ваші – о. Демид і А. Бурко

Пам'ятник Богданові Хмельницькому в Києві.
Автор *М. Мікешин*

Вельмишановний Пане Дончук!

Пишу Вам з Австралії,хочу висловити свою думку відносно Ваших книжок. Майже всі Ваші книжки мною перечитані. Пару книжок є на черзі. Дуже Вам вдячна за Ваш погляд на заторкані проблеми і за те що Ви так яскраво рисуєте події в книжках; виразно, чітко і правдиво. Я із захопленням читаю, і не тільки що я читаю але багато читачів захоплюються Вашими книжками. Тяжку Правду пишете Ви в своїх творах /я зі сходу/, і я те все майже бачила. Гірка історія української нації. Сама я невстигла попасти під неласку жорстокої влади – бо язика прикусила, сиротою була та й черга не дійшла. Хапали "покрупнішу рибу". Але те що читала – то свята правда.

Деякі книжки, Ваші книжки,я маю. Я би їх усі купила, але я вдова – пенсіонерка і не маю змоги. Скажу тільки що в бібліотеках Ваші книжки в постійному рухові,ніколи не залежуються. Я проваджу дві бібліотеки; в ст.Албансі і Єсендоні, в управі УГВР. Тому сміло стверджую враження читачів.

Днями дістала В/книжку "Куди веде казка". (Дістала через п. Нитченка). З Нитченком особисто знайома.

Які книжки має УГВР бібліотека:

1. Море по коліна
2. Чорні дні
3. Через річку
4. Десята
5. І бачив я...
6. Будинок 13 13
7. Перша любов
8. Утрачений ранок
9. В пошуках щастя
10. Гнат Кіндратович
11. Ясновидець Гері
12. Куди веде казка

Шановний П–не Дончук, чому Ви не перекладете їх на англійську мову? Великий був би попит на Ваші книжки.Гадаю, що Ви знаєте письменника М. Приходька – австралійці дуже читають його твір.

Ось все про що я хотіла б висловити свою думку.

З пошаною до Вас

Надія Ведмідська.

Вп. Пане Дончук!

Маючи доволі часу на Фльориді, де я з родиною є на вакаціях, прочитав Вашу книжку "Куди веде казка".

Признаюся Вам, що по прочитанні її, лишився мені дуже прикрий несмак і пригноблення.

Я сам бувший У.С.С., перейшов багато і бачив багато і в повні признаюся Вам, що між нашим народом були, є і довго будуть типи Вашого "героя" Передерія, але ради Бога, чи таку книжку можна пускати в народ, а спеціяльно в молодіж.

Як що Ви хочете описати підлоту якоїсь нашої людини, то абсолютно мусить бути також довший уступ, де ся людина кається за свої ганебні вчинки і се власне дасть науку, не робити такого.

У Вашій книжці поляк Паславський представлений,— як шляхотна людина, а "герой" Передерій, українець, падлюка від початку до кінця книжки.

Тепер подумайте собі, як таку книжку перетовкують на якусь чужу мову, або як і сю книжку прочитає чужинець, то що він собі подумає про наш нарід. Я є певний, що перша його думка буде; — "і сей нарід хоче мати свою державу?"

Нам треба книжок, споминів з перебутих часів, але в кожній книжці повинен бути уступ, якийби будуючо виховував наш народ, навіть тоді як Ви пишете про не гідні діла одиниць.

Я думаю що Ви не візьмете мені за зле за сего листа, але вірте мені, що за цей роман сумління мене мучить.

Бажаю много здоров"я й успіхів

Ваш Стефан Хомяк.

Вп. Пане С. Хомяк!

Шлю відповідь на Флориду, сподіваючись що дістанете.

З Вашого листа виніс враження що таких типів як Передерій треба приховувати, замовчувати аби не осоромитись

з своєю нацією перед світом. Не вимітаймо сміття з хати. За Вашою порадою натрапивши на венеричну хворобу людина краще хай гине від пранців ніж виявити цю страшну хворобу перед лікарем. Бо ж соромно. Приховуймо пранці.

Із за такого погляду ми й покутуємо бездержавність що не рішучо лікувались від соціялізму в 1917 – 20-тих роках коли наші державні мужі ходили в червоних окулярах. Будували соціялізм аж поки не завели націю в московсько – большевицьку неволю. Ото і були ПЕРЕДЕРІЇ яких ми не помітили або яким довірились. Коли б такі як М. Скрипник, Хвильовий та десятки інших повели за собою націю, народ під жовтоблакитні прапори а не до загірної комуни, коли б Винниченко оголосив був 4-й Універсал Першим, як це роблять на наших очах дикі африканські племена, то напевно ми б не тинялись по чужині, а розкошували б у своїй Вільній Самостійній Державі. А то такі ПЕРЕДЕРІЇ і угробили нашу Самостійність. Угробили і самі безславно загинули. А деякі, такі як Шелест, Ю. Смолич, Дмитерко, Новиченко, та десятки інших дочекаються своєї петлі.

Чому я саме тепер написав книгу про Передерія? Тому що на еміграції поширилось до катастрофальних розмірів "зміновіховство", "хвороба реалітетів". Ось що змусило мене взятися за перо. Ви тільки приглянътеся що робиться навколо. Страшна хвороба. Навіть щирі колишні націоналісти дивляться на світ крізь рожеві окуляри. Аджеж вихованець комсомолу та член компартії Валентин Мороз далі не міг терпіти а закричав що – реалітетник не українець а малорос, хахол, а наші професора, науковці шлють чолобитну в Москву що вони погоджуються з існуючим станом поневоленої України, що вони за УССР, за ярмо, тільки підмостку з кожушка покладіть на шию, аби не мулляло. Тільки батогом не так дошкульно шмагайте.

Тому то й пишу про ці неприємні речі щоб схаменулись. Хай не думають наші мудрагелі що їхні промахи нація наша їм простить. Ні, не простить так як не прощає Винниченкові, Скрипникові, Хвильовому та іншим горе політикам дар-

ма що деякі зних прислужилися народові в літературі. Бо за державні, як і за військові промахи карають. І навіть через сто років знайдуться такі як Дончук і не злякаються вимести сміття з хати.

З правдивою пошаною до Вас

Ваш З. Дончук.

В П. Пане Дончук !

Дякую за книжку "Куди веде казка" і прошу вибачте що я до сьогодні не вислав залеглість, але моя вся родина була в поважному автовому випадку тому 5-ть тижнів, то не було сили ні часу думати !

Вибачайте! Думаю що не має читача Ваших Творів щоб йому не подобався Ваш стиль (легкий і зрозумілий)писання. Читаєш і бачиш всю картину і всі події живими перед собою, здається береш участь в тих подіях сам, і тому переживаєш так, як переживали Ви коли писали !

Мало маєм таких письменників сьогодні, головно у вільному світі ! Хай Вам Господь посилає здоров"я та віку довгого, щоб дав Вам нагоду ще багато, багато вкласти в скарбницю укр. Літератури ! Щасти Вам Боже !

Вибачайте за писанину таку, але трусяться руки !

З правдивою пошаною,
о. Теодот Глуханюк.

П.С.

Висилаю "Чека" на 7 дол. за книжку і на видання Ваші чудові.

Хлібороби Одещини завершують збирання врожаю. Нескінченним потоком ідуть на елеватори вантажені зерном автомашини.

І все окупантові в Москву.

"Вісті з України", 7 жов. 1971 р.

Вельмишановний Пане Дончук!

Пошта знову принесла мені цінний подорунок від Вас, Вашу нову книжку –"Куди веде казка". Принесла її при суботі і я встиг її прочитати всю. Що це означає? А означає це, що вона написано дуже цікаво, легким стилем, доброю мовою /але чому ХЕЛЬСІНКІ, на московський лад, коли в нас і у фінів ГЕЛЬСІНКІ?/ і, так би мовити, з перцем. До цього Ваша нова книжка дуже дотепно ілюстрована, а ці ілюстрації дуже пожвавлюють зміст. Коли маю які-небудь застереження з приводу ілюстрацій, то хіба тільки те, що кілька разів показали нам "доблесну" армію, а ні разу Армію УНР. Гадаю, що можна було підібрати підходячу знимку саме там, де про Армію УНР є мова.

Гарно почали, що дали знимку Батьків Ваших: це вже прихильно настроює читача до автора. Далі зацікавив мене ПАРВУС, про якого знаю багато: про нього цілу книжку можна написати. Але він зник зі сторінок Вашої книги, зрештою, не в його напрямі розвивалась дальша Ваша розповідь. І коли брати цілість Вашої нової книжки, то мені здається, що вона мала б куди більший успіх, якщо б писати її було для американського читача. Думаю, що американські читачі пожирали б Вашу книжку, написану звичним їм імпресіоністичним стилем і вона провела б тут чималу аґітаційну роботу. Американці не могли б надивуватися долею Данила, таким вірним большевицьким посіпакою і його кінцем. А цей кінець, це для будівничих Української ССР цілком звична справа: коли проглядати, наприклад, ілюстрації томової Історії Громадянської війни в Україні, то аж мороз іде за шкурою, як усі ці будівничі були ліквідовані владою цієї держави, яку будували. Ім"я їм есть легіон: цитую з пам"яті тільки дав абетковий порядок: Антонов – Овсеєнко, Ауссем, Баран /галичанин, комуніст, кол. УСС/, Бубнов, Вацетіс, Гамарнік, Гаркавий, Гаккер, Глаголев, Гиттис, Дибенко, Дубовий, Ейдеман, Затонський, Квірінґ, Квятек, Коцюбинський, Коссіор, Меженінов, Межлаук, Мура-

въев, Муралов, Юрій Пятаков, Рухимович, Смілґа, Смирнов, Уборевич, Федько, Шмідт, Якір. Я лишив з боку едину "українську" частину Червоної армії – дивізію/пізніше корпус/ червоного козацтва, яких вичищено так з комкор Примаковим, що живими залишилися тільки ті, які якось перебували 25 років концлагерів, як ось Ілля Дубинський, що тепер пише книжки про червоне козацтво. Хто ж тоді з будівничих УССР залишився живим /Щорс, Боженко й інші загинули від українських куль/? Чи не можна б про їх долю написати книжку?

Про Вашу нову книжку можна писати багато, але, на жаль, для цього часу немає. У цьому місці бажаю торкнутися тільки, що так скажу, Вашої історіософії. Помилки Винниченка чи інших лідерів ЦРади, помилки Скоропадського і їже з ним, помилки Петлюри й їже з ним були ДРІБНИЦЯМИ в порівнянні з фактом, що проти української самостійности й державности були Жиди і з ними цілий світ. Ми навіть з найкращою українською армією не могли виграти війни на 4 фронти, і ми навіть з самими большевиками не могли виграти її, не маючи нізвідки ніякої допомоги. Ми не тільки не мали допомоги, але можні світу навіть перешкоджали нам вести війну тими силами, що їх ми зібрали. Ці сили були не маловажні: в серпні 1919 року, українська армія нараховувала 150,000 старшин і бійців і була за своєю величиною третьою армією в Східній армії / після большевиків і денікінської армії, не рахуючи польської армії/. І що ж сталося з цією армією: її не перемогли вороги в боях, але її перемогли тифозні воші. Вони знищили 50.000 старшин і бійців, які померли на тиф, а решта хворіла на тиф, або виздоровлювала по тифі. Перед 1-м Зимовим Походом в Армії УНР залишилося менш-більш здорових 10.000, у галичан 20.000, але через тиф обидві наші армії роз"єдналися: Галицька армія пішла до Денікіна. Нашої армії навіть не треба було ворогам поборювати: її поборов тиф – може перший в історії випадок ЗАСТОСУВАННЯ бактеріологічної війни. І не було нізвідки порятунку, бо Жиди

й Антанта призначили нас на знищення. А що ж тоді робив український народ: дуже просто – від селянських повстань проти большевиків здригалась ціла Україна. Цієї стихійної сили не можна було вбрати в організаційні рамки навіть геніяльній людині, бо для організації армії потрібно зброї, амуніції, виряду, одягу, взуття, плащів і т.д./а теж старшин/, а цього всього не було. В серпні 1919 року 6 мільйонів населення Правобережної України було визволено українською армією і можна було провести мобілізацію, яка дала б принайменше 300.000 бійців /до організації армії не так потрібна "свідомість" населення, як відповідальний мобілізаційний апарат/, але, як цю армію мобілізувати, коли для неї не було приміщень /всі казарми на Україні були знищені до краю/, не було одягу, не було взуття, не було шинель, не було зброї, не було амуніції. Все це могли ми дістати від Антанти, але ми не дістали: навіть одягу /американського/ закупленого в Франції українською місією і заплаченого готівкою / теж взуття й ліки – не зброя й амуніція / не дозволено вивезти з Марсилії на Україну.

Хтось може сказати, а де ж старшини до цієї армії–не може ж бути армія без старшин. У цей час я після тифу був на здоровній відпустці у Вінниці. Команда міста, це був серпень 1919 року, проголосила була реєстрацію кол.старшин російської армії. Щоб не сидіти без діла, я зголосився до реєстраційної комісії, що допомагатиму в канцелярській роботі. І дійсно я працював у цій комісії цілий час своєї відпустки. Наша комісія зареєструвала понад 800 старшин кол. російської армії. Вони виповняли відповідні документи,/реєстраційні листки /, ми ці листки перевіряли з документами старшин, а тоді завдавали їм стереотипне питання: Чи будете служити в українській армії? 5% реєстрованих відповіло: в нікаком случае, не считаем себя гражданами украинской держави; 10% заявило про бажання служити і їх мобілізовано, а 85% відповіло: добровільно не підемо, але коли буде проголошена мобілізація, то підемо. Але мобілізацію на Поділлі проголошено щойно в 1920 році, за союзу

Петлюри з поляками. Її вислід? Читайте в книзі ген. Удовиченка: / ст. 155/ 10,000 вояків перебувало в обозах без зброї / це в листопаді 1920 – останній бій УА /. Книга "Українсько–московська війна 1920 року в документах" подала ще точніше: стан Армії УНР 10.XI. 1920: 3,888 старшин і 35,259 козаків у тому стан бойовий: 2,100 старшин, 9,313 багнетів, 2,560 шабель, 74 гармати, 8 автопанцерників, два бронепотяги. Без зброї було понад 20,000!

Ні, цієї війни ми виграти не могли. Я вже не кажу, що така Румунія пограбувала все майно Запорізького корпусу, коли він переїздив через Румунію, а цього добра було понад 700 ешелонів. І багато інших справ не згадую, як наприклад випущення модерно озброєної польської армії ген. Галлера з Франції проти Галицької армії. І підступного нападу ген. Денікіна на українську армію в Києві і багато дечого іншого. В огні окраденую Україну збудили і вона не могла виграти своєї війни проти всього світу. Це факт!

Очевидно, помилки були і то навіть помилки великого маштабу. Я не є гетьманцем, але є істориком. Як історик смію твердити, що найбільшою помилкою було повстання проти уряду гетьм. Скоропадського. Це повстання кинуло Україну у вир анархії. Інше треба було робити: звернути всю наявну силу на вирішення на заході: треба було негайно виграти війну з поляками і звільнити себе з двофронтової війни за державність. Загін СС, який зробив повстання проти гетьмана / до речі галичани / мав би йти до Львова зробити порядок з поляками і довести через перемогу над ними, до замирення в Галичині. Тоді, маючи мир на Заході, нам не страшний був гетьман, Денікін і бог–зна ще хто. До якогось часу німецька армія боронила б Україну від большевиків / до цього їх змушувала антанта /, а тоді дався б відчути осередок української сили, що створився на заході. Гетьман мусів йому повинуватися, або піти геть. Але це все спекуляція типу якби то було було, якби було було. Є УССР, колонія союзників Винниченка й Шаповала.

На цьому кінчаю цього довгого листа. Щоб не стояти перед Вами з порожніми руками, посилаю Вам, окремою посилкою, два альманахи "Провидіння", в яких видруковані мої статті на теми, що їх порушив був у цьому листі.

Щиро вітаю Вас, ще раз дякую за цінний подарунок, і остаюсь

в глибокій пошані
Щиро Ваш
Лев Шанковський

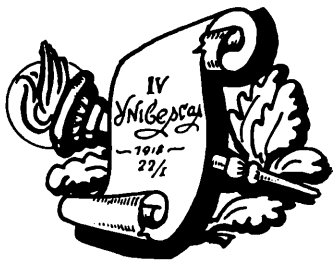

Можливо одною з головних причин було те, що 4-й Універсал був четвертим, а не ПЕРШИМ.

І. Багряний

/ Національна ідея і "Націоналізм"./
" Наша Боротьба" ч. 2- 1947 р.
" Укр. Вісті" ч. 30 – 1971 р.

ВПоважний Пане !

Посилаю 5 дол. за Вашу цінну й добру книжку " Куди веде казка ". Я радо читаю й бажала б кожному мати в своїй бібліотечці всі Ваші видання.
Ще раз дякую дуже і прошу пам"ятати на будуче, як будете мати щось нового.
Остаюсь з пошаною А. Плаксій

Щасливе рівноправне жіноцтво в СССР

Високоповажний П–не З. Дончук !
Роман "Куди веде казка" отримала, Щиро дякую за пам"ять про мене. Книжка виглядає дуже гарно, надіюсь що зміст її ще ліпший, бож всі Ваші твори я читаю з великою приємністю.

Дай Боже Вам Здоров"я на многіє літа, щоб Ви змогли далі продовжувати працю. З пошаною до Вас

Лідія Отрошко

Письменник Зосим Дончук – Філядельфія

Достойний і Дорогий Земляче!

Дякую Вам за цінний дар – Вашу книжку "Куди веде казка" – з присвятою.

Книжку я одним духом прочитав. Це надзвичайний документ доби. Прекрасно змальовані характери. Я просто любувався кождим Вашим висловом. Того роду книжка показує нам, чому ми не мали держави. Тут не лише вина москалів, але теж і вина наших Передеріїв.

Ваша книжка вартісна тим, що по цей бік не має літератури, яка насвітлювала б так вірно підсоветські відносини. По той бік цілий ряд писак, навіть дуже талановитих, малюють "героїзм" советського ладу і "героїчну" боротьбу за його побудову. Ви описуєте як воно дійсно було. Ви живий свідок тих подій, на добавок свідок з великим спостережним змислом і з талаком висловитися.

Ваші праці – я читав і інші, це не лише великий вклад у нашу літературу (найбільший по цім боці), але теж у історіософію, вони перероджують читачів. Читачі з "кабанів" перемінюються в українців. На тлі негативних типів Ваших повістей сучасний "полемічний еміґрант" зможе легко побачити, яким він не повинен бути.

Я подивляю Вашу працевитість у найбільш невідрадних обставинах еміґраційного животіння. Дай Вам, Боже, сили для дальшої праці.

Я радо вислав би Вам дещо з моїх власних брошур, якщо хочете, напишіть, які вже читали, щоб не посилати тих самих. Це тому, що наклад моїх брошур мінімальний.

Щиро Вас здоровлю
Ваш Юрій Лісовий.

Вельмишановний і Дорогий Зосиме Івановичу!

Дякую за листа. Пишете мені, що ідеалізую новітню гетьманщину. Я нічого не ідеалізую, зокрема не ідеалізую гетьманщини, а стараюсь підійти до явищ минулого як історик, об"єктивно. Для об"єктивного вивчення минулого, під сучасну пору, маємо тисячі документів /наприклад 4грубі томи австрійських документів про Україну, видані тут. Інститутом ім. Липинського, щось двадцять з гаком таких томів документів німецьких, безліч московсько-большевицьких тощо/, спогади й праці наших істориків /напр. Дорошенка/ і чимало всякого іншого добра так, що є можливості пізнати це минуле, а пізнати це потрібне й сучасному й майбутньому. Біда тільки, що пізнання це є можливе тільки на еміґрації, бо на рідних землях, воно потопає в повені офіційної фальсифікації. До цього додам ще, що для ідеалізації гетьманщини в мене брак, що так скажу, ідеологічних підстав. За переконаннями я є республіканець, петлюрівсько-бандерівського хову з тим, що в мене особисто більший наголос таки на петлюрівстві. Служив в Армії УНР/петлюрівській, не галицькій, у галицькій тільки військову школу скінчив/ і служив до самого кінця /звільнений з А УНР 20-го листопада 1920 р./ і зберіг в щирій пам"яті сильвети генералів /Загродський/, старшин, козаків з якими доводилось воювати разом проти жахливого ворога. І ця приналежність до А УНР зобов"язує мене, зобов"язує мене до кінця життя, отже й не може бути, щоб у таких умовах бути "гетьманцем". Але, це ще не означає, що огульно треба засуджувати цю гетьманщину й причіпляти до неї ярлички, на які вона не заслуговує. До цього вже змушує совість історика.

Звичайно, про те можна багато писати, а писати ніколи, і не дуже треба. Колеса історії покотились вже дуже вперед, і їх вже не завернеш до гетьманщини, уенерівщини чи бандерівщини. І коли нашим землякам на Україні вдасться визволити з-під московсько-большевицької кормиги/в деяких умовах це цілком можливе/, то вони цілком певно побу-

дують за своїм смаком. До них тоді пхатися з історією було б дуже нерозумно, але й теж неможливо; адже ж усім нам еміґраційним партійцям уже на той бік. Цього серце болить, в іншого печінка недомагає (забагато випив у своєму житті), ще інший з шлунком вередує, або сухоти легенів викурює. Для будівництва держави треба здорових людей, зі здоровим глуздом і здоровим тілом, і якось надія збирає, що все краще укладається, як воно було в 1917 – 1920 р.

Ви правильно пишете: не було всеобіймаючої інтеліґенції – розуму, що за собою міг би повести народ. І зараз з"являється, по цьому, думка: найінтеліґентнішим з усіх українських провідників цього часу був Володимир Кирилович Винниченко. І що з цього всього вийшло? Я цілком погоджуюсь з Вашою оцінкою цієї людини-провідника, даній у Вашій: " Куди веде казка".

Ви згадуєте в своєму листі про "шомполи", які нагнали дядьків до Червоної армії і записуєте їх на конто режиму Скоропадського. А ось в мене такий особистий спогад, який заздалегідь дозволяю Вам використати в будь–якій Вашій черговій книжці. Мій рід з дрібної шляхти, осілий впродовж довгого часу в Черняхові або в околиці /на Житомирщині/, уніятський. В мого предка о. Платона, у цього ж Черняхові було 12 синів, і всі вони мали імена апостолів. В 1793 році, трьох із синів о.Платона, не захотівши возз"єднуватись з православ"ям, наказаним на Волині Катериною II, втекли до Галичини, де стали священиками. Інші залишились на Волині й приняли православ"я. Із цього роду і я походжу і є, так би мовити, 5 коліном Шанковських у Галичині.

У мого дядька Йосифа був син, який не хотів вчитися в гімназії і його віддали до військової кадетської школи. Цю школу він закінчив і пішов в австрійську армію професійним старшиною. Мав для цього потрібне шляхетство й придомок "фон". В 1918 році він був уже капітаном австрійської армії і пішов зі своїм полком на Україну в складі австрійської окупаційної армії. До речі, мушу зазначити, що

був свідомим українцем, сином свідомого українського священика. На ім"я йому було Юрій. Він часто перебував у домі мого батька, теж священика, бо його батько помер перед самою війною, а мати ще давніше, і він якоюсь мірою, нашу хату, вважав своєю. Зокрема я його дуже любив і завжди дуже радів, коли він до нас приїздив.

Десь в першій половині березня 1918 року, 90-й австрійський полк піхоти, в якому служив Юрко підійшов під Умань і зайняв Христинівку. У цій Христинівці Юрка зробили не то комендантом містечка, не то комендантом станції. Але далі вже пам"ятаю добре. Дня 15 березня 1918 року до мого брата прийшли два польські поміщики: Потоцькі і Браніцкі, добра яких були розташовані на Уманщині. Розмова між Юрком і ними велась на польській мові, якою, звичайно, Юрко добре володів. Мабуть поміщики думали про нього, що він поляк, бо на зверненнях до населення він був підписаний: Ґеорґ фон Шанковські, ціс. королівський капітан. Передаю цю розмову в укрмові:

– Ми прийшли до Вас, пане коменданте, в дуже делікатній справі. Ми є від власників маєтків у цій околиці. Українські "хлопи" знищили їх минулої зими до краю і пограбували їх до щенту. Ми просимо Вас Вашої військової асисти, щоб ми могли відібрати пограбоване майно і покарати злочинців.

– Військової асисти я панам дати не можу, бо для цього не маю ніяких інструкцій.

– То видайте нам зброю, а ми самі собі дамо з "хлопами" раду. Ми озброїмо нашу службу й підемо відбирати наше майно.

– Зброї вам видати не можу, навпаки- маю наказ стягнути зброю від цивільного населення. Ви бачили дуже добре накази, що всяку зброю слід негайно віддати комендантурам. Не може ж так бути, щоб ми самі озброювали місцеве населення.

– То що ж ви нам, пане капітане, радите, щоб ми могли відзискати наше добро?

– Зверніться до повітового комісара Української республики в Умані, бо це цивільна справа.

– То пан капітан, поляк, радить нам полякам звернутися до цього "гайдамаки", земляки якого нас пограбували може на його доручення?

– Я виконую накази, які отримав від своєї військової влади. Але, коли ви звертаєтесь до мене як до поляка, а не як до офіцера його цісарської й королівської величности, то я мушу вас потішити, що я поляком не є. Я є Русином-Українцем...

– А, так, то ми розумеми... І ми еще зобачими!

Юрко побачив. Кілька днів пізніше його викликали до карного звіту до Головної команди окупаційної австрійської армії у Вінниці. Він ставав перед полковником графом Лямезаном до карного звіту. Сфранцужений поляк Лямезан /має бути навпаки: сполячений француз граф Лямезан, оженений з польською графинею у Львові, відомий українофоб/ вислав Юрка за кару, що не пішов на руку Браніцким і Потоцьким на італійський фронт. Там він загинув у травневих боях над Піявою. У мого Батька був до 7 квітня 1918 року і тоді я бачив дорогого Юрка востаннє. От і маєте "гетьманські" шомполи...

І коли гетьманському режимові приписують ці "шомполи", то роблять не тільки історичну помилку, а теж і логічну помилку. Чому? Історична помилка в тому є та, що описаних подій з Юрком на Україні було більше й всякі поміщики вітали прихід окупаційних армій як засіб для того, щоб розрахуватися, як вони казали, з "хлопами", що їх пограбували. Окупаційні війська організували ці загони з "шомполами" вже в березні й квітні 1918 року /і тоді вони гуляли найбільше!!!/ і на це є тисячі доказів у документах. Звичайно, карні загони продовжували свою чинність і за гетьманату, але власне проти тієї чинности протестували як сам гетьман так і гетьманський уряд. І на це є документи. Є ось такий документ: до головнокомандувача австрійської армії гетьман послав свого адьютанта полк. князя Кочубея

з відручним листом, в якому протестував проти карних загонів, що їх підтримувала й підтримує окупаційна армія в своїй зоні окупації. Таких документів є більше й ті протести довели до цього, що в серпні місяці дії всяких карних загонів припинились, головно в зоні окупаційної німецької армії, бо в австрійській все ще було забагато поляків, які думали: Бог високо, а цісар далеко і діяли після своєї волі. Це є історичні факти, доказані документами і їх заперечувати годі. Скоропадський жив на еміґрації 27 років і кожний хто його зустрічав, ніяк не мав враження, що зустрічається з кровожадним погромником. Може цілком навпаки.

Логічна помилка історії з шомполами є в тому, що Скоропадський і його режим був наслідком, а не причиною австро-німецької окупації. Німців і австрійців запросила на Україну Центральна Рада, а не Скоропадський. Соціялістичні провідники Центральної Ради в ніякому розі не могли рахувати на те, що реакційна австро-німецька сила буде допомагати в будівництві української держави та ще й соціялістичної. І тому запрошення цієї сили на Україну було однозначне із запрошенням до створення загонів з "шомполами". Загони ці творили найбільші вороги української державности, не тільки для того, щоб повернути своє майно, але й тому, щоб цими шомполами вибити з народу всяку думку про Україну. "Не ми тебе б"ємо", – казали шомполівці, дуже часто прибрані в різні фантастичні українські уніформи з шликами на шапках, "але б"є тебе Україна". Момент провокації був тут цілком виразний! Але, логічно, загони з шомполами постали внаслідок австро-німецької окупації, запрошеної Центральною Радою, а не були твором режиму Скоропадського, який австро–німецькі армії на Україну не закликав, а загони з шомполами від неї одідичив.

На цьому кінчаю знову довгого листа до Вас й щиро вітаючи, бажаю всякого Добра і успіхів у Вашій праці.

Остаюсь з пошаною

Щиро Ваш Лев Шанковський

Високоповажний Пане!

Дякую за пам"ять і книжку "Куди веде казка". Як звичайно всі Ваші твори читаються одним духом. Дуже цікаво.

На мою думку може трошки забагато ілюстрацій, зате дуже мені подобається що є поміщені світлини Ваших покійних Родичів.

Пересилаю чек на 5 дол.

Здоровлю щиро обоїх Панство

Ярослава Кобрин

ВПоважний Пане Дончук!

Засилаю належність за книжку "Куди веде казка". Дуже цінний роман. Він правдиво насвітлює життя під займанщиною та боротьбу нашого народу за свободу. Прекрасні малюнки та ілюстрації дають читачеві до більшого зрозуміння та правдивого насвітлення про що Ви пишете.

Здоровлю Вас щиро і сердечно

Ваш В. Іванців

Дорогі Панство!

Дуже дякуємо вам за те, що не забуваєте нас і присилаєте книжки. Вітаю з появою нової "дитини". Це вже яка, 13-та? Ну, і плодючий же Ви, пане Зосиме, нівроку! А я такий лінюх, що мушу себе за волосся притягнути до столу. Ну, дай Вам Боже і далі так!

Зі щирим привітом для Вас обох

В. і А. Давиденко

Дорогий Пане Дончук!

Найщиріша подяка Вам за цінний дарунок "Куди веде казка". Багато в цьому романі щирої теплоти і правди! Ґратулюю і бажаю Вам багато творчих успіхів у дальшій так корисній праці.

Я вдома гостем і тому так пізно відгукуюся. Але тепер сяду камнем і також щось напишу.

Щиро Ваш І. Боднарчук

Високодостойний Пане Письменнику З. Дончук!

Висилаю чек на 13 дол. та прошу вислати мені ще один примірник "Куди веде казка", та роман "В пошуках щастя". Як я ще був дома, на Харківщині, то мене тоже кликали по козацькому – Іван Дончук. Я з цього був дуже гордий, хоч це і було не правдиве моє ім"я.

З пошаною до Вас Іван Донченко

Вельмишановний Пане Дончук!

Прочитавши Ваш роман " В пошуках щастя", тим більше зацікавився прочитати інші Ваші книжки.
Якщо маєте такі примірники які я впом"яну, радий би купити.

Сатира: Гнат Кіндратович
Море по коліна
Оповідання: Десята, роман Прірва та
" Куди веде казка".

З пошаною до Вас – Георг Ковалик

Вельмишановний і Дорогий нам Пане З. Дончук!

Отримав сьогодні книжку "Куди веде казка", і ще не читавши знаю що Ваші видання є найцікавіші, найприємніші за всі які: на Американському континенті, як для мене, так для моїх знайомих. Спішу з пересилкою в сумі 10 дол. і разом з тим, шлю я Вам масу найкращих побажань. Бажаю Вам доброго здоров"я і багато років творчої праці.

Зі щиро-сердечною пошаною до Вас
Ваш Василь Марцинюк

ВПоважний Пане З. Дончук!
Пересилаю належність за книжку "Куди веде казка" з подякою.
Остаюсь з глибокою до Вас пошаною, побажанням дальших успіхів у Вашій Важливій та нелегкій письменницькій праці, також –зі щирим поздоровленням:

Христос Рождається! о. М. Дебрин

Шановний Пане Дончук!

Читав Ваш найновіший твір "Куди веде казка" з захоплення. А це тому що він відбивав дійсну картину тих поетвор, що служать будь кому аби мати славу, гроші-ковбасу. Такий тип, служив НКВДе, служитиме і німцям так не дожив.

Я думаю, добре було б написати твори, які б показували безпринципність, так зв. політичних ділчів, які назверх приймають програму хоч це і перечить національній справі, аби приподобатись моді-хвилі і хамові, що узурпує національне, святе, який /хам/ не бачить крім себе і балів– /дуже примітивних/ нікого, які перетворюються на піятику і підкупством, народною горілкою, прихильників собі.

І тому на еміґрації так голосують: Хто за? Нікого. Пиши одноголосно! А запитайте – чому голосував? Та ж мій земляк голосував, то як же не підтримати!

Найгірше, коли наша інтеліґенція визначається по диплому-по заробітчанству (а не знанню і свідомості).

Невстигли большевики підсунути культобмінщиків, як наша "інтеліґенція" і посунулась обмінюватись і цілуватись. Невже нам, з-підсоветів, не відомо що-то за культурники? Та ж то вишколені НКВДисти!

Сказав "авторитет", що нам не потрібна Соборноправність, /зайва Автокефальність/ то ми і голосуємо за це. А де ж та інтеліґенція що аналізує, синтезує, досліджує і думає національними категоріями? Хто ж поведе націю до визволення а не чужими манівцями. Тому, що г-но легке, тому й пливає зверху і... смердить.

Ваші здібності використайте на формування думки вилонення справжньої української еліти, бо у вільному світі ніхто не заборонить.

Подивіться на Симоненка, Л. Костенко, Мороза які у тяжких обставинах підносять голос в обороні нації, а що робить наша еміґраційна інтеліґенція, яка має свободу дій? А наша інтеліґенція цілується... а деяке духовенство і собі.

Я дуже розписався, вибачайте. Щасти Вам Боже!

Ваш С. Вожаківський

Письменнику З. Дончуку
під Новий Рік.

ЩАСЛИВИЙ РІК

Пливуть роки, як в ріках води:
Не стримать їх, не загатить,
Ні жар вогню, ні стан погоди
Не спинить їх ані на мить.

Знов Новий Рік приніс сніжинки.
Даль потонула в білій млі.
В садах, полях ані травинки,
Лиш біла радість на землі.

Весело люд стріча Рік Новий
І жде солодку щастя мить,
Коли в дванадцять білобровий
Накаже в щасті людям жить.

Знов попливе життя безкрає
В Новому Році, як в старім:
Одним цвістиме теплим маєм,
Другим внесе нещастя в дім.

І так в життєвому потоці
Не мають люди тишини:
Як у старім, так в Новім Році
Не збавиться народ війни.

Коли ж прийде щастя година?
Коли настане Рік Новий,
Щоб вільна стала Україна,
І Рік був справді щасливий?!

Грудень 1971 *Лев Пилипенко*

ВЕСЕЛИХ СВЯТ І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

Другові Зосимцеві і його нероздільній половині Ларисі,
Донні – Чук
бажають
Анатолій Калиновський, в Галанах сущий, а також п.Галаниха.

Тоді, як кисло на душі,
У рочестерській цій глуші,
Я згадую минуле літо,
Філядельфійську сьому стріту
І віллу друга Дончука,
В якого чешеться рука
На все нові й нові романи.
Біжать роки, а він не в"яне,
Він, навпаки, росте, як лист,
І гордо вгору держить хвіст.

Я згадую бібліотеку,
Куди заходиш, як у Мекку,
Бо ж там запас духовних перл.
А ще стоїть рефриджедер
І в ньому, наче на параді,
Пляшки і пляшечки у ряді:
Токайське, Порт, а для п"яниць -
Горілка, чортова на міць.

І дозволяє друг - господар:
По праці - людям нагорода,
То ж кожну пляшку нахили,
Зроби один ковток малий,
А як мине хвилин п"ятнадцять,
Знов приступай до операції...

А. Галан

Дорогий колеґо Дончук!

Одержав два дуже цінні Ваші твори / "Утрачений ранок" та "Ясновидець Гері"/ за які сердечно дякую. Читав їх без відриву з таким захопленням, що робив перерву лише під час сну. Ще раз щиро Вам дякую за такий цінний подарунок і бажаю надалі таких же успіхів на літературному полі на користь українського народу, з яким Ви будете жити вічно, бо такі письменники, як Ви, є безсмертні.

Грудня 5, 1971 *Ваш Л. Пилипенко.*

ПОДЯКА

Високоповажному письменнику Зосимові Дончуку!

За твір, що в дар мені дали,
Виношу Вам сердечну дяку.
Щоб Ви більш матері жили,
І лихо Вас минало всяке.

Коли б веснянеє тепло
Гріло серця людей Вкраїни,
Наше б життя сонцем цвіло
В краю гостинної чужини.

Виходили б частіш книжки
І в чужині на рідній мові,
Які б прослали доріжки
До волі в Києві і Львові.

За Вашу щедрість зоряну –
Прихильности добру ознаку,
Не раз про Вас я спом"яну
І вдруге Вам виношу дяку!

Місто Фінікс, Арізона. *Ваш Лев Пилипенко*

Дорогий Пане Дончук!

Щиро дякую за Ваш роман "Куди веде казка". Книжки не потребую хвалити, бо вона сама себе хвалить.
Прочитав з приємністю.
В залученні грошевий переказ на 8 дол.

Остаю з належною Пошаною
Др. П. Грицеляк

Вп. Пане Дончук!

В залученню пересилаю "Моне Ордер" на суму 5-ть дол. за книжку "Куди веде казка".
У 70 річчя з дня Ваших народин бажаю Вам Щастя, Здоров"я та многих літ і сили писати нові твори які залюбки читаю.

З належною до Вас пошаною
остаюсь Інж. Олександр Мамчин

Високоповажне П–ство!
П.П. Зосим і Ваша мила спутниця!
Вітаю Вас з Днем Вашого сімдесятріччям з дня Вашого народження, бажаємо здоров"я, сил, продуктивної праці на вашій ниві а також і на ниві церковній українського народу. Вітаємо і Вашу спутницю з іменинником.
Посилаю Вам 8 дол. та очікуємо наступної книжки.

Ваш з любов"ю в христі,
Прот. о. Григорій Сіваченко.

Вп. Пане Дончук!
Щиро дякую за книжку "Куди веде казка".
У 70-ту річницю Вашого віку засилаю Вам Многая Літа!!!
Щасти Вам Боже! Бажаю Вам прожити та працювати на користь українського народу.
Ваш Григорій Кріслатий

Вель. Шановний Пане Дончук!

Перш за все складаю Вам Велике СПАСИБІ за Вашу швидку відповідь на моє прохання. Дякую що Ви не від-мовили, доклали свого труду!

Замовлені книжки отримав і висилаю належність 17 д.

Ласкаво прошу в майбутньому, всі книжки, які Ви напишете і видрукуєте, прошу висилати на мою адресу.

З глибокою пошаною до Вас
Остаюсь Григорій Ковалик

Вельмишановний Пане Дончук!

При цьому посилаю Вам 5 дол. за роман "Куди веде казка".

Ця Ваша нова книжка, є ще одним монументальним вкладом історичного значіння в нашій українській творчості.

Нехай милосердний Господь обдарує Вас якнайкращим здоров"ям і довгим віком, та благословить Вас до даль-шої вельмицінної Вашої літературної праці, як доброго сіяча щирого українського літературного слова.

Міннеаполіс. З любов"ю о. М. Годинський

Вельмишановний і Дорогий Пане З. Дончук!

Надісланий Вами останній Ваш роман "Куди веде казка" я отримав. Спізнився з відповіддю, бо був хворий та, крім того, хотів прочитати роман.

Зміст романа цілком правдивий і висвітлює справжню советську дійсність часів колективізації і усе інше. А такі свої "Данили" допомагають катувати Матір – Україну.

Книга видана дуже гарно з багатьма ілюстраціями.

Роман читається легко з захопленням. Сердечно дякую!

Бажаю Вам успіхів у Вашій творчій діяльности. Прошу вітати Вашу Дружину. *Ваш* Павло Трембовецький

Вельмишановний Пане З. Дончук!

Книжку Вашу "Куди веде казка" одержав, за котру Вам щиро дякую. Книжку вже перечитав і вдруге читаю, бо не можу від неї відірватись, що в такому гарному стилі написана. Багато труду і праці Ви вложили видаючи цей дорогоцінний твір.
В залученні висилаю Вам 8 дол. за книжки і 25 цент. на оплату пошти.
Рівночасно бажаю Вам кріпкого здоров"я і сил до праці, аби Ви могли видати більше таких цінних творів.

З глибокою до Вас пошаною
Михайло Дзюб

Вельмишановний і Дорогий П. Побратиме – Письменнику!

Дарунок від шан. Друга – Письменника в формі нового його твору належить до особливого духового вдоволення і причиняє чималу радість.
Сердешно дякую за "Кули веде казка", яку вже з зацікавленням прочитую. Тут Ви історично й соціологічно підійшли до предмету, твір склався чимось більше як романом, про що теж і світлини засвідчують. Вітаю з новим успіхом й бажаю Вам доброго поширення книжки. Оце саме поширення є найтруднішою проблемою, куди складнішою, як виготовлення продукту. В мене й досі багато з попередніх накладів виданих творів залежується, бо нікуди їх збувати. На жаль, це загальне положення в нас на еміграції.
Приготовляю до друку збірку нарисів під наг. "Простір і Воля", яку матиму шану надіслати Вам своєчасно.
Щиро здоровлю Вас як і Вашу вмш. й милу п. Дружину,

Щиро Ваш
Роман Володимир – Кухар

Дорогий та Вельмишановний Пане Дончук!

Дуже Вам дякую за книжки що Ви мені висилаєте, та за те що вплітаєте в свої повісті–романи сторінки з нашої історії. Це все таке важне для нашої молоді!... Тільки нам ще бракує геройських малих книжок для наших малят та підростків. Це така велика прогалина, що трудно мені Вам це написати... На всіх наших Академіях та святах все чогось нас всі "б"ють", "гноблять" а ми лише –"плачмо"... Ще так вражає молодь, всі виходять розчаровані, поденервовані без охоти прийти на таке щось – ще раз. Отже висновок: всі ці імпрези вражають наше національне "Я"!
Тому витворюється комплекс меншевартости, а з тим уникання свого товариства, мови, віри, традицій та надії, і т.д.
Нам треба для молоді під'йому духа, бадьорости, якогось світла, добра і т.д.
Вибачте, може я не так висловлююсь, але я так відчуваю.
Тепер до речі:
Посилаю Вам борг 4 дол. за книжку, а на решту 12 долярів прошу вислати три книжки "Куди веде казка" для моїх приятелів на мою адресу.

З великою пошаною до Вас

Ол. Романенко

Добрий день, Високоповажний П. Дончук!

Пересилаю Вам і Вошій дружині свої сердешні побажання, а саме доброго здоров"я і успіху на Вашій літературній ниві. Отримав Вашу книжку "Куди веде казка". Прочитав її з насолодою, бо вона освіжує мій розум і душу, тих наших яничарів–зрадників нашої мученици–батьківщини України, які вислужувались московському ворогові і інтернаціональному комунізму, краще як сам ворог. Ваша книжка нагадала ті всі тортури над моїм батьком хліборобом та його родиною, від 1918 р. до 1929 р., який був позбавлений права голосу і був заложником аж до 1929 р. поки його не вислали в Сибірську тайгу. Мені як юнакові прийшлося тікати в 24р. в невідомий для мене світ і обманювати Совєтський Уряд аж до того часу, поки садист Сталін не сказав, що син за батька не відповідає, але це була провокація, бо в усіх Вузах оказалось від 60% до 70% соціяльно опасного елементу, і по всіх Вузах потрібно було зачинити двері для таких як я.

Ваша праця написана в цьому світі / Бердичівських козаків / дуже сміливо і героїчно. Люлю Ви показали дуже добре, як чужинку яка пізнала садистичний комунізм по своїй необізнатості і попала в комуністичні пазурі, але й добре показали як вона втекла на свою батьківщину, а її чоловіка Данила показали, як він отримав нагороду за свою зрадницьку роботу для ворога. Правда, що до цього часу наш народ має багато таких яничарів, як на Батьківщині, яким ворог заплатив за їх вислугу кулею в голову, я їх не жалію, туди їм і дорога.

Жалко, що ми маємо на еміґрації не тільки сов. сволоч, як казали на нас наші брати–галичани, правда, безпідставно, бо була така партія, яка проповідувала і проповідує і до цього часу укр. національний комунізм, якого ніколи наш український народ не визнавав і не визнає за свій національний, , бо в противному разі не велась боротьба українського народу проти комунізму.

На сьогодні я щасливий, що бачу на еміґрації сов. с в о л о ч / яка теж утекла /, всіх реалітетників, бо вони твердять, що УССР є продовження УНР, а наш екзильний український Уряд УНР вони рахують, як віджившій с в ій вік і його потрібно викинути на смітник, як консервну баньку. УГВР теж не визнає УНР. Думаю, що Ви знаєте про цей наш укр. парадокс, але пишу Вам.

Ви у своїй сміливій праці, на стор. 172 показали картину Леніна, з написом внизу: "Знаряддя Світових Змовників жидо–монгол "Ленін". Я маю вирізку із часопису "Канадійський фармер", в якому була написана стаття під заголовком "Ленін чи Хаїм Срульович Ґольдман"? Цеї вирізки сьогодні я не міг знайти, але в ній було написано, що він був наш земляк, Одеської області і родився в селі Бабанці / коли мені пам"ять не зміняє / 10 го квітня 1870 р. в родині жида Сруля Ґольдмана, народженого в Німеччині, а мати Леніна була німецька жидівка і називалась Софія Ґольдман і що ця довідка взята із документів вдовиці яка проживає в Канаді під псевдом. Її чоловік був начальником секретної царської поліції. В статті не написано, як ці документи в 1918 р. попали до її рук, із архіва, чи при допомозі її чоловіка. Думаю, що так, бо вона, як жінка, не мала доступу до архіва. Т е п е р у Канаді досліджують ідентичність цих документів, але думаю, що ці документи ніколи не побачать світу, бо там "Бердичівські козаки" ніколи не допустять написати правду про ці документи. Щоб два рази не писати, як Хаїм Срульович Ґольдман став Владіміром Іллічом Ульяновим–Леніном, зараз маю під рукою „ Common Sense „ #404 – 1/4/63. Christian Education Association. „ Common Sense „ 530 Chestnut st. Union, N.Y.

На 4 стор. написана стаття під заголовком: „ Behind Communism – The Jew „. *з портретом Леніна. Починається вона так: В коротких словах із фактів Імператорської секретної Поліції про Леніна. Слідуюча інформація була взята в 1915 р. Кривавий Ленін родився 10/4 1870 р. в маленько-*

му селі, в околиці Одеси, в південній частині Росії, як син від батька Сруля Ґольдмана, німецького жида. Мати його наз. Софія Ґольдман – німецька жидівка. Ленін по жидівському релігійному обряду отримав обрізання і названий як Хаїм Ґольдман. Батько його Сруль був кравцем, а мати робила жіночі капелюхи. Імператор Олександер II–й в 1877 р. вислав родину Ґольдмана на постійно до Сибіру за спекуляцію чужоземними товарами. Конвоїром був калмик, що був родичем Ільї Ульянова, який і остановився в Симбірську в І. Ульянова, жінка якого була жидівка і називалася Марія. Ульянов мав сина, який перед цим утопився і був цих самих років, а також похожий на Хаїма – Леніна. Ульянов дуже полюбив Хаїма Ґольдмана і став переконувати батька й матір, щоб вони оставили свого Хаїма в родині Ульянових в м. Сімбірську, поки Сруль з дружиною поселяться на постійно в другому місті. Оскільки Ульянова жінка була жидівка, Сруль і його жінка були щасливі, а також Хаїм – Ленін. Пізніше, Ульянов і його жінка Марія усиновили Хаїма Ґольдмана і дали йому назвисько Владімір Ільіч Ульянов. Через довший час В. І. Ульянов присвоїв собі ім"я Ленін, коли почав займатися політикою і був висланий до річки Лена. Ульянов був калмик – рахував себе калмиком, але в дійсності був Німецько–польський жид. Був він учителем торговельної школи і 4 роки директором публічної школи в Сімбірську, користувався великою популярністю і дослужився до Штатського Совєтніка. Ленін женився на жидівці Н. Крупській. В кінці цієї статті написано, що розглянуто цю довідку доктора, вдовиці Judy Jewel, *чоловік якої був довіреним членом Імператорської Охранки від 1914 р. і завжди перебував при цареві Миколі II–му.*

Так описана історія нашого земляка Хаїма Срульовича Ґольдмана–Леніна. В мене є декілька примірників цієї газети і др. матеріяли, де написано про все страхіття, що готують "Бердичівські козаки" в Америці і цілому світі.

Перепрошую, дорогий земляче, що багато написав. Співчуваю Вашим труднощам, з якими зустрічаєтесь при виданні своїх заслужених праць, щоб наші українські ґої читали, але наші старі діди дорвались до добробуту, скупі і не хочуть купляти й читати українських книжок, а молодь асимілювалася і не знає своєї мови, бо батьки не мали часу із-за горілки або карт. Може ми є насправді ґої і заслуговуєм того уряду, який ми маємо на своїй Батьківщині – Україні.
Висилаю М/О. на 5 дол. До побачення.
З глибокою до Вас пошаною
Ваш читач Ф. А. Дудник

Дорогі Земляки!

Висловлюю Вам подяку за надіслану книжку "Куди веде казка". Тому що пишу Вам з шпиталю, де я знаходжуся після операції – не можу Вам більше писати, особливо про своє враження. Хіба одним словом, що праця мені зовсім не сподобалася... Назва? Роман? Оформлення /дикі ілюстрації, дивні заголовні літери?/ – все мусіло б бути кращим.
Ще раз раджу повертатися до гумористичної тематики!
Бажаю Вам успіху!
З пошаною Іван Розгін

Шановний Пане Дончук!

Сьогодні дістала Вашу гарну книжку, за яку щиро Вам дякую!
Висилаю "чек" на вісім долярів з замовленням на другу книжку. /Завжди придасться/.
Дай Вам, Боже, здоров"я до писання, а в скорому часі щоб появилася ще нова книжка, а потім ще і ще і ще!!!
Завжди з пошаною
Клавдія Коваленко

Шановний Пане Дончук !

Одержав Вашу прекрасну книжку "Куди веде казка", Сердечно дякую за цей твір. Посилаю Вам належність 5-ть дол. лише за одну книжку. Я живу скромно на невелику пенсію і дотого хворий, паралізований, не працюю вже 15 років.

Тепер я маю від Вас дві книжки: "В пошуках щастя", і "Куди веде казка" і я дуже люблю читати Ваші твори.

З великою пошаною до Вас

Г. Попов

Високоповажний П. Дончук !

Пересилаю Вам за книжку "Куди веде казка", 5-ть дол. Книжку я вже прочитав і досить мені подобається. Я на такі ТВОРИ які Ви видаєте, ніколи не жалую грошей щоб підтримати письменника, бо дійсно цікаві книжки, з яких можна щось довідатись, чи чогось навчитись. Щиро і сердечно дякую.

Додаю дві адреси людей що люблять читати.

Здоровлю щиро і бажаєм ми обоє Вам дальших успіхів.

М. С. Яримишин

Дорогий Авторе !

Дякую за книжку "Куди веде казка". Написана дуже цікаво. Мене особливо цікавить "підсоветська дійсність". Я мав нагоду бачити тільки дещо, через короткий час.

Якщо матимете щось нового, присилайте.

З правдивою пошаною

В. Шот

Високоповажний Пане Дончук !

Прошу ласкаво вислати ,як можна, слідуючі твори: Гнат Кіндратович, – 2 дол. І бачив я... – 5 дол. Утрачений ранок, – 6 дол. Будинок 1313, – 4 дол. Чорні дні – 1.50, Через річку, –1.50, Десята, – 4 дол. В прилозі чек на 24 дол.

Остаюсь з глибокою пошаною А. Стрільбицький

Високоповажний Пане Дончук!

Прошу ласкаво прислати мені Ваш останній роман "Куди веде казка". Займе він, як і всі попередні Ваші твори почесне місце в моїй скромній бібліотеці.

Пересилаю якнайщиріші побажання, Сили і Витривалости у Вашій творчій праці.

Ваш Олег Вахута

В – Шановний П–не Дончук!

Я дістав роман "Куди веде казка", за який сердечно вдячний, що Ви мене не забуваєте.
Прочитавши Вашу тяжку літературну працю я був дуже гордий Вашою мудрістю, чеснотами і Правдою.
Я все те бачив і пережив на власній шкурі від московсъких посіпаків та українських зрадників – Данилів. А таких данилів було дуже багато.
Дорогий Пане Дончук! Вірю і співчуваю Вам, що у Вас багато ворогів. Ваші вороги не люблять Правди, яку Ви описуєте у Ваших творах, їм соромно дивитися у Ваші чесні очі.
Прошу у Всевишнього Бога, щоб Він продовжив Вам віку на многі і многі літа. А також прошу у Всевишнього щоб Він дав Вам силу і відвагу писати Правду далі.

З побратимською пошаною Ваш

Микола Орлов

П.С. Пересилаю чек на 10 дол. і прошу вислати ще один примірник "Куди веде казка".

Дорогий Авторе!

Прошу пришліть мені ще одну книжку "Куди веде казка". Дуже гарний роман. Почнеш читати і не годний відірвати ся. Дуже Вам вдячна, що прислали!

З пошаною до Вас Іван і Ліда Рьопка

Високоповажний і дорогий
Пане З. Дончук!

Наша родина одержала Вашу цінну книжку – " В пошуках щастя". Сердечно дякуємо Вам. 3.5. я переказав через Банк її вартість. Нашій родині Ваші твори дуже подобаються і більшість їх є в нашій родинній бібліотечці. Нам подобається щирість викладу й глибока проробка матеріялу.

А ми ж з Вами, дорогий Пане, давненько вже знайомі, ще в Німеччині ми з Вами засідали разом. Ніколи не забуду, як Ви заявили, якось, що не може бути й мови про якусь співпрацю з . . . . . , бо ці люди можуть мислити лише про .....

Коли П..... пішов з засідання, то покійний Володимир Доленко трохи не побив Вас за те що Ви насмілились так говорити про . . . . . Що це скандал.

Бажаємо Вам міцного здоров"я й дальших творчих успіхів, на зло колишніх комсомольців які сичать при самій згадці Вашого імени.

Сердечно вдячні Вам

Ваші читачі Дубови

В.Шановний і Дорогий Пане Дончук!

Найперше, щиро дякуємо Вам за надіслану для нас книжку "Куди веде казка". В прилозі чек на 10 дол. і просимо прислати ще один примірник. Крім того, по можливости, пришліть інші Ваші твори, котрих ми не читали. Прочитали вже такі твори: "Десята", "Ясновидець Гері", "Прірва", "Утрачений ранок", "В пошуках щастя", "Куди веде казка". Цей останній роман робить на читача сильне враження. Постать Данила виведена надзвичайно добре і в дійсності в нас на Україні "ДАНИЛІВ" не бракувало.

Щиро Вас і п. Ларису ми всі троє здоровимо і бажаємо успіху. Остаються щирі до Вас

Олена, Мирон і Степан Кириленко

З привітом Пане Дончук!

Знову отримав Вашу книжку, за яку щиро вдячний, бо й справді прекрасні книжки.
Читаю "Куди веде казка" і щиро сміюсь з того короткозорого брехуна писарчука Данила, з його "батьківським маєтком".
А вже, як читав Вашого "Гната Кіндратовича" то й справді щиро сміялось все моє єство, то ж невідмовте мені ще прочитати і "Море по коліна".
Тішусь тим, що Ви помістили фота Ваших Батьків, і цим мені нагадує моїх селянських Батьків, яких я вже небачив від 19-го вересня 1940 року.
А тепер ось що: В Ютиці я маю добрих людей, і ми зробимо їм приємність. Вишліть для них на подану адресу такі книжки: " І бачив я...", "Чорні дні","Гнат Кіндратович"," "Куди веде казка", За ці 4 книжки висилаю 12 дол.плюс 5 дол. разом чек на 17 дол.

На все добре Вам і тим хто біля Вас.

Ваш щирий М. Пшишкало

Високошановний Пане Дончук!

Я отримав від Вас новий роман "Куди веде казка" за котрий щиро Вам дякую. Я з великим задоволенням прочитав і бажаю Вам дальших успіхів у Вашій літературній творчості.
При цьому висилаю Вам 8 дол. чек і прошу вислати мені ще один примірник роману "Куди веде казка".
Знаю, що є багато людей які б дуже радо прочитали книжку, але шкодують пару доларів щоб її купити, а тому при нагоді комусь подарую, бо такі романи варто прочитати.

З пошаною
до Вас
Сергій Кулинич

Високодостойний п. Дончук!

Дочитую В/роман "В пошуках щастя". Ви мені його надіслали ще восени. Не була вдома і хворію, а тому висилаю з запізненням. Але пок. муж, висилаючи свої книги людям завжди казав, що ліпше пізно, як ніколи. Багато мені не вернули свого боргу.

У Вашому романі мені дуже подобались ті прекрасні порівняння, що Ви вживаєте та прекрасні художні засоби. Мені важко читати твори сучасних "заурядних" письменників, бо прийшлось пережити все те, що пишуть.

У Вас же, п. Маєстро, є дуже багато документальних даних з часів повоєнних і з часів другої світ. війни. Як приклад, це видача англійцями козаків большевикам, а тепер я маю повне уявлення, що сталося.

Щасти Вам Боже і надалі висвітлювати ті жахливі, правдиві факти, як по-звірячому розправлялися большевики з людьми.

Бажаю Вам веселих Свят Р. Хр. та багато здоров"я, витривалости та плодотворної праці у 1972 році.

З глибокою пошаною до Вас

Л. Килимник

П.С. Залучаю моне ордер на 5 дол.

Вельмишановні Зосим Іван. і Лариса Тимофіївна!

З Новим Роком і Водохрещам!

Сердечно вітаємо Вас і нехай Господь обдаровує Вас обох кріпким здоров"ям, спокійним та щасливим життям.

Посилаю за дві книжки 8 дол.

Книжка "Куди веде казка" – дуже хороша. Читачі мені кажуть, – як читаємо, то ніби не читаємо, а переживаємо у житті те все знову.

Будьте кріпко здоровими!

З правдивою пошаною до Вас

П. Вітоль

Вельмишановний Пане Дончук!

Прошу ласкаво вислати мені негайно такі Ваші книжки: Десята, - 4 дол. Гнат Кіндратович, - 3 дол. Ясновидець Гері, - 6 дол. І бачив я..., - 5 дол. Будинок 1313, - 4 дол. Утрачений ранок, - 6 дол. В пошуках щастя, - 5 дол.
Чек на 33 дол. долучаю.

Остаю з правдивою пошаною до Вас

Адам Ризий

П.С. Прірву і Куди веде казка – я вже маю.

Вельмишановний і Дорогий
Пан Зосим Дончук!

Сердечно дякую Вам за прислані дві книжки для Бібліотеки "Куди веде казка", то вже маємо 4 книжки.
Ваші твори мають успіх, як тільки отримав цей останній Ваш твір, то вже в чергу записалися до перечитання, але з купівлею, то...
Щиро вітаю Вас з Новим Роком та бажаю Вам якнайкращого здоров"я, щоб і цей рік приніс нам ще одну Вашу цінну працю.

З правдивою пошаною до Вас

Париж *П. Йосипишин*

Дорогому Колезі Зосимові Дончукові з Дружиною
Веселих Свят бажаю Вам
Й щасливого Нового Року,
Щоб в ньому згинув ворог - хам
Й наш Край дістав волю широку!

Ой, радуйся, Земле, що маєш таких синів, як письменник
ЗОСИМ ДОНЧУК!!!

Лев Пилипенко

В.Ш. і Дорогі Друзі!

Найперше – сердечно дякуємо Вам за книжку "Куди веде казка", зокрема дякуємо авторові – Зосиму Іванови-чеві за цінний його твір.
Книжку ми одержали десь наприкінці січня, але читати відразу не могли. У мене перед самим Різдвом був тяжкий сердечний приступ, упала непритомна.
Та не дивлячись на свій стан здоров"я, я таки почала читати Вашу книжку і вже якраз оце тепер закінчила. Написана книга добре, читається з інтересом, хоч і тяжко ставало на душі, читаючи про ті жахіття, які ще живі в пам"яті. Тип Д.Передерія виведений досить влучно, було, на жаль, таких яничарів досить в Україні, влада нелюдська витворила їх. І закінчення книжки реальне, а ось з Созами, то щось наче вони пізніше були, бо ж у 1922 році ще точилася війна, особливо на Поділлі, і не пригадую, щоб тоді вже Созі організовувались, Созі були перед колективізацією. Також для мене незрозуміло, звідки автор бере оті відомості про "Світових Змовників", і чому ті змовники допустили, щоб їх, жидів, так виглумив Гітлер? Прошу мені вибачити за ці зауваження, але я як щось читаю, то хочу його зрозуміти. Взагалі ж книжка цікава і дуже потрібна для наших людей, для старших – щоб не забували, а для молодих, – щоб довідувались, що то було за пекло в нашій бідній Україні.
Дай, Боже, здоров"я авторові, щоб іще не одну написав таку книжку.
Ще раз дякуємо Вам щиро. Бувайте здорові!
Ваші – о.Д. і А. Бурко

ВПоважний Пане Дончук!

Висилаю чек на 14 дол. і прошу прислати мені книжки!
Куди веде казка, – 5 дол. В пошуках щастя,– 5 долярів,
Десята, – 4 дол.
Остаюсь з пошаною ІВ Смук

Христос народився, Славімо Його всі разом! З Новим Ро-ком Вас Пане – Брате Дончук і Вашу Родину.
Бажаємо Вам кріпкого здоров"я, Щастя та Многих і благих років прожити і творити добро.
Надсилаю 5 дол. за книжку "Куди веде казка" і дякуємо за Ваші сердечні труди і за вмілість показати світові Правду про наш мучений із мучених Український народ.
Ще раз велике Вам спасибі!
Ваш навіки Федір Зелінський з дружиною

Вповажний П. Зосим Дончук!

Книжку одержав. Частину вже прочитав. Написана дуже добре, зокрема, про того ката Передерія. Не даром сказано: Яким мечем воюєш – від того і загинеш. Таких треба було заздалегідь на найвищу гіляку, ще до його зрадницької праці ворогові.
На цім кінчаю коротенького листа. Почерк змінивсь, бо вже на світкові пробило 82 роки.
Пересилаю найщиріший привіт і найщиріші побажання.

Щиро Ваш К. Галат

Шановний Пане Дончук!

Мав я нагоду перечитати Ваші книжки як: І бачив я..., Куди веде казка, Утрачений ранок, Прірва, В пошуках щастя. Всі вони гарні, і багато є в їх щирої правди бо я сам був свідком у таборі Мангайм як вивозили на "родіну".
Багато в Ваших книжках є історичної правди. А вже про світових змовників, то це істинна правда за що Вам належить найбільша похвала.
Я не раз думаю, чи ці змовники не могли б старатись помститись на Вас за цю правду.
Висилаю 10 дол. і пришліть другий примірник Утр. ранок та Куди веде казка. Ваш Перхулик Микола

Вельмишановний Пане З. Дончук!

Сердечно Вам вдячний за надіслану мені книгу "Куди веде казка".
Прочитав майже не відриваючись, – книжка написана правдиво і яскраво відбиває страждання нашого народу. Головна негативна особа романа – Данило Переде-рій нагадав мені багатьох осіб, з котрими мені приходилось зустрічатись у житті.
Ще раз дуже дякую й бажаю всього найкращого для Вас і Вашої родини.
Щиро здоровимо Вас усіх з наступаючими Новим Роком та Різдвяними Святами.

Щасти Вам Боже!

Щиро Ваш В. Андре

П.С. В прилозі надсилаю М/О – 11 дол. за надісланий і 2 прим., котрі я подарую знайомим.

Високоповажний Пане і Дорогий Земляче!

Вашу книжку "Куди веде казка" – отримав, щиро і сердечно дякую за пам"ять.
З огляду на цілковите погіршання зору читаю книжку "ратами" по 10 – 15 хвилин і оце вже перечитую вдруге, щоб добре закарбувати в своїй пам"яті зміст, який для мене дуже цікавий бо й самому довелося переживати ті бурхливі події...
Кожночасно, як беру книжку до чергового читання відтинку – обов"язково гляну на фото Ваших Дорогих Родичів, перед тінню яких схиляю своє чоло і водночас пригадую і своїх родичів та рідню...
З нагоди надходячих Свят Різдва Христового та Нового Року – бажаю сил, здоров"я. Многих літ та успішної праці!
З цим листом пересилаю належність пошт. переказом.

З правдивою пошаною Ваш Д. Гамонів

Вельмишановний п. Дончук!

Одержав Ваш найновіший твір "Куди веде казка", за якого Вам щиро дякую.
Прошу ласкаво вислати мені ще такі Ваші книжки:

Чорні дні,	*1.50*
Через річку,	*1.50*
Гнат Кіндратович,	*2.00*
Ясновидець Гері,	*3.50*
Прірва	*5.00*
І бачив я . . .	*5.00*
Будинок 1313,	*4.00*

А також долучую п"ять дол. за отриману – Куди веде казка.
В прилозі чек на 27.50
З пошаною до Вас А. Мельниченко.

Високоповажний Пане Дончук!

Сердечно дякую за цінний роман "Куди веде казка".
Рівно ж, прошу прислати мені другий Ваш роман "В пошуках щастя", якого досі від Вас не одержав, за що з гори ще раз дякую.
В прилозі чек на 10 дол.
Остаю з належною до Вас пошаною
Ваш Роман Вомпель

Дорогий Земляче пане Дончук!
Одержав книжку "Куди веде казка" і читаємо з дружиною по черзі. Надзвичайно цікава, сердечно дякуєм.
Пересилаємо М/О на 10 долярів з таким розрахунком:
8 дол. за дві книжки "Куди веде казка", з тим що ще одну перешлете, а два дол. на видавничий фонд.
Ще раз сердечно Вам дякую, що Ви про мене незабуваєте.

З братерською пошаною до Вас

Ваш Я. Сохацький з родиною

Доброго здоров"я вельмишановний Пане Дончук!

З приємністю отримав Ваш чудовий твір "Куди веде казка".
Цей Ваш роман творить приємно-миле враження, бо він осінений історичною фабулою і пронизаний патріотичним нервом.
Моя особа сидить не високо, але зате бачить далеко. У Вашому цьому творі я вбачаю велику перевагу його над всіма сучасними українськими романами, як на еміґрації, так і на рідних землях. Слава, признання і вдячність Вам! Надсилаю 5 дол.

Залишаюся з найкращими побажаннями.

В. Охріменко

Вельмишановний Пане Дончук!

З приємністю повідомляю, що одержав від Вас книжку "Куди веде казка" і прочитавши її, ще раз дякую. Між іншим: початковий зміст її таки подібний до казки, /що до Передерія/ але далі і ввесь зміст її є відзеркалення точнісінько всього того, що відбувалося по всій Україні. Майже перед кожною особою у книжці я міг би поставити правдиве прізвище знане не тільки мені, а й відоме на цілий район.
Вважаючи, що за книжку "Куди веде казка" вже заплачено, то я посилаю ще М/О на 10 дол., та прошу вислати мені ще такі твори:

"Будинок 1313"
"В пошуках щастя"

З щирою пошаною до Вас

Ваш І. Волан

Дорогий Пане Дончук!

Нову Вашу книжку "Куди веде казка" одержав ще 16 груд. 1971 р. Дякую щиро і вибачайте за спізнення.
Дякую Вам за Вашу безмежну любов до рідного краю, до рідних батьків, трудолюбивих хліборобів, що глибоко були вросли в українську рідну землю, котрою жили чесно і тяжко працювали, плекаючи свою тисячолітню культуру та свої дорогі звичаї.
Читаючи Ваші оповідання, романи, – оживають в пам"яті усі дорогі нам села, річки, садки, безкраї степи, помережані скитськими могилами, покриті білою коханою тирсою, що навівала нам тисячолітню сумну нашу історію, – незгоду і боротьбу!
У Ваших оповіданнях, споминах оживає все минуле життя і радісне і гірке – від чого сум і журба охоплює наболілу душу і серце і так стає невимовно тяжко, що аж доводить до плачу.
Я і моя дружина обоє походимо з коханої Херсонщини, – хутір наш був на Базавлуку, (Бузувлук) річка, де колись була Січ Запорозька, котра нам співала про славне минуле життя, буйний розквіт волі і лицарства. До самої смерти будемо згадувати дорогі нам степи безкраї, повних запашних квітів, повних свободи, радости!
Ми обоє покинули свій хутір ще 1918 р. зимою та пішли боронити Рідний Край, разом з Армією УНР. і до цього часу живемо спогадами – які підтримують наше життя!
Дякую Вам дорогий п. Дончук за те, що Ви нагадуєте людям про рідний Край, про поневолений наш український народ, про його страждання, та причину нелюдських мук, визиску і нищення і фізично і духово проклятим вічним нашим катом – червоною Москвою!

Щиро обоє бажаємо Вам повного здоров"я та повного щастя в Новім 1972 році.

Залишаємось з правдивою і щирою пошаною до Вас!

Ваш П. Ярмак і дружина Ольга

П.С. В прилозі 8 дол.

Шановний Добродію Дончук!

Сердечно дякую за пам"ять, надіслану книжку одержав. Прочитавши кілька сторінок, надзвичайно мене зацікавило, що в особі Вашій знайшов однодумця в справі чорної мафії Синедріон, спрямованої до поневолення світу, як приклад – Московська імперія під плащиком комунізму. Дехто з українців, незнаю чому, співчуває їм за мнимий антисемітизм в створеній ними невільничій системі С.С.С.Р. де проллято море нашої української крови. Але трудно, на то нема ради, світ дрімає під їх гіпнозом.
На все добре. Бажаю сил, здоров"я й успіхів у Ваших починах, остерігаючи людство перед грядущею безоднею.
Як будете мати щось нове – не забувайте про мене.
В прилозі 5 дол. за надіслану книжку.

Ваш приятель
А. Мельник

ВШ. Пане Дончук!

Прийняла і прочитала Вашу "Куди веде Казка" з вдячністю. Багатство історичних фактів доповнюють і пояснюють ребус історичних подій недавнього минулого. З"ясовують теперішне. Дуже шкода, що в книжці не подано джерел і документів до тих історичних подій. Тоді б книжка вийшла поза рамки роману, набрала б наукової вартости.

Залишаюсь зі щирою пошаною до Вас Л. Кардаш

Високошановний Пане Зосиме Дончук!

Прошу вибачити, що пізнувато посилаю 5 дол. за книжку "Куди веде казка".
На жаль другої книжки не замовляю, бо живу тут досить осамітнено. Ще коли б подарував комусь пляшку горілки, то було б на місці, а книжку ... "Політична еміґрація" книжок не любить. Сумно, Пане Добродію, але так воно є. *З пошаною*
Василь Каралуп

Дорогому землякові і письменникові правди.
П–ві Зосимові Дончук від Федора Гаращенко.

Дорогий земляче! Перечитуючи в третій раз Ваш роман "Утрачений Ранок" я натрапив на дуже цікавий матеріял, який заслуговує докладного вияснення для мене особисто.

"Полк Чорних Запорожців. Сотнею вершників при 2–му Запорозькому полку, яким командував знищений ворогами полковник Болбочан..."

У наших околицях живе такий Борис Мартос і він у своїх спогадах приватних пише таке: безвідповідальна інтриґа незначної політичної групи, виносить Болбочана, пересічного амбітника, сотника воєнного часу, аж на становище командира двохсоттисячної армії, тієї армії, що на неї покладалося завдання – захистити Україну. Він не виправдує виявленого до нього довір"я й попадає під суд. Сторонники врятовують його від суду й заслуженої кари. І він через деякий час стає знову знаряддям в руках групи політикантів для злочинного /державного перевороту/ і на цей раз був покараний смертю.

Чи не слід забути про цей жалюгідний епізод і не згадувати, тим більше що наші вороги можуть це використати.

Але коли ще й досі знаходяться люди, що хочуть спекулювати на особі, яку розстріляно як злочинця, і намагаються зробити з Болбочана невинну жертву, мученика і прославляють його як героя, трохи не генія, фальшуючи нашу історію, – то не можна мовчати!

У Празі 27 квітня 1934 року, підчас дискусії над доповіддю проф. Гайманівського про військові суди в Україні, де він говорив і про Болбочана, він, Мартос подавав факти в справі замаху Болбочана. Він тоді, той Мартос був головою Ради Міністрів.

Хто ж був П. Болбочан?

Коли весною 1918 року німецька армія вступила на Україну і центральна Рада повернулася з Житомира до Києва, то разом з німецькими частинами, здебільшого попереду них,

йшли частини українські, що були сформовані Центр. Радою.

Найбільшою частиною була так звана бригада Натієва, начальником її був грузин Натієв, а начальником його штабу – П. Болбочан. Большевицьке військо відступало майже без бою. Дуже прихильний до Болбочана С. Шемет признає, що від Києва до Ромодану боїв не було. Армія Болбочана в разі неможливости утримати Полтави, повинна була відходити з боєм в напрямку на Ромодан. Але Болбочан відступив з Полтави на Кременчук і навіть почав переводити звідтам військо на станцію Знаменка. Таким чином він відкрив большевикам дорогу не тільки на Катернослав, а й на Київ, він просто покинув фронт.

Це й примусило головне командування позбавити Болбочана командування, дати наказ про його арешт і віддати під суд. 22–го січня в 5 год. ранку його арештовано на станції Кременчук. В чім полягала зрада Болбочана?

Зрада Болбочана полягала в тім, що він:

1. Здав Харків без бою,

2. Відійшов з Харкова через Полтаву – Кременчук на Знаменку, не ставляючи большевикам належного опору. Його армія, по виразу мемуаристів, /котилася по залізниці / і від Білгороду докотилася за 16 днів аж до Знаменки.

3. Допустив відхід деяких частин на Лозову, на сполучення з добровольческою армією, з якою ми були у ворожих стосунках.

4. Вів якісь таємні зносини з донським атаманом ген. Красновим в той час, як на Дону російські генерали формували добровольческу армію для відбудови царської Росії.

5. Не виконав бойового наказу захищати Полтава – Київ і ввесь східній фронт.

6. Залишив самовільно фронт, відійшовши за Дніпро.

7. Відходячи з Харківщини та Полтавщини, самовільно позахоплював повітові скарбниці і запаси цукру.

За все це П.Болбочана мав судити військовий суд,але соціялісти–самостійники: військовий міністр Греків та член Директорії О. Андрієвський – взяли його під свій захист.

Українська армія в поході на Київ у серпні 1919

В дійсності ж перебіг цієї справи Болбочана був такий: В кінці січня 1919р привезено до Києва арештованого П.Болбочана, а з ним пол.Гейденрейха і полк.Селіванського /обидва росіяни/ і передано київському комендантові Є.Коновальцю. Той передав Гейденрейха і Селіванського до Головної Вартівні, а Болбочна примістив у гот.Континенталь, де жили Петлюра, Греків та інші /Петлюра – в кімнаті ч.21, а Болбочан – ч.22/.

Коновалець пояснює, що зробив так, пам"ятаючи ролю Болбочана у протигетьманському повстанні та вважаючи на його високу посаду.

Над Болбочаном і його помічниками було заведене слідство; справу Болбочана мала розглядати Верховна Слідча Комісія при Директорії. Але через 4 дні вже почалася

евакуація Києва, бо большевицьке військо використало ту обставину, що Болбочан відкрив фронт, і вже наближалося до Києва; наші резерви спинили його вже на ст. Гребінка; та й Північна Група, з огляду на те, що з відходом Болбочана на Кременчук її правий фланг залишився без захисту, була змушена залишити Бахмач і Борзну і з боєм помалу відходила через Ніжин на Київ. Тоді Є. Коновалець вивіз Болбочана у сальон-вагоні до Станиславова.

Там Болбочан жив зовсім вільно, давши словесну обіцянку не виїздити з Галичини.

Є. Коновалець пояснює, що зробив так для того, щоб оминути евентуальних самочинних виступів проти от. Болбочана. Справді обурення проти Болбочана серед військових було тоді дуже велике.

10-го червня 1919 року відбувся військовий суд над Болбочаном, наказ про складення військового суду над Болбочаном Головне Командування видало само, навіть без порозуміння з Урядом. Наказ підписали: Наказний Отаман ген. Осецький і начальник штабу полк. Андрій Мельник. Подія сталася на фронті, підчас бойових операцій, тому й було призначено військово-польовий суд по законах військового часу. Оборонець на суді був козак Дідух /правник/.

Я не був на суді, але мені переказували особи присутні на суді, що Болбочан поводився на суді зухвало навіть тоді, коли йому суд виніс смертний присуд. Він нібито презирливо сказав: – Що? Ви будете мене розстрілювати? – Але коли до нього прийшов священик, щоб висповідати його перед смертю, то настрій його різко змінився: Як? Невже ж це справді?

Він благав пан-отця звернутися до Головного Отамана від його імені з проханням про помилування. Він викликав свого оборонця, який боронив його на суді, і також благав його випросити у С. Петлюри помилування.

Але С. Петлюра від"їхав тоді з Чорного Острова на фронт; тому пан-отець звернувся до мене від імені Болбочана з проханням інтервенювати перед Гол. Отаманом.

Я на те відповів, що інтервенювати в цій справі перед Головним Отаманом може виключно Наказний Отаман ген. О. Осецький і порадив звернутися до нього.

Через якийсь час до мене прийшов Осецький за порадою, що робити: Болбочан просить у нього побачення, мотивуючи тим, що хоче розкрити дуже важливу державну таємницю. З погляду військового, на думку Осецького, таке побачення було непотрібне; якщо з погляду політичного це має якесь значіння, то він згоден на таке побачення, але з умовою, що це побачення відбудеться в моїй присутності, бо він вважає себе некомпетентним в політичних справах. Я викликав на пораду міністра юстиції А. Лівицького, і той сказав, що існує загальне правило, що коли присуджений до смерти злочинець заявляє бажання розкрити якусь таємницю, то це його бажання має бути задоволене, хоч би й навіть для цього довелося відкласти виконання присуду. Особливо ж це належить робити, коли справа йде про якусь державну таємницю.

Осецький на це заявив, що наказ про призначення суду підписав він, отже йому належить обов"язок і затвердити, чи не затвердити присуд; він має право і відкласти виконання кари. – Як що Ви, пане прем"єре, – казав він, – не будете проти того протестувати, то я це зроблю, але знову таки з умовою, що буду говорити з Болбочаном у вашій присутності. На це я дав згоду і виконання присуду над Болбочаном ген. Осецький відклав на один день.

При побаченні зі мною і Осецьким Болбочан тримався дуже принижено: тремтів, плакав, хапав за руки то мене, то Осецького, благаючи: – Голубчики, врятуйте мене! – Осецький попросив його заспокоїтися, заявивши, що в такий спосіб розмову вести не буде і зараз же відійде, і запропонував Болбочану викласти справу; а я нагадав Болбочанові, що він просив побачення для розкриття таємниці, і при цьому додав, що розкриття цієї таємниці не може ґарантувати йому помилування. Трохи заспокоївшись, Болбочан почав говорити, що дійсно він хоче розкрити таємни-

цю, а саме хоче попередити Уряд про страшну зраду, що він сам хоче розкрити цю зраду не для того, щоб рятувати собі життя, а тому, що як український патріот, обдумавши ситуацію, яка склалася, бачить, що ця зрада може спричинити величезну шкоду українській справі; він сам лише знаряддя в руках людей, що займають високе, навіть дуже високе становище; тому то ця зрада така небезпечна; він розказував про наради в Станиславові; про те, як різні люди весь час намовляли його зробити цей виступ і лише тепер для нього ясно, яка в цім небезпека для української справи. Болбочан говорив довго, і ми його не перебивали, але нічого нового він нам не сказав, бо наша розвідка давно вже повідомляла нас і про наради в Станиславові, що складалися з представників соц–федералістів, соц–самостійників, нар–республіканців і хліб–демократів, нам були відомі і їхні рішення, і близький зв"язок з цими нарадами члена Директорії О, Андрієвського. Ген. Осецький заявив Болбочану, що він відкликає виконання кари, а що деталі свого зізнання Болбочан має подати особливому слідчому.

З огляду на політичний характер справи Осецький просив А. Лівицького порадити йому слідчого з міністерства юстиції. А. Лівицький призначив слідчого по особливо важливих справах Лихопоя, колишнього товариша прокурора, людину вже не молоду і в судових справах досвідчену. Ввечорі наступного дня відбулася Рада Міністрів; я запросив на неї Осецького, а він привів з собою начальника головної військово–судової управи С. Мошинського.

Рада Міністрів хотіла почути, чи мав право Осецький відкласти виконання присуду. Мошинський пояснив, що, хто призначив суд, той і затверджує присуд; може його і не затвердити або затвердивши, зняти затвердження; може також і відкласти виконання присуду з огляду на якінебудь нові дані, що виявилися б після затвердження, або з огляду на можливе помилування.

Ці пояснення в загальному задовольнили Раду Міністрів.

Але декілька членів Ради, особливо соц–революціонери і соц–демократ М. Шалдун, почали дорікати мені, на що я вмішався в цю справу, раз вона має чисто військовий характер.

Тоді ген. Осецький пояснив Раді Міністрів, що він сам звернувся до мене за порадою з огляду на те, що він сам не політик, а справа, хоч і військова, має характер безперечно політичний. До того ж на відкладення розстрілу дав згоду і член Директорії А. Макаренко.

Я поставив питання, чи не находить Рада Міністрів можливим звернутися до Головного Отамана з пропозицією: помилувати Болбочана, але ця думка була підтримана тільки А. Лівицьким; всі ж інші цю мою пропозицію категорично відкинули. Якщо не помиляюсь, було прийнято резолюцію, в якій говорилося, що Рада Міністрів вважає справу Болбочана справою фронтовою і не находить можливим забирати в ній голос. Осецький заявив, що цю постанову Ради Міністрів розуміє так, що справа Болбочана належить виключно до його компетенції, і відповідно до цього буде далі її провадити. Після того Осецький відкликав виконання кари, щоб дати можливість Болбочану вільно робити зізнання. Щодня Лихопой ходив до Болбочана на допит; той тягнув зізнання різними незначними подробицями, а після яких двох годин допиту заявив, що вже втомився, і вимагав зробити перерву, сподіваючись, що за цей час його прихильники випросять у С. Петлюри або помилування, або зм"якшення присуду.

Але прихильники його не зробили нічого в цьому напрямку. Та й прихильників тих було дуже небагато. І от тепер Болбочан, залишений своїми сторонниками, сподівався на ласку С. Петлюри, якому перед тим ставив ультиматуми, та Уряду, який він збирався розігнати.

Принаймі в моїх матеріялах зберігається відпис повідомлення Канцелярії Головного Отамана з дня 26 червня 1919 року ч. 2439: Маю за честь сповістити п. Наказного Отамана, що прохання Петра Болбочана на ім"я Головного

Отамана Головним Отаманом одержані, але відповіді жадної Головний Отаман давати не буде. Підписав Начальник Канцелярії сотник Бутенко.

На цьому повідомленні – резолюція: /Начальнику Штаба Дієвої Армії:/ Наказую негайно виконати вирок суду по ділу Петра Болбочана від 10-го червня 1919 року, маючи на увазі, що два прохання Болбочана до п. Головного Отамана лишились без відповіді. По виконанню все діло надіслати Голові Штабового Суду при Штабі Дієвої Армії. Наказний Отаман Осецький.

На цьому відпису зазначено, що повідомлення канцелярії Отамана з резолюцією Осецького було переслано Начальнику Штаба Дієвої Армії з такими додатками:

1. Рапорт Голови Надзвичайного Суду при Штабі Д. А. від 10–го червня 1919 р. з резолюціями.
2. Вирок суду по ділу Петра Болбочана.
3. Дописка члена Директорії п. Макаренка
4. Копія відношення Наказного Отамана від 22 червня 1919 р. ч. 248 П. Ш. до Начальника Канцелярії п. Головного Отамана.

У той же день мене відвідав у вагоні Осецький і повідомив, що далі відкладати виконання присуду над Болбочаном він не буде.

Здається в цю ж ніч з 28 на 29 червня Болбочан був розстріляний на ст. Балин.

Взагалі біля справи Болбочана сплелося дуже багато неправди.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Чому і тепер приходиться чути наївне питання: В чім же полягає вина Болбочана, що його так тяжко покарали? Для мене, як тоді так і тепер, справа цілком ясна: Вина Болбочана не одна, а їх декілька:

1. Невиконання наказу вищого командування і Директорії про від"їзд до Італії для визову відтіля наших полонених.

2. Легковажний послух незаконному наказу Гавришка, якому Болбочан не підлягав.
3. Незаконне захоплення влади в Запорізькій Групі та ще в умовах бойових дій.
4. Непослух головному державному інспекторові В.Кедровському, якому Болбочан підлягав.
5. Спроба перевороту в умовах військового часу.

Це з формального боку; а з погляду національного та етичного, це – безперечно безоглядне переслідування дрібних, егоїстичних амбіцій в тяжкий час національної боротьби, коли особисті інтереси, особиста пиха мусіли б бути підпорядковані інтересам загальнонаціональним.

А далі автор дає два додатки, якими пояснює витяги з положень про Державний Інспекторат у військових частинах та інституціях УНР.

Примітка:

Ці спогади написав в 1958 році і видав під назвою "Оскілко й Болбочан" у видавництві д-р Петро Белей, колишній гол. Ради Міністрів Директорії У.Н.Р.

Б. Мартос

Шановний Пане Дончук!

В кінці Вашої книжки "Куди веде казка", Ви пропонуєте читачам дві по зниженій ціні. В додатку посилаю чек 8 д. за дві книжки. Одну я вже одержав, одну ще пришлете.

При цій нагоді хочу написати Вам кілька слів. Я належу до покоління, що в 1918–20 рр. було ще недоросле. Мало що з того пам"ятаю. Я пишу без апострофа, бо вважаю, що наш правопис може зовсім добрим бути без апострофа. Писати так, як Ви пишите "П"ять", бо не маєте у своїй машинці апострофа, то мені досить дико таке слово виглядає. Може тому, що я "западнік"... Ми попросту з тим апострофом не могли собі порадити й більшість писала без апострофа. Я теж до таких належав. Коли пише до мене наш спільний знайомий п. А. Галан, то він до мене пише "пам"ятати", а я до нього "памятати" й нам це не перешкоджає... Ця справа з апострофом, це я так тільки мимоходом, бо це є маловажна справа...

Я властиво хочу Вам написати кілька слів про щось інше. Тепер я якраз читаю Вашу книжку "Утрачений Ранок". Я дійшов уже до половини, де Ви описуєте цю нашу галабурду з перед 50–ти кілька років. Ви потрактували період тодішніх наших інтернаціонал–соціялістів досить прихильно, натомість Ви дуже очорнили період Скоропадського. Я багато прочитав на тему тодішніх подій і маю свій погляд на це все, що тоді робилось. Я до другої світ. війни не чув і не читав, що в нас була велика національна революція, аж тут у Америці з нагоди 50–тя, якраз той, що тоді казав, якщо не буде соціялістична Україна, то хай не буде ніяка, кинув гасло, що тоді була Велика Українська Національна Революція, отже не соціялістична. Я вважаю, що властиво революції в нас не було, а була загальна нерозбериха й галабурда, бо як хтось має ідею, то задля неї робить революцію. Керенський, Ленін, Троцький, Сталін її мали і робили революцію, а наші Винниченки були тільки їх підголосками, не

знали, що їм почати ... і й довели до того, що Україна стала соціялістичною, але вони й ми з Вами удрали від того соціялізму у світ за очі ... Нині ми є свідками, що тепер тут частина населення галабурдиться, але революції не робить, бо не знає чого хоче, не має ідеї ...

Інтернаціоналісти чи комуністи, як собі хочете, пролазять, де тільки можуть, щоб робити своє злочинне діло, а наші соціялісти Скоропадського збойкотували, замість взятися за позитивну роботу, замість мріяти про переворот, а тепер нарікаємо, що Скоропадський обсадив був всі уряди москалями. За 7 місяців відносного спокою, можна було багато більше дечого зробити, бо властиво Україна, як зав'язок держави існувала тільки за періоду Скоропадського. Вам не подобається, що за періоду Скоропадського насильно повертали поміщикам землю. Якщоб була Україна тоді удержалась, то цю справу можна було б пляново вирішити, а так що сталося з землею й тими бідними Запорожцями ... пізніше в т.зв. укр.соц. республіці?

Ви пишете, що Скоропадський був посвоячений з німецьким генералом і тому його німці поставили на гетьмана. А хто запросив німців на Україну? Адже ще передше Скоропадський творив українські корпуси і що з ними сталось? Тут Скоропадський зробив похибку, бо маючи українізовану армію, повинен був Центр.Раду розігнати, а різних Винниченків прогнати й почати творити укр. державу без німців. І саме якраз цього Ленін боявся, бо в такім випадку, як сам говорив, Росія повернеться до Моск.Князівства, але на жаль Скоропадський спізнився, а Винниченки довели до УССР. А тепер ми нарікаємо, самі й не знаємо на кого, звалюємо на нарід, що був не свідомий. Та на жаль наш нарід ще й тепер не дуже свідомий, як показує дійсність. Наш нарід і тоді й тепер є політично несвідомий, але національно ... і Тоді наші селяни не любили кацапів і тепер теж ... натомість що інше інтеліґенти... Нашу політичну й національну самосвідомість боронили й тепер боронять і обстоюють поети й письменники /чи пак

літератори/ . . . Але на жаль поети й письменники не є революціонерами . . .

Я не є за дідичним пануючим родом, очолювати нарід має не дідичний рід, а найбільше визначена й заслужена людина, що на такий уряд надається. Скоропадський не допи-сав, але з ним треба було піти на співпрацю замість робити повстання ... то може б була Українська Держава, а не УССР, а пізніше можна б було якось то уложити, чи то гетьман, чи президент, тільки щоб не генсек . . . Якось англійці мають ще королеву й вона їм ані не помагає ані не шкодить ... хіба що трохи побира грошей з держ. скарбу, але все ж таки під рахунком і контролею, а т.зв. генсеки й секи живуть без контролі й рахунку на "щот" праці рабів, то Ви про це краще знаєте від мене ...

На цьому кінчу, тільки хочу ще завважити, що не треба боятися скільки буде колись і яких патріярхів у Києві, бо хто може знати чи й коли це може бути, а покищо резидує в Києві екзарх патріярха всієї Русі ...

Краще, щоб ми були якимись магометанами, а не православними, то може б були не докотились до УССР, в якій усяку релігію включно з православною, трактується як опіюм народу, крім релігії, що її тепер визнає "диктатура пролетаріяту й її КГБ" ... Це так у звязку з однією з Ваших книжок, що я читав у 1968 р.

З повагою

К. Ліщинський

Кімната Укр. Нац. Музею в Онтаріо Кал.

Високошановний Колего по перу!

В першу чергу широ дякую за комплименти, коли б моя праця хоча трохи допомогла до розвіяння густої хмари вигадок шитих "білими нитками" і остерегла завчасу нащадків, щоб і вони не скотилися у тую ж яму в якій опинилися їхні батьки – я б уважав, що не змарнував часу. Поскільки Ви згадали Винниченка – то посилаю Вам фотокопію його "Заяви", яку він опублікував у 1920 році. Цю фотокопію можете мені не звертати. Крім того посилаю фотокопію статті мого приятеля, яку він прислав мені. Цю статтю він безуспішно посилав трьом часописам, але редакція кожної з них, без подання причин її йому звернула. Здається послав тепер знова. Отже цю фотокопію ласкаво прошу по прочитанню негайно звернути.

А тепер переходжу до іншої теми. Я, звичайно, за браком часу не читаю ані преси, ані белетристики. Але Вашого романа "В пошуках щастя" я прочитав. Компліментів писати не буду – це не мій фах! Досить того, що Ви видаєте далі, отже значить і продаєте і люди читають.

Це, без компліментів свідчить про додатні якості. Але хочу тут звернути Вашу увагу також на те, що, на мою думку, бракує. Твір не лише повинен подобатися читачеві, бути "цікавим", але й кожний визначніший автор повинен хотіти нам щось сказати /звичайно – в формі "поучення"/. Ваш твір правильно відтворює дійсність, але в ньому бракує "крапок над "і", які б показували "корінь лиха".

Мушу виступити в обороні Вашої "Олі" /і, на жаль, сотень таких Оль/. Винні в її упадку мати і вітчим і про цю вину конче треба було сказати. Еміґрація змарнувала ціле наступне покоління, а Симоненко, говорячи про матір, сказав "найтяжчий злочин – вкрасти у народу тобі / матері/ довірене життя". Отже батькам нарід довірив наступне покоління і батьки – допустилися того найтяжчого злочину.

Батьки, послушні паличці модерної "Цірцеї" дбали лише про одне – щоб "стати на ноги" і ці слова вміщали в собі

і авта, і доми і можливо найкраще умеблювання, телевізори, порцелянові сервізи, хутра, сукні і т.д. і т.д. Діти не могли спинити свого росту, своїх років і ... чекати поки ненаситні батьки скажуть собі "досить". Дитина мусить чимось жити і мусить розвиватися і звичайно добре мусіть знати свою мову. Як би ми не захвалювали камінну сокиру тому що нею послуговувалися наші предки – ні одна нормальна людина не схоче будуючи нині хатку, чи навіть рубаючи дрова послуговуватися нею! А діти еміґрації, в ліпшому випадкові, у передшкільному віці одержали від батьків одну–дві збірочки казок. Конечні ж для читання власних книжок все більш і більш складних українських слів дитина не має звідки засвоювати, а засвоює в школі англійські і читаючи з вини батьків чужі книжки — розвиває тамту, а не свою мову. Тимчасом з Батьківщиною в"яже дитину лише і тільки книжка. Коли б вітчим купував для Олі систематично все більш складні книжки, і то книжки які могли б цікавити дитину /для цього могла б надаватися перекладена на українську мову дитяча література, література для дорослих а перед тим – для юнацтва/. Вітчим мав би допильнувати щоб дитина записувала незнайомі слова і щодня пояснювати їх. Коли б дитина в своїй мові прочитала багато книжок – вона переважала б своїм розвитком одноліток і вже не приймала б "моди". Але це ще не все. Батьки мали б показати власним прикладом, що "щастя" цілком не в тому щоб жити приємно і заможно. Батьки замість прищеплювати матеріялізм і рабське захоплення всім чужим, мали нахил до ідейности, а еміґрація в цілому замість захоплюватися нісенітницями, повинна була вказати мету життя для України. Пласт з його "зав"язуванням вузлів" і "морзеткою" – є застарілий і нічого захоплюючого не дає. А тимчасом могла ж Леся Українка, Стешенко, Грінченко, Самійленко з захоплення вивчати чужі мови щоб перекладати і так збагачувати рідну літературу – чому ж не могли б наші юнаки замість одержувати від наївних батьків своїх авторів у англійській мові – перекладати

з англійської мови ті книжки, які ще не перекладені, а батьки, замість витрачати гроші на ставлення пам"ятників, могли б ті книжки видавати і ... купувати. А наділяючи дітей і молодь книжками про Україну в англійській мові – штовхаємо її на асиміляцію, виховуємо шкурників і егоїстів. А тому, що молодь мусить чимось "захоплюватися" – вона, кинута на призволяще – захоплюється наркотиками, сексуальними вибриками і шукає пристановищ у барах. Батьки ж вживаючи без найменшої потреби замість "полудновати" "їсти лонч", замість "ґанок" – "порч", замість – "телевізор" – "телевіжен", замість "водій" чи "шофер" – "драйвер", "пайнт", "штор", "гаус", "стріта", "іншура" та безліч інших калічених і не калічених слів – штовхає тисячі "Оль" на шлях упадку.

На мою думку у Вас була чудова нагода посадити на лаву оскаржених усіх тих хто несе дві третини відповідальности! Оточенню можна протиставитись. Один інтеліґентний жид мені сказав: Ми живемо в тих же умовах, що і ви, а чи бачили ви в одному з тисячі барів, жида?"

У нас усякі Ільницькі пропаґують ідею – погодитися з тим, що ніхто ніколи не вернеться на рідну землю, а жиди по 2000 років вернулося тисячі до Палестини.

Бажаю дальших успіхів у творчій праці. Думаю, що й твори красного письменства не цишуться на коліні. Фльобер 20 років вивчав історію Картаґени щоб написати "Саламбо". З пошаною *Р. Задеснянський*

..... вони розглядали Україну як частину єдиної демократичної Російської республіки і вимагали лише широкої автономії України в її межах.

Важливо наголосити, що навіть самозвані претенденти на роль керівників українського національного руху аж до осені 1917 року не виступали з вимогами "самостійної України". Ще 18 жовтня на сторінках "Киевской мисли" В. Винниченко, посилаючись на тісні економічні, історичні і культурні зв"язки України з Росією, писав: "Можна рішуче і без вагань сказати: комбінація основних факторів соціяльно-політичного життя на Україні не вимагає незалежности". *Л. Нагорна*

ДРУЖНІ СМІХОВИНКИ ТА ШПИГАЧКИ

Дончук – писарчук

Дончук усякого чіпає,
Манила також не минає,
Але... ну, що таке Дончук?
Не писар, тільки писарчук.

ҐЕДЗЬ

НЕ ПИСАРЧУК

Ні, наш Дончук – не писарчук,
А повістяр і романіст...
Йому вклонивсь Романенчук
І Понеділок – гуморист.
Вже В. Чапленко й Ґедзь Василь
Йому не зменшать творчих сил!

І. Манило

ЕПІГРАМНИЙ ДОЩ

Куди сховаюсь від злоби
Іуди, Каїна і Хама?
Куди подінусь од юрби
Патріотичного Бедлама,
Коли скотинячі лоби
Не втне ні меч, ні епіграма!..

Микола ВОРОНИЙ

(Писарчук-Дончук дав літературі 13-ть томів художніх творів, а чим може похвалитися ПИСАР - ҐЕДЗЬ?)

КНИГОЗБІРНЯ УГПА ПРАЦЮЄ

Коли поглянемо не на кількість книжок у книгозбірнях, а на те, як організована праця в книгозбірні, а головне – скільки книгозбірня має постійних читачів, то побачимо,що ця справа, мабуть, найкраще налагоджена в Аделаїді, в книгозбірні Української Громади Південної Австралії. Нещодавно пощастило трохи ознайомитися з цією ділянкою культурної праці в цій громаді. Кількістю книжок ця книгозбірня не перевищує, мабуть, книгозбірень інших стейтів, у ній лише 802 книжки та журнали, але кількість читачів досить поважна: їх тут аж 252, а постійних, що систематично випозичають книжки, – 100 осіб. За останній рік прочитано 570 книжок.

– Один читач, – розповідає завідувач книгозбірні п. М. Грибик, – прочитав уже майже всі видання.

– Які ж книжки мають найбільший попит? – запитую.

М. Грибик називає цілу низку видань. З авторів чи не на найпершому місці стоїть автор багатьох романів Зосим Дончук. Далі бібліотекар згадує трилогію Б. Лепкого та "Дім над кручею" Ігоря Качуровського. До речі, твори І. Качуровського /згаданий вище й "Шлях невідомого"/ мали великий попит і добрі відгуки серед читачів уже протягом багатьох років. Потім ідуть імена Докії Гуменної, Євгена Онацького /його книжки "По похилій площі", "У вавилонському полоні", "У вічному місту"/. Також читають чимало "Собор" Гончара, Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація", Б. Антоненка–Давидовича повість "Смерть" та "Землею українською", Несторовича "Серця і буревії", Сверстюка "Собор у риштованні", книжки В. Чорновола, Уласа Самчука; серед них безперечно поважне місце займають наші класики: Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, О. Кобилянська тощо.

І треба сказати, що Українська Громада Південної Австралії протягом уже багатьох років під час Двомісячників здобуває то перше, то друге місце у придбанні книжок

та їх розповсюдженні, що є показником великої активности Громади і зокрема книгозбірні. У цьому велика заслуга зокрема голови УГПА Т. Пасічинського.

До речі, у книгозбірні, скільки пам"ятаємо, бібліотекарем працює п. М. Грибик. Останнім часом йому допомагає як скарбник мгр. Лідія Ростек. Їхню працю можна вважати зразковою.

Хотілося б почути, як працюють книгозбірні в Сіднеї, Мельбурні, Брізбені, Перті, а також як справи з книгозбірнями молодечих організацій: чи вони є, чи їх давно вже ліквідували.

Праця книгозбірень – одна з важливих ділянок у нашому культурному й національному житті. Тому цим питанням треба вділяти більше уваги і в щоденному житті Громад та організацій, а також під час річних загальних зборів. Тож більше уваги книгозбірням!

"ВІЛЬНА ДУМКА" – червня 4, 1972

Василь Голуб

ЛІТЕРАТУРНА ВАРТІСТЬ ТВОРІВ

Не думкою чи поглядом критиків, а кількістю читачів, помножених на час, протягом якого автор їх цікавить, визначається дійсна літературна вартість його творів.

Сергій Рафальський

Дорогі Лариса Тимофіївна і пане Зосимчик!

Вітаємо з Новим Досягненням і дякуємо за подарунок із такою теплою присвятою. Я завжди чекала таких книжок, як "В пошуках щастя", цебто, на таку тему. А, крім Дарії Ярославської, всі письменники цю тему чомусь обминали.

Коли читаєш цю книжку, все наче знайоме, наче тільки що пережите, а от же треба було тільки Дончука, щоб це все записав і для тих, що не пережили цих подій! Лише кінець мене бентежить і не переконує. Хоч таке дійсно могло трапитись, але таке вже воно страшне, що краще б його в книжці не було.

Ми щойно отримали мою збірку "Травневі мрії", бо мали клопоти з пересилковою компанією за ціну (з нас взяли 120 дол.) Тому трохи запізнились із подарунком, що його висилаю вслід за цим листом.

Бажаємо всього найкращого,

Ваші Ганна і Степан

Високодостойний Пане З. Дончук!

Сердешно дякую Вам за книжку, а зокрема за знижку як пенсіонерові.

Як відомо, Ваші книжки є чудові і легко їх читати. Ми маємо книжки Савчука, Поль Половецького і багато других письменників, але їм далеко ще до Ваших. Сказав колись покійний президент Айзенгавер; всяка велика праця є Благословенна Богом,– так і Ваша. Але наші східняки є важкі на під'йом, краще пропити як книжку купити. Може й мало маєте гроша, але тим не журіться, однак Ви є щасливі. Ви залишете невмирущі сліди і спогади за собою. Більшого ж скарбу на світі немає як честь, слава і подяка від народу, а Ви якраз такі скарби собі створили і придбали. Це і є те непроминальне, найбільший успіх у Вашому житті і пам"ять про Вас залишиться на віки вічні.

Бажаю Вам всього найкращого,

К. Галат

Вельмишановний і Дорогий Пане Дончук!

Книжки від Вас ми одержали і щиро за них дякую. Посилаю на Вашу адресу чек на 5 дол. 50 центів.

Ваш твір "В пошуках щастя" прочитав докладно і зі справжнім захопленням. Ви зі справжнім реалізмом зобразили картину нашого "Ісходу", тобто втечі перед московсько большевицькими ордами, траґедію репатріяції козаків та взагалі репатріяцію українців, що були советськими громадянами. Цей жах я теж переживав, хоча я з Галичини. Ви дуже добре змалювали картину таборових буднів УНРА та ІРО і ту еміґраційну гарячку, що ми всі її переживали аж до виїзду за океан. Теж вірно Ви представили ролю жидівства в СССР та у світі, що вірніше вже годі представити.

А вже змалювання моральної гнилі нашої /та чужої / молоді в ЗДА /і теж не краще в Канаді /, мусить призадумуватися кожному українському грамадянинові та бити у дзвін тривоги. Прекрасно Ви схарактеризували поодинокі персонажі і взагалі роман як цілість дуже добре скомпонований під кожним оглядом. Тому книжка Ваша мусить мати певні успіхи серед читачів.

Недавно закінчив я перший том Історії українського мистецтва /що вийшов на 704 ст. машинопису /, що її обіцяв видати КУК з Шевченківської Фундації у Вінніпеґу. Другий том ще в чорновику. Буду працювати над ним, коли справа першого тому буде реалізована, а на це треба добрих пару років.

Здоровлю Вас щиро й бажаю багато успіхів, Ваш

Іван Кейван

Вельмишановний і дорогий Пане Дончук!

Про книжку "В пошуках щастя" нема потреби багато писати. Мушу признатись, так по-жистецькому написаної книжуи я ще не зустрічав ніколи вжиттю. Я читаю книжки з найменодших літ але подібної трагедії не доводилось в жадній книжці прочитувати.

Ваш приятель Микола Процик

Вельмишановний Пане Дончук!

Одержав Вашу книжку "В пошуках щастя"і зараз же прочитав і моя дружина прочитала та цілу ніч обоє плакали, бо переживали цю траґедію. Ця Ваша книжка, це не роман а правдива історія яку треба всім українцям прочитати.

Я сам з Полтавщини, з Лубенщини. У вересні під час московсько-большевицької навали на Україну,я втік далі на правобережжя і зупинився на славній Уманщині і був в Умані аж до 9 березня 1944 року. Коли ж–сатрапи наблизились до Умані, виїхав у Балту. Потім через холодний Дністер і бачив своїми очима як Ж...-Москалі давили танками наших бідних утікачів. Люди кидались у Дністер хто як зміг, на конях верхи, на драбинах від воза, на колодах та дошках... Все це я бачив як з літаків большевики розстрілювали переляканих людей і в воді а на березі давили і стріляли танками. Я їхав через Басарабію,Румунію, Мадярщину, Словаччину і на Польщу так само як і той Артем та Тетяна з покійним мужем. Те саме і я переживав.

Дуже дякую Вам за таку гарну і правдиву книжку.Я дуже люблю читати книги на такі політичні теми, особливо з наших Змаганъ, чого ми втратили свою Державу. Читати і пам"ятати зрадників своїх і чужих з вини яких ми скитаємся чужиною.

В прилозі 5 дол. за книжку.

Якщо маєте на цю тему інші книжки, ласкаво прошу вислати для мене.

З правдивою пошаною до Вас, М. Їжкун

Дорогий і Високоповажний Пане З. Дончук!

Прочитав я Ваш роман "І бачив я...". Якщо зважити на сучасний занепад нашого письменства – я маю на увазі якісно, не кількісно – то Ваш твір був тим благотворним і живим подихом вітру, якого спраглі душі вільного українства давно вже чекали і чекають. Я не знаю чи хтось уже написав рецензію на цей роман, але мені хотілося б написати її, бо це цікавий роман, з цікавими темами. В ньому майстерно на прикладі однієї родини показана трагедія нашої України від НЕПу до кінця Другої Війни.

Я хвалю Вас, подивляюсь глибиною творчого задуму, стилем, мовою і тією легкістю, з якою Ви розгортаєте полотно недавньої сучасности, через яку пройшла наша Україна та її многостраждальний народ.

Як маю говорити сям чи там, то скажу Вам одверто, що в цьому романі є певні ідейно-політичні суперечності, які понижують його загальну ідеологічну та дедактичну вартість.

Ви взяли на себе тяжкеі на наш час невдячне завдання виявити українському читачеві наявність світової комуністично-мільярдерської змови і зробили Ви це як ніхто до цього часу, а закінчуєте Ваш роман можна сказати нічим. Ви провели свого героя Грицька Дубчака через Дантівське пекло 20 віку, показали його намагання пристосуватись до комуністичного режиму, щоб таки служити своїй батьківщині, показали як тяжко покарав його режим за його служіння чортячій владі і Ви хочете повчати читача, що єдиний вихід для українців під комунізмом – це вступати в партію, щоб з середини боротися проти неї за вільну Українську державу. Так, для українців у наш час залишилося два виходи – внутрішня і зовнішня еміґрація. Зовнішня еміґрація – це ми з Вами, а внутрішня еміґрація – там в партії чи поза партією – виношування, виховування українських ідеалів у серцях та душах патріотів – тихо, конспіративно до часу всенародного світового антикомуністичного зриву.

Я дякую, що Ви прислали мені цю книжку, вибачайте що затримався з платою та відповіддю і прошу приймітъ мій переказ на 10 дол. – 5 дол. за "І бачив я..." а за других 5-тъ прошу пришліть мені ще одну книжку – яка порушує ідейно - політичні аспекти України чи щось споріднене з ними.

Вітаю Вас, як нашого великого письменника і хай милосердний Господь посилає Вам свої ласки та благословення на многії літа!

Щиро Ваш у Христі,
Семен Лантух

Вельмишановний і Дорогий Письменнику З. Дончук!

Спішу повідомити Вас що я сьогодні отримав від Вас гарну книжку за яку безмежно вдячний. Днями вишлю вартість, бо невстиг взяти "моні ордер". Тепер я бачу що Ви багато попрацювали дай Вам Боже здоров"я щоб дочекались вільної, нівідкого не залежної батьківщини – України, щоб Ваші твори були перевезені до Киева.
Я почав читати з середини, про прихід німців. То правдива історія того часу, шкода тільки що німці не захопили в свої руки хоч би Москву, Кремль з Сталіном і Політбюром. Я є з Полтавщини, моїх 5 братів і сестра з батьком закатовані комуністами. Я є безкомпромісовий ворог кривавого та безбожного комунізму і ніколи не забуду за кров 5 моїх братів та сестри з батьком. Незабуду за всіх замучених голодом і закатованих в тюрмах наших людей. Жаль що я не маю освіти, мене з школи вигнали з 6-їще кляси як сина куркуля.
Подаю Вам адреси людей, Дорогий мій Брате, і вишліть їм свої книги. Знаю що куплять.

З правдивою пошаною до Вас,
Ф. Арнаут

КУДИ ВЕДЕ КАЗКА

Дорогий письменнику З. Дончук!

Прочитав Ваш чудовий роман "Куди веде казка", і на душі полегшало. Книжки з такою тематикою, таким сюжетом нам давно потрібно. Може б ми мали менше гнучкошиєнків, зрадників, доносчиків та яничарів. Може б і з голоду в 1933 році менше людей загинуло. Пригадую, Москва, щоб приборкати Чехословаччину, змушена була вислати 500.000 війська. Але бунтівливого Дубчека хоч і арештували і поспішили повибивати зуби, однак знову поставили керівником держави, бо не знайшлося серед чехів і словаків зрадника. А пригадаймо 1917 рік, коли в Києві народ обрав свій Уряд УНР, а в Харкові, пританцьовуючи перед Москвою, Скрипник оголосив ляльково-большевицький Уряд. І все тому що наша нація така багата на зрадників і гнучкошиєнків. Ось чому Ваш роман "Куди веде казка" такий нам дорогий і так нам потрібен.

Покійний Левко Чикаленко нас повчав: "Вимітайте сміття з хати". І Ви, дорогий наш письменнику, єдиний на еміґрації виконуєте чесно і сумлінно цю роботу. Вичищаєте з української нації сміття шляхотними засобами, художньою літературною творчістю. Усі Ваші твори великої виховної вартости і високої майстерности. Яку б книжку не взяв до рук – відірватися не можна.

Я радію що серед сотні письменників Пис.Організації "Слово", Ви єдиний так дошкульно караєте словом наших ворогів, і чужих і своїх пристосуванців. Я знаю що Ваші книжки не всім до смаку. Я переконаний що й цей твір, роман "Куди веде казка" не одному пристосуванцеві, колишньому комсомолцеві чи комуністові стане кісткою в горлі. Не один еміґраційний патріот Вашу книжку поверне чи викине з хати щоб не нагодувала йому юдиної роботи дома, на службі в московського зайди. Адже ж на еміґрації вже стало традицією вибілювати зрадників, як не Хвильового то Куліша, як не Винниченка то Постишева чи Тухачевського, Блюхера, Гамарніка. Незабаром пускатимуть сльозу по Єжову. Бо ж і цей катюга загинув від руки Сталіна.

Московська агентура виконує і перевиконує пляни. Ще кілька років і політична еміґрація полетить в Москву бити поклони і просити прощення. Але Ви, дорогий наш письменнику, ставте "на сторожі слово". Колись і Вас у Вільній Україні нація "Не забуде пом"янути незлим тихим словом".

Хоч я і пенсіонер, мені минуло 72 роки, та Вашою книжкою цим разом не скористаю. Навпаки, посилаю 10 доларів на видавничий фонд наступних Ваших гарних книжок.

Ваш Д. Синюх

Дорогі Читачі!

Дуже просимо вибачення у всіх тих численних читачів листів яких, за браком місця, ми тут не вмістили. Для цього знадобилося б злагодити принаймні ще три додаткових таких же збірники.

Ваша Л. Дончук

НАРІБОК ВАРТИЙ ПРИЗНАННЯ І ПОДИВУ

Сімдесят років у житті кожної людини — час не короткий. А в житті письменника й поготів. Так воно вже є, що більшість мистців у своє семидесятиліття відзначають півсторіччя своєї творчої праці. Зосим Дончук до таких не належить, бо двадцять років його творчої праці у нього вкрала нелюдська система та слугуючий тій системі московсько-окупаційний режим на Україні. Поряд із своїм сімдесятлітнім ювілеєм письменник відзначає лишень без малого тридцятиліття своєї літературнотворчої діяльности. Отже почав він писати із двадцятилітнім запізненням, не бажаючи віддавати свій безсумнівний талант на послуги чужому режимові, як це зробили багато з його одноліток — підсоветських українських письменників, творчий доробок яких в прийдешньому залишиться тільки сумним коментарем нашого національного лихоліття. Над письменницькою біографією Зосима Дончука не тяжить пам"ять про "ситість єгипетських горщиків" тієї данини українських авторів комуністичному режимові, без якої ніяка відкрита творчість не була можливою на нашій батьківщині. Талант Зосима Дончука цілком народився і розцвів на волі, в живодайному кліматі цілковитої свободи творчости. Для багатьох ця свобода творчости не сприяла їхньому ростові. Бо існує такий парадокс, коли безсумніву обдаровані люди воліють бути утриманцями і стипендіятами "сильних світу цього" в противагу бажанню бути вільними мистцями. Багато із тих, що вже мали своє творче реноме ще до "ісходу" на волю, не розгорнули в обставинах волі своєї творчої праці, стаючи чи жер-

твами своєї слабої волі, чи обставин кожноденного заробітчанського існування, чи браку нормальної видавничої бази на еміґрації. Зосим Дончук та може ще коло десятка живих ще наших прозаїків належать до щасливих винятків. І може саме тому, що письменник почав творити порівняно пізно, відчувається кипучий поспіх надолужити втрачений час і створити як мога більше, зафіксувати як мога ширше гірку повість нашого національного поневірляння та долю приневолених збігців із рідного краю в чужому світі. І дивлячися на цей великий дорібок Зосима Дончука /тринадцять виданих книжок!/, можна собі уявити, а що то автор зміг би доконати в нашій літературі, будь його особиста доля та доля нашого народу відмінною від тієї, що їм припала!

Зосим Дончук колись признавався в розмові із старшим колеґою, що найбільшим його бажанням, коли він ступив на вільну повоєнну землю чужини, було писати. Цьому бажанню були підвладні всі інші міркування і пляни, сперше здавалося в безперспективній атмосфері еміґрантських таборів, де були створені "Чорні дні" та "Через річку" – талановиті рефлексії недавно минулого, а у вимагливих обставинах американського життя, які прийшли на зміну таборовим будням, це бажання ще більше керувало цілим способом письменникового життя: писати далі, а для цього треба скромну працю, з наслідків якої уможливлюється певна міра особистої незалежности, такої потрібної для жворчої праці, як достатки, багатство, порядне банковє конто, а вперта і послідовна праця письменника. Цій праці служе і скромний дім письменника, з якого пішли в широкий світ всі послідуючі твори Зосима Дончука: від "Гната Кіндратовича" до останнього "Куди веде казка". А в особистім житті він має щастя в особі своєї дружини – вірного друга і помічника в багатьох технічних клопітливих справах, з якими пов"язане ремесло письменника. Коли сьогодні Зосим Дончук оглядається на перейдений вже попередній етап творчости на

американській землі та на свій письменницький дорібок, він із задоволенням господаря, що добре і своєчасно впорався з багатими жнивами, каже своїм друзям, що він ніколи своїх тринадцять книжок і тисячі своїх читачів у вільнім світі не проміняв би на більші достатки, ніж він їх має.

Талант і бажання подолали в письменникові всі інші спокуси та інші міркування у вільнім житті. А перешкоди "нормального життя", які не вдалося подолати багатьом обдарованим поетам і письменникам, Зосим Дончук із вродженою наполеглевістю людини сильної волі самотужки, без нічиєї допомоги, усунув, не стаючи нітриманцем, ні стипендіятом, ні фаворитом будьякої нашої багатої організації чи установи. Навпаки – він сам собі створив найбільшу організацію незалежних ні від кого, крім своїх уподобань і смаків людей, своїх читачів. І цей факт, всупереч твердженням мастистих літературних метрів і менторів, не дивлячися на всі безсумнівні прогріхи чи недотягнення стилістичного чи мовного порядку, вказує на те, що все, що створив Зосим Дончук, належить до царини красного письменства, і вже, як таке виконує важливу національну функцію, заповнюючи в українській прозі ті прогалини, які зумовлені обставинами підневільної ролі українських письменників в окупованій Україні. Саме тому Зосим Дончук і матиме широке коло читачів у майбутній вільній Україні, які в його творах, як і в творах інших еміграційних письменників побачуть іншу сторону медалі від тієї, яку їм виставляли на показ твори Стельмаха, Гончара, Головка, Смолича чи Панча, не говорячи вже про сотні менших талантів чи взагалі таких, що позбавлені всілякого таланту, крім таланту служити окупантові. А вже зовсім без сумніву можна твердити, що ніхто не буде в майбутній вільній Україні писати про наше лихоліття не ознайомившись наперід із творами Зосима Дончука. Бо такою вже є природа літературного процесу. Його не творять тільки велетні і титани. Його творять талановиті і сумлінно

віддані своєму покликанню автори, на творах яких виростає нераз ціле покоління читачів. Вони часто стають літописцями своєї доби і їхні твори пізніше стають неодмінно документацією доби, про яку можливо напишуть сильніші таланти.

А для того, хто хотів би в майбутньому пізнати бодай кусник живого життя нашої еміґрації – обов"язково лектурою будуть твори Зосима Дончука, надто ж його "Гнат Кіндратович" – твір в якому вперше про еміґрацію писалося в сатиричному пляні. Та це не є єдина пальма першенства. Усуваючи одну із перешкод для нормальної праці письменника – а саме брак нормальної видавничої б а з и, Зосим Дончук створив своє власне видавництво, яке так і дотепно і досконало назвав "Власна хата". Здається, ніхто із письменників на еміґрації так уміло не вив"язався із своєрідної перешкоди на письменницькому ш л я х у, як брак видавництва. Письменник - видавець, п р а ц ю ю ч и над власним твором є у тій щасливій ситуації, що він сам може визначити реченці і кошториси і може о б с л у ж и т и свою читацьку клієнтелю, не фінансуючи своїми завдатками часто несумлінних видавців, які завжди спізнюються із замовленнями, або зовсім не дотримуються контрактових домовлень, відбираючи письменникові сон і охоту працювати. Я не сумніваюся, що "Власна хата" видасть ще багато творів свого власника-письменника. І що більше, я бачу, що Зосим Дончук, як видавець, на збіднілім видавничим полі почав орати ще одну борозну, виконуючи свою національну місію вільної людини-мистця у вільному світі. Його видавництво "Власна хата" уможливило останньо вихід у с в і т поезій І. Кмети-Ічнянського "Крила над морем", кількох книжок А. Галана. Це тільки початок. І як такий є дуже багатотомовний доказ невичерпної творчої енергії людини, яка переступила сімдесятку. Нарібок З.-Дончука заслуговує цілковито на наше спільне признання і подив.

Володимир Біляїв

ПІСЛЯСЛОВО

Для Зосимового роду
Маєм "Працю й нагороду".
Він налив вино і воду
У ту "Працю й нагороду".
Маєм відгуки похвальні,
Ідеальні, ліберальні,
А часом цілком скандальні
Малохольно – візуальні...
На хріна ж тобі нотатки
В рецензійному порядку?
На хріна статті фахові,
Якщо маєш цілу повінь
І листів і поздоровлень
Без затаєнь, недомовлень.
В передмові, в післямові
Тільки перли Дончукові.
А часом і по хвостові
Дістається Дончукові
Аби знав що з нервів, з крови
Всі складаються промови
Ну, а врешті, хто б не збештав
Хто б відмовив у арешті
Українській правді й честі
У Москві і... в Будапешті?
Не зважай, Зосиме – друже,
Нагород ти маєш дуже,
Та не сам, словами мужніх
Неприхильних, а чи й дружніх
І ніхто тобі не скаже:
"Сама себе хвалить каша"
Бо ж усі "возопіяша":
Це спільна робота, наша!

Іван Евентуальний

Хто і Де згадував чи писав про ТВОРЧІСТЬ Зосима

ДОНЧУКА

1. Утрачений ранок, Ред. І. Липовецький, "Дороговказ". Ст.1
2. -"- Ред. І. Овечко, "К.Ф." 5
3. -"- о. Петро Сагайдачний, "Н. Б." 8
4. Прірва, Митр. Іларіон, "Віра й Культура", 30
5. "" Др Д. Бучинський, "У.Д." Лондон, 33
6. -"- В.С. /Сварог/ "Слово" ч. 1, 38
7. -"- А. Галан, "Овид", 41
8. -"- Володимир Білик, "М.У." 46
9. -"- Ів. Стоцький, "В.Д." Австралія 50
10. Гнат Кіндратович, "Біблос", ч. 5. 1958 60
11. -"- В. Чапленко, "Нові Дні", 64
12. -"- О. Т. Листи до Приятелів. 68
13. -"- Михайло Кучер, Бюлетень УНДС, 69
14 -"- Д. Лимаренко, Бюлетень УНДС, 71
15. -"- Ганна Черінь, Овид, 74
16. Море по коліна, Мартин Задека, "Укр.Вісті", 86
17. -"- Юр.Соловій, (І.Костецький) Сучасність 91
18. -"- В.М.Л. "Народна Воля", 93
19. Ясновидець Гері, В.М.Л. "Н.В." 109
20. -"- Григорій Костюк, Нові Дні, 112
21 -"- Анатоль Галан, Нові Дні, 116
22. Чорні дні, Іван Кедрин, "Київ", 125
23. -"- Д. Г-нна, "Укр.Прометей". 128
24. -"- Л. Луців, "Свобода", 132
25. -"- Іван Манило, "Новий Шлях", 134
26. Через річку, Наталя Зибенко, "Пороги", 137
27. Перша любов, В.М.Л. "Народна Воля", 142
28. -"- Ганна Черінь, "Самостійна Укр." 151
29. -"- Ів. Овечко, "Вільний Світ", 153
30. -"- Ред. Ів. Овечко, "В.С." 158
31. -"- Бор.Ставинський, "Тризуб", 164
32. Будинок 13 13, В.М.Л. "Н.В.", 171

33. Будинок 13 13", Д-р Юл. Мовчан, "Укр. Вісті", 176
34. І бачив я..., Д-р Юл. Мовчан, "Укр. Вісті", 191
35. –"– Микола Щербак, "Свобода", 197
36. –"– І. Пеленська, "Америка", 200
37. –"– "Вільний Світ", 202
38. –"– "Церква і Життя", 204
39. Десята, Ред. Ів. Овечко, "В.С.", 224
40. В пошуках щастя, Ол. Животько, "Новий Клич", 251
41. –"– В. Г–кий, "Українська книга", 255
42. –"– Мих. Лавренко, Нові Дні, 259
43. –"– "Народна Воля", 265
44. –"– "Вільний Світ", 266
45. Куди веде казка, Борис, Епископ 283
46. –"– Вадим Сварог, НОВІ ДНІ, 287

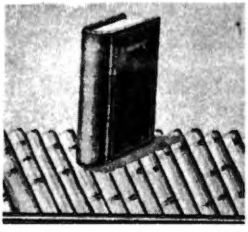

ТВОРИ

Зосима Дончука

Збірки оповідань

1. Чорні дні,	140 ст.		*вичерпано*
2. Через річку,	156		*вичерпано*
3. Десята,	222	тв.оп.	4.00

Сатира

4. Гнат Кіндратович,	200 ст.	2.00
5. Море по коліна,	295	*вичерпано*
6. Ясновидець Гері,	262	*вичерпано*

Романи

7. Прірва	560 ст.	5.00
8. І бачив я...	324	*вичерпано*
9. Перша любов,	295	*вичерпано*
10. Будинок 1313,	295	*вичерпано*
11. Утрачений ранок,	520	6.00
12. В пошуках щастя	373	5.00
13. Куди веде казка,	384	5.00
14. Праця і Нагорода	408	*за добровільні датки*

Замовлення слати на адресу:

Mr. Z. Donczuk
1915 North 7th Street
Philadelphia, Penna 19122